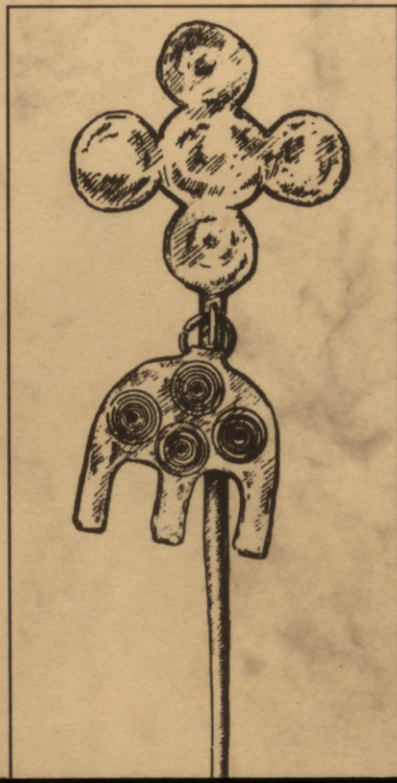

ARHEOLOGU
PĒTĪJUMI
LATVIJĀ

2002. UN 2003. GADĀ

LATVIJAS ARHEOLOĢIJA UN ETNOĢRĀFIKA

ARHEOLOGU

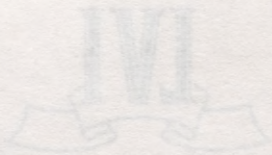
PĒTĪJUMI

LATVIJĀ

2002. UN 2003. GADĀ

Latvian Archaeology and Ethnography
2002-2003

174416

2004-3
342

Latvijas Vēstures
Institūta izdevums
2004. gada

L
90

LATVIJAS UNIVERSITĀTES LATVIJAS VĒSTURES INSTITŪTS

ARHEOLOGU PĒTĪJUMI LATVIJĀ

2002. UN 2003. GADĀ

Latvijas vēstures institūta apgāds
Rīga 2004

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

UDK 902/904(474.3)(063)
Ar 467

0304043248

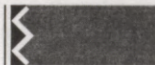
REDAKCIJAS KOLĒĢIJA:

Andris Caune, Ēvalds Mugurēvičs,

Ieva Ose (atb. redaktore),

Roberts Spīrgītis, Andrejs Vasks,

Guntis Zemītis

Grāmata izdota ar
KULTŪRKAPITĀLA FONDA
atbalstu

ISBN 9984-601-67-6

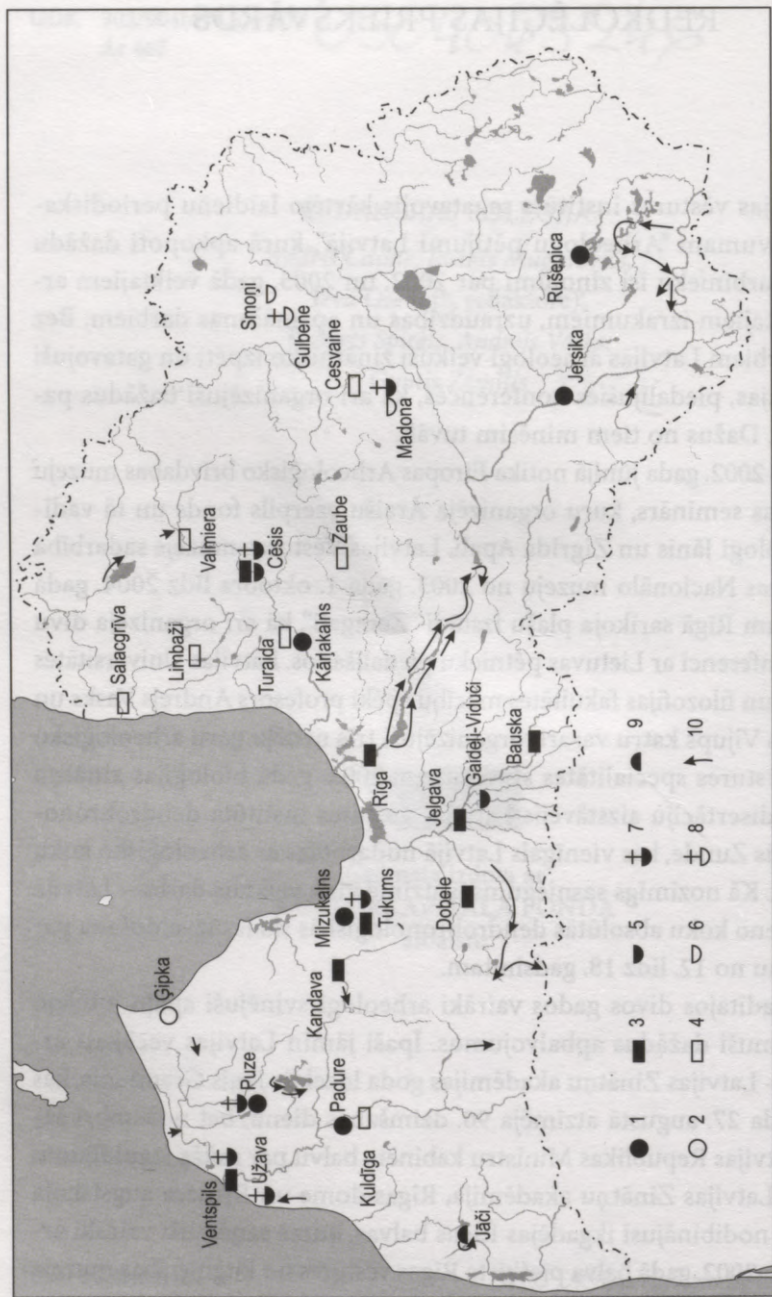
© LU Latvijas vēstures institūts, 2004

REDKOLĒĢIJAS PRIEKŠVārds

Latvijas vēstures institūts sagatavojis kārtējo laidienu periodiskajam izdevumam "Arheologu pētījumi Latvijā", kurā apkopoti dažādu iestāžu darbinieku īsi ziņojumi par 2002. un 2003. gadā veiktajiem arheoloģiskajiem izrakumiem, uzraudzības un apzināšanas darbiem. Bez lauka darbiem Latvijas arheologi veikuši zinātnisko izpēti un gatavojuši publikācijas, piedalījušies konferencēs, kā arī organizējuši dažādus pasākumus. Dažus no tiem minēsim tuvāk.

Cēsis 2002. gada jūnijā notika Eiropas Arheoloģisko brīvdabas muzeju apvienības seminārs, kuru organizēja Āraišu ezerpils fonds un tā vadītāji arheologi Jānis un Zigrīda Apali. Latvijas Vēstures muzejs sadarbībā ar Lietuvas Nacionālo muzeju no 2003. gada 1. oktobra līdz 2004. gada 14. martam Rīgā sarīkoja plašu izstādi "Zemgaļi", kā arī organizēja divu dienu konferenci ar Lietuvas pētnieku piedalīšanos. Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes mācību spēki profesors Andrejs Vasks un Armands Vijups katru vasaru organizējuši trīs nedēļu garu arheoloģisko praksi vēstures specialitātes studentiem. 2003. gadā bioloģijas zinātņu doktora disertāciju aizstāvējis Latvijas vēstures institūta dendrohronologs Māris Zunde, kas vienīgais Latvijā nodarbojas ar arheoloģisko koku datēšanu. Kā nozīmīgs sasniegums jāatzīmē viņa veiktais darbs – Latvijā atrasto seno koku absolūtās dendrohronoloģiskās skalas izveidošana par laikposmu no 12. līdz 18. gadsimtam.

Aizvadītajos divos gados vairāki arheologi svinējuši apaļu jubileju vai saņēmuši dažādus apbalvojumus. Īpaši jāmin Latvijas vecākais arheologs – Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklis Jānis Graudonis, kas 2003. gada 27. augustā atzīmēja 90. dzimšanas dienu, bet novembrī saņēma Latvijas Republikas Ministru kabineta balvu par mūža ieguldījumu zinātnē. Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīgas dome un Biznesa augstskola "Turība" nodibinājusi ikgadējas Rīgas balvas, kuras saņēmuši vairāki arheologi, – 2002. gadā balva piešķirta Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja

1. att. 2002. un 2003. gada arheoloģisko pētījumu objekti Latvijā (1, 3, 5, 7, 9 – izrakumu objekti; 2, 4, 6, 8 – arheoloģiskās uzraudzības vietas). R. *Spirīga datogrāfika*. 1 – pilskalns, 2 – apmetne, 3, 4 – viduslaiku pils vai pilsēta, 5, 6 – līdzenais kapulauks, 7, 8 – viduslaiku kapsēta, 9 – uzkalniņu kapulauks, 10 – arheoloģiskās apzināšanas ekspedīciju maršruti

Arheoloģijas nodaļas vadītājam Andrim Celmiņam un 2003. gadā – Latvijas vēstures institūta profesoram Andrim Caunem, bet veicināšanas prēmijas ieguva Latvijas vēstures institūta darbinieki Viktorija Bebre un Roberts Spirģis. Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijas balva piešķirta akmens laikmeta pētniecei habilitētajai vēstures doktorei Ilzei Lozei. Latvijas Zinātņu akadēmijas jauno zinātnieku balvu 2002. gadā saņēmis doktorants Vitolds Muižnieks. Vācu arheoloģijas institūta Romiešu un ģermāņu komisija 2002. gadā par savu korespondētājlocekli ievēlējusi profesoru Ēvaldu Mugurēviču, viņam piešķirta arī Latvijas Kultūrkapitāla fonda mūža stipendija.

2003. gada beigās un 2004. gada sākumā notika Latvijas vēstures institūta Arheoloģijas nodaļas reorganizācija. Tā kā zinātnes finansējums Latvijā nepalielinās, institūtam nebija iespējams apmaksāt arvien pieaugošo telpu īri Arheoloģisko materiālu krātuvei. Ierobežoto līdzekļu dēļ trūka laborantu un nebija iespējams konservēt un apstrādāt visu iegūto materiālu. Tāpēc institūta arheoloģisko kolekciju senlietas un keramika nodotas pastāvīgā glabāšanā Latvijas Vēstures muzejam un Rīgas vēstures un kuģniecības muzejam. Likvidēta institūta Senlietu konservācijas un restaurācijas laboratorija, bet izveidota Dendrohronoloģisko pētījumu laboratorija. Toties arī turpmāk LVI Arheoloģisko materiālu krātuvē glabāsies institūta darbinieku arheoloģisko pētījumu laikā sagatavotā pirmdokumentācija (izrakumu laukumu plāni un profilu zīmējumi, foto-negatīvi, senlietu saraksti un attēli, dienasgrāmatas u. tml. materiāli) un izrakumu pārskatu viens eksemplārs.

Latvijas arheoloģijas attīstībā ir arī vairāki nerisināti jautājumi. Diemžēl jāatzīst, ka vēl arvien pastāv vairākas problēmas, kuras tika minētas iepriekšējā krājuma priekšvārdā. Ir atsevišķi gadījumi, kad arheoloģisko pētījumu atļauju izņēma viena persona, bet lauka darbus vada un ziņojumu šim krājumam iesniedz cits arheologs. Turpina pieaugt arheoloģiskajos pētījumos iegūto materiālu apjoms, kas nepētīts iegulst muzeju krātuvēs. Par šo jautājumu būtu jādomā visiem mūsu arheologiem. Padziļinājušās arī Rīgas arheoloģiskā kultūrslāņa aizsardzības problēmas. Ar nožēlu jākonstatē, ka Vecrīgā pirms jaunbūvju celtniecības vairs netiek prasīta vietas iepriekšēja zinātniska izpēte, veicot arheo-

loģiskos izrakumus visā kultūrslāņa biezumā. Pēc celtniecības projektu saskaņotāju domām, būvlaukumā iedzenot vairākus simtus betona pāļu jaunbūves pamatu nostiprināšanai, viduslaiku kultūrslānis netiekot bojāts un zem zemes esošās liecības par koka senceltnēm paliekot neiznīcinātas. Tomēr arheologiem ir pretējs viedoklis, un viņi cer, ka turpmāk atbildīgās iestādes pievērsīs lielāku uzmanību senā kultūrslāņa aizsardzībai.

Kaut arheoloģisko izrakumu apjoms Latvijā aizvadītajos divos gados ir samazinājies, ir veikti dažādi lauka darbi, kuru rezultātu apkopojumam veltīta šī publikācija. Kopš iepriekšējā krājuma "Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā" sagatavošanas līdz 2003. gada novembrim, kad apkopoti materiāli šim krājumam, VKPAI izsniegusi 78 atļaujas arheoloģisko lauka darbu veikšanai. Lielākoties notikušas īslaicīgas arheoloģiskās uzraudzības dažādu zemes darbu laikā, neliela apjoma aizsardzības un pārbaudes izrakumi vai pa kādai nedēļai organizētas arheoloģisko pieminekļu apzināšanas ekspedīcijas. Lielāki izrakumi, kas veikti gandrīz mēnesi vai nedaudz ilgāk, divu gadu laikā bijuši tikai piecpadsmi. Šo izmaiņu dēļ nedaudz mainīta arī krājumā ievietoto ziņojumu struktūra. Arheoloģisko lauka darbu rezultāti atspoguļoti konspektīvos ziņojumos, kas sagatavoti pēc vienvēidīga plāna. Vispirms dots pētījumu vadītāja vārds un uzvārds, kā arī iestāde, kura organizējusi pētījumus. Virsrakstā ietverts arheoloģiskā pieminekļa nosaukums un pētījumu veids (izrakumi, uzraudzība, apzināšana u.tml.). "Adrese" norāda precīzu pētītā pieminekļa atrašanās vietu (rajons, pagasts, ciems vai tuvākās mājas; pilsētās – iela un nr. jeb gruntsgabala nr.). "Laiks" apzīmē precīzus datumus, kad notikuši pētījumi. "Vēsture" sniedz īsas ziņas par pieminekļa izpētes vēsturi. Ja pētījumi šajā objektā notikuši agrāk, tad dota norāde uz to vadītāju un gadu vai publikāciju šīs sērijas izdevumos ar saīsinājumu ASM (Zinātniskās atskaites sesiju materiāli par arheologu pētījumiem .. gadā) vai APL (Arheologu pētījumi Latvijā .. gadā). "Apraksts" apkopo pētījumu gaitas īsu atstāstu, minot pētījumu iemeslu, darbu pasūtītāju, pētījumu mērķi, laukumu vai tranšeju skaitu, izmērus, izvietojumu, darba gaitu u.tml. "Atradumi" raksturo nozīmīgākās senlietas un keramiku. "Secinājumi un datējums" ir pētījumu rezultātu kopsavilkums. Īsi kopsavilkumi angļu valodā doti krājuma beigās tikai par lielākajiem

arheoloģiskajiem izrakumiem. Krājumam pievienots Latvijas arheologu divu gadu publikāciju saraksts, kurā atrodamas bibliogrāfiskās norādes par grāmatām un rakstiem krājumos un žurnālos.

Par lielāko daļu no pēdējo divu gadu arheoloģiskās izpētes darbiem šajā krājumā lasāma īsāka vai garāka informācija. Redakcijai nav iesniegti ziņojumi par dažiem pētījumiem, kuriem VKPAI izsniegusi šādas arheoloģiskās izpētes atļaujas (iekavās norādīts atļaujas izsniegšanas laiks):

1. Bernāte I. Arheoloģiskā uzraudzība Grobiņas pilsdrupās (2003. g. 13. oktobris – 1. decembris).
2. Eglāja B. Arheoloģiskā izpēte Rīgā, Jaunielā 26 (2001. g. 29. oktobris – 31. decembris).
3. Eglāja B. Arheoloģiskā uzraudzība Ventspilī, Pils ielā 44 (2002. g. 16.–30. septembris).
4. Eglāja B. Arheoloģiskā uzraudzība Ventspilī, Tirgus laukumā 11 (2003. g. 27. oktobris – 1. decembris).
5. Ruša M. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Vaļņu ielā 32 (2001. g. 31. oktobris – 30. novembris).
6. Toropina G. Arheoloģiskā uzraudzība Ogres raj. Mazozolu pag., kulta vietā Jāņkalniņā (2002. g. 1.–20. augusts).

Turpmāk minētās literatūras saīsinājumi:

- APL - Arheologu pētījumi Latvijā 1998. un 1999. gadā. - Rīga, 2000;
Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā. - Rīga, 2002.
ASM - Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu .. gada pētījumu rezultātiem. - Rīga (1972-1998).
RT - Referātu tēzes zinātniskajai sesijai par .. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. - Rīga (1959-1971).

Turpmāk minēto iestāžu saīsinājumi:

- AIG - SIA Arhitektoniskās izpētes grupa
BPM - Bauskas pils muzejs
LKA - Latvijas Kultūras akadēmija
LKM - Latvijas Kara muzejs
LU - Latvijas Universitāte
LU VFF - Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte
LVI - LU Latvijas vēstures institūts
LVM - Latvijas Vēstures muzejs
RKPAI - Rīgas kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija
RSP - Rīgas skolēnu pils
RVKM - Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs
TMR - Turaidas muzejrezervāts
VKPAI - Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija
VM - Ventspils muzejs

AKMENS UN BRONZAS LAIKMETS

Valdis Bērziņš (LVI)

Arheoloģiskā apzināšana Ventspils rajona Užavas pagastā

Adrese. Ventspils rajona Užavas pagastā pārbaudītas trīs atradumu vietas Užavas upes ielejas rietumu malā.

Laiks. 2003. gada 25.–29. augusts.

Vēsture. Šajā apkārtnē atradumi iegūti uz zemes virsas 2001. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 19. lpp.).

Apraksts un secinājumi. Sārnatē purva R malā esošā kalnā, kas atrodas 300 m uz AZA no Ābolkalnu mājām, savāca atradumus no zemes virsas un veica pārbaudes izrakumus deviņās tranšējās 8,5 m² kopplatībā. Pašreiz zeme šeit atstāta atmatā. Konstatēta mezolīta apmetne, kas aizņem plašu teritoriju un nopietni postīta, arot un rokot granti. Iegūti kopumā 137 krāma priekšmeti un atšķīlas, kā arī fragmentārs akmens kalts. Šis materiāls stipri līdzinās Vendzavu mezolīta apmetnes materiālam un datējams ar vidējo vai vēlo mezolītu.

Smilšarāju zemē ļoti lēzenā A nogāzē 600 m uz R no Lejasaizupju mājām (uz Z no Vendzavu ciema) savākti atradumi no zemes virsas un veikti pārbaudes izrakumi piecās tranšējās 4,8 m² kopplatībā. Iegūti 10 krāmi, kā arī divas ripas trauku lauskas, viena nenosakāma rakstura lauska un apmetuma paraugi. Atradumi neliecina par intensīvu apdzīvotību šajā teritorijā aizvēsturiskos laikos.

Pārbaudot kramu atradumu vietu mežā 700 m uz Z no Brīvnieku un Silgaiļu mājām Sārnatē, veikti pārbaudes izrakumi septiņās tranšējās 6,7 m² kopplatībā, bet jaunus atradumus neieguva.

Ilze Loze (LVI)

Arheoloģiskie izlūkošanas darbi Ģipkas kāpās

Adrese. Talsu rajona Rojas pagasts.

Laiks. 2002. gada 8.–13. jūlijs; 2003. gada 11.–20. augusts.

Vēsture. Ģipkas A apmetnē arheoloģiskie izrakumi veikti 1993., 1997., 1998., 2001. gadā (sk. APL 1998 un 1999, 22.–27. lpp.; APL 2000 un 2001, 33.–41. lpp.).

Apraksts. Ekspedīcija veica arheoloģiskos izlūkošanas darbus Ziemeļkurzemes kāpās starp Ģipku un Melsilu, kur Litorīnas jūras piekrastē tika atklātas četras jaunas neolīta apmetnes. Trijās no tām veikti zondējuma rakumi, no tiem divās apmetnēs konstatēti trīs apdzīvotības grīdas līmeņi zem 0,60 m bieza kāpas smilšu slāņa. Visperspektīvākie stacionārās pētniecības darbi varētu tikt plānoti Melsila 1. (Tripītes) un Melsila 3. (Raudiņas) apmetnē.

Atradumi. Slānekļa dobais kalts, krama bultas gals, dzintara piekariņš, māla antropomorfās sīkplastikas fragmenti, smilšakmens plākšņu fragmenti, skaldīti akmens rīki, vidējā neolīta beigu posmam piederīgā keramika ar porainu māla masu. Atradumi ir analogi pārējās septiņās Ģipkas – Pūrciema apmetnēs iegūtajiem atradumiem.

Secinājumi. Ģipkas – Pūrciema apmetnes veido neolīta pagaidu mītņu kompleksu, kura izvietojumu nosaka kā Litorīnas jūras piekrastes, tā arī Ģipkas senās lagūnas – vēlākā paleoezera klātbūtne. Šī tipa apmetņu nodrošinājums ar palisādēm (Ģipka A) liecina ne tikai par aktīvu jūras resursu izmantošanu, bet, iespējams, arī par kāpu apmetņu iemītnieku ekonomikas komplicētāku raksturu. Atsevišķu Skandināvijas bedrīšu keramikas fragmentu atradumi Ģipkas apmetnēs, iespējams, norāda uz tās izgatavotāju īslaicīgu Ziemeļkurzemes kāpu apmeklējumu.

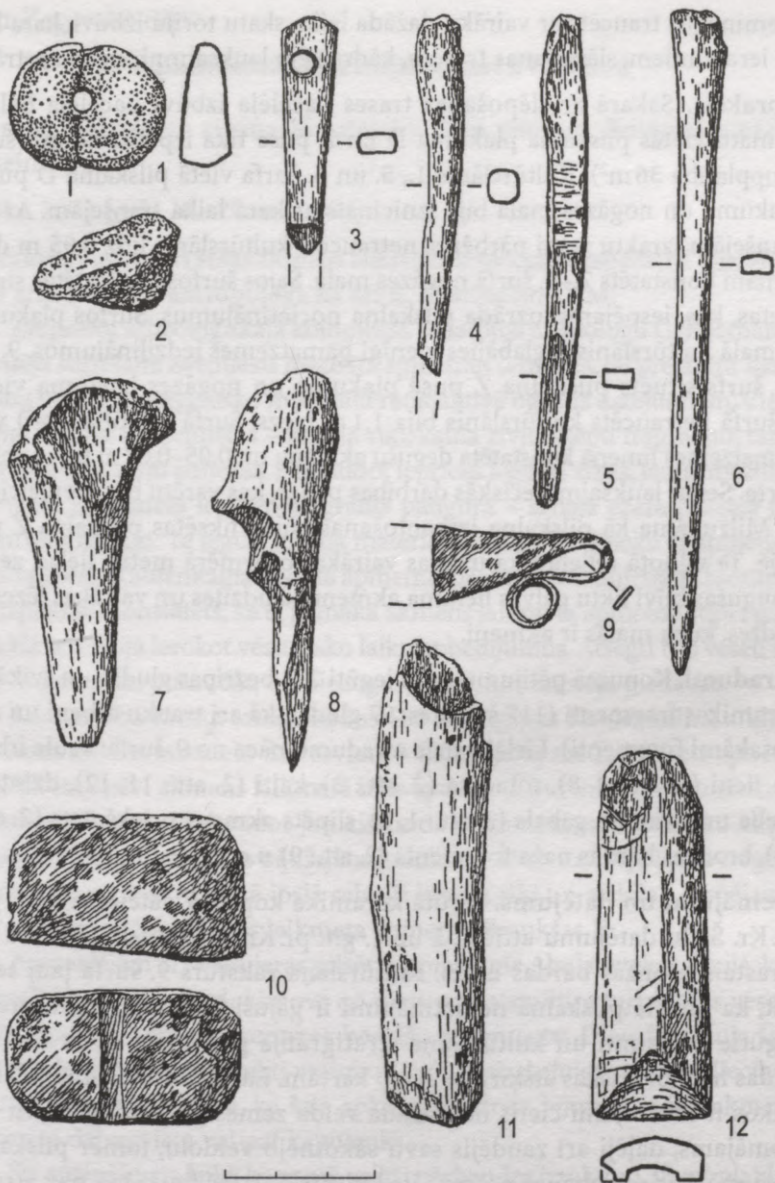
Juris Urtāns (LKA)

Aizsardzības izrakumi Smārdes Milzkalnā

Adrese. Tukuma rajona Smārdes pagasts, pie Ūdriem.

Laiks. 2003. gada 12.–14. un 22. jūlijs.

Vēsture. Pirmās ziņas par Milzkalnu kā pilskalnu sniegtas 1882. gadā (K. Lēviss of Menārs). Pilskalnā arheoloģiskie izrakumi iepriekš nav veikti.

2. att. Milzukulnā atrastās senlietas: 1, 2 – dzintara krelle un dzintara gabals, 3 – rotadata, 4-8 – kaula irbuļi un īleni, 9 – bronzas bārdas naža fragments, 10 – slīpēts akmens priekšmets, 11, 12 – kalti

Pieminekļis traucēts ar vairāku dažāda laika skatu torņu izbūvi, kara laika ierakumiem, slēpošanas trasēm, kādreizējo lauksaimniecisko apstrādi.

Apraksts. Sakarā ar slēpošanas trases pacēlēja izbūvi pacēlēja balstu pamatu vietās pilskalna plakuma D un Z pusē tika izpētīti desmit šurfi (kopplatība 36 m²). Kultūrslānis 1., 5. un 6. šurfa vietā pilskalna D puses plakuma un nogāzes malā bija iznīcināts ar kara laika tranšējām. Ar no tranšējām izraktu zemi pārbērts, netraucēts kultūrslānis līdz 0,95 m dziļumam konstatēts 2.–4. šurfā nogāzes malā. Šajos šurfos konstatētas stabu vietas, kas, iespējams, uzrāda pilskalna nocietinājumus. Šurfos plakuma D malā kultūrslānis saglabājies vienīgi pamatzemes iedziļinājumos. 9. un 10. šurfs situēts pilskalna Z pusē plakuma un nogāzes laužuma vietā. 9. šurfā netraucēts kultūrslānis bija 1,1 m biezs. Šurfā (platība 8 m²) virs pamatzemes līmeņa konstatēta degušu akmeņu un 0,05–0,07 m bieža pelnu kārtā. Senas lauksaimnieciskās darbības pēdas, kas varētu būt vienlaicīgas ar Milzukulna kā pilskalna izmantošanas laiku, fiksētas pilskalna Z pakājē. Te viļņotā reljefā tika uzietas vairākas caurmērā metru lielas, zemē ieaugušas blīvi liktu galvas lieluma akmeņu kaudzītes un vairākas lēzenas bedres, kuru malās ir akmeņi.

Atradumi. Kopumā pētījumu gaitā iegūti 273 bezripas gludās un švīkātās keramikas fragmenti (117 švīkātās, 57 gludās, kā arī trauku dibeni un nenosakāmi fragmenti). Lielākā daļa atradumu nāca no 9. šurfa: kaula irbuļi un īleni (2. att.: 4–8), rotadata (2. att.: 3), kalti (2. att.: 11, 12), dzintara krelle un dzintara gabals (2. att.: 1, 2), slīpēts akmens priekšmets (2. att.: 10), bronzas bārdas naža fragments (2. att.: 9) u.c.

Secinājumi un datējums. Iegūtā keramika kopumā datējama ar 1. g. t. pr.Kr. Šādu datējumu attiecībā uz 1. g. t. pr.Kr. otro pusi apliecina arī atrastais bronzas bārdas nazis. Kultūrslāņa raksturs 9. šurfā ļauj secināt, ka pirmie pilskalna nocietinājumi ir gājuši bojā lielā ugunsgrēkā. Iegūtie atradumi un kultūrslāņa stratigrāfija pagaidām liedz saskatīt kādas hronoloģiskas atšķirības starp kārtām. Lai arī Milzukulns vēlākos laikos ir ievērojami cietis no dažāda veida zemes pārveidojumiem un, domājams, daļēji arī zaudējis savu sākotnējo veidolu, tomēr pilskalnā lielā mērā ir saglabājies netraucēts kultūrslānis. Milzukulnā nav atrasti uz vēlākiem laikiem attiecināmi atradumi, kas liecina, ka Milzukulns ir švīkātās keramikas kultūrai piederīgs pilskalns, kas kopumā datējams ar 1. g. t. pr.Kr.

Ilga Zagorska (LVI)

Apzināšana Burtnieku ezera baseinā

Adrese. Valmieras rajona Vecates un Sēļu pagasts, Burtnieku ezera baseins.

Laiks. 2003. gada 10.–20. augusts.

Apraksts. Apzinātas sešas akmens laikmeta senvietas, ekspedīcijā piedalījās LVI arheologi un antropologi, kā arī E. Ziediņa no LVM.

Zvejnieku arheoloģiskajā kompleksā sadarbībā ar ģeologu G. Eberhardu norisēja šurffēšana Zvejnieku mezolīta apmetnes teritorijā, lai precizētu slāņu secību un iegūtu organisko materiālu radioaktīvā oglekļa datējumiem. Vienlaicīgi iegūtas arī senlietas – krama rīki, kaula zivju šķēpu fragmenti, tāpat dzīvnieku un zivju paliekas. Pārbaudot iepriekš iegūtās ziņas, jauna mezolīta apmetne konstatēta iegarenajā grants paugurā – senajā ezera pussalā pie Jaunrūnu mājām. Te iegūts krama materiāls, līdzīgs Zvejnieku II apmetnes atradumiem. Kaulēnkalna neolīta apmetnē, pārbaudot kultūrslāņa biezumu un izplatību, konstatēts, ka šī jaunākā akmens laikmeta apmetne stipri postīta, tās teritorijā ierokot vēsturisko laiku apbedījumus. Atsegti trīs veseli un seši fragmentāri pusaudžu un pieaugušo kapi, kas saturēja piedevas.

Salacas labā krasta terasē, kādus 500 m augšpus Kaulēnkalna, atklāta vēl viena neolīta laikmeta dzīvesvieta – Līdaciņu apmetne, vēlreiz apliecinot, cik intensīvi akmens laikmetā bijis apdzīvots Burtnieku ezera ziemeļaustrumu krasts. Pārbaudot jau zināmos pieminekļus, Burtnieku ezera senkrastā starp Ceriņu un bijušajām Braukšu mājām uzartajā lauka nogāzē 50 m garā un 5–6 m platā joslā salasīti krama rīki un atšķīlas. Iespējams, ka te bijusi vidējā akmens laikmeta apmetne Braukšas II.

Apmeklējām arī Valmieras pilsētas nomali pie Abula ietekas Gaujā, kur ūdenslīdējs Aigars Jevdokimovs no upes pamatsmiltīm bija izcēlis veselu māla bļodiņu, rotātu ar ķemmes-bedrīšu ornamentu. Diemžēl Gauja šajā vietā gadu gaitā nepārtraukti mainījusi gultni, aizskalojot senatnes liecības. Tomēr atradums liecina, ka šajā apkaimē kādreiz bijusi jaunākā akmens laikmeta dzīvesvieta vai pat kapulauks.

Šīs apzināšanas laikā kopumā veikti pārbaudes izrakumi 38 m² platībā, iegūti kaula, raga, akmens un krama priekšmeti, dzīvnieku kauli un zivju paliekas, atsegti deviņi apbedījumi ar dzelzs, bronzas senlietām un sešām monētām, savākts cilvēku kaulu materiāls.

Ilga Zagorska (LVI)

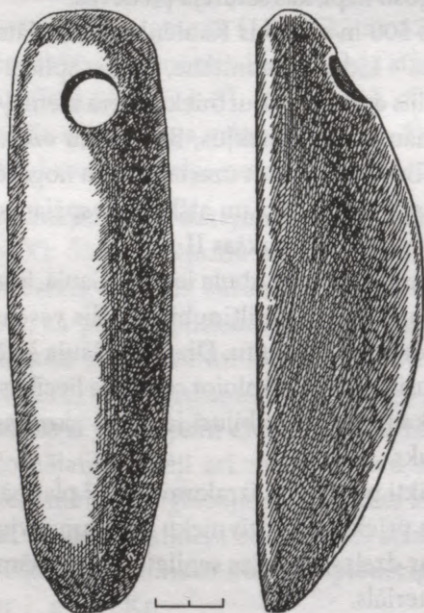
Apzināšanas darbi Usmas ezera rietumu krastā

Adrese. Ventspils rajona Usmas un Ugāles pagasts.

Laiks. 2003. gada 22. aprīlis – 10. maijs.

Apraksts. LVI un LVM arheologu grupa Ventspils muzeja uzdevumā apzināja Usmas ezera rietumu piekrasti – no tā ziemeļu gala, sākot ar Tīrukšu ezeru, gar rietumu krastu līdz Amjūdzes ciemam un Viskūžu salai ezera dienvidrietumos. Vēl apzināšana veikta Engures upes abos krastos līdz Ugāles dzirnavām.

Iedziļinātas ielejas nogāzē uz ziemeļiem no Laukgaļu un Cīruļu mājām, kur jau agrāk atrasts Kundas tipa zivju šķēps, kurmju rakumos izdevās iegūt krama mikrogriezni, kas liecina par šīs vietas apdzīvotību vidējā akmens laikmetā (Zariņu apmetne). Netāļajā uzkalniņā pie Rubeņu mājām, kādus 500 m no ezera krasta, atklāta mezolīta apmetne, par ko liecina krama rīku, nukleju un atšķilu atradumi (Rubeņu apmetne). Mežsargs A. Veigulis, nirstot Engures upē pie Krusu mājām, no dzelmes izcēlis 17,5 cm garu slieces tipa akmens kapli (3. att.). Krusu māju dārzā atrasts

3. att. Slieces tipa akmens kaplis, atrasts pie Krusu mājām Engures upē

arī krama kasīklis un krama gabali. Meklējumi šajā, iespējams, jaunākā akmens laikmeta Krusu apmetnē būtu jāturpina.

Apmeklējot Gaiļu mājas pie Engures upes, kur jau agrāk atrasts divasmeņu akmens kaplis un zināma viduslaiku kapsēta, kas norakta, salasījām astoņas krama šķīlas, bet otrpus upei tīrumā atradām trīs krama šķīlas un lielu, stipri nolietotu krama nazi (Gaiļu I un II apmetne). Sakņu dārzā pie mājām atrastas arī vēsturisko laiku liecības – bronzas riņķsakta un carienes Elizabetes Petrovnas 1758. gadā kaltā divkapeika. Moricsalā pie Kalviņu mājām, kur senāk atrasts akmens cirvis un krama nazis, bet Ē. Mugurēvičs 1978. gadā, šurfējot nogāzi uz ezera pusi, konstatējis tumšākas zemes slāni, izdevās salasīt 12 krama nažveida šķīlas un atšķīlas, nukleju un nelielu bezripas keramikas lausku. Atsevišķas krama šķīlas salasītas laukos pie Līdumnieku mājām Engures upes krastā, Sinepragā un pie Mazrimnieku mājām Amjūdzes ciemā.

Apzināšanu apgrūtināja aizaugušie tīrumi, pamestās mājas un zālienos pārvērtušies ezera krastī. Tomēr izdevās atklāt divas jaunas mezolīta, vienu neolīta apmetni un iegūt papildu liecības par jau zināmām akmens laikmeta un viduslaiku dzīvesvietām.

Egita Ziediņa (LVM)

Arheoloģiskā apzināšana Kurzemē un Sēlijā

Adrese. *Kurzeme:* Liepājas un Ventspils rajons; *Sēlija:* Daugavpils rajons.

Laiks. 2002. gada 29. aprīlis – 5. maijs, 24. septembris – 1. oktobris; 2003. gada 13.–18. aprīlis.

Vēsture. Šīs teritorijas arheoloģiski pētītas maz. Dvietes un Dvietes Munču akmens laikmeta apmetnēs 1937. gadā izrakumus veicis E. Šturms. Dvietes senleajā apzināšanas ekspedīcijas vadījis J. Graudonis 1968. gadā un A. Vasks 1984. gadā. Ālandes ielejā A. Vaska apzināšanas ekspedīcijas notikušas 1979. un 1989. gadā, bet arheoloģiskie izrakumi 1988.–1989., 1991.–1992. gadā – Ošenieku senkapos (A. Vasks, I. Virse) un Jāču senkapos (Šturms 1936, Lūsēns 2002, 2003). Gandrīz nepētīta ir teritorija pie Irbes upes bijušajā tanku poligonā.

Apraksts. Arheoloģiskās apzināšanas mērķis bija iegūt jaunus datus par apdzīvotību akmens laikmetā un citos periodos, kā arī noskaidrot zināmo

0304043 246¹⁷

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

arheoloģisko senvietu pašreizējo stāvokli. Arheoloģisko apzināšanu Dvietes senlejā atbalstīja LVM, Piedāgu apmetnē – Ventspils muzejs, Ālandes ielejā – Kultūrkapitāla fonds. Ekspediciju laikā atklātas piecas akmens laikmeta apmetnes, divi vēlā dzelzs laikmeta senkapi, vairākas vēlā dzelzs laikmeta un viduslaiku apmetnes un senlietu atradumu vietas.

Dvietes senlejā (Daugavpils raj. Bebrenes, Dvietes, Pilskalnes pag.) atklāta Grīvas ezera apmetne (3400.–2300. g. pr.Kr.) un Slobodas apmetne (2300.–1500. g. pr.Kr.), kur konstatēts 15–20 cm biezs, netraucēts kultūrslānis. Slobodas apmetnē izdevās atrast trīs stabu vietas, ko varētu saistīt ar mītnes paliekām. Atklāja arī vēlā dzelzs laikmeta Grantiņu II senkapus, kā arī vairākas vēlā dzelzs laikmeta un viduslaiku apmetņu vietas.

Ventspils rajona Ances pagastā, bijušajā padomju armijas tanku poligonā, stipri postītā vietā 2001. gadā atklāta Piedāgu apmetne (3400.–2300. g. pr.Kr.). Ap 3 ha lielā platībā atklātas 11 atradumu koncentrācijas vietas un izraktas sešas pārbaudes tranšejas. Vienā atklāts pavards, lausku koncentrācijas vieta (vairāk nekā 200) un konstatēti trīs apdzīvotības slāņi, kuri, iespējams, saistāmi ar trīs dažādām mītnēm.

Apmeklēta Ālandes upes ieleja Liepājas rajona Medzes un Vērgales pagastā. Tāšu ezera piekrastē atklāta Ziedleju apmetne (6. g.t. pr.Kr.), kur atrasti krama rīki un atšķīlas, kā arī Kviču apmetne (3400.–2300. g. pr.Kr.), kur uzartā laukā konstatēts ovālas formas smalkgraudainu, gaišu smilšu laukums (8 × 3,5 m) ar degušiem akmeņiem – domājams, mītnes vieta. Tur atrada krama rīkus, daudz krama atšķīlu, lauskas un dzintaru. Atklāti arī vēlā dzelzs laikmeta kuršu ugunskapi pie Klāviņu mājām un vairākas senlietu atradumu vietas.

DZELZS LAIKMETS

Jānis Asaris (VKPAI), Andrejs Vasks (LU VFF)

Arheoloģiskie izrakumi Padures pilskalnā un apmetnē

Adrese. Padures pilskalns Kuldīgas rajona Padures pagastā, 220 m uz ziemeļaustrumiem no Beltu mājām Ventas kreisajā krastā.

Laiks. 2003. gada 1.–31. jūlijs.

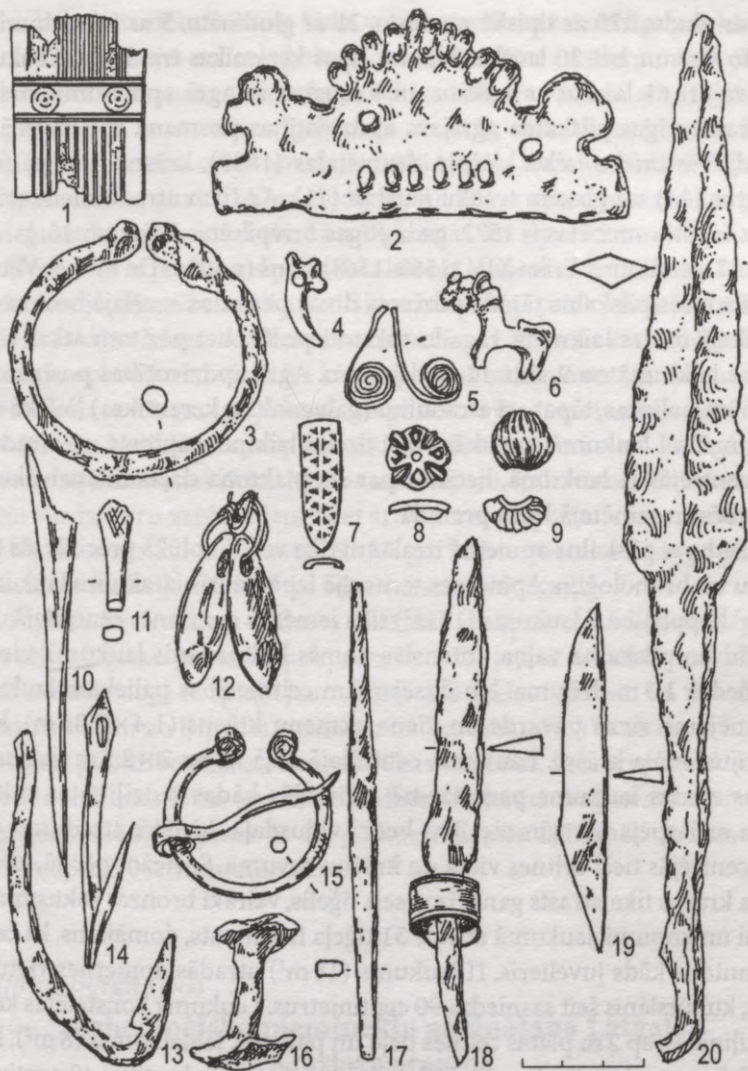
Vēsture. Pilskalnu pirmoreiz uzmēroja un aprakstīja E. Brastiņš 1922. gadā, atzīmējot arī apmetnes kultūrslāni pilskalna priekšā. Līdz šim arheoloģiskie izrakumi ne pilskalnā, ne apmetnē nebija notikuši. Nedaudzie Latvijas Vēstures muzejā nonākušie savrupatradumi norādīja uz vietas apdzīvotību agro metālu periodā, vēlajā dzelzs laikmetā un vēsturiskajos laikos.

Apraksts. IZRakumi notika saskaņā ar pētnieciskajā projektā *Mazpētītās senākās vēstures problēmas Rietumlatvijā* izvirzītajiem uzdevumiem. Izrakumos pilskalnā (vad. A. Vasks) kā praktikanti strādāja Vēstures un filozofijas fakultātes vēstures studenti, bet apmetnē (vad. J. Asaris) pieredzes apmaiņas nolūkā darbus veica dažādās iestādēs strādājošie Latvijas arheologi. Izrakumus finansēja Latvijas Zinātnes padome, Kultūrkapitāla fonds, Latvijas Universitāte un SIA "AIG".

Pilskalna plakumā izpētīja divus izrakumu laukumus. I laukums (47 m²) tika iemērīts pie pilskalna ziemeļrietumu nogāzes, bet II laukums (32 m²) – plakuma pretējā pusē pie dienvidaustrumu nogāzes. Izpētītā platība ir ap 4% no apmēram 1900 m² lielā pilskalna plakuma. I izrakumu laukuma pelēcīgajā kultūrslānī, kura biezums bija 0,60–0,70 m, celtniecības paliekas bija vāji saglabājušās: atsevišķi akmeņi no celtnēm (to kontūras izsekot nevarēja) un trīs vairāk vai mazāk postīti akmeņu pavardi. Pirmais no tiem atklājās 0,30–0,35 m dziļumā, tā izmēri bija 1,3 × 0,6 m, pārējie divi – tuvu pamatzemes līmenim 0,45–0,50 m dziļumā. Otro pavardu, kura apakšējā daļa 0,25 m iesniedzās pamatzemē, veidoja 1,2 m gara un līdz 0,5 m plata degušu sašķēlušos akmeņu grupa. Tai blakus atklājās apaļš, 0,2 m diametrā liels sarkana māla klājums. Trešā pavarda caurmērs bija 0,75 m, tas 0,30 m iedziļināts pamatzemē. Pavarda īpatnība bija tā, ka

zemē ieraktās pavarda bedres sienas bija klātas ar māla "oderi", kuras biezums sasniedza 0,12–0,13 metrus. Arī šim pavardam blakus atklājās apaļš, klonam līdzīgs sarkana māla veidojums, kura diametrs bija 0,4 m, bet biezums 0,25 metri. Zem tā atklājās 0,3 m dziļa bedre ar pelēcīgas zemes pildījumu. Nedaudz tālāk pie laukuma malas atklājās vēl viens šāds apaļš māla klona objekts, zem kura bija bedre. Objektu funkcionālā nozīme neskaidra. Smilšaini grantainajā pamatzemē atklājās arī vairākas 0,2 m diametrā lielas stabu bedres, kas norāda uz stabu konstrukciju izmantošanu celtniecībā. Gan pie pavardiem, gan visā I laukumā dominēja švikātā keramika. No šajā laukumā atrastajām 740 bezripas keramikas trauku lauskām 449 bija ar švikātu, 230 ar gludu, 36 ar agrā apmetuma virsmu. Pirmoreiz Rietumlatvijā atrada arī tekstilo keramiku (14 lauskas). Šāds keramikas komplekss raksturīgs vēlajam bronzas un senākajam dzelzs laikmetam. No laukumā iegūtajām 35 senlietām ar šo hronoloģisko posmu saistāms graudberzis, krama šķīlas, kaula ilens (4. att.: 10), kaula rotadatas (4. att.: 11) un kāda raga priekšmeta fragments, tāpat daži citi atradumi. Nelielā skaitā I laukumā ieguva arī tipisko apmesto (3), gludināto (3) un ar iekniebumiem rotāto (5) keramiku, ko var saistīt ar vēlo dzelzs laikmetu. Bez tam atrada 2226 māla ķieģeļu un māla apmetuma gabalus, kas nāk no kādas būves pilskalna plakumā jau vēsturiskajos laikos.

II izrakumu laukumā kultūrlānis bija 0,6–0,7 m biezs, taču ievērojami tumšāks un piesātinātāks nekā I laukumā. Par blīvāku šīs plakuma daļas apbūvi liecināja samērā lielais degušu sašķēlušos akmeņu skaits laukumā. Kādas celtnes sienas pamatu vietu norādīja 3 m garš un 0,4 m plats akmeņu sakrāvums. Atklāja māla krāsns paliekas. Tās caurmērs bija 1,10 m, sakritušās velves biezums 0,15 metri. Otra krāsns bija būvēta no 0,15–0,20 m lieliem akmeņiem, arī tās caurmērs bija 1,10 metri. Laukumā pavisam atrada 92 senlietas, kas pārsvarā raksturīgas vēlajam dzelzs laikmetam. No agrākajiem šī laikmeta atradumiem minama 9. gs. dzelzs pakavsakta ar atrotiem galiem (4. att.: 3). Citi atradumi – kaula divpusīgā ķemmīte (4. att.: 1), kaula karotīte, rievota zila stikla krellīte (4. att.: 9), bronzas stieniņu važiņas posms, dubultspirāļu piekariņš (4. att.: 5), zvārgulis, dzelzs iedzītņa šķēpa gals (4. att.: 20), dzelzs makšķerāķis (4. att.: 13), nazītis (4. att.: 19) attiecas uz 10. gs., bet īpaši uz 11.–12. gadsimtu. Īpaši atzīmējams Baltijas somiem (vendiem) raksturīgais trijstūra formas bronzas važiņu dalītājs (4. att.: 2), tāpat arī plastiskais bronzas zirdziņš (sunītis?) (4. att.: 6). Starp atradumiem arī Vācijas ķeizara Heinriha II (1014–1024) Deventerā kalts denārs (noteica Dr. hist. T. Berga). II laukumā atrada 643 māla trauku lauskas, no kurām 340

4. att. Padures pilskalnā un apmetnē atrastās senlietas: 1 – kaula divpusīgā ķemme, 2 – bronzas važiņu dalītājs, 3 – dzelzs pakavsakta ar atrotītiem galiem, 4 – dzīvnieka naga piekariņš, 5 – dubultspirāļu piekariņš, 6 – bronzas zirdziņš vai sunītis, 7, 8 – bronzas jostas apkalumi, 9 – stikla krelle, 10 – kaula īlens, 11 – kaula rotadeta, 12 – lāča zoba piekariņi, 13 – dzelzs makšķerāķis, 14 – kaula makšķerāķis, 15 – bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem, 16 – dzelzs kniede, 17 – īlens, 18 – dzelzs nazis, 19 – nazītis, 20 – dzelzs iedzītņa šķēpa gals

bija ar gludu, 179 ar tipisko apmesto, 21 ar gludināto, 5 ar iekniebumiem rotāto virsmu, bet 30 lauskas bija no ripas keramikas traukiem. Laukumā ieguva arī 61 lausku ar švīkātu un 9 lauskas ar agrā apmetuma virsmu, kas raksturīgas pilskalna agrajam apdzīvotības posmam. II laukumā vēl atrada vēsturisko laiku ķieģeļu drumstalas (1829), krāsns podiņu fragmentus (14) un glazētu trauku lauskas (11). Ar šiem atradumiem saistās divas iegūtās monētas – 1572. gada Rīgas brīvpilsētas šiliņš un 16. gs. beigū – 17. gs. sākuma Erika XIV (1560–1568) šiliņš (noteica Dr. hist. A. Vijups).

Padures pilskalns tātad apdzīvots divos periodos – vēlajā bronzas un senākajā dzelzs laikmetā 1. gadu tūkstoši pr.Kr., bet pēc tam atkal vēlajā dzelzs laikmetā no 9. līdz 12. gadsimtam. Agrā apdzīvotības posma celtniecības paliekas, tāpat arī atradumu (galvenokārt keramikas) lielākā daļa tika iegūta I laukumā. Savukārt vēlā dzelzs laikmeta apbūve un atradumi koncentrējās II laukumā, liecinot par šīs plakuma daļas intensīvāku izmantošanu minētajā laika periodā.

Padures pilskalna apmetnē izrakumi tika veikti nolūkā precizēt tās teritoriju un hronoloģiju. Apmetnes teritorijā izpētīja trīs izrakumu laukumus 41 m² kopplatībā. I laukums (15 m²) tika iemērīts apmetnes centrālajā daļā, netālu no pilskalna vaļņa. Intensīvs, tumšs kultūrslānis laukumā vietām sasniedza 1,3 m dziļuma. No fiksējamām celtniecības paliekām laukumā atzīmējams viens pavards un viena akmeņu krāsns (1,4 × 0,85 m), kura postījusi māla krāsni. Laukuma centrālajā daļā kā ap 2 × 2,5 m liels tumšākas zemes laukums pamatzemē iezīmējās kādas iedziļinātas celtnes vieta ar iespējamu saimniecības bedri vidusdaļā. Lielākā atradumu daļa koncentrējās tieši celtnes vietā un krāšņu tuvumā. Spriežot pēc tā, ka virs māla krāsns tika atrasts gandrīz vesels tīģelis, vairāki bronzas sakusumi un sārņi un kopumā laukumā atrasts 31 tīģeļa fragments, domājams, ka celtni izmantojis kāds juvelieris. II laukums (18 m²) atradās apmetnes rietumu daļā, kultūrslānis šeit sasniedza 90 centimetrus. Laukumā konstatētas kādas iedziļinātas, ap 2 m platas celtnes daļa un pavards. III laukumā (8 m²), kurš iemērīts apmetnes austrumu daļā, kultūrslānis sasniedza tikai 40 centimetrus. Nekādas apbūves paliekas šajā laukumā netika konstatētas.

Izrakumos Padures pilskalna apmetnē kopumā iegūtas 150 senlietas, kuras datējamas pārsvarā ar 11.–12. gadsimtu. No retākiem atradumiem minami divi bronzas jostas apkalumi (4. att.: 7, 8), kuriem netiešas analogijas sastopamas Sāmsalas un Skandināvijas arheoloģiskajā materiālā. Vēl jāatzīmē saliekamais kaula maksšķerāķis (4. att.: 14), kurš, šķiet, ir pirmais uz vēlo

dzelzs laikmetu attiecināmais šāda, vairāk neolītam raksturīga priekšmeta eksemplārs Latvijas arheoloģiskajā materiālā. Citu atradumu vidū jāmin dzelzs nazis ar bronzas aptinuma paliekām roktura vietā (4. att.: 18), bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem (4. att.: 15), sudraba un bronzas kalto stienīšu fragmenti u.c. No atrastajām 806 trauku lauskām lielākā daļa bija bezripas – 550 ar gludu, 140 ar gludinātu un 104 ar apmesto virsmu; iegūtas tikai dažas bezripas kniebtās, kā arī glazētās un ripas keramikas lauskas.

Neskaidrs ir jautājums par pilskalna un apmetnes iemītnieku etnisko piederību, jo, piemēram, tikai kuršiem raksturīgi priekšmeti šeit nav atrasti. Pagaidām šo seno dzīvesvietu tuvumā nav izdevies konstatēt arī tām atbilstošu apbedījumu vietu. Tā kā starp atradumiem nav tādu, kurus droši varētu datēt ar 13. gs., tad jādomā, ka pilskalns un apmetne šajā laikā vairs nepastāvēja. Netieši to apstiprina 13. gs. rakstītie avoti – starp daudziem kuršu zemju dalīšanas dokumentos minētajiem apdzīvoto vietu nosaukumiem vārds, kuru varētu identificēt ar Padures pilskalnu, nav minēts. Pilskalna plakums atkal izmantots 16.–17. gs., kad tur uzcelta kāda pagaidām neskaidras funkcijas ēka, kuras būvē izmantoti ķieģeļi.

Papildu izrakumiem Padures pilskalnā un apmetnē notika arī apkārtnes arheoloģisko pieminekļu apsekošana un jaunu senvietu meklēšana. Jāatzīmē arheologa R. Spirģa jaunatklāta vēlā dzelzs laikmeta un viduslaiku apmetne netālu no Ķimāles muižas, kurā bez keramikas lauskām ar metālu detektora palīdzību tika atrastas vairākas senlietas, t.sk. arī pagaidām nenoteikta kalšanas laika un vietas sudraba dirhēma fragments. Apmetne, iespējams, identificējama ar 13. gs. kuršu zemju dalīšanas dokumentos minēto apdzīvoto vietu *Kimalen*.

Tatjana Berga (LVI)

Arheoloģisko pieminekļu apzināšana Latgalē, Krāslavas rajonā

Adrese. Krāslavas rajona Grāveru, Izvaltas, Kastuļinas, Kombuļu, Šķeltovas un Ūdrīšu pagasts.

Laiks. 2002. gada 10.–23. augusts; 2003. gada 15.–30. jūlijs.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskā apzināšana Krāslavas rajonā notikusi 1971. (LVI) un 1979. gadā (LVM). 1983.–1987. gadā vairākos pieminekļos

Daugavas krastā notika izrakumi (sk. ASM 1982 un 1983, ASM 1984 un 1985, ASM 1986 un 1987).

Apraksts. Arheoloģisko pieminekļu apzināšanas ekspedīcija notika sadarbībā ar Krāslavas rajona kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas inspektori Dzintru Bukēviču. Ekspedīcijas mērķis bija pārbaudīt zināmos arheoloģiskos pieminekļus, noskaidrot iespējamus postījumus un meklēt jaunus pieminekļus. Ekspedīcija apzināja 46 arheoloģiskos pieminekļus. Lielākā daļa no tiem nebija postīta, bet dažiem kultūrslānis postīts vai nu neapzināti – apstrādājot zemi (Brīveru, Belogrudovas–Egļu, Grāveru I, Akmeņicas, Releņģu–Relenku, Pitrānu–Vanagu senkapi), norokot granti (Undrukāni), ierīkojot kapsētas (Ekstu, Gerašnovas senkapi), vai apzināti – ar mantraču bedrēm (Stanovišķu un Brīveru pilskalns).

Atradumi. Piecos pieminekļos atrasta keramika, kas papildināja jau esošās ziņas par tiem. Pirmie atradumi, kas ļāva noskaidrot pieminekļa hronoloģiju, bija Slobodas Starij zamok pilskalnā iegūtās bezripas keramikas lauskas, kas datē to ar bronzas laikmetu vai senāko dzelzs laikmetu. No Brīveru kapulaukā, apstrādājot zemi, atrastajām senlietām daļa nodota vietējā skolā, daļa pārdota Krāslavas muzejam. To ir ap 30 priekšmetu – cirvi, šķēpa uzgalis, aproces, kaklariņķi, gredzeni utt. Kapulauka teritorija ir ļoti liela un aizņem vairāk nekā 500 m garu pauguru Dubnas labajā krastā. Paugura austrumu malā, blakus kapulaukam, pašā upes krastā, konstatēts līdz šim nezināms kulta akmens – bļodakmens, kas pilnīgi ieaudzis zemē. Šī sarkanā granīta akmens virsmas izmēri ir ap 75 × 50 centimetru. Tā bļodveida iedobums ir lēzens un gluds. Netālu esošajā Brīveru pilskalnā īpašnieks bija atradis senlietas – akmens cirvi, veselu garenu māla bļodiņu, lauskas. Ekstu uzkalniņu senkapus gandrīz pilnīgi iznīcinājusi Ekstu ciema kapsēta. Kapulaukā bija 20 uzkalniņu, pašreiz saglabājušies tikai divi vai trīs. Pēc vietējo iedzīvotāju ziņām, rokot kapa bedres, bieži tiek atrastas senlietas, kuras parasti uzkarinot uz koku zariem.

Secinājumi un datējums. Krāslavas rajona sešos pagastos apzināti 46 pieminekļi. Tie attiecas uz dažādiem periodiem, sākot ar bronzas laikmetu un senāko dzelzs laikmetu, līdz 15.–17. gadsimtam. Iegūtās senlietas un keramika papildina iepriekšējās ziņas un precizē pieminekļu hronoloģiju. No postītajiem pieminekļiem steidzīgi aizsardzības izrakumi vajadzīgi Brīveru un Ekstu senkapos.

Tatjana Berga (LVI)

Daugavpils rajona Naujenes pagasta apzināšanas ekspedīcija

Adrese. Daugavpils rajona Naujenes pagasts.

Laiks. 2002. gada 13.–31. jūnijs.

Vēsture. Iepriekš apzināšana veikta 1971. (LVI) un 1999. gadā (VKPAI). Izrakumi vairākos pieminekļos notikuši 1983.–1987. gadā.

Apraksts. Arheoloģisko pieminekļu apzināšanas ekspedīcija notika sadarbībā ar Naujenes novadpētniecības muzeju. Tās mērķis bija sastādīt Naujenes novada arheoloģisko pieminekļu karti, precizēt seno apmetņu un senkapu atrašanās vietas un to hronoloģiju un meklēt jaunus pieminekļus. Muzejs ekspedīciju nodrošināja ar transportu un fiziskā darba strādniekiem, tāpēc bija iespējams dažos pieminekļos veikt nelielus zondējuma izrakumus, lai pārbaudītu kultūrslāni. Naujenes pagastā ir zināmi 15 arheoloģiskie pieminekļi – trīs pilskalni, piecas apmetnes, seši senkapi un Dinaburgas ordenpils.

Markovas pilskalns nekad nav pētīts, un tā hronoloģija bija neskaidra, turklāt to stipri postījušas grantsbedres. Aptuveni 8 m uz DR no pilskalna piemīņas akmens blakus nogāzei tika izrakts pārbaudes šurfs un atrasta gluda bezripas keramika, kas datē pieminekļa apdzīvotību ar vidējo dzelzs laikmetu (5.–9. gs.). Varbūtējo apmetni atrast neizdevās.

Vecračinas pilskalna plakumu pilnīgi izpostījusi pirms 200 gadiem ierīkotā vecticībnieku kapsēta, kas likvidēta 1986. gadā. Pieminekļa datējums nebija zināms, bet sarežģīti veidotā aizsardzības sistēma ļāva attiecināt pilskalna apdzīvotību uz 2. g. t. pēc Kr. pirmajiem gadsimtiem. Meklējot apmetni, tūrumā uz ZR no pilskalna gar Daugavas krastu tika izrakti trīs šurfi. Tajos kultūrslāņa biezums bija ap 0,60 metriem. Atrasti vairāki dzelzs sārņi un apmetnā keramika, kas ļauj datēt apmetni ar vēlo dzelzs laikmetu (10.–11. gs.).

Slutišķu senkapi un ciema vieta, kur izrakumi veikti 1986. un 1987. gadā, nebija izpētīti pilnīgi, no senkapiem neizpētīta palikusi aptuveni piektdaļa teritorijas ZR daļā blakus pašreizējai muzeja ēkai. No ciema vietas, kas aizņem 200 m platu un 300–400 m garu joslu gar Daugavu, izpētīta tikai neliela daļa. Židiņu (Kara) kapus likvidēja 1987. gadā. Pirms tam bija veikti pārbaudes izrakumi un pēc likvidācijas apsekota visa kapu

teritorija. Spriežot pēc atrastajām senlietām un apbedījumiem, kapos apglabāti vietējie iedzīvotāji (latvieši) no Židiņu (*Žiedeņiškas*) sādžas laikā no 17. gs. beigām līdz 20. gs. sākumam. Kapu piemiņas akmens pašreiz novietots nepareizi, jo kapsēta atradās strauta kreisajā krastā. Izdevās sameklēt Rudānu kapulauku un Sandarišķu ciema kādreizējo atrašanās vietu, tā teritorija pārbaudīta ar šurfiem. Konstatēts, ka kultūrslāņa biežums ir ap 0,40 m, zeme satur degušus akmeņus, oglītes, ripas keramikai.

Egīls Jemeljānovs (TMR)

Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Kārļa kalna pilskalnā

Adrese. Rīgas rajons, Sigulda, ap 0,25 km uz DR no Turaidas viduslaiku mūra pils drupām.

Laiks. 2002. gada 22. jūlijs – 31. augusts.

Vēsture. Iepriekš pārbaudes izrakumi Kārļa kalna pilskalnā notikuši 1996.–2000. gadā (sk. ASM 1996 un 1997, 38.–39. lpp.; APL 1998 un 1999, 90.–94. lpp.; APL 2000 un 2001, 81.–83. lpp.).

Apraksts. 2002. gada izrakumos izpētīts 68 m² liels laukums, pētījumus finansēja Kultūrkapitāla fonds. Izrakumu laukums iemērīts priekšpils ZR daļā pāri aizsarggrāvim, aizsargvalnim un uz DA no vaļņa esošajā priekšpils plakumā. Izrakumu mērķis bija iegūt papildu informāciju par Kārļa kalna pilskalnu – noskaidrot kultūrslāņa raksturu priekšpili, vaļņa uzbēršanas veidu un aizartā grāvja sākotnējo dziļumu, kā arī mēģināt precizāk datēt celtniecības un apdzīvotības laiku.

Pēc augsnes virskārtas noņemšanas varēja konstatēt, ka humusa slānis gan plakuma teritorijā, gan uz vaļņa un tā nogāzēs sasniedz tikai ap 5 cm biežuma. Zem tā tūlīt parādījās gaišas, irdenas smiltis. Vaļņa virspusē atsegti vairāki mālu ieslēgumi, kas veidojušies, izmetot zemi aizsarggrāvja rakšanas laikā. Pārējā teritorijā smiltis atsegti nelieli laukakmeņi. Šajā slānī tika iegūti arī vienīgie atradumi.

Valnis tika pakāpeniski norakts līdz pamatzemes līmenim, bet grāvis atrakts tā sākotnējā dziļumā. Pamatzeme vaļņa augstākajā vietā atradās ap 1,2 m dziļi. Valnis sastāvēja no tīrām smiltīm, nekādas konstrukcijas netika konstatētas. Attālums no grāvja dibena līdz vaļņa augstākajai vietai bija ap 3 metriem.

Atradumi. Pakavsaktas (14.–15. gs.?), bronzas stienītis.

Secinājumi un datējums. Salīdzinot 2002. gada un iepriekšējo gadu izrakumu rezultātus, jāsecina, ka Kārļa kalna pilskalns pastāvējis neilgu laiku paralēli Turaidas mūra pilij. Pēc tam, vācu varai nostiprinoties, tas pakāpeniski zaudējis savu nozīmi un pamests vai nopostīts. Pilskalns celts steigā, nav īsti pabeigts un apdzīvots īslaicīgi. Priekšpils, kas, liekas, iekārtota nedaudz vēlāk par galveno pili, apdzīvota vēl īsāku laiku. Priekšpils ZR nocietinājumi (valnis un grāvis) veidoti sākotnēji līdzenā vietā, kam bijis neliels pacēlums DA virzienā – uz galvenās pils pusi.

Ināra Kuniga (RSP)

Arheoloģiskie izrakumi Rušenicas pilskalnā

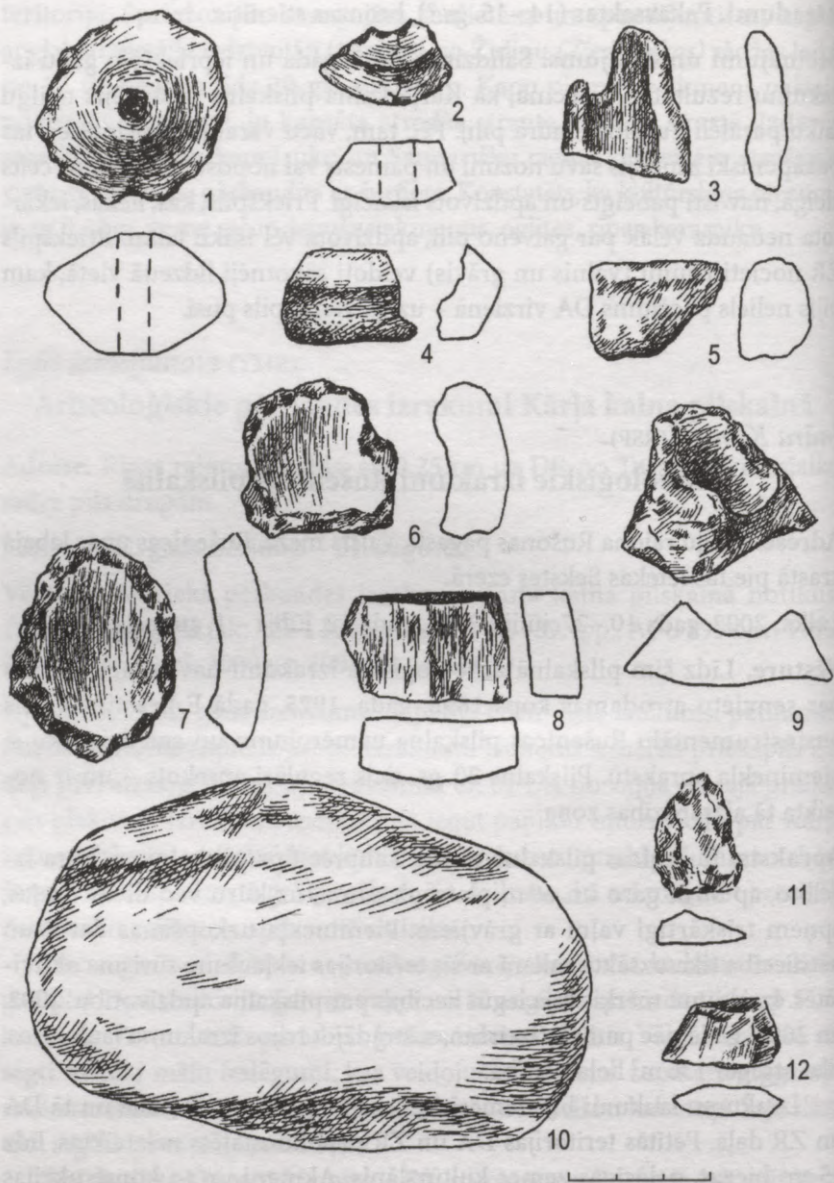
Adrese. Preiļu rajona Rušonas pagasts, valsts mežā, Rušenicas upes labajā krastā pie tās ietekas Sekstes ezerā.

Laiks. 2002. gada 10.–27. jūlijs; 2003. gada 12. jūlijs – 1. augusts.

Vēsture. Līdz šim pilskalnā arheoloģiskie izrakumi nav izdarīti. Ziņas par senvietu atrodamas kopš 1898. gada. 1925. gadā E. Brastiņš veicis pusinstrumentālu Rušenicas pilskalna uzmērojumu un sniedzis sīku šī pieminekļa aprakstu. Pilskalns 20. gs. ticis regulāri apsejots – un ir noteikta tā aizsardzības zona.

Apraksts. Rušenicas pilskalns pieder kaupres tipa pilskalniem, kura izvelbto, ap 90 m garo un 60 m plato plakumu, uz kuru ved divas uzejas, apņem trīskārtīgi vaļņi ar grāvjiem. Pieminekļa uzkopšanas darbi un pētniecība tika uzsākta sakarā ar šīs teritorijas iekļaušanu tūrisma aktivitātēs. Izrakumu mērķis bija iegūt liecības par pilskalna apdzīvotību. 2002. un 2003. gadā pēc pameža izciršanas, strādājot trijos izrakumu laukumos, tika atsegta 136 m² liela platība.

Izrakumu laukumi bija iemērīti pilskalna plakuma D malā un tā DA un ZR daļā. Pētītās teritorijas DA un ZR daļā konstatēts neizteiktas, līdz 15 cm biezas, pelēcīgas zemes kultūrslānis. Akmeņi un to konstrukcijas atsegtas galvenokārt pamatzemes līmenī. Celtnu vietas zemē iezīmējās vāji. Par to esamību liecināja pieci zemē iedziļinātie pavardi, no kuriem četrus pildījumā bija deguši akmeņi, viena – ogļainas smiltis. Plakuma

5. att. Rušenicās pilskalna plakumā iegūtās senlietas: 1, 2, 4 – vārpstas skriemeļu fragmenti, 3, 5–7, 9 – māla tiģeļu fragmenti (3 – ar snipi, 5 – bļodveida), 8 – akmens galodas fragments, 10 – akmens graudberzis, 11, 12 – krama šķīlas

D daļā tika atsegta guļbūves aizsargkonstrukcijas paliekas, kas parādījās 80–110 cm dziļumā kā 10–38 cm biezs tumši pelēku smilšu slānis, kuru A–R virzienā šķērsoja 33 cm plata ogļainas zemes josla. Stabu vietas pamatzemē nekonstatēja.

Atradumi. Atrasti māla tīģeļu, vārpstas skriemeļu fragmenti, krama šķīlas, akmens graudberži, kā arī bezripas gludās, švikātās, gludinātās, apmetās keramikas un dažas ripas keramikas trauku lauskas (5. att.).

Secinājumi un datējums. Pašreizējie izrakumi nedeva apstiprinājumu pieņēmumam par šīs dzīvesvietas rašanos dzelzs laikmeta beigu posmā. Iegūtais arheoloģiskais materiāls galvenokārt raksturīgs pilskalna nocietinātās apmetnes periodam, 1. g. t. pr. Kr. otrajai pusei – 1. g. t. pēc Kr. vidum. Atsevišķi atradumi norāda uz īslaicīgu apdzīvotību vēlajā dzelzs laikmetā. Turpmākajos izrakumos šis datējums būtu precizējams.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Arheoloģiskie pētījumi Jāču uzkalniņu kapulaukā

Adrese. Liepājas rajona Medzes (agrāk Tāšu) pagasts, pie bij. Jāču mājām.

Laiks. 2002. gada 5.–12. augusts; 2003. gada 11.–17. augusts.

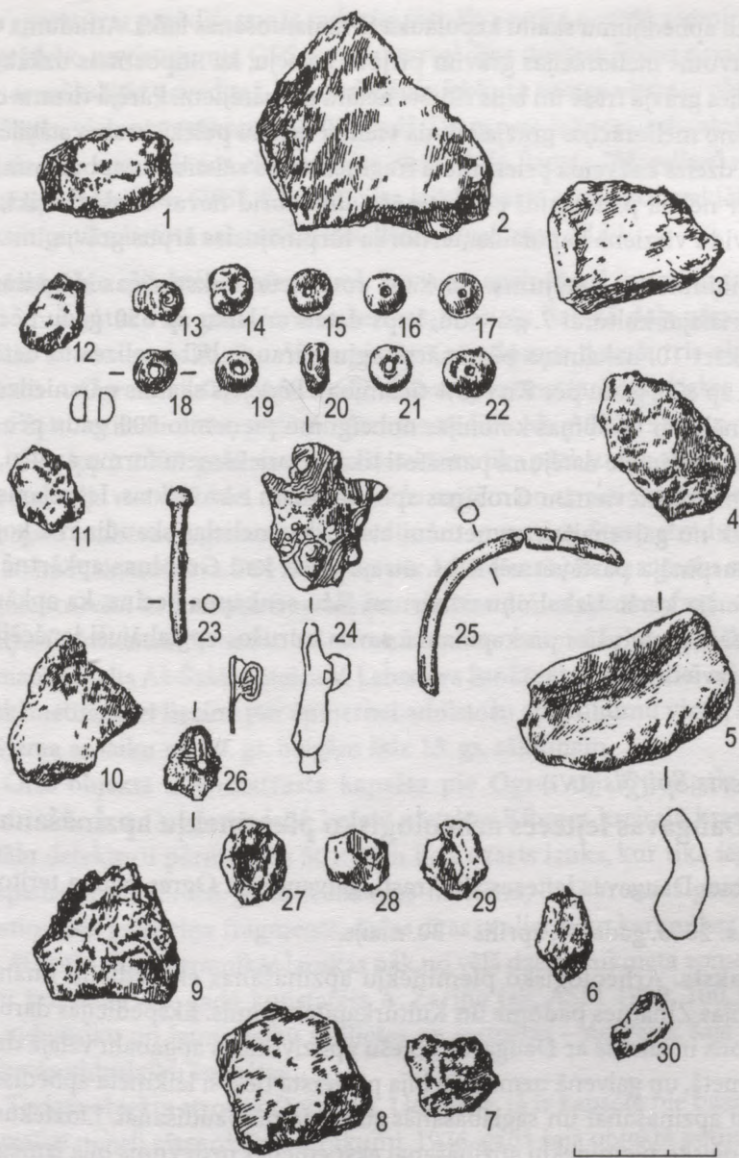
Vēsture. Kā arheoloģijas pieminekli senkapus ar nosaukumu “Zviedru kara kapi” (arī “Zviedru kalns”, “Zviedru birze”) pirmo reizi atzīmējusi Pieminekļu valdes darbiniece E. Tabāka 1929. gadā. Pārbaudes izrakumus kapulaukā 1936. gadā veica arheologs E. Šturms, datējot tos ar vidējā dzelzs laikmeta otro pusi. 2001. gadā senkapu teritorijā notika sakopšanas talka – krūmāju izzāģēšana, kā arī senkapu teritorijas uzmērīšana. Pavisam uzskaitīti 48 uzkalniņi. Teritorijas D, A un R daļā izdalāmas trīs lielākas apbedījumu grupas. Lielāko uzkalniņu diametrs bija 6,0–8,0 m, augstums – līdz 40 centimetriem. Tā kā uzbērums augstums jau sākotnēji bijis neliels, iespējams, ka laika gaitā daļa no tiem saplūdusi ar apkārtnes reljefu.

Apraksts. Arheoloģisko izrakumu mērķis bija iegūt informāciju par apbedīšanas tradīcijām un uzkalniņu uzbūvi vienā no Grobiņas skandināvu kolonijas perifērijas apbedījumu vietām, mēģinot precizēt arī senkapu datējumu. Ar Kultūrkapitāla fonda finansiālo atbalstu veiktās izpētes laikā Jāču kapulaukā atsedza divus uzkalniņus. 10. uzkalniņš atradās kapulauka

DA daļā, ap 10 m attālumā no meliorācijas grāvja. Tā diametrs bija 6 m, augstums 40 centimetru. 36. uzkalniņš bija situēts senkapu R daļā, tā diametrs bija 5 m, augstums 20 centimetru. Norokot no gaišās mālsmilts veidotos uzbērumus, abu uzkalniņu pamatnēs konstatēja skandināvu apbedījumiem raksturīgo "bēru platformu". Kapa vietā un ap to apmēram 3 × 4 m lielā apaļā laukumā nolīdzināta mālainā zeme, centrā veidojot 10–20 cm dziļas un 1,0 × 0,5 m lielas kapa bedres. Pelnu un sīko oglišu paliekas norādīja, ka apbedījumu vietas pirms bēru rituāla izdedzinātas un ugunskura paliekas novāktas. Atbilstoši skandināvu paražām mirušais sadedzināts ārpus kapa, bet platformas centrā izkaisītas tikai ogles, kalcinēti kauli un līdzīgi do to priekšmetu paliekas no bēru sārta. Kapa vieta orientēta Z–D virzienā. Pāri sārta atliekām uzbērts tīras mālainās pamatzemes slānis un tad virs apbedījuma izveidots iegarenas (10. uzkalniņš) vai sfēriskas (36. uzkalniņš) formas uzbērums. Katrā uzkalniņā apglabāts viens mirušais. Atšķirībā no plašāk pētītā Grobiņas Priediena uzkalniņu kapulauka ap Jāču senkapu apbedījumu vietām nebija konstatējamas grāvīšu paliekas, no kuriem būtu ņemta zeme uzbēruma veidošanai.

Atradumi. 10. uzkalniņā vienīgā apbedījuma piedeva bija neliels dedzis dzelzs priekšmets – varbūt nazītis vai adata. 36. uzkalniņā atrastā krellju kaklarota norādīja, ka apglabātā bijusi sieviete. Kaklarotas 10 stikla krelles izgatavotas no zilās, dzeltenas un bālgani zaļās masas, bet divas bronzas mucīņveida krelles darinātas no smalkas, spirāliski vītas stieples. Vēl atrasta salauzta, no griezumā apaļas stieples darināta bronzas aproce (6. att.: 25), lauza un ugunī apkususi bronzas t.s. vēžu sakta (6. att.: 24) un neliela izmēra rotadata ar sēņveida jeb pussfērisku galvu (6. att.: 23). Nelielās rūsējuma paliekas pie rotadatas kājiņas liecināja, ka tai, iespējams, bijusi piestiprināta dzelzs važiņa. Jāpiezīmē, ka uzbērumā virs kapa dažādos dziļumos atrada arī skandināvu apbedījumiem raksturīgās keramikas trauku lauskas, trīs dzelzs kniežu galvas un kādu nelielu jostas bronzas apkalumu. Atradumi uzbērumā uzskatāmi par tuvinieku ziedojumu bēru rituāla laikā.

Izrakumu laikā ar metālu detektoru apsekoja uzarto tīrumu senkapu D pusē. Ap 22 m DR virzienā no 10. uzkalniņa un 1–1,5 m no meliorācijas grāvja malas zemes virskārtā atrada bronzas krelli un apzeltīta bronzas piekariņa vai saktas (?) fragmentu. Minētie atradumi neapšaubāmi attiecināmi uz kapulauka pastāvēšanas laiku un saistāmi ar kādu šobrīd jau nopostītu kapa vietu, kas dabā vairs nav saskatāma. Tas apstiprina pieņēmumu par

6. att. Jāču senkapu 36. uzkalniņa apbedījuma piederības (zīm. A. Ivbule): 1-12 - keramikas trauku lauskas, 13-22 - stikla krelles, 23 - bronzas rotadate, 24 - bronzas saktis, 25 - bronzas apuce, 26 - bronzas jostas apkalums, 27-29 - dzelzs kniežu galvas, 30 - krama atšķila

lielāku apbedījumu skaitu kapulaukā tā izmantošanas laikā. Atraduma vietas tuvums meliorācijas grāvim pieļāva iespēju, ka nopostītais uzkalniņš atradies grāvja trasē un bijis situēts netālu no pārējiem. Pārējā tīruma daļā tālāk no meliorācijas grāvja atrada vienīgi nelielu pelēkā krama atšķilu un kādu dzelzs nažveida priekšmeta fragmentu. To saistība ar apbedījumiem tomēr nebija pietiekami pārliecinoša, un šobrīd nevar droši pateikt, vai dienvīdu virzienā kapulauka teritorija turpinājusies ārpus grāvja.

Secinājumi un datējums. 36. kapa rotaslietas raksturīgas skandināvu materiālajai kultūrai 7. gs. vidū; kaps datēts ar laiku ap 650. gadu pēc Kr. Savukārt 10. uzkalniņa bērū sārta ogļu parauga ¹⁴C analīzes to datē ar laiku ap 870. gadu pēc Kr. (68% ticamība). Pēdējais skaitlis pārsniedz tradicionāli par Grobiņas kolonijas nobeigumu pieņemto 800. gadu pēc Kr., tomēr līdzšinējie datējumi pamatoti tikai ar priekšmetu formu analīzi, bet ¹⁴C analīzes nevienam Grobiņas apbedījumam nav veiktas. Iespējams, ka attālāk no galvenajām apmetnēm atsevišķas nelielas skandināvu kopienas turpināja pastāvēt vēl 9. gs. otrajā pusē, kad Grobiņas apkārtnē jau dominēja kurši. Uzkalniņu uzbērums Jāču senkapos liecina, ka apkārtnē uz dzīvi apmetušies un kapulaukā savus mirušos apglabājuši ienācēji no Viduszviedrijas.

Roberts Spirģis (LVI)

Daugavas lejteces arheoloģisko pieminekļu apzināšana

Adrese. Daugavas lejteces abi krasti, galvenokārt Ogres rajona teritorija.

Laiks. 2003. gada 21. aprīlis – 30. maijs.

Apraksts. Arheoloģisko pieminekļu apzināšanas ekspedīciju finansēja Latvijas Zinātnes padome un Kultūrkapitāla fonds. Ekspedīcijas darbības reģions ir saistīts ar Daugavas lībiešu apdzīvotības apgabalu vēlajā dzelzs laikmetā, un galvenā uzmanība bija pievērsta tieši šī laikmeta apbedīšanas vietu apzināšanai un saglabāšanās stāvokļa pārbaudīšanai. Līdztekus arheoloģisko pieminekļu apzināšanai ekspedīcijas uzdevums bija izmēģināt jaunās koordinātu noteikšanas ierīces – Globālās pozicionēšanas sistēmas (GPS) aparāta – izmantošanas iespējas. Arheoloģija ir viena no zinātnēm, kuras izpētes objektiem obligāti nepieciešama teritoriālā piesaiste, un pēdējos gados līdz ar plašākam interesentu lokam pieejamās satelītu navigā-

cijas aparatūras parādīšanos ir radusies iespēja precīzi noteikt pieminekļu ģeogrāfisko novietojumu. GPS ir radionavigācijas sistēma, kuras pamatā ir Zemes mākslīgie pavadoņi, kas nodrošina jebkura zemes virsmas objekta atrašanās vietas noteikšanu. 2003. gadā Daugavas lejteces arheoloģisko pieminekļu apzināšanas ekspedīcijas rīcībā bija firmas "Magellan" rokas uztvērējs "Meridian GPS". Ekspedīcijas laikā uzarto lauku pārmeklēšanai veiksmīgi tika lietots arī metālu detektors (*Spektrum XLT*).

Nozīmīgākie objekti un atradumi. Pavisam apzināšanā apsekoti 60 objekti un iegūtas 136 glabāšanas vienības, senlietu lielākā daļa atrasta ar metālu detektora palīdzību. Visbagātākos atradumus devuši trīs objekti. Pirmais – Ogres raj. Ogresgala pag. Čabu apmetne (arheoloģiskie izrakumi šeit notikuši 1984. gadā A. Zariņas vadībā, sk. ASM 1984 un 1985, 148.–150. lpp.). 2003. gadā ar metālu detektoru tika pārbaudīta ap 20 × 40 m liela teritorija uzartā laukā uz D no Krāču mājām un atrasti vairāki degušu un bojātu senlietu fragmenti no apbedījumu inventāra. Starp atradumiem var atzīmēt skandināvu P51 C4 tipa (pēc J. Petersena) bruņrupu saktas fragmentu, vīta kaklariņķa fragmentu, masīvas dobas aprocas fragmentu, važiņu fragmentus, bronzas sakusumus un monētpiekariņu – dirhēmu (Samanīdi, kalts Aš-Šaša; noteica V. Lebedevs Sanktpēterburgā), kā arī citus priekšmetus, kuri liecina par apmetnei atbilstošu apbedījumu vietu, kas ir datējama ar laiku no 10. gs. beigām līdz 13. gs. sākumam.

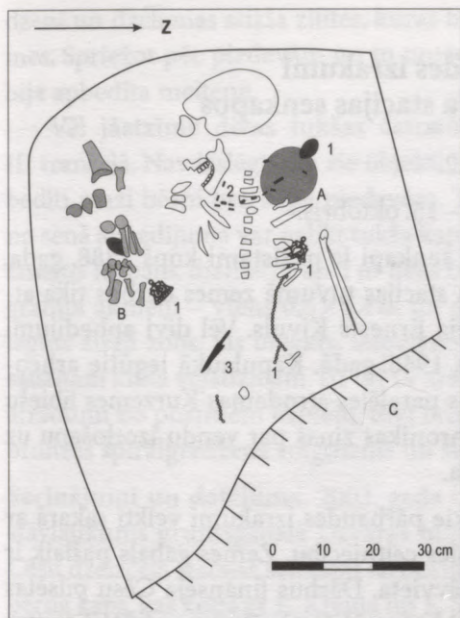
Otrs objekts ir jaunatrasta kapsēta pie Ogres raj. Ogresgala pag. Mazličiem. Šeit Daugavas labā krasta pietekas Ķilupes kreisajā krastā ar metālu detektoru pārmeklēts 50 × 25 m liels uzarts lauks, kur tika iegūtas piecpadsmit uz 15.–18. gs. attiecināmas monētas, divi bronzas gredzeni, krustiņveida piekariņa fragments, dažas citas senlietas un keramikas lauskas. Atrastās ripas keramikas lauskas nāk no vēlā dzelzs laikmeta apmetnes, kuru šeit jau 1978. gadā konstatēja A. Zariņa (sk. ASM 1978, 100. lpp.), bet viduslaiku un jauno laiku senlietas un monētas – no vēlāk šajā vietā ierīkotās viduslaiku kapsētas.

Trešais objekts atrodas Ogres raj. Lielvārdē, tā ir kapsēta pie baznīcas, kur veikti nelieli aizsardzības izrakumi. 1976. gadā šajā objektā pētījumus veica A. Zariņa (sk. ASM 1976, 76.–80. lpp.). 2003. gada ekspedīcijas laikā kapsētas stūrī starp priekšpils grāvi un Daugavu bija novērojama stipra zemes erozija, kuru veicinājuši gan Daugavas izskalojumi, gan intensīvi izmantots gājēju celiņš. Pārmeklējot ar metālu detektoru vietu, kur gar

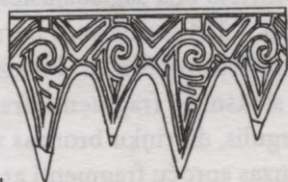
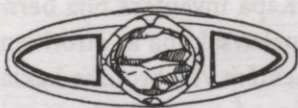
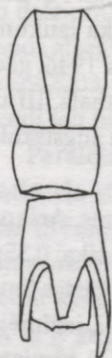
Daugavu ejoša taka nolaižas pie upes, iegūti daži viduslaiku priekšmeti no jau izpostītiem kapiem un uziets viens postīts sievietes kaps. Turpinot A. Zariņas iesākto kapsētas kapu numerāciju, 2003. gadā izpētīts kaps nr. 10 (7. att.). Ar galvu R virzienā orientētā apbedījuma kauli atsedzās tieši zem takas gaišajās smiltīs, kapa bedrei neiezīmējoties. Saglabājusies tikai skeleta augšējā daļa. Pa kreisi no galvaskausa novietots 10 × 15 cm liels granītakmens (7. att.: A). Kreisā roka bija saliekta elkonī un delna uzlikta uz krūtīm, no labās rokas saglabājies tikai paralēli mugurkaulam izvietots augšdelma kauls. Antropologi G. Gerhards un G. Zariņa pēc kauliem secināja, ka kapā apbedīta 35–40 gadus veca sieviete. Starp šī kapa piedevām minama krūšu važiņrota no divām mazām lībiskām bruņrupuču saktām ar palmetēm, diviem ažuŗiem vaŗturiem ar palmeti un divriņķu vaŗiņu (7. att.: 1). Kaklarota bija no inkrustētām viendaļīgām un dubultām stikla krellēm un bronzas spirālītēm (7. att.: 2). Jostas rajonā labajā pusē atrasts dzelzs nazītis (7. att.: 3). Sprieŗot pēc inventāra, apbedījums attiecināms uz 13. gadsimtu, un tas ir līdz šim senākais zināmais apbedījums šajā viduslaiku kapsētā. Ap 10 cm no 10. kapa skeleta galvas atsegti pēdas kauli (7. att.: B), kuri pieder otram – vēlākam apbedījumam.

Ekspedīcijas laikā apzinātas arī vairākas privātas kolekcijas. Bagātīgs arheoloģisko priekšmetu klāsts pieder Edvardam Lentovŗšĉikam, kas dzīvo Tinūŗos. Viņŗ pirms vairākiem gadiem, zvejojot Daugavā pie Sprēŗtiņu muiŗas drupām, krasta nobrukumā atradis bronzas bruņrupuču saktu, aŗūru bronzas trapecveida vaŗturi ar vaŗiņām, dzelzs ŀķēpa galu un māla poda paliekas. Vairākas senlietas viņŗ atradis arī pie Ikŗķiles baznīcas drupām. Otra kolekcija pieder Ikŗķiles iedzīvotājam Valentinam ŀpelim, tajā glabājas unikāla, ar sudrabu izrotāta zobena roktura bronzas poga (8. att.), kuru kāds viņa paziņa atradis Nāvessalā.

Galvenie rezultāti. Ekspedīcijas laikā tika apmeklētas 60 senvietas, kurām noteiktas koordinātas. Izveidota ŀo objektu precīza koordinātu datu bāze, kas turpmāk atvieŗglos pieminekļu atraŗanu dabā. Vairākiem objektiem ar GPS aparāta palīdzību uzņēmti situācijas plāni. Atrodot senlietas ar metālu detektoru, veicot mūsdienu situācijas plānu uzņēmŗanu un salīdzinot rezultātus ar agrāko pētījumu plāniem, konstatēts, ka tādas objektus kā Jumpravas Bajāru, Lielvārdes pārceltuves un Aizkraukles senkapus ŀeguma HES nav pilnībā applūdinājusī. Līdz ar to minētie objekti vēl ir perspektīvi arheoloģiskajai pētniecībai un ir iekļaujami aizsargājamo objektu sarakstā.

7. att. Lielvārdes baznīcas kapsētas
10. kapa plāns: 1 – krūšu važiņrota ar
bruņrupuču saktām, 2 – kaklarota no
stikla krellēm un bronzas spirālītēm,
3 – dzelzs nazis, A – granītkmens,
B – kādam citam kapam piederošās
kājas kauli, C – izpostīta daļa

8. att. Zobena roktura poga no Nāvēssalas

Pārbaudes izrakumi Cēsu dzelzceļa stacijas senkapos

Adrese. Cēsis, Uzvaras bulvāris 22.

Laiks. 2003. gada 24. septembris – 15. oktobris.

Vēsture. Cēsu dzelzceļa stacijas senkapi ir pazīstami kopš 1888. gada. 1910. gada vasarā Cēsu dzelzceļa stacijas tuvumā zemes darbos tika atsegti 11 apbedījumi, kurus fiksēja Ernests Kivuls. Vēl divi apbedījumi atklāti Elvīras Šnores izrakumos 1946. gadā. Kapulaukā iegūtie arheoloģiskie materiāli, kuriem tuvākās paralēles atrodamas Kurzemes lībiešu pieminekļos, apstiprina Indriķa hronikas ziņas par vendu izceļošanu uz Cēsīm no Ventas lejteces apgabala.

Apraksts. 2003. gadā arheoloģiskie pārbaudes izrakumi veikti sakarā ar plānoto augstskolas "Turība" filiāles celtniecību. Zemes gabals pašlaik ir neapbūvēts – tur ierīkota autostāvvietā. Darbus finansēja Cēsu pilsētas dome. Pētījumu mērķis bija noskaidrot, vai būvniecībai paredzētajā teritorijā ietilpst vendu lidzenais kapulauks pie Cēsu dzelzceļa stacijas. Pavisam izpētīja četras tranšejas 82,6 m² kopplatībā. Izrakumus uzsāka laukuma DA daļā, jo tā bija tuvāka E. Kivula 1910. gadā un E. Šnores 1946. gadā uzlieto apbedījumu atrašanās vietai bij. t.s. Otosonu gruntsgabalā. III un IV tranšēju iemērija autostāvvietas centrālajā daļā, kur plānota augstskolas ēkas celtniecība.

Atradumi. 2003. gadā II tranšējā tika atsegts viens apbedījums. Aršanas rezultātā kaps ticis postīts, jo apbedījuma dziļums bijis neliels – tikai 0,35 m zem kādreizējās zemes virsmas. Tāpēc izrakumu laikā jau aramkārtas līmenī atrada vairākas izartas senlietas. Norokot aramkārtu, mālā iezīmējās četrstūrains, 1 × 0,5 m liela kapa bedre, orientēta precīzi A–R virzienā. No skeleta bija saglabājušies tikai daži zobi, kas ļāva noteikt mirušā vecumu – 3–4 gadus vecs bērns. Kapa inventārā bija bērnam raksturīgas miniatūras rotaslietas: bronzas pakavsaktiņa ar atrotītiem galiem, bronzas sloksnītes fragmenti, fragmentārs vīts bronzas kaklariņķis, bronzas zvārgulis, divriņķu bronzas važiņas fragmenti, vienas vai divu lentveida bronzas aproču fragmenti ar iekaltām "saulītēm", viena kauri gliemežvāka serde (?), kā arī viena vesela aprocīte, vairāki salīzuši bronzas spirālgre-

dzeni un dzeltenas stikla zilītes, kuras bieži vien izira, izņemot tās no zemes. Spriežot pēc piedevām un to novietojuma, kapā ar galvu R virzienā bija apbedīta meitene.

Vēl jāatzīmē divas tukšas četrstūrainas bedres, kuras konstatēja III tranšējā. Nav izslēgts, ka šie objekti ir kapa bedres, kurās arī bijuši apbedīti mazi bērni bez kapa piedevām. Tādā gadījumā, kauliem iznīkstot, no senā apbedījuma var palikt tukša kapa bedre. Svarīgi atzīmēt II tranšējā atsegto ieapaļo, diametrā ap 1 m lielo bedri. Tās vienā malā atradās divi granīta akmeņi – viens $0,6 \times 0,4$ m un otrs ap 0,1 m liels. Starp tiem tika iegūts zirga zobs. Šis objekts, iespējams, kalpoja ar apbedīšanas procesu saistītām kulta vajadzībām. III un IV tranšējā tika atrasti atsevišķi savrup atradumi no postītiem kapiem: divi bronzas apkalumi, bronzas zvārgulis, bronzas spirālgredzena fragments un šķīļamdzelzs.

Secinājumi un datējums. 2003. gada izrakumi parādīja, ka automašīnu stāvlaukums gruntsgabalā Uzvaras bulvārī 22, kur plānota apbūve, skar Cēsu dzelzceļa stacijas senkapu teritoriju. To pierādīja II tranšējā atsegtais bērna kops, kas kopā ar E. Kivula un E. Šnores pētījumiem ir 14. šeit atklātais apbedījums. Tā inventārs attiecas uz 12. gs. beigām vai 13. gs. sākumu. Šo datējumu palīdz precizēt kapa orientācija: Cēsu dzelzceļa stacijas senkapos atsegtajiem apbedījumu vairākumam ir raksturīga D–Z orientācija, toties 2003. gadā konstatētā A–R orientācija norāda uz 13. gs. sākumu, kad vendi jau bija pievērsti kristīgajai ticībai.

Paralēles 2003. gada senlietām atrodamas gan starp agrāk Cēsu dzelzceļa stacijas senkapos iegūtajiem atradumiem, gan Ziemeļkurzemes lībiešu pieminekļos, gan dažos Daugavas lejteces kapulauku apbedījumos. Tie raksturīgi vendu materiālajai kultūrai. Kaut arī 2003. gadā pētītā Cēsu dzelzceļa stacijas vendu senkapu daļa ir kapulauka perifērija un tā ir stipri postīta aršanas un apbūves rezultātā, turpmāk metodiski pētījumi arī šajā teritorijā var sniegt jaunas būtiskas atziņas par šo unikālo pieminekli.

Abavas ielejas senāko apdzīvoto vietu apzināšana

Adrese. Tukuma rajona Kandavas un Matkules pagasts, Talsu rajona Abavas un Dundagas pagasts.

Laiks. 2003. gadā no maija līdz oktobrim lauka darbiem veltītas 11 dienas.

Apraksts. Ar Kultūrkapitāla fonda finansiālo atbalstu turpinājās 1997. gadā uzsāktā Abavas ielejas arheoloģisko senvietu apzināšana (sk. APL 1998 un 1999, 133.–138. lpp.), veicot fosfātu analīzes un palinoloģiskos pētījumus. Šī projekta posma līdzdalībnieks bija arī Tartu universitātes profesors Dr. V. Langs. Apzināšanā galvenā uzmanība veltīta ielejas austrumu daļai no Matkules līdz Kandavai. Šajā teritorijā apsekoti 10 zināmi arheoloģiskie pieminekļi un pārbaudītas 17 potenciālās senvietas Kandavā, kā arī Čāpuļu pilskalna, Tojātu senvietu un Matkules (Buses) pilskalna apkārtnē, kur, spriežot pēc arhīvu ziņām, kādreiz iegūtas senlietas vai konstatētas citas senvietas pazīmes.

Apzināšanas laikā atklāti astoņi jauni arheoloģiskie objekti: eventuāla kulta vieta – Lūgšanu kalns pie Kārumiem, apmetne pie bijušās Kandavas muižas, Teteriņu dzirnavu senkapi, Tapilnieku apmetne, Strautiņu senkapi, Dzidrāju viduslaiku kapsēta (Kāķa kalns), eventuālas apmetnes pie Upmaļiem un laukos uz ZA no Busēm. Konstatēts, ka apmetne pie Kandavas pilskalna aizņem ievērojamu teritoriju. Atklāti vairāki arheoloģiskie objekti arī ārpus Abavas ielejas – Saukumu viduslaiku kapsēta Rūmenē, seno tīrumu vietas un akmeņu krāvuma senkapi Dundagas apkārtnē.

Apzināšanas ekspedīcijās fiksētajās potenciālajās senvietās kultūrlāņa konstatācijai un tā izplatības robežu noteikšanai ņemti grunts paraugi fosfātu analīzēm. No divām zināmām un sešām jaunatklātām senvietām paņemts ap 200 paraugu. Pēc to apstrādes ar ķīmiskajiem reaģentiem noteiktas Kandavas pilskalna senpilsētas (apmetnes) robežas – tās platība pārsniedz 9 hektārus. Noteiktas arī Tojātu neolīta apmetnes robežas. Kultūrlānis konstatēts Lūgšanu kalnā – kulta vietā, vēlā neolīta senlietu atradumu vietā pie bijušās Kandavas muižas un apmetnē pie Tapilniekiem, kur tas bija intensīvs, 40–50 cm biezs. Pārējās pārbaudītajās senvietās (jaunatklātajos Strautiņu senkapos un Ķempju Piltiņkalnā) kultūrlāņa pazīmju nebija. Potenciāli divas jaunatklātās senvietās – Strautiņu senkapi un Tapilnieku apmetne – varētu iezīmēt jaunu arheoloģisko senvietu kompleksu, kura izpēte turpināma.

Palinoloģiskajiem pētījumiem kūdras paraugus bija plānots iegūt Valgales senvietu kompleksā. Diemžēl, pārbaudot senvietu apkārtni, apvidus ģeoloģisko īpatnību dēļ netika atrasta purvainā vieta ar augu nogulumiem, līdz ar to nebija iegūstams materiāls radioaktīvā oglekļa analizēm. Izdarīti trīs ģeoloģiskie urbumi: ieplakā Valgales pilskalna rietumu pakājē, seno tīrumu vietā Valgales Baznīcas kalna – kulta vietas dienvidu pakājē un relatīvi purvainā vietā ar visai plānu augu nogulumu slāni 700–800 m uz rietumiem no Valgales senvietu kompleksa. Pēc paraugu izpētes tiks iegūtas putekšņu un sporu diagrammas, kas atspoguļos paleoveģētācijas sastāvu un tā izmaiņas Valgales senvietu tuvumā.

Ekspedīciju laikā atrada vairākas senlietas (trauku lauskas, galodas fragmentu, dzelzs iedzītņi). Provizorisks rezultātu apkopojums apliecina bagāto Abavas ielejas kultūrvēsturisko slāņojumu, jo relatīvi nelielajā un senvietām piesātinātajā teritorijā atklāja jaunus arheoloģiskos objektus, kuru izpēte turpināma.

Juris Urtāns (LKA)

Aizsardzības izrakumi Madonas senkapos

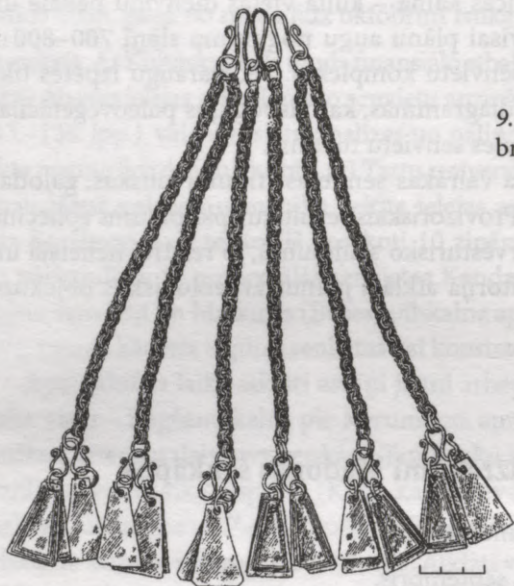
Adrese. Madona, pie Cesvaines ielas.

Laiks. 2002. gada 6., 11.–12. septembris.

Vēsture. Madonas senkapi pazīstami kopš 1878. gada. 1953. gadā sakarā ar autokombināta izbūvi tika uzrakti senlietām bagāti apbedījumi, un 1953. gada rudenī E. Rudenājas un V. Urtāna vadībā te notika aizsardzības izrakumi. Turpinoties nejausiem atradumiem, senkapu pētījumi notika arī 1954., 1958., 1959. gadā, kopā atsedzot vai identificējot 27 kapus, kas datējami ar vidējo un vēlo dzelzs laikmetu. Madonas senkapi nav bijuši iekļauti valsts aizsargājamo arheoloģisko pieminekļu sarakstos, jo tika uzskatīts, ka senkapi ir izpētīti vai iznīcināti, tomēr 2002. gada septembrī, rokot siltumtrases tranšeju senkapu vietā, tika uzrakti apbedījumi ar senlietām.

Apraksts. Uz dienvidiem no Cesvaines ielas izraka divas paralēlas 101 un 135 m garas un ap 2 m platas tranšejas. 6. septembrī tika savākts lielāks daudzums senlietu no izpostītajiem kapiem. Senlietu vākšana izraktajās zemēs turpinājās 11. un 12. septembrī, atsevišķas senlietas atrastas arī vēlāk. Arheoloģiskajos aizsardzības izrakumos abu tranšeju profilos un pārrakumā

starp tām konstatēja četrus traucētus apbedījumus (28.–31. kaps). Mirušie guldīti latgaļiem raksturīgajā A–R orientācijā. Bagātākajā 29. kapā (atsedza tikai nenopostīto galvgali) bija guldīta 35–40 gadus veca sieviete (noteica Dr. G. Gerhards), kurai galvā bija grīstes vainags, ap kaklu – bronzas važiņu rota ar trapecveida piekariem (9. att.), četri kaklariņķi un kauri gliemežvāku rota.

9. att. Madonas senkapos atrastā bronzas važiņu rota ar trapecveida piekariem

Atradumi. Kopumā kā savrupatradumi vai atsegto kapu piedevas tika iegūtas 52 senlietas vai to grupas. Atzīmējami bronzas kaklariņķi ar noplacinātiem galiem un trapecveida piekariņiem, kaklariņķi ar cilpu galiem, kaklariņķi ar kāša un segļu galiem, grīstes vainagu detaļas, ar bronzas spirālītēm un gredzentiņiem rotātu villaiņu daļas, spirālīšu vainagu fragmenti, pakavsakts, gredzeni u.c.

Secinājumi un datējums. Ar siltumtrasēm ir postīti vēl netraucēti Madonas senkapu austrumu daļas apbedījumi. Atrastās senlietas datējamas ar vēlo dzelzes laikmetu un ir tipiskas šī laikmeta latgaļu kultūrai. Iespējams, ka ir tikusi pētīta kapulauka perifērija, par ko varētu liecināt kaps bez iespējamām piedevām (31. kaps) un atsevišķi kaulu sakopojumi bez senlietām. Secināms, ka plašie Madonas senkapi daļēji vēl ir saglabājušies. Tas ir Vidzemes latgaļiem raksturīgs, ilgstoši izmantots, plašā teritorijā izvietots, ar senlietām bagāts kapulauks, kura aizsardzību negatīvi ietekmē tā atrašanās pilsētas teritorijā.

Andrejs Vasks (LU VFF)

Arheoloģiskie izrakumi Puzes pilskalnā

Adrese. Puzes pilskalns Ventspils rajona Puzes pagastā, ap 1 km uz dienvidrietumiem no Puzes baznīcas. Tuvākās ir Pilskalnu mājas, kas atrodas 600 m uz ziemeļaustrumiem.

Laiks. 2002. gada 1.–20. jūlijs.

Vēsture. Puzes pilskalnu 1923. gadā uzmērojis un aprakstījis E. Brastiņš, arheoloģiski izrakumi nav notikuši.

Apraksts. Puzes pilskalnā izrakumi veikti Rietumlatvijas vēstures izpētes projekta ietvaros. Puzes pilskalns pieskaitāms nelieliem nocietinājumiem – tā plakums tikai 600 m² liels. Plakuma rietumu malā uzbērts neliels valnītis, gar kura ziemeļu galu pie nogāzes, pēc E. Brastiņa domām, bijusi ieeja plakumā. Pilskalna pakājē bija uzbērts ap 1 m augsts valnītis, kas lokveidā ietvēra vieglāk pieejamo dienvidrietumu pusi. Plakuma dienvidaustrumu daļā pie nogāzes tika izpētīts 34 m² liels laukums. Plakumā kultūrslāņa biezums bija 0,3 m, bet malā pie nogāzes tas sasniedza 0,7–0,9 metrus. Tika atklātas divas pamatzemē 0,2–0,3 m iedziļinātu celtnu vietas. Viena no tām atradās pie nogāzes un uzskatāma par plakuma perimetrālās apbūves sastāvdaļu. 3,5 × 4 m lielās guļbūves vidusdaļā atradās akmeņu pavards. Celtnes vietā un arī ārpus tās atklājās liels daudzums degušu graudu. Visvairāk bija miksto kviešu un rudzu, mazāk miežu graudu; starp pārējiem bija arī lauka pupas, zirņi, nedaudz auzu, kā arī nezāles: sūrenes, dažādu sugu balandas, margrietīņas, nātres (noteica Dr. L. Kalniņa). Otras celtnes vietu plakumā iezīmēja bedre pamatzemē, kuras platums bija 1,6 m, bet garums izrakumu laukumā – 2 metri. Iespējams, ka tas ir pagrabs, bet pati celtnē bijusi lielāka.

Atradumi. Pilskalna izrakumos atrada 49 senlietas. No dzelzs priekšmetiem atzīmējama cilindriskā atslēga, īlens ar tordētu vidusdaļu, kniedes, naži, bet no bronzas – lentveida aproču un apkalumu fragmenti, gredzens ar vītu priekšpusi. Atradumu hronoloģija norāda uz pilskalna apdzīvotību 12.–13. gadsimtā. Lielākā daļa priekšmetu bija stipri apdegusi, daži pat pilnībā pārvērtušies bezveidīgos bronzas sakusumos. Tas liek domāt, ka nocietinājums gājis bojā spēcīgā ugunsgrēkā. Izrakumu laukumā atrada 352 gludas virsmas bezripas māla trauku lauskas no rupjas veidmasas, kā arī 83 māla apmetuma gabalus.

Pārbaudot pilskalna plakumu ar metālu detektoru, 2 m uz rietumiem no izrakumu laukuma un apmēram 1 m no plakuma malas (izrakumu laukumā atklātās celtnes neraktajā daļā) 0,2–0,3 m dziļumā atrada bronzas rotu depozi (10. att.). Tas gulēja pelēcīgā kultūrslānī virs sīkiem degušiem akmeņiem, tomēr depoziņa priekšmeti bija uguns neskarti. Depoziņa sastāvā bija no trim bronzas stieplēm savīts divviju kaklariņķis ar sašaurinātiem galiem, divas pie kaklariņķa galiem piestiprināmas važiņrotas (viena no tām bija ar važturi) ar rombveidīgiem skārda un dzīvnieku ilkņu (vilka?) piekariņiem važiņu galos, piecas pakavsaktas ar zvērgalvu galiem, viena skārda riņķsakta, četri vairoggredzeni, viens gredzens ar vītu priekšpusi, kā arī vairāk nekā 500 sīku bronzas spirālīšu no galvasrotas. Minētie priekšmeti – acīmredzot kādas sievietes rotu komplekts – datējami ar 13. gs. otro pusi, kas varētu būt arī nocietinājuma bojāejas laiks.

Lai pārbaudītu iespējamās apmetnes vietu, 6 m uz rietumiem no pilskalna lejas vaļņa izpētīja 15 m² lielu laukumu. Norokot 0,15–0,20 m biezo pelēcīgo meža augsni, tajā sastapa atsevišķas sīkas ogļītes un deguma plankumus. Dziļāk sekoja gaišas smiltis ar sarkana māla ieslēgumiem. Tika atrastas 10 gludas virsmas bezripas māla trauku lauskas un māla apmetuma gabaliņi. Minētie atradumi liecina par zināmu saimniecisku aktivitāti šajā rajonā, tomēr ne par pastāvīgi apdzīvotu apmetni.

10. att. Puzes pilskalna depoziņš *in situ*

Secinājumi un datējums. Pētījumu rezultāti Puzes pilskalnā liecina par tā apdzīvotību vēlajā dzelzs laikmetā, galvenokārt tā beigu posmā. Depozīta senlietas, kuras ir iespējams saistīt ar pilskalna bojāejas un pamešanas laiku, datējamas ar 13. gs. beigām.

Antonija Vilcāne (LVI)

Jersikas pilskalna arheoloģiskā izpēte

Adrese. Jersikas pilskalns Preiļu rajona Jersikas pagastā.

Laiks. 2002. gada 8. jūlijs – 27. augusts; 2003. gada 25. jūlijs – 23. augusts.

Vēsture. Jersikas pilskalnā arheoloģiskie pētījumi uzsākti 1990. gadā un turpinājušies katru vasaru.

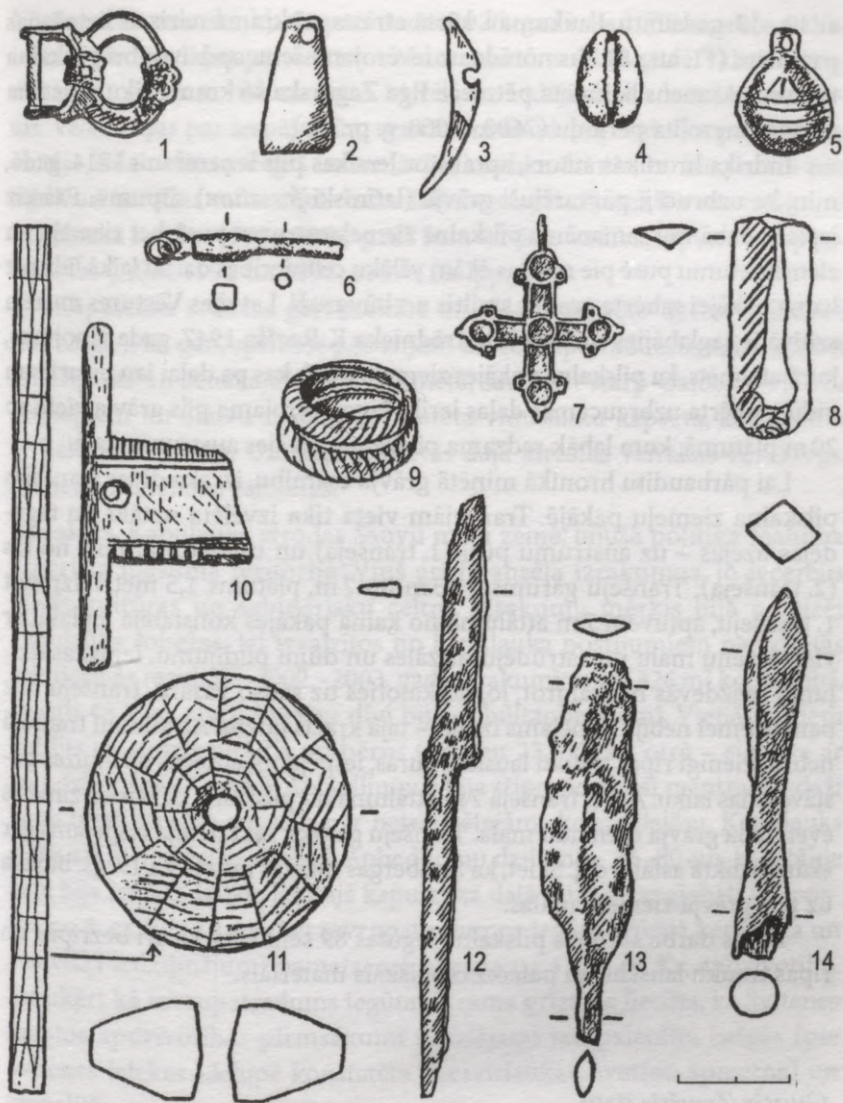
Apraksts. 2002. un 2003. gadā ar Latvijas Zinātnes padomes, Jersikas pagasta padomes un Preiļu rajona padomes finansiālu atbalstu izrakumi Jersikas pilskalnā tika pabeigti. Izpētes darbi norisinājās pilskalna rietumu malā (IV laukums, VI laukums, starpprofilis starp IV un VI laukumu, Va laukums) aptuveni 55 m² lielā platībā. 2002. gada izrakumu sezonas laikā te tika iemērīts jauns izrakumu laukums (VI laukums), kas situēts iepriekšējās sezonās pētītā IV laukuma ziemeļu pusē. Laukuma platība – 30 kvadrātmetri. Tas iemērīts ar nolūku izsekot IV laukuma profilā ieejošo konstrukciju turpinājumu. Darbu gaitā izrādījās, ka šīs konstrukcijas VI laukumā neiesniedzas. VI laukuma ietvaros faktiski veikts pilskalna vaļņa šķērs griezum. Konstatēts, ka vaļņa augšdaļā pāri visam laukumam 1. pasaules kara laikā izrakta līdz 1,5 m dziļa tranšeja. VI laukumā norakts 2,9–3,4 m biezs zemes slānis. Vaļņa uzpildījums sasniedz 3 m (R profilā), valnis atsegts 6 m platumā. Faktiski tas ir bijis platāks, jo attālums līdz nogāzes malai pret VI laukumu ir vēl 2 metri. Iespējams, ka valnis bijis arī augstāks, jo pilskalna rietumu malā vaļņa pacēlums dabā nav vērojams, kā tas ir pilskalna ziemeļu pusē. Valnī konstatēja bedri ar tumšas zemes pildījumu, kurā uzgāja daudz bezripas apmestās un nagiespiedumu keramikas, ripas keramikas lausku, kā arī vairākas senlietas. Senlietu vidū bija retas formas iedzītņa bultas gals (11. att.: 13). Līdzīgas formas bultu gali vērojami Sauleskalna otrajā depozītā. Šis depozīts, pēc pētnieku domām, noguldīts 9. gadsimtā. Jersikas atradumam līdzīgi bultu gali no minētā depozīta tiek

saistīti ar 9.–11. gs. Somijā izplatītajām bultām. Depozīta bultu gali diemžēl nav saglabājušies un salīdzināmi tikai pēc attēla. Domājams, ka valnī uzietā bedre bijusi mantu slēptuve briesmu brīžos. Šādu versiju pieņemot liek bedres austrumu, t.i., plakuma pusē konstatētā 50–60 cm platā, līdz 1,2 m augstā, ar baļķiem izliktā eja. Slāņos, kas pieslēdzās valnim, uzgāja svariņu pleciņa fragmentu (11. att.: 6), bronzas lirasveida sprādzīti (11. att.: 1), kaula ķemmes fragmentu (11. att.: 10), dzelzs nazīti (11. att.: 12), plienakmens vērpjamās vārpstas skriemeli (11. att.: 11), piekariņus (11. att.: 2, 3).

Zem vaļņa uzpildījuma atsedzās 15–20 cm biezs melnas zemes slānis, kas apliecināja, ka sākotnējās pilskalna apdzīvotības periodā kalnu nav ietvēris valnis. Diemžēl melnās zemes slāni senlietas netika uzietas, tādējādi vaļņa uzbēršanas sākumu nav iespējams precizēt. Pēc dažiem atradumiem šajā slānī pilskalna dienvidrietumu stūrī vaļņa uzbēršana tiek attiecināta uz 9. gs. beigām vai 10. gs. sākumu.

Norokot starpprofilu starp IV un VI laukumu un IV laukuma ziemeļu malā līdz 2 m platā joslā iepriekšējā sezonā nenorakto sarkanā māla slāni, konstatēja no apaļkokiem izlikta klājiena vietu. No klājiena bija saglabājušies apaļkoku iespaidumi ap 10–15 cm biežajā apakšējā melnās zemes slānī un pat pamatzemes mālā. 20–35 cm resni apaļkoki bijuši guldīti cits citam blakus paralēli valnim. Apaļkoku gali nostiprināti ar šķērsām liktiem baļķiem un uzbērtas zemes valnīti. Apaļkoku klājiens pēc nodegšanas ticis atkārtoti atjaunots, jo pirms apaļkoku iespaidumu atsegšanas virs pelnu un ogļu kārtas arī uzgāja fragmentāras degušu baļķu paliekas. Tie bija 0,5–1,5 m gari un 30–40 cm resni cits citam blakus novietoti, paralēli valnim guļoši baļķi, kuru galiem šķērsām pāri gulēja līdzīga resnuma divi baļķi. Klājiena platums 2,8–3 metri. Laukuma robežās klājiens atsegts 7 m garumā – pilnībā to neizdevās atsegt, jo tā rietumu gals turpinājās ārpus iemēritā izrakumu laukuma. Stratigrāfiski atsegtais klājiens piederīgs 11. gs. pirmajā pusē būvētajiem nocietinājumiem, kurus veido māla valni saturošs guļkoku iežogs ar kamerveida izvirzījumiem. Domājams, ka šī ar apaļkokiem izklātā eja vedusi uz valnī uz āru izvirzīto torni. Par labu torņa izbūvei šajā vietā liecina arī nocietinājumu joslas ar kamerveida izbūvēm pagrieziens ziemeļaustrumu virzienā.

V laukuma ziemeļaustrumu stūrī iemēritajā 8 m² lielajā paplašinājumā (Va laukums) konstatēja 0,5–1,05 m biezu kultūrslāni. Laukumā atrastās senlietas – krustiņš ar emalju (11. att.: 7), kauri gliemežvāks (11. att.: 4), dzelzs nazīši, zila stikla krellīte, kaula saliktas vienpusējās ķemmes uzliktnis, bronzas zvārgulītis (11. att.: 5), bronzas gredzens (11. att.: 9) – datējamās

11. att. Jersikas pilskalnā 2002.-2003. gadā atrastās senlietas:

1 - bronzas lirasveida sprādze, 2 - bronzas trapecveida piekariņš, 3 - dzīvnieka zoba piekariņš, 4 - kauri gliemežvāks, 5 - bronzas zvārgulītis, 6 - bronzas svariņu plečiņa fragments, 7 - bronzas krustiņš, 8 - krama nazis, 9 - bronzas gredzens, 10 - kaula divpusīgās ķemmes fragments, 11 - plienakmens vērpjamās vārpstas skriemelis, 12 - dzelzs nazis, 13 - dzelzs iedzītņa bultas gals, 14 - dzelzs uznavas bultas gals

ar 12.–13. gadsimtu. Laukuma l. kārtā atrasts arī krama nazis ar lietošanas pazīmēm (11. att.: 8). Tas norāda uz ievērojami senu apdzīvotību pilskalna tuvumā. Akmens laikmeta pētniece Ilga Zagorska šo krama riku attiecina uz agrā mezolīta periodu (7600.–7000. g. pr. Kr.).

Indriķa hronikas autors, aprakstot Jersikas pils ieņemšanu 1214. gadā, min, ka uzbrucēji pārvarējuši grāvja (latīniski *fossatum*) slīpumu. Pašreiz ieplaka dabā vāji samanāma pilskalna ziemeļaustrumu pusē, bet ziemeļu un ziemeļrietumu pusē pie muižas ēkām vēlāku celtniecības darbu laikā līdz pat kalna pakājei sabērta grants, smiltis un būvgruži. Latvijas Vēstures muzeja arhīvā ir saglabājies muzeja līdzstrādnieka K. Roziša 1947. gada ziņojums, kurā atzīmēts, ka pilskalna pakājes ziemeļu pusē, kas pa daļai jau piearta un vidū piebērta uzbraucamās daļas ierīkošanai, vērojama pils grāvja vieta ap 20 m platumā, kura labāk redzama pilskalna pakājes austrumu daļā.

Lai pārbaudītu hronikā minētā grāvja esamību, izraka divas tranšejas pilskalna ziemeļu pakājē. Tranšējām vieta tika izvēlēta netālu no tagadējās uzejas – uz austrumu pusi (1. tranšēja) un uz rietumu pusi no tās (2. tranšēja). Tranšēju garums – 13 m un 7 m, platums 1,5 metri. Izrokot 1. tranšēju, aptuveni 7 m attālumā no kalna pakājes konstatēja ieplaku ar visai lēzenu malu un satrūdējušas zāles un dūņu pildījumu. Ieplakas dziļumu neizdevās noskaidrot, jo, neskatoties uz sauso vasaru, tranšēju līdz pamatzemei nebija iespējams izrakt – tajā krājās ūdens. Atradumu tranšējā nebija, vienīgi ripas trauku lauskas, kuras, iespējams, attiecas uz muižas pastāvēšanas laiku. Arī 2. tranšējā 7 m attālumā no pilskalna pakājes iezīmējās eventuālā grāvja dienvidu mala. Tranšēju garāku rakt nebija iespējams gar ēkām uzliktā asfalta dēļ. Šķiet, ka Šlosbergas muižas mūra ēka 19. gs. būvēta uz pils grāvja ziemeļu malas.

Divās darba sezonās pilskalnā iegūtas 89 senlietas, kā arī bezripas un ripas trauku lauskas un paleozooloģiskais materiāls.

Guntis Zemītis (LVI)

Izrakumi Jaunsvirlaukas Gaideļu–Viduču kapulaukā

Adrese. Gaideļu–Viduču kapulauks atrodas Svitenes upes labajā krastā pie Šauvu mājām Jelgavas rajona Jaunsvirlaukas pagastā.

Laiks. 2002. gada 22. jūlijs – 30. augusts; 2003. gada 4. augusts – 10. septembris.

Vēsture. Kapulauks kļuva pazīstams 1926. gadā, kad Pieminekļu valde ieguva pirmās ziņas par šeit atrastām senlietām. 1929. gadā Valsts vēsturiskajam muzejam tika nodotas 14 vēlā un vidējā dzelzs laikmeta senlietas. Vēlāk ziņas par iespējamām senvietām Gaideļos–Vidučos papildināja vietējo iedzīvotāju sniegtā informācija, kas lika domāt, ka šeit varētu būt bijuši arī bronzas vai senākā dzelzs laikmeta apbedījumi. Pirmie izrakumi kapulaukā notika 1992.–1994. gadā Jura Urtāna vadībā, izpētot 24 apbedījumus (ASM 1992 un 1993, 115.–119. lpp.).

Kapulauks attiecas galvenokārt uz vidējo un vēlo dzelzs laikmetu (5.–12. gs.), lai gan, spriežot pēc ziņām un savrupatradumiem, izmantots arī bronzas un senākajā dzelzs laikmetā, savukārt starp Gaideļu–Viduču senkapiem un Šauvu mājām konstatēta viduslaiku kapsēta, kas postīta ar lielu pārrakumu. Uzartajā kapsētas daļā atrastas vairākas 16.–17. gs. monētas un tālaika senlietas.

Apraksts. Kapulauks atrodas Šauvu māju zemē, bijušā politiķa Joahima Zīgerista īpašuma teritorijā. Viņš arī finansēja izrakumus, jo iecerējis būvēt kultūras un sabiedrisku celtni. Izrakumu mērķis bija precizēt kapulauka robežas, lai izvairītos no kapulauka postījumiem paredzētās celtniecības rezultātā. 2002.–2003. gada izrakumi veikti 326 m² kopplatībā, atsegti 48 kapi, starp kuriem divi bija dubultapbedījumi. Vienā no tiem guldīts pieaudzis vīrietis un bērns (23.^a un 23.^b kaps), otrā – sieviete ar jaundzimušo (47. kaps). Apbedījumus bija stipri postījuši mantrači – daži kauli bieži atradās augstāk par netraucētajām skeleta daļām. Kapulauks cietis arī meliorācijas darbos. Apbedījumu dziļums – 35–80 cm, bagātākie kapi bija ierakti dziļāk. Pētītajā kapulauka daļā mirušie apglabāti laikposmā no 8. gs. līdz 10. gs., bet savrupatradumos iegūtā švikātā keramika un atsevišķi iedziļinājumi pamatzemē norāda uz 1. g. t. pr. Kr. apdzīvotību. Savukārt kā savrupatradums iegūtais krama grieznis liecina, ka Svitenes krastos apdzīvotības pirmsākumi meklējami jau paleolīta beigās (pie Svitenes ietekas Lielupē konstatēta Vecsvirlaukas Avotiņu apmetne) un mezolītā.

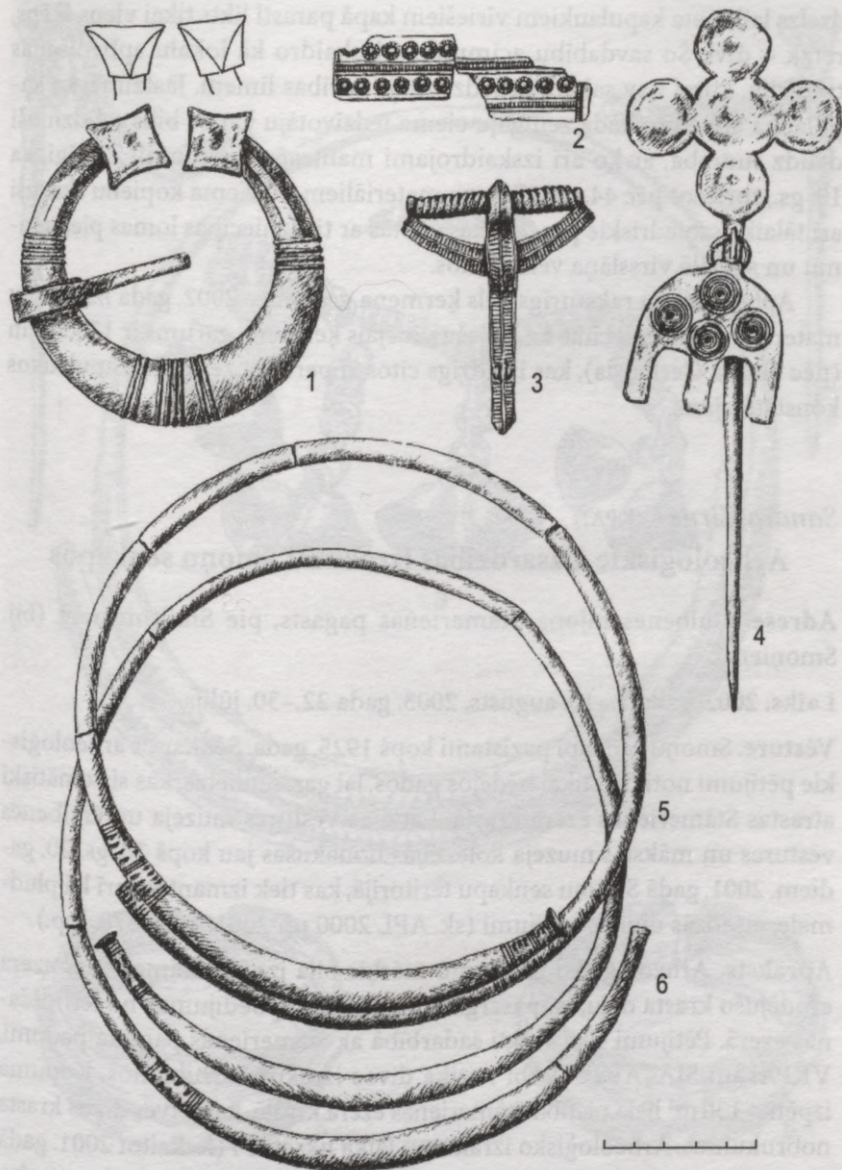
Konstatētais apbedīšanas veids – līdzenie skeletkapi ar apbedījumiem rindās, ievērojot vīriešu un sieviešu pretēju orientāciju (sievietes ar galvu uz R, DR, vīrieši – A, ZA), raksturīgs zemgaļiem vidējā un vēlajā dzelzs laikmetā. Rindas veidojušās hronoloģiskā kārtībā, vēlāk mirušos guldot līdzās iepriekšējiem apbedījumiem. Līdz šim iegūtais materiāls liecina, ka

rindas augušas virzienā no D uz Z. J. Urtāna pētītajā kapulauka D pusē sastopami 5.–6. gs. apbedījumi, savukārt pēdējo gadu izrakumos kapulauka Z daļā – 8.–9. gs. apbedījumi. Pagaidām mazāk informācijas ir par apbedījumu hronoloģisko kārtību paralēlajās rindās, kuras situētas tuvāk Svītenes upei. Šajā rindā atklātie apbedījumi un savrupatradumi liecina, ka mirušie šeit guldīti vēlāk – ap 10. gadsimtu. Šo hronoloģiski vēlāko apbedījumu vidū īpaši izdalāmi divi – 44. un 47. kaps.

47. kapā guldīta jauna sieviete (pēc G. Gerharda atzinuma – ap 20 gadu veca, ķermeņa garums – 172 cm). Šis ir viens no retajiem apbedījumiem, kuram konstatējamas šķirsta paliekas. Mirusī guldīta ar galvu uz R (novirze uz Z – 15°), izstieptā stāvoklī uz muguras. Rokas saliektas elkonī un paceltas pret krūtīm. Galva rotāta ar 3 cm platu lentveida galvasrotu, kas sastāv no piecām rindām sīku bronzas riņķīšu, kas, domājams, bijuši uzšūti uz auduma lentes. Rotu komplektā ietilpst divi bronzas kaklariņķi (12. att.: 5, 6) ar paresninātiem un noslēgumā sašaurinātiem galiem, divas lielas bronzas krustadatas (12. att.: 4), kuru galvas bijušas klātas ar sudraba platējumu. Pie rotadatām piestiprināti segmentveida važturi, kuri rotāti ar cirkulāro rakstu. Rotadatas savienotas ar važiņu. Uz rokām bronzas spirālaproces – 10 šķērsriegzumā trīsstūrveida vijas. Pirkstā – bronzas spirālgredzens. Kreisajā pusē pie augšstilba dzelzs ilens un dzelzs nazis. Pie kājām sīka māla trauka lauska, kā arī mazas bronzas spirālaproces viena vija un sīks kauliņš. Šeit konstatēts jaundzimušā apbedījums. Pēc G. Gerharda atzinuma bērna garums 50–52 centimetri. Abi apbedījumi acimredzot bijuši pārsegti ar villaini, kas gar malām rotāta ar bronzas spirālēm. Gar ķermeni spirāles iet paralēli augumam, galos – perpendikulāri.

Uz Z no 47. kapa atklāts 44. kaps, kas, neskatoties uz postījumiem (ar meliorācijas tranšeju postīts kapa galvgalis), nozīmīgs tās kopienas piederīgo, kuri savus mirušos apbedīja Gaideļu–Viduču kapulaukā, raksturošanai. Mirušā apgērbs bijis sasprausts ar bronzas pakavsaktu ar atrotītiem galiem, vidukļa rajonā bronzas saliekamie svariņi ar atsvariņiem, starp kuriem arī bronzas krustadatas ripas. Kaps datējams ar 10. gadsimtu.

8.–9. gs. apbedījumos sievietēm raksturīgi bronzas spirālvainagi ar plātām, ar solāro simboliku rotātām starpplāksnītēm – sudrabotām un klātām ar sudraba platējumu (12. att.: 2), bronzas krustadatas ar sudraba platējumu vai alvojumu, spirālaproces. Šī paša perioda vīriešu apbedījumos bronzas stopsaktas ar magoņgalvu galiem (12. att.: 3), vēlāk pakavsaktas (12. att.: 1), kaujas naži, šķēps un cirvis pie galvas. Atšķirībā no citiem zemgaļu vidējā

12. att. Gaideļu-Viduču kapulaukā iegūtās senlietas: 1 – bronzas pakavsakta, 2 – sudraba vainaga apkaluma plāksnīte, 3 – bronzas stopsakta, 4 – bronzas rotadata, 5, 6 – bronzas kaklariņķis

dzelzs laikmeta kapulaukiem vīriešiem kapā parasti likts tikai viens šķēps, retāk – divi. Šo savdabību acīmredzot jāskaidro kā lokālu apbedīšanas tradīciju, kurai nav sakara ar iedzīvotāju turības līmeni. Jāatzīmē, ka kapulaukā apbedīto kāda zemgaļu ciema iedzīvotāju kapos bijis salīdzinoši daudz sudraba, ar ko arī izskaidrojami mantraču postījumi. Zīmīgi, ka 10. gs., spriežot pēc 44. un 47. kapa materiāliem, šo ciema kopienu skāruši arī tālaika sabiedriskie procesi, kas saistās ar tirdzniecības lomas pieaugumu un sociālā virsslāņa veidošanos.

Apbedītajiem raksturīgs liels ķermeņa garums – 2002. gada izrakumu materiāla analīze liecina, ka vīriešu vidējais ķermeņa garums ir 173,86 cm (pēc Gunta Gerharda), kas ir līdzīgs citos šī perioda zemgaļu kapulaukos konstatētajam.

Sandra Zirne (VKPAI)

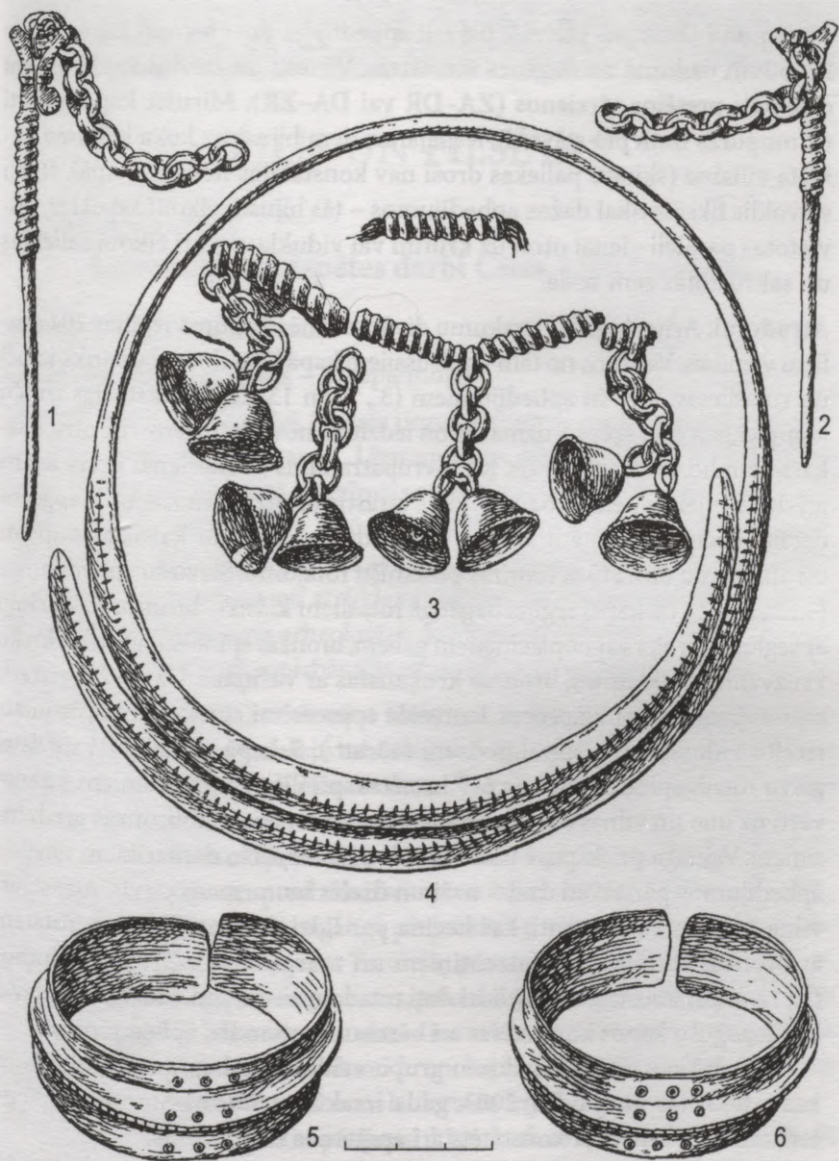
Arheoloģiskie aizsardzības izrakumi Smoņu senkapos

Adrese. Gulbenes rajona Stāmerienas pagasts, pie Smiltniekiem (bij. Smoņiem).

Laiks. 2002. gada 2.–10. augusts, 2003. gada 22.–30. jūlijs.

Vēsture. Smoņu senkapi pazīstami kopš 1925. gada. Senkapos arheoloģiskie pētījumi notikuši tikai pēdējos gados, lai gan senlietas, kas sistemātiski atrastas Stāmerienas ezera krastā, Latvijas Vēstures muzeja un Gulbenes vēstures un mākslas muzeja kolekcijās nonākušas jau kopš 20. gs. 20. gadiem. 2001. gadā Smoņu senkapu teritorijā, kas tiek izmantota arī kā pludmale, atsedzās divi apbedījumi (sk. APL 2000 un 2001, 361.–370. lpp.).

Praksts. Arheoloģisko izrakumu mērķis bija izpētīt Stāmerienas ezera erodējušo krasta daļu, lai pasargātu tajā esošos apbedījumus no ieslīdēšanas ezerā. Pētījumi tika veikti sadarbībā ar Stāmerienas pagasta padomi, VKPAI un SIA "AIG". Darbi notika divos izrakumu laukumos. Kopumā izpētīta 130 m² liela platība Stāmerienas ezera krastā, kas ietver divus krasta nobrukumus. Arheoloģisko izrakumu laikā fiksēti 14 (ieskaitot 2001. gadā atsegto) postīti apbedījumi. Veicot pētījumus Smoņu senkapos, konstatēts, ka iepriekš šeit bijusi arī apmetnes vieta. Par to liecina jaukts apmetnes kultūrslānis 2. izrakumu laukuma rietumu daļā, kā arī tekstilās un gludās keramikas atradumi, ko nevar saistīt ar kapu inventāru.

13. att. Smoņu senkapu 14. kapā atrastās rotaslietas (zīm. A. Bērziņa):
 1, 2 – kruķadatas ar važiņu, 3 – spirālīšu un zvaniņu kaklarota, 4 – kaklariņķis,
 5, 6 – aproces

Smoņu senkapos mirušie parasti apbedīti garenas formas kapa bedrēs 20–50 cm dziļumā no augsnes virskārtas. Vīriešu un sieviešu apbedījumi orientēti pretējos virzienos (ZA–DR vai DA–ZR). Mirušie kapā guldīti uz muguras izstieptā stāvoklī, iespējams, tiem bijusi uz koka klājuma paklāta villaine (šķirstu paliekas droši nav konstatētas nevienā kapā). Roku stāvoklis fiksēts tikai dažos apbedījumos – tās bijušas elkonī saliektas, novietotas paralēli vienai otrai uz krūtīm vai vidukļa, vai arī elkonī saliektas un sakrustotas zem zoda.

Atradumi. Arheoloģisko izrakumu divās sezonās kopumā iegūtas 204 senlietu vienības. Vairums no tām – mirušajiem kapā līdzīgi dotie darbarīki, ieroči un rotaslietas. Vīriešu apbedījumiem (3., 7. un 13. kaps) raksturīgs ieroču komplekts ir divi šķēpi – uznavas un iedzītņa, novietoti viens virs otra, dažkārt tiem līdzās dzelzs cirvis. Kā savrupatradums Stāmerienas ezerā iegūts arī dzelzs vienasmens zobens. 3. kapā atrastie bronzas priekšmeti – apģērba detaļas liecina par rotātu jostu, kā arī auduma cepuri ar kažokādas apdari un aplokāmu taisnstūra bronzas plāksnišu rotājumu. Sieviešu apbedījumos (1., 2., 5., 12., 14. kaps) iegūts bagātīgs rotaslietu klāsts – bronzas kaklariņķi ar seglu un krukā vai noplacinātiem galiem, bronzas spirālīšu un stikla kreļļu vai zvaniņu kaklarotas, bronzas krukādatas ar važiņām. Uz rokām parasti bijušas bronzas spirālaproces, lentveida aproces vai aproces ar paplatinātu, izceltu vidusšķautni, spirālgredzeni (13. att.). 5. kapā apbedītajai sievietei galvu rotājis spirālvainags no 6–7 bronzas spirālīšu rindu posmiem, kas uzvērti uz linu un vilnas diegu pavedieniem un savienoti ar bronzas gredzentiņiem. Vainaga priekšpusē trīsstūrveida piekariņi. No darbarīkiem sieviešu apbedījumos pārstāvēti dzelzs naži un dzelzs šaurasmens cirvis. Atrasti arī vilnas auduma fragmenti, kas liecina par līdzīgi dotām villainēm, rotātām ar bronzas spirālītēm, gredzentiņiem un zvārgulišiem. Divos gadījumos (1., 12. kaps) konstatēti kapā līdzīgi doti rotadatu ziedojumi. Līdzīgas piedevas kā pieaugušo kapos konstatētas arī bērnu un pusaudžu apbedījumos.

Samērā nozīmīgu atradumu grupu veido māla bezripas trauku lauskas – tekstilās un gludās. 2003. gada izrakumu sezonā Smoņu senkapu teritorijas nelielā daļā konstatēts arī apmetnes kultūrslānis.

Secinājumi un datējums. Līdzšinējie pētījumi Smoņu senkapos liecina, ka tie ierīkoti Stāmerienas ezera krastā jau agrāk esošās apmetnes vietā. Spriežot pēc iegūtā senlietu materiāla, šī vieta pieskaitāma 7.–8. gs. līdzekļiem latgaļu kapulaukiem.

PILIS UN PILSĒTAS

Zigrīda Apala (LVI)

Arheoloģiskās izpētes darbi Cēsis, Līvu laukumā

Adrese. Cēsis, Līvu laukums.

Laiks. 2002. gada 8. maijs – 1. septembris.

Vēsture. Līvu laukums (bij. Mazais tirgus laukums) situēts Cēsu vecpilsētas dienvidaustrumu malā, starp L. Līvu un Rīgas ielu. Senākajos – 17. gs. izgatavotajos plānos šajā vietā ir iezīmētas viduslaiku pilsētas Rīgas vārtu, vārtu torņa un aizsardzības sienas izbūves. Līvu laukuma rekonstrukcijas projekts paredzēja arī laukuma vēsturiskās akas, pazīstamas ar nosaukumu “Lejas Šķimbēgs”, atjaunošanu un strūklakas ierīkošanu. Tādēļ jau 1998. gadā te tika veikti neliela apjoma arheoloģiski zondējumi, kuru rezultātā atrada akas vietu un attīrīja tās vēl saglabājušās daļas (sk. APL 1998 un 1999, 305. lpp.).

Apraksts. 2002. gadā, sakārtojot laukumā ūdens un kanalizācijas vadu sistēmu, notika četru tranšeju arheoloģiskā uzraudzība un izrakumi, kurus pasūtīja un finansēja Cēsu pilsētas dome. Līdz 2,7 m dziļajās, ap 1 m platajās tranšējās konstatēja nevienmērīga biezuma (no 0,2 līdz 1,8 m) tumšas krāsas kultūrslāni, kas vietām bija traucēts ar vēlāku laiku pārrakumiem. Kultūrslānis vislabāk saglabājies un precīzāk izsekojams bija tranšeju profilu vidusdaļā. Tumšās zemes kārtā bija bagātīgi pārjaukta ar organiskiem materiāliem, īpaši kokapstrādes atlikumiem. Tranšējās pārmeklētajās zemēs atrada 17. gs. monētas, baltmāla pipīšu fragmentus, pakavnaglas, dzelzs iedzītni, dzīvnieku kaulus, viduslaiku keramikas lauskas un senā koka ūdensvada savienojuma posmu ar vara stīpu. Visi atradumi hronoloģiski sasaucās ar Līvu laukuma turpinājumā iemērītajos izrakumu laukumos iegūto materiālu.

Galvenie arheoloģiskie pētījumi Līvu laukumā norisa trīs (A, B un C) laukumos, kas kopā aptvēra 200 m² lielu platību. Izrakumu laukumus iemērīja pēc pasūtītāja dotās shēmas, un to robežās vajadzēja atklāties senajos plānos redzamajām konstrukcijām. Kultūrslāņa biezums laukumos svārstījās no 1,3 līdz 3,8 metriem. Izpēti apgrūtināja dažādu laika periodu

pārrakumi, kas veidojušies, ierīkojot apakšzemes komunikāciju tīklus, no kuriem daļa joprojām funkcionē.

Pētāmo teritoriju austrumu–rietumu virzienā šķērsoja vecpilsētas 14. gs. celtās aizsargsienas pamati, ko atsedza 9 m garumā. No dolomītakmeņiem mūrētās sienas pamati bija 2–2,10 m plati un saglabājušies līdz 1,2 m augstumam. Zīmīgi, ka kultūrslāņa sastāvs abpus sienai bija atšķirīgs. Kultūrslānis, kas pieslēdzās aizsargsienai no pilsētas puses, saturēja daudz organisku materiālu – koku mizas, skaidas, skuju koku zarus, ogles, pelnus, degušu un trūdējušu koku paliekas, lopu mēslus un pakaišus. Te attīrīja ieliņas koka seguma fragmentu un kādas nopostītas koka ēkas paliekas. Cita virs citas iezīmējās trīs ar smilšainiem starpslāņiem atdalītas ogļainas deguma joslas, kas varētu būt izveidojušās pēc 17. gs. ugunsgrēkiem Cēsis (1640., 1665., 1671. vai 1686. gadā).

Aizsargsienas ārpusē, virzienā uz dabisko gravu, kas izmantota arī kā aizsarggrāvis, konstatēja sagrautās sienas dolomītakmeņus, kas blīvā kārtā bija noslidējuši pa nogāzi. Bijušā grāvja malā atsedzās 3 m garš, 1,4 m plats un 1,2 m augsts zemes valniša fragments, kura viena mala bija nostiprināta ar nelielu apaļkoku sieniņu, ko balstīja zemē vertikāli iedzīti stabiņi. Guļkoku sienas būvei izmantotie priežu baļķi, kā pēc dendrohronoloģiskajām analizēm noskaidroja M. Zunde, cirsti 1631. gadā. Valniša funkcijai tuvāku skaidrojumu pagaidām nevar dot, taču ir iespējama tā saistība ar Rīgas vārtu izbūvēm. Jāpiemin ūdens un kanalizācijas koka vadi, kuru saglabājušos posmu kopgarums sasniedza 40 metrus. Izdalāmi trīs šo vadu veidi: a) vads, kas darināts no priedes apaļkoka ar izdobtu vidu; b) no malas aptēsta apaļkoka vads ar izgrebtu vidu un vāku, kas aptīts ar tāsīm, un c) no dēļiem sanaglots kastes veida vads. Apaļkoka ūdensvadam līdzīgi posmi savulaik konstatēti Cēsu vecpilsētas izrakumu vietās Valņu ielā 2 (1972. g.) un pie Raunas vārtiem (1989. g.). Kā rāda iegūtās monētas, koka ūdensvadi varētu būt ierīkoti 17. gs., taču jautājuma precizēšanai nepieciešami ar pilsētas ūdensapgādes sistēmas attīstības vēsturi saistīti dziļāki pētījumi.

Atradumi. Atrastas 330 senlietas, 469 krāsns podiņu fragmenti, 1060 ripas keramikas lauskas, kā arī uzturā lietoto dzīvnieku kauli. Senlietu materiālā dominē ādas izstrādājumi (45% atradumu) – lielākoties nonēsāto apavu fragmenti – zoles, papēži un virsas. Pētījumu zonas tuvumā, jādāmā, dzīvojis kurpnieks, par kura darbību liecina atsevišķas labā stāvoklī esošas detaļapavu daļas (zābaka stulms, kurpju virsas, zoles ar iežmaugu), ādas atgriezumi un tāds reti sastopams atradums kā kurpju lieste. Interessants atradums ir no kazas ādas šūtais maza bērna apavs, kura detaļu labā saglabāšanās pakāpe pieļauj tā pilnīgu rekonstrukciju. Kā atzīst seno apavu pētniece V. Bebre, Livu

laukumā iegūtie apavi līdzīgi tiem, ko 1980. gadā lielā skaitā uzgāja Cēsu pili. Abos objektos iegūtie apavi raksturīgi galvenokārt 17. gadsimtam.

Otra liela atradumu grupa (20,6%) ir baltmāla pīpīšu fragmenti, kuru vidū ir atsevišķi eksemplāri ar darbnīcu markām. Tomēr ievērojamais kātu fragmentu daudzums (to kopgarums sasniedz 245 cm) vēl nenorāda pīpju skaitu, jo zināms, ka atsevišķu pīpju kāta garums sniedzas no 14–26 cm 17. gs. pirmajā pusē līdz 40–50 cm 17. gs. otrajā pusē.

Starp citiem atradumiem ir apģērba piederumi – pogas, āķi, cilpas, jostas sprādzes (14. att.: 4), darbarīki – naži (14. att.: 5, 6), ileni, uzpirkstenis. Zirgu pakavi (14. att.: 8), pakavnaglas, bronzas zvaniņa puse (14. att.: 1), preču plombas un monētas, kā arī saglabājusies laukuma akmeņu bruģa daļa raksturo seno tirgus vietu. Uz Rīgas vārtu tuvumu netieši norāda musketes balsts (14. att.: 7), ko atrada zemes valnīša tuvumā, kā arī liela, kalta atslēga (14. att.: 3). Kā senāko atradumu (ap 14. gs.) var minēt bronzas pakavsaktu ar rozetveida galiem (14. att.: 2), ko atrada grāvja malas tuvumā.

No kultūrslānī iegūtajām vienpadsmit monētām vairākums ir 17. gs. kaltā siknauda – šiliņi un klipe (noteica T. Berga). Senāko monētu – Zviedrijas karaļa Johana III 1582. gadā kalto pusēri atrada koka ūdensvada tuvumā, bet jaunāko – Krievijas cara Nikolaja 1853. gada piekapeiku – blakus strāvas kabeli sedzošajiem ķieģeļiem.

Māla trauku lauskas pārstāv viduslaiku tipisko keramiku – podus, krūzes ar osām, bļodas, šķīvjus un trijkājus, kuru lielākā daļa pieder no iekšpusēs glazētajiem izstrādājumiem. Pavisam niecīgs ir importēto Reinzemes trauku lausku skaits. No krāsns podiņiem iegūti 469 nelieli fragmenti, kurus klāj zaļi glazētu augu, ziedu vai ģeometrisku figūru ornamentī. Atrasti arī fragmenti no melni glazētajiem 18. gs. podiņiem. A laukumā izdalījās divas podiņu lausku koncentrācijas vietas, kas kopā ar apdegušajiem akmeņiem, māliem un oglītēm norāda nojaukto krāšņu grūžu izbēruma vietas.

Secinājumi. Izrakumu rezultātā ir iegūtas jaunas ziņas par kultūrslāņa īpatnībām Cēsu vecpilsētas dienvidaustrumu malā. Noskaidrots, ka šajā pilsētas daļā (ap tirgus laukumu un pie aizsargmūra) viduslaikos apmetušies galvenokārt amatnieki (kurpnieki, kokamatnieki, kalēji u.c.) un te dominējusi koka apbūve. To apliecina arī 20. gs. 80. gados veiktie ģeoloģiskie izmeklējumi, kas šajā rajonā uzrādīja ogļainu, pelnainu, ar organiskām vielām jauktu tumšu zemi atšķirībā no Rīgas ielas vidus un Raunas vārtu rajona, kur kultūrslānis ir biežāks un tā augšējās kārtās konstatētas mūra apbūves liecības.

Diemžēl 17. gs. plānos ieskicētā Rīgas vārtu vieta izrakumiem pieejamajā laukuma daļā netika konstatēta. Atsedza tikai aizsargsienas pamatus un precizēja tās konfigurāciju. Meklēto Rīgas vārtu un vārtu torņa paliekas acīmredzot atrodas zem tuvējām ēkām, visticamāk, zem L. Līvu ielas nama nr. 1 un tā pagalmā, kur, kā izteicās šī nama iedzīvotāji, "ir daudz akmeņu un neko nevar ierakt". Tagad jau rekonstruētā Līvu laukuma virsmas segumā ir iemarķēta precizētā senās aizsargsienas vieta (oriģinālajam atsegumam paliekot netraucētam zem uzbēruma), kā arī atjaunota "Lejas Šķimbēga" aka.

14. att. Cēsīs, Līvu laukumā, atrastās senlietas (zīm. I. Siliņa): 1 – zvaniņa puse, 2 – pakavsakta, 3 – atslēga, 4 – sprādze, 5 – naža spals, 6 – nazis, 7 – musketes balsts, 8 – pakavs. 1, 2 – bronza, 3, 4, 6–8 – dzelzs, 5 – kauls

Arheoloģiskās uzraudzības darbi Cēsu vecpilsētā

Adrese. Cēsis, Skolas iela 5, Pils laukums 15, Cēsu pils parka kāpnes.

Laiks. 2003. gada jūlijs un augusts.

Apraksts. Sarežģītākie un plašākie darbi norisa *Skolas ielā 5*, kur, rokot būvbedri jaunceļamai privātmājai, uzgāja cilvēku skeleta kaulus, kas pieder Cēsu Sv. Jāņa baznīcas (celtniecības sākumposms attiecināms uz 1281.–1284. gadu) kapsētas apbedījumiem. Ēkas būvbedre situēta tikai dažus metrus uz DA no baznīcas, un tās viena mala robežojās ar Skolas ielu. Kapu attīrīšana un fiksācija notika saspringtā gaisotnē – līdzās ekskavatoram un pašizkrāvējiem. 1998. gadā, veicot ēkas pamatu ģeodēzisko izmeklēšanu, pie baznīcas DA sienas izpētīja trīs nelielus (kopā 15,8 m²) zondējumu laukumiņus. Izsmēlot zemi līdz 2,4 m dziļumam, tajos atrada atsevišķus pārjauktus garos kaulus, galvaskausus, dažas senlietas un vienu netraucētu apbedījumu dēļu šķirstā.

2003. gadā arheoloģiskajai izpētei bija pieejama ap 3,2 m plata un 14 m gara josla gar Skolas ielas malu, kurā atsedza 33 apbedījumus un 23 atsevišķus galvaskausus no postītajiem kapiem. Mirušie bija ierakti dažādā dziļumā divās–trīs kārtās. Mirušie lielākoties bija guldīti naglotos dēļu šķirstos baznīcas noteiktajā virzienā – ar galvu uz rietumiem. Tomēr daļa mirušo, kam šķirsta pēdas (trūdējušu dēļu paliekas zem muguras un gar sāniem, kaltās naglas) netika novērotas, bija apglabāti tikai bedrēs, kurās dažos gadījumos konstatēja pelnu un oglišu klātbūtni. Vienā tādā kapa bedrē bija guldītas divas 35–40 un 45–55 gadus vecas sievietes, kas, iespējams, mirušas kādā sērgā. Kapi bijuši ierakti blīvā, pelēcīgi brūnganas krāsas kultūrslānī, kas saturēja sīkas ķieģeļu drumsas, oglītes, akmeņus un kaļķu javas gabaliņus. 23 gadījumos mirušajiem noteikta dzimuma piederība un vecums (noteica antropologi G. Zariņa un G. Gerhards). To skaitā ir 11 sievietes, astoņi vīrieši, trīs bērni un viens 16–17 gadu vecs pusaudzis. Kā rāda analīze, sievietes vairāk mirušas 30–45 gadu vecumā, vīrieši apmēram tāpat – 30–48 gadu vecumā, tikai divos gadījumos 18–25 gadu vecumā. Interesanti, ka atsegtie apbedījumi bija bez jebkādam kapa piedevām. Tikai vienā kapā 28–32 gadus vecai sievietei uz kreisās rokas pirksta bija slēgts bronzas gredzens ar stipri nodilušu pinuma imitāciju priekšpusē, kādi izplatīti vēl 16. un 17. gadsimtā. Ārpus apbedījumiem atrada jātnieka seglu kāpsli, leduspiesi, iedzītņa bultas galu, nazi un lielāku skaitu kalto dzelzs naglu no postītajiem kapiem. Lai arī kapsētas izpētītajā daļā neatklājās tās iezogojums, visa atsegumu situācija (kapa bedres ieraktas kultūrslānī, apbedījumi bez piedevām u. c.) liek domāt, ka Cēsu

pilsētas mirušie iedzīvotāji šajā kapsētas daļā apbedīti 17. vai pat 18. gs., iespējams, kādu sērgu vai karu laikā. To etniskā piederība būtu nosakāma tikai pēc dziļākas kranioloģiskā materiāla analīzes.

Pils laukumā 15 atrodas bijušā Cēsu pilsmuižas kompleksa (18. gs.) klēts ēka, kuru līdz nesennai pagātnei apvienība "Cēsu alus" izmantoja par iesala noliktavu. Veicot rekonstrukciju, klēti pārveidos par boulinga zāli un kafējnicu. Apakšzemes komunikāciju sakārtošanas laikā arheoloģiskā uzraudzība notika 15 tranšējās (arī atsevišķos šurfos), kuru kopgarums 140 m, dziļums 0,5–2 metri.

Tā kā ēka celta daļēji Cēsu pils trešās priekšpils teritorijā, kultūrslānis bija diezgan neizteiksmīgs. Augšējās kārtās, īpaši klēts tiešā tuvumā, to veidoja gandrīz tikai jaunāko laiku būvgruži. Ēkas pagalma pusē izvietotajās tranšējās kultūrslānis kļuva intensīvāks, vietām pat ļoti tumšs, ar deguma piejaukumu. 5. tranšējā, izveidojot 4 m² lielu paplašinājumu, 0,7 m dziļumā no zemes virskārtas attīrīja 1,2 × 1,4 m lielas, no ķieģeļiem (10 × 14 × 30 cm) būvētas krāsns paliekas.

Tranšeju zemēs atrada gandrīz tikai uzturā lietoto dzīvnieku kaulus, dažas viduslaiku māla trauku lauskas, kaltās naglas, jostas sprādzi, nazi. Uzraudzības darbos novērotais precīzē ziņas par kultūrslāņa intensitāti plašākā teritorijā ap klēti un norāda uz kādas senākas apbūves esamību vēl pirms mūra klēts celšanas.

Cēsu pils parka kāpņu rekonstrukcijas laikā veikta arheoloģiskā uzraudzība lietusūdens kanalizācijas tranšeju un aku vietās. 0,7 m plata un līdz 2 m dziļas tranšejas raka no kāpņu augšējā pakāpiena līdz pat parka dīķim, to kopējais garums sasniedza 225 metrus. Tranšeju augšgalā ar būvgružiem jaukts tumši pelēks kultūrslānis konstatēts līdz 30 cm biezumā, bet tranšeju lejasdaļā, tuvāk dīķim, tas pilnībā izzūd. Interesantākais atklājums bija 4. tranšējā konstatētais ap 1,9 m platais trešās priekšpils sienas fragments, kas veido 1999. gada izrakumos attīrītās aizsargsienas turpinājumu ziemeļu virzienā. Atrada baltmāla pipītes fragmentu, viduslaiku keramikas trauku lauskas, dzīvnieku kaulus un Kārļa XI Rīgas šiliņu (1661–1665).

Zigrīda Apala (LVI)

Turpinās arheoloģiskie pētījumi Cēsu viduslaiku pili

Adrese. Cēsis, Pils laukums 9.

Laiks. 2002. gada 22. jūlijs – 1. septembris; 2003. gada 8. jūlijs – 3. septembris.

Apraksts. Cēsu arheoloģiskā ekspedīcija turpināja pētījumus Cēsu viduslaiku pils (13.–18. gs.) pagalma rietumu malā, vietā, kur 1974. gadā atklāja Livonijas kara laikā – 1577. gada septembrī sagrautā pils rietumu korpusa

divas pagrabtelpas. Ar šo atklājumu tika labots uz 17. gs. plānu zīmējumu pamata balstītais kļūdainais pieņēmums, ka Cēsu pils pagalmu ieslēguši trīs korpusi, bet starp ziemeļu un rietumu torni atradusies tikai aizsargsiena. Izrakumi aptvēra 136 m² lielu platību, kurā ietilpa rietumu korpusa nepētītā 3. pagrabtelpa. Dienvidos tā pieslēdzās 2. pagrabtelpai un turpinājās līdz ziemeļu korpusam. Būvgružu līmenis virs 3. pagrabtelpas bija pazemināts jau 1972. un 1973. gada sabiedrisko talku laikā, bet 1974. gada izrakumu gaitā nedaudz attīrīta šīs telpas austrumu sienas mala. Izrakumus finansēja apvienības "Tēvzemei un Brīvībai"/LNNK Cēsu nodaļa un Cēsu pilsētas dome.

116 m² lielajā pagrabtelpā kultūrslāni izsmēla no 2,5 līdz 3,6 m (telpas dienviddaļā) dziļumam, nesasniedzot klona līmeni. Pagrabtelpā atklāja divus no dolomītakmeņiem mūrētu velvju balsta stabus, no kuriem viens saglabājies 2,6 m augstumā. Rietumu sienā attīrīja 1,8 m dziļu šaujamlūku, bet pie telpas austrumu sienas – 3 × 4 m lielu hipokausta krāsns iebūvi, kam tiešas paralēles zināmas Gotlandē. Telpai konstatētas divas 1,05 un 1,20 m platas durvju ailas, kam apdares ķieģeļos vēl saglabājušies durvju viras kāši, kā arī akmens sliekšņi un pakāpieni.

Tā kā pagrabtelpa aizpildījies vienā paņēmienā, iebrūkot korpusa virszemes stāviem, izsmeltajos kultūrslāņa būvgružos atrasti pat atsevišķi ar mūrjavu saistīti sienu bloki, veselas neglazētas grīdas flīzes, ķieģeļi. Atzīmējamas lielā skaitā (65 eksemplāri) uzietās kaltās akmens būvdetaļas no aplodām, pilastriem u.c. arhitektoniskiem veidojumiem. Īpaši izdalāms 0,45 × 0,5 m liels velveto griestu apmetuma fragments, kuram izsekojamas četras krāsojuma kārtas. Sākotnējās kārtas (uz pelēka fona veidots melnu un oranžu svītru raksts) vecumu bez detalizētākiem pētījumiem pagaidām varētu attiecināt uz 14. (?) gadsimtu. Šis ir pirmais gadījums Cēsu pili, kad kultūrslāni atklājās tik neapstrīdami iekštelpu apmetuma krāsojumi. Nelielus šī krāsotā apmetuma gabaliņus atrada ļoti lielā skaitā, taču tie ir nesaderīgi un nav izmantojami raksta motīva identificēšanai.

Pagrabtelpā uz sienām vietām bija saglabājušies ap 2–2,5 cm bieza vienkārša kaļķu apmetuma fragmenti. To nostiprināšanā un sagatavošanā eksponēšanai brīvdabas apstākļos izmantoja Rīgas Tehniskās universitātes Akmens materiālu konservēšanas un restaurācijas centra speciālistes L. Krāģes zināšanas un atbalstu. Daļa 3. pagrabtelpas sienu saglabājusies sliktā tehniskā stāvoklī. Tajās daudz bīstamu izgruvumu un plaisu, tādēļ līdz sienu stabilizācijai nevar pilnībā pabeigt arheoloģisko izpēti. Pašreiz pēc SIA "AIG" speciālistu rekomendācijām atbilstošā profila Cēsu būvfirmas ir veikušas pagaidu konservāciju, ieskaitot siltināšanai domātos smilšu piebērumus gar atsegto sienu plāknēm.

Atradumi. Atrasto 405 senlietu skaitā visvairāk (80%) ir bruņu tērpu sastāvdaļu – kāju, roku un plecu aizsargi, krūšu bruņas, cimdi vai to fragmenti. 2003. gadā pirmo reizi Latvijā atrada arī četras t.s. Maksimiliāna bruņu tipa cepures ar pagarinātu aizmuguri. Vienai cepurei, kas gulēja virs neglazētām kvadrātveida flīzēm (flīžu izmēri: 24 × 23 × 5 cm), malas grezno ažūra bronzas apmale, bet sānus – bronzas kniedes (15. att.). Bronzas kniedes konstatētas arī bruņu cimdu un bruņu apkakļu noformējumā. Atrastās bruņu sastāvdaļas attiecināmas uz 15. gadsimtu un 16. gs. pirmo pusi.

15. att. Bruņu cepure pēc attīrīšanas kultūrslānī

No pārējiem atradumiem minamas lielgabalu čuguna lodes, uzmavas un iedzītņa bultu gali, dažas dekoratīvas kaula plāksnītes, atslēga, lūgšanu krelles. Pavisam niecīgā skaitā atrada viduslaikiem raksturīgo māla trauku lauskas un krāsns podiņu fragmentus.

Ieguva tikai divas monētas. Pirmo – Rīgas brīvpilsētas 1572. gadā kalto šiliņu atrada pagrabtelpas aizgruvuma kultūrslānī, bet otro monētu – pagalmā, tuvu 3. pagrabtelpas austrumu sienai, vietā, kur iezīmējās kādas

vēl neskaidras apbūves paliekas. Šī retā sudraba monēta ir Spānijas karaļa Filipa II (1556–1598) pusdālderis, kam reversā uzkalta Polijas un Lietuvas karaļa Sigismunda II Augusta (1542–1572) kontrmarka ar iniciāļiem S un A un gadskaitli – 1564 (monētas noteica T. Berga).

Jānis Asaris (VKPAI)

Arheoloģiskā uzraudzība Tukuma vecpilsētā

Adrese. Tukuma vecpilsētas ziemeļu daļa, Pasta iela 4.

Laiks. 2003. gada 13.–15. oktobris.

Apraksts. Uzraudzības darbi notika sakarā ar šeit paredzēto veikala būvniecību. Būvlaukumā ekskavators izraka 14,0 × 16,0 m lielu un 2,20 m dziļu būvbedri. Laukumu klāja jaunāko laiku asfaltbetona segums (10–15 cm) ar grants pamatni (20–25 cm), zem kuras saglabājušās kādreizējā ielas klājuma paliekas – tumšas, ļoti blīvas grunts slānis (20 cm), kas saturēja ķieģeļu lauskas, trūdējušus kokus un atsevišķās vietās laukakmeņu brūģi, kas nostiprināts ap 10 cm biezā izlīdzinošo smilšu kārtā. Pamatzemi veidoja monolīts mālu slānis.

Laukuma ziemeļaustrumu daļā 3,0 × 4,0 m platībā atsegts kādas 20. gs. 70. gados nojauktas ēkas stūris. To iezīmēja izteikti tumšu būvgružu slānis, kas saturēja jaunāko laiku sadzīves priekšmetus.

Secinājumi. Uzraudzības darbos atsegta jaunāko laiku apdzīvotības liecības, senāks kultūrslānis nav konstatēts.

Viktorija Bebre (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Zaubē

Adrese. Cēsu rajona Zaubes pagasta centrs.

Laiks. 2002. gada 15.–25. oktobris.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskie pētījumi Zaubes centrā nav notikuši.

Apraksts. Sakarā ar telefona kabeļu nomaiņu izraka 150 m garu, 40 cm platu un līdz 1 m dziļu tranšeju ap 300 m attālumā no pilsdrupām. Arheoloģiskās uzraudzības mērķis bija noskaidrot, vai uz ziemeļiem un

ziemeļrietumiem no pils aizsarggrāvja atrodamas senākas saimnieciskās darbības liecības. Tranšejas virskārtā konstatēta tumša aramzeme, bet 60 cm dziļumā – netraucēts sarkanā māla slānis.

Secinājumi. Teritorijā uz ziemeļiem un ziemeļrietumiem no viduslaiku pils bijuši zemi un mitri lauki – ganības un sakņu dārzi. Reljefā tuvākais paaugstinājums ir uz dienvidiem no pilsdrupām, upītes pretējā krastā, kur eventuāli varētu būt bijusi kāda dzīvesvieta.

Tatjana Berga (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Valmieras pili

Adrese. Valmiera, Bruņinieku iela 4.

Laiks. 2002. gada 26. augusts – 8. septembris.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskā uzraudzība pils teritorijā notikusi 1996. gadā (sk. ASM 1996 un 1997, 15.–18. lpp.).

Apraksts. Arheoloģiskās uzraudzības darbi tika veikti Valmieras pils teritorijā sakarā ar jauna telefona kabeļa ievilkšanu. Tika izraktas astoņas tranšejas. To garums 127 m, platums 0,20 m, dziļums 0,40–0,50 metri. Darbi pārsvarā notika galvenās pils daļas dienvidu pusē. III tranšejas rietumu galā atsegts 1,5 m plats mūra fragments, kas veidots no laukakmeņiem, starpas pieķīlējot ar ķieģeļu šķembām un jumta kārņiņiem. Mūris stiepjas DA virzienā, tas varētu būt šķērssienas, kas atdalīja pils galveno pagalmu no 1. pagalma, turpinājums. Tomēr, spriežot pēc agrāk atsegtajiem šķērssienas fragmentiem, tai būtu jāatrodas 2 m tālāk uz rietumiem. Iespējams, šķērssiena bijusi ar lauzumu. Nav izslēgts, ka šis mūris ir no kādas celtnes. Tranšejas otrā galā pie dekoratīva mūrīša 15,5–17 metros 0,35 m dziļumā atsedzās vēl viens mūra fragments. Siena mūrēta no laukakmeņiem, starpas pieķīlējot ar ķieģeļu fragmentiem. Atradumu šeit nav, sienas virzienu un nozīmi noteikt nav iespējams. V tranšejas garums bija 25,4 m, platums 0,20 m, dziļums vidēji 0,50 metri. Tranšejas sākums ir pie muzeja ēkas Bruņinieku ielā 4, tā rakta 2 m attālumā no kraujas, virzienā uz muzeja galvenās ēkas DR stūri. Trīs metru attālumā no muzeja stūra, 0,30 m dziļumā, atsedzās 2 m plats mūra fragments, būvēts no lieliem laukakmeņiem, bez ķieģeļiem un jumta kārņiņiem. Tieši virs tā bija liktas asfalta šķembas

un uzliets asfalts, tagad to vēl sedz dekoratīvs bruģis. Šis mūra fragments, iespējams, ir pils austrumu aizsargmūra daļa, bet tā virziens nav skaidrs. Divas 30 m garas tranšejas bija izraktas 2. priekšpilī, pie Valmieras pilsētas domes ēkas. Kultūrslānis šeit stipri sajaukts – to veido tumša melnzeme ar būvgružiem, bet pie pašas domes – sarkans māls.

Atradumi. Dzelzs dakšiņa ar diviem zariem un kaula rokturi, liela dzelzs nagla ar dekoratīvu galvu, vairāki baltmāla pīpīšu kātu fragmenti, krāsns podiņi, keramika.

Secinājumi un datējums. Valmieras pils austrumu daļā galvenajā pagalmā atrasti trīs mūru fragmenti. Viens, iespējams, austrumu aizsargmūra fragments, mūrēts ap 13.–14. gs., otrs ir kāda korpusa sienas fragments, bet trešais – vai nu daļa no pils šķērssienas, vai arī kāda korpusa sienas fragments, tā datējums ir apgrūtināts. Senlietas atrastas 0,30–0,40 m dziļumā, datējamas ar 15.–17. gadsimtu.

Tatjana Berga (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Valmieras vecpilsētā

Adrese. Valmiera, Rīgas iela 1–5a.

Laiks. 2002. gada 11.–24. septembris.

Vēsture. Arheoloģiskie izrakumi vai uzraudzība šajā teritorijā iepriekš nebija veikta.

Apraksts. Sakarā ar telefona kabeļa ievilkšanu 2002. gada septembrī arheoloģiskās uzraudzības darbi tika veikti Valmieras senpilsētas teritorijā, Rīgas ielā 1–5a, pagalmā. Triju tranšeju kopgarums bija 141,5 m, platums 0,30 m, dziļums 0,60 m, pamatzeme nevienā tranšējā netika sasniegta. Zemes sastāvs – būvgruži.

Atradumi. III tranšējā atrasts 1,4 m plata mūra fragments, kas veidots no laukakmeņiem, starp tiem ķieģeļu un dakstiņu šķembas. Keramikas, stikla un krāsns podiņu lausku maz, no senlietām atrasti baltmāla pīpīšu kātu fragmenti, apstrādāta raga fragmenti, naglas.

Secinājumi un datējums. Kultūrslānis šajā Valmieras vecpilsētas daļā ir vai nu pilnīgi iznīcināts ar jaunceltņu būvbedrēm, vai saglabājies tikai dziļākajos slāņos. Atrastās senlietas datējamas ar 17.–19. gadsimtu.

Jānis Grūbe (BPM)

Arheoloģiskā uzraudzība un pārbaudes izrakumi Bauskas rātsnamā

Adrese. Bauska, Rātslaukums 1.

Laiks. 2002. gada 19. novembris – 13. decembris; 2003. gada 16. jūnijs – 11. jūlijs.

Vēsture. 1615. gadā Kurzemes hercogs Frīdrihs piešķīra Bauskas pilsētai privilēģiju rātsnama celtniecībai. 1852. gadā nojaukts avārijas stāvoklī esošais nama tornis, 1869. gadā – otrais stāvs, bet 2002. gadā nojaukta visa ēka. Šajā vietā arheoloģiskie izrakumi veikti 1986. un 1987. gadā (sk. ASM 1986 un 1987, 71.–75. lpp.).

Apraksts. Sakarā ar plānotajiem rekonstrukcijas darbiem 2002. gadā nojauca daļēji virs bijušā rātsnama 1968. gadā uzceltu kafejnīcas ēku un uz tās pagrabu izraka ūdensvada un kanalizācijas tranšeju ap 25 m garumā, 1 m platumā un 1,5 m dziļumā. Arheoloģiskās uzraudzības laikā fiksēts, ka tranšeja daļēji nopostījusi bij. rātsnama šķērssienas galu.

2003. gadā Bauskas rātsnama austrumu galā veikti arheoloģiskie izrakumi, lai noskaidrotu, vai uz vecās ēkas pamatiem iespējams būvēt jaunu celtni. Darbus finansēja Bauskas pilsētas dome. Izpētīts 52 m² liels laukums, izrokot 48 m³ kultūrslāņa. Pētījumos noskaidrots, ka pamatzemē izraktā būvbedrē guldīti rātsnama Z un D sienas pamati. Tie mūrēti no granīta un dolomīta akmeņiem kaļķu javā, spraugas aizziežot ar māliem. R sienas pamati daļēji guldīti uz Rātslaukuma sākotnējā bruģa, kas klāts 16. gs. beigās. Uz ēkas R sienas un pie ZR stūra atsegts iekštelpas apmetums, kas pārklāts ar melniem sodrējiem vai degumu.

Laukuma Z daļā konstatēts kādas ēkas grīdas klājuma fragments, veidots no cieši saķīlētiem nelieliem dolomīta oļiem. Turpat virs pamatzemes atsedza laukuma senākā bruģa fragmentu, kas sastāvēja no nelieliem dolomītiem, bet laukuma vidū – tualetes jeb atkritumu bedri. Laukuma D daļā netraucēts kultūrslānis gandrīz nebija saglabājies, jo te vairākkārt raktas pazemes komunikācijas.

Atradumi. Iegūtas 95 senlietas, no tām 24 monētas; 333 trauku lauskas, 49 krāsns podiņu fragmenti un apmetuma paraugi. Lielāka daļa atradumu nāk no tualetes jeb atkritumu bedres. Atrastās monētas vēl nav noteiktas. Iegūtas 18. un 19. gs. senlietas – pīpes galvas un kāta alvas savienojums,

savāžamo atsvaru posms, dzelzs atsvariņš ar cilpiņu, fajansa pīpes galvas, māla spēļu lodītes u.c. Starp glazētajiem sarkanā māla traukiem ir biežākas un plānākas lauskas – pirmās varētu būt lauku, bet otrās – pilsētas amatnieku darinājumi. Iegūti arī 18. gs. krāsns podiņu fragmenti ar reljefa pildīņa atveidojumu. Stikla lauskas ir no zaļpelēkām pudelēm vai 1–3 mm biežām logu rūtīm.

Secinājumi. Pētījumos noskaidrots, ka rātsnama ēka būvēta, paplašinot jau agrāk uzbūvētu celtni, tai uzceļot otru stāvu un ēkas jumtu vainagojot ar torni. Rātsnama austrumu galam konstatētas piecas pārbūves. 1) 17. gs. pirmajā pusē ēkas austrumu galā piebūvēta arkāde un vidusdaļā izveidots pagrabs. 2) 17. gs. otrajā pusē arkādi pārbūvēja par slēgtu telpu, bet pagrabā ierīkoja tualetes bedri. 3) 18. gs. pirmajā pusē ēku remontēja pēc Ziemeļu kara postījumiem – klāja jaunas grīdas un aizbēra tualetes bedri. 4) 19. gs. vidū kapitāli pārbūvēja rietumu sienu, to no jauna apmeta un kādreizējo tualetes bedri atsāka lietot kā atkritumu izgāztuvi. 5) 20. gs. 60. gados nojauca rātsnama austrumu galu, uzceļot jaunu kafejnīcas ēku.

Egīls Jemeljānovs (TMR)

Arheoloģiskā uzraudzība Turaidas viduslaiku pili un tai pieguļošajā teritorijā

Adrese. Rīgas rajons, Sigulda, Turaidas iela 10.

Laiks. 2002. gada 3. septembris – 18. oktobris; 2003. gada 2. jūnijs – 1. novembris.

Vēsture. Pils teritorijā no 1974. līdz 1999. gadam veikta arheoloģiskā izpēte J. Graudoņa vadībā.

Apraksts. Arheoloģiskā uzraudzība bija saistīta ar meliorācijas darbiem, lai novadītu lieko nokrišņu ūdeni no Turaidas pils pagalma un nogāzēm, līdz ar to daļēji novēršot tālāku zemes noslīdeņu rašanos pilskalna nogāzēs. Darbu laikā pils centrālajā pagalmā, dienvidu priekšpili un ārpus pils – R, A, Z un D nogāzes augšdaļā tika izraktas meliorācijas tranšejas 1200 m kopgarumā, 0,3–0,5 m platumā, 1,3–1,6 m dziļumā. Tranšejas raka ar ekskavatoru, kur tas nebija iespējams – rokām. Tranšejas lielākoties šķērsoja iepriekš izpētīto pils un tai pieguļošo teritoriju. Atsevišķās vietās – galvenokārt nogāzēs – 60 m garumā tranšejas skāra arheoloģiski nepētītus slāņus.

Pils dienvidaustrumu stūra nogāzē 1,2 m dziļumā tika konstatēts 16. gs. māla klājums 0,25–0,30 m biežumā, bet rietumu nogāzē – 0,8 m biežumā. Zem tā līdz 1,6 m dziļumam bija tumšs slānis, ko varētu attiecināt uz mūra pils celtniecības laikā pārjaukto lībiešu perioda (11.–13. gs.) kultūrslāni.

Stūrī starp rietumu korpusa ziemeļu sienu un rietumu aizsargsienas austrumu pusi līdz 1,3 m dziļumam konstatēts agrāk nepētīts būvgružu slānis, kas sastāvēja no laukakmeņiem, ķieģeļu lauskām, degušām oglēm, 16. gs. krāsns podiņu lauskām. Tas, iespējams, radies 1776. gada pils ugunsgrēka laikā.

Pils pagalmā uz ZAA no pils galvenā torņa ieejas 1,3 m dziļās tranšejas skāra iepriekš nepētītu slāni, kas atradās zem arheoloģiskajos izrakumos atsegtā 16./17. gs. bruģa. Zem tā bija mūra pils laika būvgruži un virs pamatzemes – deguma kārta, ko varētu attiecināt uz lībiešu pils nodedzināšanu 1206. un 1212. gadā.

Atradumi. Pārjauktos būvgružos iegūts zobena šķērsis, atslēgas fragments, dzelzs svečturis ar iedzītni – tie varētu attiekties uz 16. gadsimtu. Grāvi pie ceļa atrasts 15. gs. liелgabala akmens lodes fragments un 17. gs. čuguna lode. Rietumu nogāzē noslīdējušajos būvgružos iegūti divi naži un no staltbrieža raga veidota pakaramā fragments.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Arheoloģiskās izpētes darbu nobeigums Ventspils pili

Adrese. Ventspils, Jāņa iela 17.

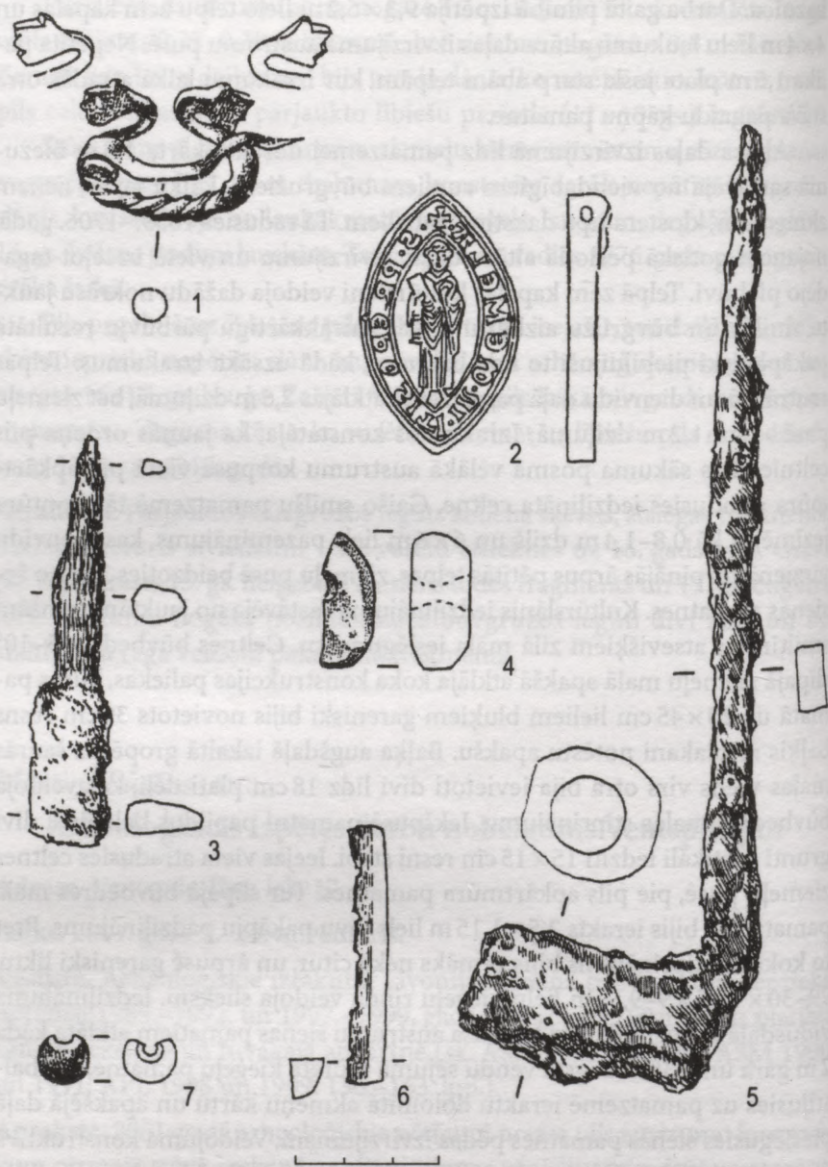
Laiks. 2001. gada 1.–25. novembris.

Vēsture. Arheoloģiskie izrakumi Livonijas ordeņa pils teritorijā iepriekš notikuši 1985.–1992. un 1997.–1999. gadā, izpētot ap 750 m² lielu platību celtnes iekšienē un tuvākajā apkārtnē (sk. ASM 1988 un 1989; ASM 1990 un 1991; APL 1998 un 1999, 156.–163. lpp.).

Apraksts. 2001. gadā arheoloģiskie pētījumi norisa pils austrumu korpusā, kura pirmajā stāvā saskaņā ar atjaunošanas projektu paredzēta restorāna izbūve. Izrakumu mērķis bija noskaidrot kultūrslāņa sastāvu, veidošanās apstākļus un datējumu būvdarbu zonā. Korpusa otrajā stāvā Livonijas ordeņa periodā atradusies kapela, 18.–19. gs. abos stāvos bijusi luterāņu

baznīca. Darba gaitā pilnībā izpētīja $9,3 \times 6,2$ m lielo telpu zem kapelas un 4×4 m lielu laukumu altāra daļas izvirzījumā austrumu pusē. Nepētīta plaka $1,5$ m plata josla starp abām telpām, kur izrakumu laikā atradās otrā stāva pagaidu kāpņu pamatne.

Altāra daļas izvirzījumā līdz pamatzemei noraktā kārtā $1,8$ m biezu mā sastāvēja no viendabīgiem rupjiem būvgružiem, kaļķu javas, lieliem akmeņiem, klostera tipa dakstiņu gabaliem. Tā radusies 1659 – 1706 . gadā, nojaucot gotiskā perioda altāra daļas izvirzījumu un vietā uzceļot tagadējo piebūvi. Telpā zem kapelas kultūrlāni veidoja dažādu nokrāsu jauktu smilšu un būvgružu aizbērums, kas vairākkārtīgu pārbūvju rezultātā pakāpeniski piepildījuši to līdz līmenim, kādā uzsāka izrakumus. Telpas centrālajā un dienvidu daļā pamatzeme atklājās $2,6$ m dziļumā, bet ziemeļu pusē – jau $1,2$ m dziļumā. Izrakumos konstatēja, ka jaunās ordeņa pils celtniecības sākuma posmā vēlākā austrumu korpusa vietā pie apkārtmūra atradusies iedziļināta celtnē. Gaišo smilšu pamatzemē tās kontūra iezīmējās kā $0,8$ – $1,4$ m dziļš un 6×6 m liels pazeminājums, kas dienvidu virzienā turpinājās ārpus pētītās telpas, ziemeļu pusē beidzoties 3 m no ārsienas pamatnes. Kultūrlānis iedziļinājumā sastāvēja no jauktām tumšām smiltīm ar atsevišķiem zilā māla ieslēgumiem. Celtnes būvbedres 5 – 10° slīpajā ziemeļu malā apakšā atklāja koka konstrukcijas paliekas, kuras pamatā uz 20×45 cm lieliem bluķiem gareniski bijis novietots 30 cm resns baļķis ar plakani notēstu apakšu. Baļķa augšdaļā izkaltā gropē uz šaurās malas viens virs otra bija ievietoti divi līdz 18 cm plati dēļi, kas veidoja būvbedres malas stiprinājumu. Iekšpusē pamatni papildus balstījuši divi gruntī vertikāli iedzīti 15×15 cm resni stabi. Ieejas vieta atradusies celtnes ziemeļu pusē, pie pils apkārtmūra pamatnes. Tur slīpajā būvbedres malā pamatzemē bijis ierakts $2,5 \times 1,15$ m liels divu pakāpju padziļinājums. Pret to koka nostiprinājums bijis zemāks nekā citur, un ārpusē gareniski liktu, 29 – $30 \times 13,5 \times 9$ – $9,5$ cm lielu ķieģeļu rinda veidoja sliekšni. Iedziļinājuma vidusdaļā perpendikulāri korpusa austrumu sienas pamatiem atklāta kāda 2 m gara un $1,35$ m augsta vaidu sējuma mūrēta ķieģeļu pamatne, kas balstījies uz pamatzemē ieraktu dolomīta akmeņu kārtu un apakšējā daļā pieslēgusies sienas pamatnes pēdas izvirzījumam. Veidojuma konstruktīvā nozīme pilnībā nebija izprotama. Iespējams, tā varēja būt telpas apsildes ietaises apakšējā daļa. Korpusa austrumu sienas (sākotnējā apkārtmūra daļa) pamatu uzbūve, celtnes vietā respektējot tās dziļumu un kontūru, norādīja, ka ēka veidota vienlaikus ar apkārtmūra celtniecību. Būvdarbu laiku

16. att. Ventspils pili atrastās senlietas (zīm. A. Ivbule): 1 – bronzas pakavsakta, 2 – kaula zīmoga spiednis, 3 – fragmentārs dzelzs nazis, 4 – dzintara krelles sagatave, 5 – dzelzs iedzītņa svečturis, 6 – bronzas apkalums, 7 – stikla krelle

precizēja iedziļinājuma kultūrslāņa apakšējā kārtā atrastā 13. gs. otrajai pusei – 14. gs. sākumam raksturīgas formas pakavsakta ar zvērgalvu galiem (16. att.: 1). Ēka acīmredzot kalpojusi gan par mitekli pils cēlājiem, gan par noliktavu preču uzglabāšanai (mucu sastāvdaļu atradumi kultūrslānī). Tā pastāvējusi neilgi, varbūt tikai dažus gadus, jo, būvniecībai turpinoties, mūra iekšpusē kā pirmo cēla tieši austrumu korpusu. Pēc tam ēkas vieta aizbērtā ar rupju frakciju būvgružiem un korpusa iekšienē pagraba telpas nav veidotas. Otrajā stāvā pastāvēt kapelai, austrumu korpusa pirmais stāvs izmantots par noliktavu, un no 14. gs. otrās puses līdz 17. gs. telpas līmenis ar dažādiem aizbērumiem pakāpeniski paaugstināts vairāk nekā par metru. 17. gs. otrajā pusē korpusa pirmajā stāvā ieklāja koka dēļu grīdu, 18. gs. sākumā, ierīkojot luterāņu baznīcu, korpusa dienvidu daļu atdalīja ar starpsienu un telpu līmeni ar kārtējo būvgružu uzbērumu paaugstināja par 0,3–0,4 metriem. Lai gan rakstītajos avotos baznīcas iekšienē pieminēta akmens plākšņu grīda, arheoloģiskajos izrakumos šāda seguma paliekas nekonstatēja. Acīmredzot kādā no vēlākajām pārbūvēm plāksnes noņemtas un, iespējams, izmantotas iekšējā pagalma galerijas grīdu klājumam.

Atradumi. Izrakumos atrastas 44 senlietas, 17.–19. gs. krāsns podiņu fragmenti un 16.–19. gs. raksturīgi keramikas paraugi. No iedziļinātās celtnes vietā atrastajiem priekšmetiem bez minētās pakavsaktas jāatzīmē dzelzs nazis (16. att.: 3), zaļa stikla krelle (16. att.: 7) un dzintara krelles pusfabrikāts (16. att.: 4). Kultūrslāņa augšējās kārtās atrastas vairākas lielgabala plienakmens lodes, iedzītņa svečturis (16. att.: 5), dažādas būvdetaļas un apkalumu fragmenti (16. att.: 6), Zviedrijas valdnieku Kārļa Gustava, Kristīnas un Kārļa XI laikā 1653.–1665. gadā kaltie Rīgas un Livonijas šiliņi. Unikāls atradums bija labi saglabājies kaula zīmoga spiednis (16. att.: 2), kas, spriežot pēc uzraksta PREPOSITI IN MEMELA, piederējis Mēmeles (Klaipēdas) prāvestam. Ovālā forma un gotisko burtu rakstības veids bija raksturīgs senākajiem Livonijas teritorijā lietotajiem zīmogiem, datējot atradumu ar 13. gs. otro pusi – 14. gs. sākumu.

Secinājumi. 2001. gada pētījumu rezultāti ordeņa kastelas apkārtmūra celtniecību ļauj attiecināt uz 13. gs. beigām – 14. gs. sākumu. Jādomā, ka arī austrumu korpusa celtniecība uzsākta drīz pēc tam un datējama ar 14. gs. pirmo pusi, nevis vidusdaļu, kā tika uzskatīts agrāk. Mēmeles prāvesta zīmoga atradums Ventspils pilī, iespējams, norāda uz turienes garīdznieka pārcelšanu kalpošanai jaunuzceltajā ordeņa pils baznīcā.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Ventspilī, Vecpilsētas laukumā

Adrese. Ventspils, kvartāls starp Tirgus, Pils un Akmeņu ielu.

Laiks. 2003. gada 15. jūlijs – 8. augusts.

Vēsture. Vecpilsētas laukums atrodas Ventspils senpilsētas arheoloģiski aizsargājamās zonas perifērijā. 1797. gada pilsētas plānā tagadējais laukums parādīts kā daļēji apbūvēts kvartāls ar ēkām dienvidu un centrālajā daļā, bet ziemeļu puse gar tagadējo Pils ielu bijusi neapbūvēta.

Apraksts. 2003. gada arheoloģiskie izrakumi tika veikti laukuma austrumu daļā, vietā, kur paredzēta Ventspils bibliotēkas jaunā korpusa celtniecība. To mērķis bija noskaidrot kultūrslāņa sastāvu, veidošanās apstākļus, datējumu un liecības par senāko apbūvi būvdarbu zonā. Šajā nolūkā bijušā kvartāla teritorijas ziemeļu daļā pie Pils ielas, dienvidu daļā pie Akmeņu ielas un centrālajā daļā tagadējās bibliotēkas ēkas pagalmā iemērija un izpētīja trīs 5 × 5 m lielus laukumus.

Gaišo smilšu pamatzeme visos izrakumu laukumos tika sasniegta 1,6–1,9 m dziļumā. Kultūrslāņa augšējās kārtas 1,1–1,3 m biežumā sastāvēja no dažādu nokrāsu un blīvuma smilšu – būvgružu uzbērumiem, kas, spriežot pēc keramikas paraugu un dažādu sadzīves priekšmetu atradumiem, veidojušies ne agrāk par 19. gadsimtu. Virsējie slāņi daudzviet bija traucēti ar dažādiem 20. gs. pārrakumiem – 1. pasaules kara ierakumiem, atkritumu bedrēm u.tml. Kvartāla vidusdaļā I un II izrakumu laukumā atklāja kādas 19. gs. otrajā pusē celtas ēkas laukakmeņu pamatnes paliekas. Celtnē bijusi orientēta austrumu–rietumu virzienā, tās platums – 6 metri. Dienvidu pusē ēkai pieslēdzies no nelieliem laukakmeņiem veidots bruģējums. Vecākas, ar 17. gs. beigām datējamas ēkas pamatu atliekas konstatēja kvartāla dienvidu pusē, pie Akmeņu ielas. III izrakumu laukumā nelielā platībā atsedza celtnes iekšējās starpsienas vietu ar 1,5 × 1,8 m lielas krāsns pamatni. Ar garāko fasādi ēka bijusi orientēta paralēli Akmeņu ielai, tā redzama arī 1797. gada plānā.

Kultūrslāņa dziļāko horizontu virs pamatzemes veidoja tumša, blīva, vietām ar rupjām koka skaidām jauktu smilšu kārtā. Tās biežums visās pētījumu vietās sasniedza 0,3–0,4 metrus.

Atradumi. Kultūrslāņa zemākajā kārtā atrasta kaula adata, melna stikla krellīte, monēta – Rīgas arhibīskapa Johana Ambundi 1415.–1421. gadā kalts šiliņš, 17.–18. gs. trauku un krāsns podiņu lauskas. Virsējos slāņos – 18.–20. gs. keramikas un krāsns podiņu fragmenti, 19.–20. gs. sadzīves priekšmeti.

Secinājumi. Kvartāla dienvidu pusē kultūrslānis, iespējams, sācis veidoties jau Livonijas periodā, bet tā teritorijā apbūve nav pastāvējusi. Šeit pilsētas nomalē varēja atrasties augļu vai sakņu dārzi. Vidusdaļā un ziemeļu pusē gar Pils ielu kultūrslāņa senākais horizonts datējams ar 17.–18. gadsimtu. Nelielais atradumu skaits liecina, ka arī šajā laikā vieta nav blīvi apdzīvota vai aktīvi izmantota saimniecības vajadzībām. Vecākā apbūve 17. gs. beigās veidojusies gar Akmeņu ielu, pārējā kvartāla daļā – ne agrāk par 19. gadsimtu.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Arheoloģiskā uzraudzība Kuldīgas senpilsētas un pils teritorijā

Adrese. Kuldīga, Pils, Baznīcas, Kalna, Skolas, Liepājas un Dīķu iela.

Laiks. 2002. gada 3. aprīlis – 9. maijs; 2003. gada 3. jūnijs – 24. jūlijs.

Vēsture. Pilsētas tiesības Kuldīgai piešķirtas 1378. gadā. 1969. gadā Kuldīgas senpilsēta iekļauta valsts aizsargājamo arheoloģisko pieminekļu sarakstā, aizsardzības zonas robežas precizētas 2002. gada novembrī. Arheoloģiskie pētījumi senpilsētas teritorijā līdz šim nebija notikuši, pili uzraudzības darbi veikti 2000. gadā (APL 2000 un 2001, 180.–182. lpp.).

Apraksts. 2002. gadā Kuldīgā Baznīcas un Liepājas ielas braucamajā daļā ierīkoja jaunas lietusudeņu un kanalizācijas savācējtrases. Pazemes komunikāciju pārlikšanai raka 1,5–2 m platas un 1,6–3,5 m dziļas tranšejas ap 300 m garā posmā. 2003. gadā savukārt rekonstruēja elektrotīklus Pils, Baznīcas, Kalna, Dīķu un Skolas ielā, rokat 0,3–0,5 m platas un 0,7–1,2 m dziļas tranšejas vairāk nekā 1,2 km kopgarumā.

Baznīcas ielā un tagadējā Rātslaukumā 0,4–0,7 m biezs organisko vielu kultūrslānis 0,7 m dziļumā zem pašreizējā ielas līmeņa veidojies ap 19./20. gs. miju, un tikai iepretim ēkām nr. 4–6 slāņa pirmsākumus varētu attiecināt uz 18. gs. beigām – 19. gs. pirmo pusi. Pirmais ielas bruģējums atsevišķās

staignākās vietās izveidots 19. gadsimtā. Liepājas ielā 0,7–0,8 m biezs kultūrslānis konstatēts 0,9 m dziļumā zem tagadējā ielas seguma. Tā vecākais horizonts attiecināms uz 17. gs. otro pusi – 18. gs. sākumu, tad izveidots arī pirmais ielas bruģējums – sīku oļu klājums. 19. gs. ielas līmenis paaugstināts, iekārtojot drenāžu – žagaru un koka sprunguļu klāstu un jaunu ķieģeļu šķembu segumu virs tā. Intensīvas 17.–18. gs. apdzīvotības liecības – kultūrslānis un kādas nojauktas 17. gs. otrās puses krāsns būvgruži – atklātas Baznīcas ielas 10. ēkas pagalmā. Bijušā Kalna miesta teritorijā, Kalna un Skolas ielā, 17.–19. gs. kultūrslānis konstatēts 0,4–0,6 m dziļumā zem ielas līmeņa. Skolas ielā tā biežums sasniedza 0,5 m, citviet turpinoties dziļāk par izrakto līmeni. Senākas apbūves liecības atklāja Katrīnas baznīcas parkā Alekšupītes kreisajā krastā. Tur, netālu no Baznīcas ielas, 1,1 m dziļumā atsedza kādas ēkas pamatu fragmentus, kas, spriežot pēc $31-32 \times 14-15 \times 9,5-10$ cm lielajiem ķieģeļiem un apkārtējā slānī atrastajiem klostera tipa dakstiņu gabaliem, attiecināma uz 15.–16. gadsimtu. Katrīnas baznīcas austrumu pusē 10–15 m platā joslā ap to 0,7 m dziļumā atrastie atsevišķie cilvēku kauli iezīmēja viduslaiku kapsētas vietu. Šādā dziļumā apbedījumi netika konstatēti. Kuldīgas pils teritorijas dienvidu pusē 0,2 m dziļumā zem Pils ielas braucamās daļas, iepretim muzeja ēkai, atklāja Livonijas periodā celtās ārējās aizsargsienas 2,2 m plato dolomīta akmeņu pamatni. Pils dienvidaustrumu daļā, iepretim “Rumbas” paviljonam, precizēta vieta, kur 17./18. gs. mijā veidojusies nojaukto pils krāšņu būvgružu izgāztuve. Tās aptuvenā platība – 50 kvadrātmetri. Teritorijas rietumu daļā 0,25 m dziļumā fiksēts pils pēdējā apdzīvotības perioda – 17.–18. gs. kultūrslānis.

Atradumi. Pilsētas teritorijā iegūtas 17.–19. gs. keramikas un krāsns podiņu lauskas, stikla pudeļu fragmenti, 1663. gadā kalts Jana Kazimira Lietuvas šiliņš, kaltas dzelzs naglas, holandiešu un klostera tipa dakstiņu atlūzas. Pili atrastas lielgabalu akmens un čuguna lodes, karteču gabali, vēršu pakavs, 357 krāsns podiņu fragmenti, klostera, mēles un holandiešu tipa dakstiņu lauskas.

Secinājumi un datējums. Uzraudzības darbos iegūtās liecības šoreiz galvenokārt raksturojušas 17.–19. gs. pilsētas un pils apdzīvotību. Blīvāk apdzīvota bijusi senpilsētas centrālā daļa Kalna, Skolas un Baznīcas ielas rajonā ap Alekšupīti. Tagadējā Rātslaukuma un Liepājas ielas teritorija Livonijas periodā atradusies ārpus senākās pilsētas. Arī vēlāk apdzīvotība tur nav bijusi sevišķi intensīva, tāpēc ielu trasēs kultūrslānis sācis veidoties 19. gadsimtā.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Pārbaudes izrakumi Kandavas pulvertornī

Adrese. Tukuma rajons, Kandava, Pils iela 4.

Laiks. 2003. gada 5.–15. maijs.

Vēsture. Pulvertornis atrodas Kandavas ordeņpils kalna dienvidaustrumu nogāzē un tiek uzskatīts par vienīgo līdz mūsu dienām saglabājušos kādreizējās pils sastāvdaļu. Plānā 11,8 × 11,95 m lielā divstāvu celtne atrodas 28 m attālumā ārpus pils mūra. Torņa precīzs celšanas laiks vēstures avotos nav dokumentēts, tradicionāli pieņemot, ka tas sakrīt ar pils būvniecību 1253.–1254. gadā. Celtnes sākotnējā nozīme tiek saistīta ar pils danskeru (K. Lēviss of Menārs) vai aku (A. Tūlse). 17. gs. otrajā pusē tornis izmantots Kandavas pulvera dzirnavās ražotā pulvera uzglabāšanai. 1699. gada pils inventāra aprakstā tas pieminēts kā “vecais arsenāls jeb Pulvera tornis”. 18. gs. beigās tajā iekārtots cietums pilsētas vajadzībām.

Apraksts. Kandavas dome plānojusi celtnes atjaunošanu un labiekārtošanu. Arheoloģiskās izpētes mērķis bija noskaidrot torņa pamatu dziļumu, konstruktīvo uzbūvi, kultūrslāņa sastāvu un līmeņu izmaiņas. Tāpēc celtnes iekšpusē izpētīja 3,8 × 2 m lielu, bet ārpusē pie austrumu fasādes – 3 × 2 m lielu šurfu. Torņa sienas mūrētas no laukakmeņiem. Sākotnēji tam bijusi 2,2 m augsta pagraba telpa, kas mūsdienās aizbēta. Samērā viendabīgā būvgružu kārta – gaišas smiltis, ķieģeļu un holandiešu tipa dakstiņu lauskas, lieli laukakmeņi – pagraba apakšējā daļā veidojusies īsā laika sprīdī un datējama ar 17. gadsimtu. Pilnībā pagrabs likvidēts 19. gadsimtā. Aizbērums izpētīts līdz 2,8 m dziļumam un turpinājās vēl zem torņa pamatiem. Ziemeļu ārsienas nobeigumā atklāta no 27–28 × 13–13,5 × 8–9 cm lieliem sarkanmāla ķieģeļiem izmūrēta 1,5 m plata un līdz 0,4 m augsta, torņa ārsienai cauri ejoša atslodzes arka.

Torņa ārpusē kultūrslāņa biezums sasniedza 1,9 metrus. Līdz 0,5 m bieza kaļķu javas, būvgružu un pārjauktu brūnganu mālu kārta tā apakšējā daļā veidojusies torņa celtniecības laikā. 17. gs. austrumu ārsienā ierīkotas durvis, kas izmantotas līdz 18. gs. beigām. Ar šo periodu saistāms 0,2 m biezs sīku būvgružu slānis un tumšāku smilšu uzslāņojumi ailas sliekšņa līmenī. Kultūrslāņa augšējās kārtas veidojušās jau 20. gadsimtā.

Atradumi. Nelielas zaļi glazētu 17. gs. krāsns podiņu atlūzas, holandiešu tipa dakstiņu fragmenti, 20. gs. monētas.

Secinājumi un datējums. Arheoloģiskajā izpētē zem torņa ziemeļu un rietumu ārsienas pamatnes konstatētais 17. gs. būvgružu slānis šķietami liecina par tā būvniecību vēlākā laika periodā, nekā līdz šim uzskatīts. Ierobežotais pētījumu apjoms tomēr neļauj spriest par apstākļiem, kādos šāda stratigrāfiskā aina varēja izveidoties. Par torņa senāku datējumu, attiecinot to uz Livonijas periodu, liek domāt gan celtnes arhitektūra (13.–14. gs. tipiskā četrstūra forma), gan būvpaņēmieni (ap 2 m biezās ārsienas).

Vitolds Muižnieks (LVI)

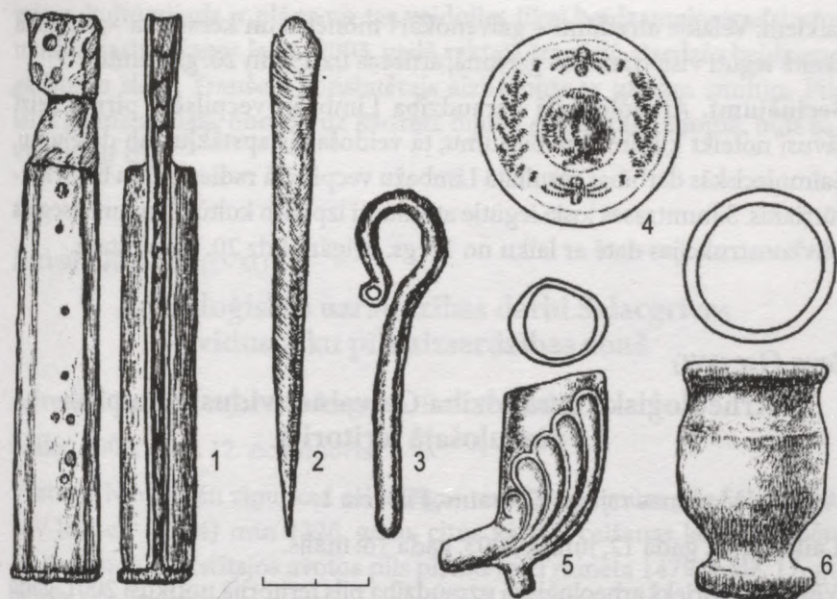
Arheoloģiskā uzraudzība Limbažu vecpilsētā 2001. un 2002. gadā

Adrese. Limbažu vecpilsētas posms no Klosters līdz Burtnieku ielai.

Laiks. 2001. gada 6. novembris – 2002. gada 10. janvāris.

Apraksts. Arheoloģiskā uzraudzība Limbažu pilsētas vēsturiskā centra teritorijā tika organizēta saistībā ar plānotās siltumtrases izbūvi. Uzraudzības darbus pasūtīja un finansēja Limbažu pilsētas dome. Uzraudzības gaitā tika izpētīta 238 m gara, 1,2–1,4 m plata un vidēji 1,2 m dziļa siltumtrases tranšeja, pārbaudot izsmelto grunti, fiksējot atsegtās būvkonstrukcijas un tranšejas profilu.

Zemes darbu gaitā atklātas kopskaitā četras būvkonstrukcijas. Tranšējā gar Akmeņu ielu trīs vietās izdevās atsegt agrāk nopostītu ēku pamatu fragmentus, bet pie Burtnieku ielas 4. ēkas (bijušais pilsētas rātsnams) ziemeļu fasādes – papildu izejas pamatus, kas sakrita ar fasādē aizmūrētās durvju ailas kontūrām. Senākā pamatu konstrukcija konstatēta Akmeņu ielā iepretim tagadējam būvlietu veikalam. 1707. gada pilsētas plānā šajā vietā zīmēta ēka, kuras garenfasāde bijusi paralēla tagadējai Akmeņu ielai, bet 1838. gada plānā šī celtnē blakus Akmeņu ielai iezīmēta galeniski. Šaurajā tranšējā atsedzās tikai neliels laukakmeņu pamatu posms, pēc kura nebija iespējams noteikt ēkas plānojumu. Kultūrslāni iegūtie atradumi – baltmāla pīpīšu galviņas un kātiņi, māla trauciņš, dzelzs salokāmais nazis, kaula īlenveida priekšmets (17. att.: 1, 2, 5, 6) un Zviedrijas karaļa Kārļa XI valdīšanas laikā 1684. gadā kaltā sudraba monēta – apbūves liecības šajā vietā jāva datēt ar laiku no 17. gs. beigām līdz 19. gs. vidum.

17. att. Limbažu vecpilsētā iegūtie atradumi (zīm. I. Siliņa): 1 – dzelzs salokāmais nazis ar kaula spalvu, 2 – kaula īlenveida priekšmets, 3 – dzelzs rotadata, 4 – bronzas apkalums, 5 – baltmāla pīpītes galviņa, 6 – māla trauciņš

Pārējās trīs vietās atsegtās būvkonstrukcijas, spriežot pēc dokumentācijas (plāniem, fotoattēliem, rakstītajiem avotiem) un iegūtajiem atradumiem, nav datējamas agrāk par 19. gs. vidu un 20. gs. sākumu. Par pilsētas labiekārtošanas pasākumiem 19. gs. liecināja pagalmā starp Burtnieku un Akmeņu ielas ēkām, šajās ielās, kā arī baznīcas laukumā atsegtie laukakmeņu bruģa fragmenti.

Tranšejas posmā gar evaņģēliski luteriskās draudzes baznīcas žogu bija vērojams neparasti biezs būvgružu un sadzīves atkritumu slānis, kas sasniedza pat 2,5 m dziļumu. Tajā iegūti baltmāla pīpīšu fragmenti, 17. gs. beigu un 19. gs. pirmās puses monētas, divi bronzas vairogveida apkalumi (17. att.: 4), krāsns podiņu fragmenti un māla trauku lauskas.

Atradumi. Kopumā iegūtas 427 senlietas un paraugiem paņemti 16 priekšmeti. Senākie atradumi – dzelzs rotadatas fragments (17. att.: 3) un ripas keramikas lauska ar zvīrgzdu piejaukumu māla masā –, kas iegūti jaunāko laiku slānī gar Akmeņu ielu, attiecas uz vēlo dzelzs laikmetu vai vidus-

laikiem. Vēlākie atradumi – galvenokārt monētas un keramika –, kas lielā skaitā iegūti visā tranšejas garumā, attiecas uz 19. un 20. gadsimtu.

Secinājumi. Arheoloģiskā uzraudzība Limbažu vecpilsētā pirmo reizi ļāvusi noteikt kultūrslāņa biezumu, tā veidošanās apstākļus un datējumu. Saimnieciskās darbības rezultātā Limbažu vecpilsētā radies 1–3 m biezs kultūrslānis. Siltumtrases joslā iegūtie atradumi izpētīto kultūrslāni un atsegās būvkonstrukcijas datē ar laiku no 17. gs. beigām līdz 20. gadsimtam.

Ieva Ose (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Cesvaines viduslaiku pilij pieguļošajā teritorijā

Adrese. Madonas rajons, Cesvaine, Pils iela 1.

Laiks. 2002. gada 12. jūnijs; 2003. gada 16. maijs.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskā uzraudzība pils teritorijā notikusi 2001. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 192.–198. lpp.).

Apraksts. Arheoloģiskās uzraudzības mērķis bija noskaidrot varbūtējās liecības par Cesvaines viduslaiku pilij pieguļošās teritorijas apdzīvotību. 2002. gadā Cesvaines pils parkā (55–100 m uz dienvidiem no pils līdz Pils ielai) bija plānota teritorijas labiekārtošana, izrokot simtgadīgo koku septiņus celmus. 2003. gadā Cesvainē notika elektrokabeļu nomaiņa, tāpēc raka 85 m garu, 40 cm platu un 50 cm dziļu tranšēju no Pils ielas gar bijušo muižas klēti (Pils iela 3), paralēli uzplūdinātā diķa rietumu krastam līdz Cesvaines jaunās pils dienvidaustrumu stūrim.

Atradumi. 2002. gadā – ķieģeļi (28 × 13,5 × 6,5; 29,5 × 14,5 × 6,5 cm), S veida holandiešu dakstiņu fragmenti, dažas 17. gs. krāsns podiņu atlūzas, baltmetāla monēta – Polijas karaļa Sigismunda III Rīgas šiliņš, kalts laikā no 1587. līdz 1622. gadam (noteica numismāte T. Berga). 2003. gadā – 20. gs. atradumi.

Secinājumi un datējums. Teritorijā ap 60–70 m uz dienvidiem no Cesvaines jaunās pils konstatēts 17. gs. kultūrslānis. Jādome, ka šajā vietā bijis rakstītajos avotos minētais pils miests jeb pilsētiņa un ap 1 m dziļajā celma bedrē atrakts kādas bojā gājušas 17. gs. ēkas gruvešu virsējais slānis. Pils ielas ziemeļu malā, spriežot pēc dažiem 19. gs. keramikas lausku atradu-

miem, kultūrlānis ir plāns un tas veidojies tikai beidzamajos gadsimtos muižas pastāvēšanas laikā. 2003. gadā raktajā tranšējā atsedzās beidzamo gadsimtu slāņi. Tranšējā konstatētais aizbērums ar gaišām smiltīm Pils ielas ziemeļu malā norāda uz kādreiz bijušu grāvi, kas, jādomā, bijis savienots ar diķi.

Ritvars Ritums (LVM)

Arheoloģiskās uzraudzības darbi Salacgrīvas viduslaiku pils aizsardzības zonā

Adrese. Limbažu rajons, Salacgrīva, Baznīcas iela.

Laiks. 2002. gada 12. novembris.

Vēsture. Nav drošu ziņu, kad celta Rīgas virsbīskapa mūra pils Salacgrīvā. A.V.Hupels (1774) min 1226. gadu, citur kā pils celšanas laiks atzīmēts 14. gadsimts. Rakstītajos avotos pils pirmo reizi minēta 1479. gadā. 17. gs. beigās pils jau bijusi pamesta un sabrukusi. Baznīca ar eventuālu kapsētu netālu no pils ZR aizsarggrāvja varētu būt celta ap 16. gs. vidu.

Apraksts. Arheoloģiskā uzraudzība notika sakarā ar jaunu telefona kabeļu un kanalizācijas tīklu izveidi Salacgrīvas viduslaiku pils aizsardzības zonā un evaņģēliski luteriskās baznīcas tuvumā. Ap 110 m garās tranšejas bija 40 cm platas un līdz 1 m dziļas. Ap 50 m garu tranšēju no Salacas labā krasta līdz baznīcas žoga DA stūrim raka pa pils ZR aizsarggrāvi – tā ZR pusē 2–3 m attālumā no grāvja malas. Zem 10–15 cm biezas velēnas bija 20–50 cm bieza tumšas, jauktas zemes kārtā, vietām ar sīkām oglītēm, javu un ķieģeļu lauskām, bet dziļāk atsedzās gaišas, vietām mālainas smiltis. Pie baznīcas žoga DA stūra, kur tika rakta arī kolektora aka, visā tranšejas dziļumā bija dzeltenīga, oļaina grants. Šajā vietā 20. gs. 20. gados pils aizsarggrāvis aizbērts un izveidots ceļš uz plakumu. Aizbērumā dažādā dziļumā tika atrasti cilvēku kaulu fragmenti no agrāk jauktiem 2–3 indivīdu apbedījumiem. Cilvēku kauli, iespējams, ir no apbedījumiem ārpus kapsētas, tie postīti, izlīdzinot grāvja aizbēruma zemi pie žoga baznīcas austrumu galā. Gar baznīcas žogu raktās ap 15 m garās tranšejas austrumu galā zem 20–40 cm bieza tumšas, jauktas zemes slāņa sākās neskarts māls. Tranšējā gar baznīcas žoga ZZA malu Baznīcas ielā konstatēti zemes sabērumi, kas saistīti ar ceļa izbūvi. Uzraudzības laikā senlietas netika iegūtas.

Mārtiņš Ruša (AIG)

Arheoloģiskā uzraudzība Dobeles viduslaiku pili

Adrese. Dobele, Tērvetes iela.

Laiks. 2002. gada 1.–19. jūlijs, 12.–16. augusts; 2003. gada 19. maijs – 13. jūnijs.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskie pētījumi pils teritorijā notikuši 1987.–1991. gadā (sk. ASM 1988 un 1989, 132.–136. lpp.; ASM 1990 un 1991, 86.–93. lpp.).

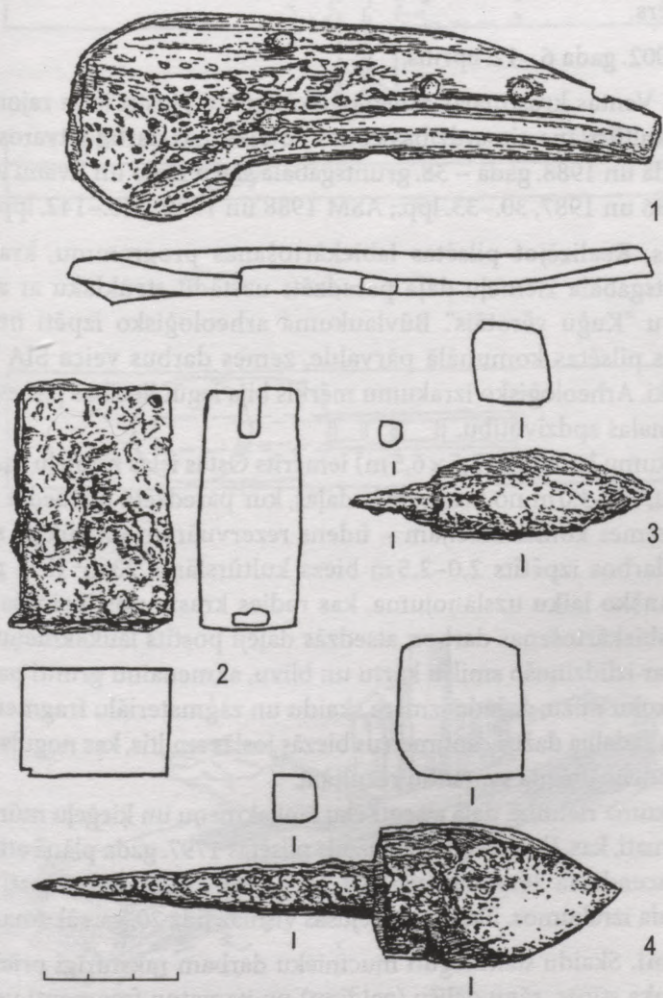
Apraksts. Arheoloģiskā uzraudzība notika sakarā ar ordenpils mūru konservācijas projektēšanas un nostiprināšanas pasākumiem.

2002. gadā pils rietumu, ziemeļu un austrumu aizsargmūra pakājē pazemināja grunts uzslāņojumu 0,4–0,8 m biezā kārtā. To veidoja kaļķaini būvgruži, kas saturēja ķieģeļu lauskas, laukakmeņus, dzīvnieku kaulus. Zem šī slāņa vietām bija saglabājies nogāzes nostiprinājums – 1,10 m plata mālu josla ar laukakmeņu rindu ārmaļā.

Pils ziemeļu aizsargmūra ārpusē 7,0 × 1,5 m lielā laukumā zem 1,56 m biezas K. Boja 1884. gada izrakumos izbērtās grunts kārtas atsegts tumšs, irdens kultūrslānis. Nogāzes augšējā malā 3,5 m platā joslā iezīmējās laukakmeņu krāvums – senākās aizsargsienas paliekas. Austrumu aizsargmūrī atsegts 1884. gada izrakumos noslēptais kuģa balasta depoziāts – 76 ķieģeļi (ap 17,5 × 7,5 × 3,5 cm). No senlietām 2002. gadā atrasti arbaleta bultu gali, naža spala raga uzliktnis, piekaramā dzelzs atslēga u.c. (18.att.).

2003. gadā veikti četri pārbaudes rakumi. 1. šurfs (1,0 × 2,90 m) iemērīts pils iekšējā pagalmā pie dienvidu korpusa ziemeļu mūra, kur atsegta 1,3 m plata un 2,1 m augsta pagraba durvju aila ar pusloka arkas pārsegumu un pagalma laukakmeņu bruģa segums. 2. šurfs (2,0 × 2,0 m) iemērīts dienvidu korpusā pie ziemeļu sienas pagraba durvju ailas. Atsegts laukakmeņu grīdas segums un pagraba ārsienas apakšdaļa. Pagraba un sienas paplašinājuma mūri nav sajūgti, tātad tie celti dažādos laikos. Mūra paplašinājums balstīja starpstāvu seguma konstrukcijas, kuru paliekas veidoja trūdējušu koku un 20 cm bieza sarkano mālu kārtā ar organisko vielu piemaisījumu un kaļķu ieslēgumiem, domājams, siltuma izolācijas slānis starp pagraba griestu un pirmā stāva grīdas segumu. 3. šurfā (0,8 × 1,6 m) dienvidu korpusa ziemeļaustrumu daļas

stūrī pie austrumu aizsargmūra atsegta atejas bedre. 4. šurfs (3,0 × 3,0 m) iemērīts pie hercogistes laikā celtā korpusa austrumu sienas durvju ailas. Atsegta laukakmeņu grupa, domājams, ir akmens kāpņu paliekas. Virs tām esošajā slānī atrada loga stiklu un krāsns podiņu lauskas.

18. att. Dobeles pils teritorijā atrastās senlietas (zīm. A. Ivbule):
1 - naža spala raga uzliktnis, 2 - piekaramā dzelzs atslēga, 3 - arbaleta
bultas dzelzs uzgalis, 4 - arkbalistas bultas dzelzs uzgalis

Mārtiņš Ruša (AIG)

Arheoloģiskie izrakumi Ventspilī, Lielās un Ostas ielas stūrī

Adrese. Ventspils, Ostas iela 13, 37. gruntsgabals, strūklakas "Kuģu vērotājs" skvērs.

Laiks. 2002. gada 6.–12. aprīlis.

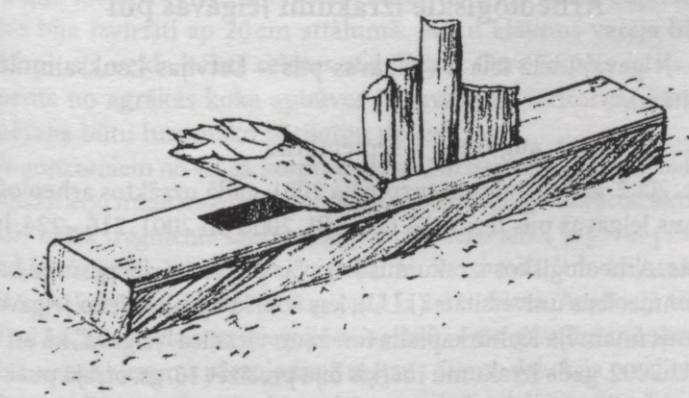
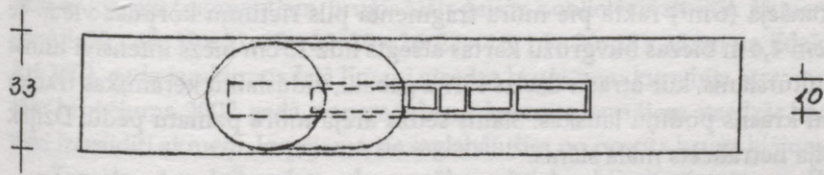
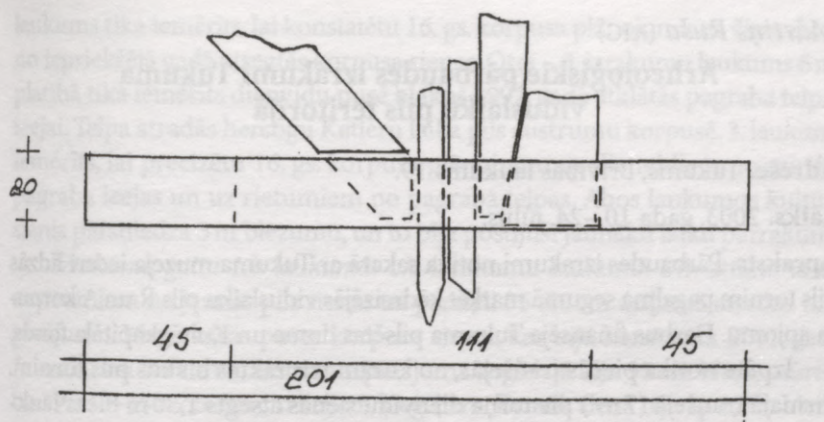
Vēsture. Ventas krastmalas arheoloģiskā izpēte Plostu ielas rajonā vecpilsētas kultūrslāņa aizsardzības zonas noteikšanas darbu ietvaros veikta 1986. gadā un 1988. gadā – 38. gruntsgabalā starp Lielo un Zvanu ielu (sk. ASM 1986 un 1987, 30.–33. lpp.; ASM 1988 un 1989, 140.–142. lpp.).

Apraksts. Realizējot pilsētas labiekārtošanas programmu, krastmalā 37. gruntsgabala ziemeļu daļā paredzēts uzstādīt strūklaku ar akmens skulptūru "Kuģu vērotājs". Būvlaukuma arheoloģisko izpēti finansēja Ventspils pilsētas komunālā pārvalde, zemes darbus veica SIA "Būve" strādnieki. Arheoloģisko izrakumu mērķis bija iegūt liecības par eventuālo krastmalas apdzīvotību.

Izrakumu laukums (3,5 × 6,5 m) iemērīts Ostas ielas ziemeļu malā pret 13. namu, 1,0–3,0 m no braucamās daļas, kur paredzēta būvbedre strūklakas pazemes komunikācijām – ūdens rezervuāram un sūkņu stacijai. Zemes darbos izpētīts 2,0–2,5 m biezs kultūrslānis 23 m² lielā platībā. Zem jaunāko laiku uzslāņojuma, kas radies krasta nostiprināšanas un skvēra labiekārtošanas darbos, atsedzās daļēji postīts laukakmeņu bruģa segums ar izlīdzinošo smilšu kārtu un blīvu, akmeņainu grunti pamatnē. Zem tā koku mizu, dažāda izmēra skaidu un zāģmateriālu fragmentu slānis, kuru sadalīja dažus centimetrus biezs joslās smiltis, kas nogulsņējušās Ventas ūdens līmeņa svārstību rezultātā.

Laukuma rietumu daļā atsegti ēku laukakmeņu un ķieģeļu mūra 0,6 m biezi pamati, kas, šķiet, pieder Ventspils pilsētas 1797. gada plānā attēlotajai J. K. Kuncendorfa 36. noliktavai, bet 34. un 33. noliktavas pamati atsegti 1987. gada izrakumos. Ēkas pastāvējušas vismaz līdz 20. gs. sākumam.

Atradumi. Skaidu slānī iegūti mucinieku darbam raksturīgi priekšmeti: mucu koka stīpas, sānu dēliņu (galdiņu) un pamatņu fragmenti un to sagataves, kā arī rupjas vilnas dzijas dūraiņi un triniša tehnikā darināta auduma gabals. Turpat atsegta koka konstrukcijas, kas saistītas ar kokapstrādi (19.att.). Atrasti arī holandiešu tipa 17. gs. pīpu kātu fragmenti.

19. att. Ventspilī, Lielās un Ostas ielas krustojumā, atrasts kokapstrādes iekārtas fragments (zīm. A. Ivbule)

Mārtiņš Ruša (AIG)

Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Tukuma viduslaiku pils teritorijā

Adrese. Tukums, Brīvības laukums 19.

Laiks. 2003. gada 10.–24. jūlijs.

Apraksts. Pārbaudes izrakumi notika sakarā ar Tukuma muzeja ieceri līdzās pils tornim pagalma segumā marķēt kādreizējās viduslaiku pils R un A korpusa apjomu. Darbus finansēja Tukuma pilsētas dome un Kultūrkapitāla fonds.

Izpēte notika piecās tranšējās, no kurām trīs raktas blakus pils tornim. Pirmajā tranšējā (7 m²) pie torņa dienvidu sienas atsegts 1,50 m biezs laukakmeņu mūra fragments – pils rietumu korpusa rietumu aizsargsienas paliekas. Otrajā (4,5 m²) un trešajā (2,2 m²) tranšējā meklētās mūru paliekas neatrada. Ceturtajā tranšējā (18 m²) atsegts 20. gs. aizbēruma slānis. Piektā tranšeja (6 m²) rakta pie mūra fragmenta pils rietumu korpusa vietā. Te zem 1,4 m biezas būvgružu kārtas atsegts līdz 15 cm biezs intensīvi tumšs kultūrslānis, kur atrada dzelzs sārņa gabalu, viduslaiku keramikas trauku un krāsns podiņu lauskas. Slānis sedza ārējā mūra pamatu pēdu. Dziļāk bija netraucēts māla slānis.

Guntis Zemītis (LVI), *Andris Zeļenkovs* (LKM)

Arheoloģiskie izrakumi Jelgavas pili

Adrese. Jelgava, Lielā iela 2 (Jelgavas pils – Latvijas Lauksaimniecības universitāte).

Laiks. 2002. gada 1. augusts – 1. septembris.

Vēsture. 2002. gada izrakumi turpināja 2001. gadā uzsāktos arheoloģiskos pētījumus Jelgavas pils teritorijā (sk. APL 2000 un 2001, 216.–224. lpp.).

Apraksts. Arheoloģiskos izrakumus Jelgavas pils teritorijā pasūtīja Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU), kas šobrīd apsaimnieko Jelgavas pili. Izrakumus finansēja Kultūrkapitāla fonds un viesnīca "Jelgava", kā arī atbalstīja LLU. 2002. gada izrakumu mērķis bija precizēt 16. gs. otrajā pusē būvētās Jelgavas pils austrumu korpusa plānojumu. 2002. gadā izrakumi veikti divos laukumos 13,5 m² kopplatībā. 1.b izrakumu laukums 7,5 m² platībā bija 2001. gada izrakumu 1. laukuma paplašinājums ziemeļu virzienā. Šis

laukums tika iemērīts, lai konstatētu 16. gs. korpusa plānojumu uz ziemeļiem no iepriekšējā gadā atsegtās korpusa sienas. Otrs – 3. izrakumu laukums 6 m² platībā tika iemērīts dienvidu pusē blakus 1997. gadā atklātās pagraba telpas ieejai. Telpa atradās hercogu Ketleru laika pils austrumu korpusā. 3. laukums iemērīts, lai precizētu 16. gs. korpusa plānojumu uz dienvidiem no minētā pagraba ieejas un uz rietumiem no pagraba telpas. Abos laukumos kultūrslānis pārsniedza 3 m biezumu, un to bija postījuši jaunāku laiku pārrakumi.

Izrakumu gaita 1.b laukumā. 1.b izrakumu laukumā 6 m attālumā uz austrumiem no jaunās pils sienas tai paralēli 35–40 cm dziļumā atsedza turpinājumu 16. gs. otrās puses korpusa sienai, kas bija konstatēta 2001. gadā 1. izrakumu laukumā. Sienas turpinājums augšdaļā bija 95 cm biezs, mūrēts no 29×13–15×7,5–8,5 cm lieliem ķieģeļiem. Zemāk siena bija ap 1,2 m bieza, mūrēta no liela izmēra granīta akmeņiem. Pie pamatiem sienas biežums sasniedza 2 metrus. Sienas rietumu jeb pagalma pusē 2,2 m dziļumā atklāja bruģi, virs kura konstatēja plānu ogļu slāni. Dolomīta bruģakmeņu starpas bija pildītas ar ķieģeļu fragmentiem, bruģis klāts gaišās, noblietētās smiltīs. Akmeņu izmēri: 50×46; 39×51; 39×29; 20×26; 27×13; 14×20; 28×25 cm un līdzīgi. Arī 2001. gada izrakumos šajā līmenī atsedza bruģi, zem kura bija otrs – vecāks bruģējums. 2002. gadā, noņemot bruģakmeņus, zem tiem atsedzās haotiski izsvaidīti akmeņi. Iespējams, tie saglabājušies no postīta bruģa klājuma.

Zemāk – 3 m dziļumā atsedza senāku mūri, kas bija novietots paralēli 16. gs. korpusa sienai. Šī mūra daļa bija atsegta jau 2001. gadā, bet tālāk uz ziemeļiem mūrim turpinājuma nebija. Šī mūra ziemeļu pusē konstatēts tēstu baļķu klājums, virs kura būvēta 16. gs. korpusa siena. Baļķi no sienas apakšas bija izvīzīti ap 20 cm attālumā. Baļķu klājums varēja būt izveidots kā plostas veida balsts celtnes stabilitātei. Otra iespēja ir, ka tas bijis fragments no agrākas koka apbūves Jelgavas pils teritorijā. Tā nozīmes precizēšana būtu turpmāko pētījumu uzdevums.

Uz austrumiem no 16. gs. korpusa sienas 3 m dziļumā atsedzās kāds senāks dolomītakmeņu mūra fragments, virs kura uzbūvēta 16. gs. korpusa siena. Iespējams, šis mūra fragments saistāms ar Vācu ordeņa laika Jelgavas pils apbūvi.

Izrakumu gaita 3. laukumā. 3. izrakumu laukumā 0,7 m dziļumā tika atklāta 16. gs. korpusa siena, kas augšpusē ir 1,1 m bieza. Augšdaļā tā mūrēta no 27×13×7,5 cm lieliem ķieģeļiem, zemāk – no granītakmeņiem. 1,8 m dziļumā sienas biežums pārsniedza 2 metrus. Sienas daļu bija postījis jaunāks pārrakums. Uz rietumiem no 16. gs. korpusa sienas daļēji zem tā 3 m dziļumā atklāts senāka dolomīta mūra fragments. Blakus 16. gs. korpusa sienai 1,7 m dziļumā atsedza bruģi, kas lielākoties klāts no granītakmeņiem, bet vietām

izmantoti arī dolomīti. Bruģis likts blīvi no neregulāras formas akmeņiem, starpas aizpildot ar mazākiem akmeņiem. To izmēri 41 × 16; 26 × 22; 30 × 17; 21 × 15; 24 × 17 cm un līdzīgi. Arī zem šī bruģa atsedzās liels skaits haotiski izsvaidītu akmeņu. Tie varēja būt paliekas no nopostīta senāka bruģa vai, spriežot pēc javas paliekām, izlauzti no līdzās esošajiem mūriem.

Uz rietumiem no sienas tās pagalma pusē 3,2 m dziļumā konstatēja ar mūra sienu nesaistītu tēstu baļķu klājumu. Diametrā 10–12 cm lieli baļķi bija likti paralēli sienai, bet tiem virsū viens baļķis bija perpendikulārs. Dziļāk darbi netika veikti, jo šajā līmenī sāka parādīties gruntsūdeņi.

Atradumi. Izrakumos atrasti baltmāla pīpju kāti, krāsns podiņu un kārniņu (to skaitā klostertipa) fragmenti, kaltas dzelzs naglas, kā arī monēta – Zviedrijas karaļa Kārļa XI valdīšanas laikā 1667. gadā kalts sudraba šiliņš.

Secinājumi. 2001. un 2002. gada izrakumi ļāva precizēt 16. gs. būvētā austrumu korpusa atrašanās vietu. Līdz šim tika uzskatīts, ka ordeņa kastelu aptverošā austrumu korpusa pagalma jeb rietumu siena atradusies zem tagad pastāvošās 18. gs. celtās Jelgavas pils austrumu fasādes. Toties izrakumu gaitā noskaidrots, ka tagadējās pils mūris no 16. gs. korpusa sienas atvirzīts vairāk nekā 5 m attālumā. Izrakumu gaitā noskaidrots, ka 16. gs. korpusa siena būvēta virs senākiem mūriem. To datējums vēl ir precizējams, taču hronoloģiski senais mūris ir attiecināms uz ordeņa pils laiku.

RĪGA

Viktorija Bebre (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, kvartālā starp Grēcinieku un Peldu ielu

Adrese. Rīga, pagalms starp ēkām Grēcinieku ielā 26 un Peldu ielā 19 (1. grupa, 132. grunts).

Laiks. 2003. gada 6. augusts – 8. septembris.

Vēsture. Gruntsgabalā arheoloģiskie pētījumi līdz šim nav notikuši.

Apraksts. Sakarā ar teātra "Kabata" plānu izbūvēt savienojosu eju starp Grēcinieku ielas 26 un Peldu ielas 19 namu pagrabiem zemes darbu laikā veikta arheoloģiskā uzraudzība, lai noskaidrotu kultūrslāņa stratigrāfiju. 22 m² platībā grunti noraka līdz 3–3,5 m dziļumam. Līdz 2 m dziļumam bija aizbērums ar jauno laiku būvgružiem, kas radies, ierīkojot apakšzemes komunikācijas. Caurbrauktuves priekšā tumšais kultūrslānis līdz 2,6 m dziļumam postīts, iedziļinot atkritumu bedri un kanalizācijas aku, kas plānā bija 1,8 × 4 m liela. Virs tumšā slāņa atsegta 17.–18. gs. ūdensvada koka caurules, kas viltas no Peldu ielas puses. Laukuma ZA stūrī 80 cm dziļumā atsegta 3,6 m gara sarkano ķieģeļu sienas daļa. Paralēli pamatu fragmentam 2,65 m dziļumā konstatēts koka klāsta fragments, kas sastāvēja no trim 28–36 cm platām un 267 cm garām plankām. Tās guldītas uz šķērskokiem smilšu bērumā.

Atradumi. Virsslānī atrasta Nikolaja I 1855. gada puskaņeika (noteica numismāte T. Berga), daži baltmāla pīpīšu kātu fragmenti, zāģēti kauli un keramika. Tumšajā kultūrslānī iegūta 15.–16. gs. neglazēta sarkanā māla trauka lauska, divzuburu dzelzs svečturis, apdrāzta koka nūjiņa, dunča ādas maksts un siksnas fragments. Atkritumu kastē atrastas 20. gs. sāku- ma trauku lauskas.

Secinājumi un datējums. Pētītajā pagalmā starp pagrabiem mazāk traucēts 15.–16. gs. kultūrslānis ar mūra un koka apbūves paliekām, iespējams, saglabājies, tikai sākot ar 2,5–3,5 m dziļumu.

Viktorija Bebre (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Vaļņu ielā

Adrese. Rīga, Vaļņu iela 19 (2. grupa, 4. grunts).

Laiks. 2003. gada 31. janvāris – 4. aprīlis.

Vēsture. Pašreizējā ēka uzcelta 1939. gadā, līdz 1990. gadam tur bija kino- teātra "Aina" zāle. Arheoloģiski pētījumi šajā vietā iepriekš nebija veikti.

Apraksts. Restaurējot un pārveidojot bijušā kinoteātra iekštelpas, bija paredzēts zem zāles izbūvēt pagrabu, tāpēc noraka grunti līdz 3,30 m dziļumam zem pirmā stāva grīdas līmeņa. Arheoloģiskās uzraudzības mērķis bija noskaidrot, vai zem telpas grīdas saglabājies neskarts kultūrslānis un senākas būvkonstrukcijas.

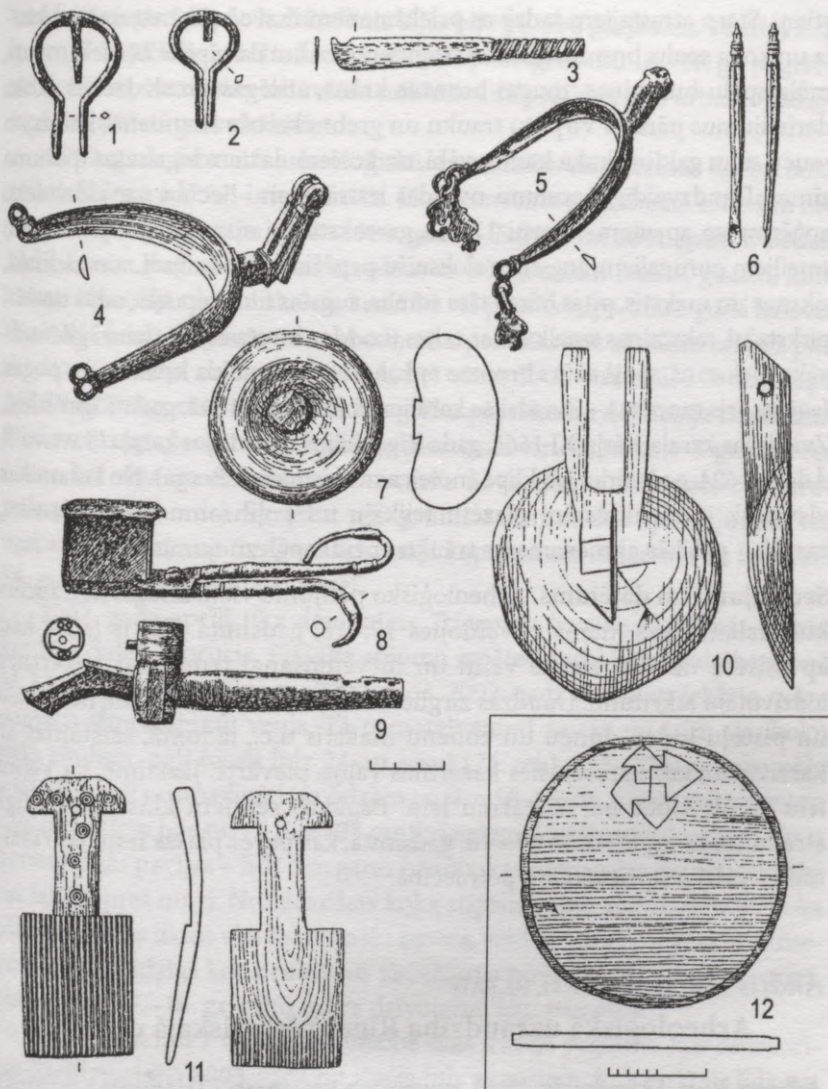
Zem virsējā būvgružu slāņa atsedza daļēji nokaltus mūra ēkas pamatus, kas bija guldīti uz zemē iedzītiem pāļiem. Celtne bija orientēta perpendikulāri Vaļņu ielai, tās iekštelpa bija 4,25 m plata. Sienas bija 4,70–4,80 m garas un 1,20 m biezas, saglabājušās 1,40–1,50 m augstumā. Zem pamatiem likti laukakmeņi, kuru izmēri pārsniedza 30 centimetrus. Sienas mūrētas no jaukta materiāla – laukakmeņiem, pelēkiem un rozā dolomītakmeņiem, sarkaniem ķieģeļiem un dakstiņu fragmentiem. Grīdu sedza gaišas smiltis, jauktas ar kaļķu javu, bet gar malām vietām likti mazie holandiešu ķieģeļi. Iespējams, ka telpai sākotnēji bijusi holandiešu ķieģeļu grīda.

Zem būvgružu slāņa ap 2 m dziļumā konstatēts tumšs, netraucēts kultūrlānis. To veidoja maz sadalījušās organiskās vielas, tajā bija saglabājušās koka skaidas, žagari, skujuas, zāles stiebri, dzīvnieku mēsli un kauli. Šajā slāni ap 3 m dziļumā iegūts visvairāk atradumu. Kultūrlāni bija iedziļināta plānā 5,4 × 2,77 m liela atkritumu kaste, kas lietota līdz 20. gs. sākumam.

Zem organisko vielu slāņa atsedza 1–1,65 m garus pamatu balstus – kopā 75 pāļus. Par balsta kokiem otrreiz izmantoti nojauktu celtņu būvkoki – gan apaļi, gan šķautņaini. Atsevišķu stabu rindas telpā konstatētas vairākās vietās, arī 1939. gadā celtās ēkas sienas vietām guldītas uz šiem vecajiem pāļiem. Iepriekš šajā gruntsgabalā pāļi balstījuši nojauktas mazākas mūra ēkas.

Pētītā laukuma ZR stūrī daļēji atsegta kāda viegla konstrukcijas koka celtne. Tā daļēji iznīcināta, 1939. gadā ceļot jaunbūvi. No koka celtnes pilnībā bija saglabājusies 2,9 m gara siena, bet no otras sienas – tikai 1,5 m garš posms. Sienu plankām gali bija aptēsti un ielaisti stūra staba gropēs. Konstrukcija norāda, ka atsegta saimniecības ēka. Tai pie ieejas grīdas līmenī bija ierakta muca, kurā atrada apdegušas pagales.

Atradumi. Uzraudzības darbos iegūti 4143 atradumi. Starp tiem ir tādi reti priekšmeti kā gludināmstikls, ausu tīrāmā kaula karotīte, vargani, audējas lietota koka ķemme audu nolīdzināšanai (20. att.). Atrasts daudz zirglietu un jātnieka piederumu. Pirmo reizi Rīgas izrakumos identificētas zirga krūšu siksnas, ko izmantoja saku vietā, velkot smagumus. Vēl minami zirga mutes dzelzi, pakavi, dažādas aizjūga siksnas, dzelzs pieši un piešu siksnas. Ar būvniecību saistāmi tādi priekšmeti kā dzelzs mūrdzītnes, āķi, skavas, durvju viras, kāši un apkalumi. Lielā skaitā iegūti krāsaini vitrāžu stikli (281 gab.) un vitrāžas loga koka rāmja fragments, 2568 caurspīdīga logu stikla lauskas, 108 logu stiklu svina ietveres, vairāki logu rāmja uzstūreņi un vitrāžas logu vēj-

20. att. Izrakumos Rigā, Vaļņu ielā, atrastās senlietas:
 1, 2 – dzelzs mūzikas instrumenti – vargani, 3 – nažveidīgs kaula rīks, 4, 5 – dzelzs
 pieši, 6 – ausu tīrāmā kaula karotīte, 7 – sfēriska stikla ripa – “gludināmais akmens”,
 8 – sveču šķēres, 9 – mucas bronzas krāns, 10 – koka kausa vāks ar iegrieztu īpa-
 šuma zīmi, 11 – koka ķemme auduma audu pielīdzināšanai (?), 12 – koka trauka
 (spaiņa) dibens ar īpašuma zīmi

stieņi. Starp atrastajiem sadzīves priekšmetiem ir sveču šķēres, naži ar kaula un koka spalvu, bronzas karotes fragments, baltmāla pipīšu 791 fragments, māla spēļu bumbiņas, mucas bronzas krāns, atslēgas un slēdzenes. Koka darinājumus pārstāv virpotu trauku un grebtu karošu fragmenti, kausu un mucu sānu galdiņi, koka kannu vāki, no kuriem dažiem iegriezta īpašuma zīmes. Daudzveidīgie audumi un ādas izstrādājumi liecina par rīdzinieku apģērbu un apaviem. Atrasti 17.–18. gs. raksturīgi apavi ar nošķeltiem un smailiem purngaliem, augstiem sloksnišu papēžiem, ādas cimdi, somas, maki, siksnas un makstis, pītas bērza tāss somas, augstas filca cepures, aditi un šūti pirkstaiņi, rakstainas smalkvilnas zeķes u.c. Maz ir rotaslietu – kauri gliemežvāka piekariņš, apaļš azūrs bronzas apkalums, dažas stikla krellītes un pogas. Iegūtas trīs monētas – Zviedrijas karalienes Kristīnas 1643. gada Rīgas šiliņš, Zviedrijas karaļa Kārļa XI 1664. gada Rīgas šiliņš, Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolda 1624. gada firka jeb klipē (noteica numismāte T. Berga). No keramikas visvairāk ir vienkrāsaini glazētu trijkāju un polihromu trauku lausku, mazāk – pelēkās akmensmasas trauku ar zilu apgleznojumu.

Secinājumi un datējums. Arheoloģisko pētījumu vietā atsegts netraucēts kultūrlānis, kas intensīvi veidojies 17.–18. gadsimtā. Tas ir laiks, kad ap pilsētu uzbērti zemes vaļņi un to veidošanai izmantoti apkārtnes iedzīvotāju atkritumi. Daudzās zirglietas un jātnieka piederumi, lielgabala un pistoļu lodes, dunču un zobenu makstis u.c., jādōmā, saistāmas ar kareivjiem, kas uzturējušies kazarmās vaļņu pievārtē. Jāatzīmē, ka Vaļņu ielu agrāk sauca par Kazarmu ielu. Bagātais senlietu klāsts ir vērtīgs atradumu komplekss no 17.–18. gadsimta, kas paver plašas iespējas rīdzinieku sadzīves priekšmetu pētniecībā.

Andris Celmiņš (RVKM, RKPAI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgas vēsturiskajā centrā

Adrese. Rīga, Skārņu iela 22, 11. novembra krastmala (Triangula bastions), Grēcinieku iela 1.

Laiks. 2002. un 2003. gads.

Apraksts. Arheoloģiskā uzraudzība veikta zemes rakšanas darbu laikā galvenokārt ielu braucamajā daļā, kur notika pazemes komunikāciju nomaiņa vai avārijas darbi. Jaunās komunikāciju trases lielākoties sakrita ar agrāko

tranšeju vietām, tāpēc kultūrlānis tajās bija pilnībā pārjaukts. Vienīgi Kaļķu un Skārņu ielas stūrī izdevās konstatēt pussagruvušu 18.–19. gs. pagraba velvi. Šādas, zem ielas izbūvētas noliktavu telpas Vecrīgas arheoloģiskajā izpētē konstatētas vairākkārt.

2002. gada februārī arheoloģiskā uzraudzība celtniecības darbu laikā veikta *Skārņu ielā 22* – vienā no t.s. Ekas konventa pagrabiem. Līdz šim objekts arheoloģiski pētīts 1988.–1989. gadā B. Eglājas un 2001. gadā V. Bebres vadībā, zem pagrabu grīdas atsedzot ar būvgružiem jauktu grunti, kurā atrasti atsevišķi cilvēku skeleta kauli, kā arī postīts kaps. 2002. gadā izdevās fiksēt vēl četru fragmentāru apbedījumu paliekas bez zārkiem un bez piedevām. Trīs kapi orientēti ZR–DA, bet viens R–A virzienā. Mirušie kapā guldīti uz muguras, roku stāvoklis agrāko pārrakumu dēļ nebija nosakāms. Divi no atsegtajiem indivīdiem bija pieauguši vīrieši, viens 4–5 gadus vecs bērns, bet vienam dzimumu un vecumu nevarēja noteikt (noteica antropologs G. Gerhards). Spriežot pēc grunts rakstura, šos apbedījumus var uzskatīt par daļu no Sv. Gara hospitāļa kapsētas un attiecināt uz laiku no 14. gs. līdz 16. gs. pirmajai pusei.

2002. gada aprīlī tika demontēts *Triangula bastiona* iekšējais mūris, kas bija daļēji sabrucis. Plašāka apjoma izpētes darbi *Triangula bastionā* M. Lūsēna vadībā veikti jau 2000. gadā. 2002. gadā precizēts iekšējo mūra pamatu stiprinājumu veids. Tā pamatelementi sastāv no trim skujkoku pāļu rindām, pāļi bijuši līdz 24 cm resni (21. att.). 175–270 cm garo pāļu apakšējie gali nosmailināti no četrām pusēm 50–60 cm augstumā, un intervāls starp tiem bija no 75 līdz 125 centimetriem. Vietām starp pāļiem liktas horizontālas paviļas – līdz 3 m garas brusas, kas novietotas perpendikulāri vai ieslīpi pret mūri. Noslēdzošais koka stiprinājumu elements bijis koka plankas, kuras liktas virs katras pāļu rindas, veidojot atbalsta plakni akmeņu mūrim. Līdzīgs konstruktīvais risinājums novērots arī citviet Vecrīgā, piemēram, 17.–18. gs. celto mūra dzīvojamo ēku pamatos.

Grēcinieku ielā 1 veikta uzraudzība ēkas iekšējā pagalmā, kur celtniecības darbi norisēja 2003. gadā no jūnija līdz augustam. Kultūrlānis līdz pat izraktajam līmenim – līdz 2,0 m zem pagalma seguma – bija stipri postīts 19.–20. gs. zemes darbos. Darbu gaitā fiksēta fragmentāra viduslaiku ēkas siena ar kāpnēm, kas mūrētas no 29,0–30,0 × 14,0–15,0 × 8,5–9,5 cm lieliem sarkanmāla ķieģeļiem kaļķu javā. Pārjauktajā pagalma kultūrlānī atrasti siltā gaisa plūsmas krāsns elementi – caurumots dolomīta segplāksnes fragments un māla vāks.

Īslaicīga arheoloģiskā uzraudzība abās sezonās veikta arī ārpus Vecrīgas arheoloģiskā kompleksa robežām. 2002. gada vasarā pētīta Latvijas Nacionālā teātra līdz 3 m dziļā būvbedre, tomēr nekādus nocietinājumu fragmentus nekonstatēja. 2002. gada augustā fiksēta apbedījumu vieta

21. att. Triangula bastiona iekšējā mūra koka stiprinājumi
(A. Celmiņa foto)

K.Valdemāra ielā 36. Tranšejas jau bija aizbērtas, bet strādnieki informēja, ka pārjaukti cilvēku skeleta kauli atsegti 0,5 m zem pagalma virsmas limeņa. Iespējams, šeit savulaik ierīkoti kādi sērgu, kara vai bada upuru kapi. Tāpat pieļaujams, ka te atsegta daļa no bij. Dzīvā avota baznīcas kapsētas.

2001. gada 7. novembrī stājās spēkā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas "Norādījumi par valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļa – Vecrīgas arheoloģiskā kompleksa – kultūrslāņa aizsardzību" (publicēti 17.01.2002. "Latvijas Vēstnesī", nr. 9). Norādījumi regulē Vecrīgas arheoloģiskā kompleksa kultūrslāņa aizsardzību teritorijā, kuru ietver 13. janvāra iela, 11. novembra krastmala, K.Valdemāra iela, Aspazijas un Basteja bulvāris, kā arī nosaka būvdarbu pasūtītāju, arheologu un pieminekļu aizsardzības institūciju savstarpējās attiecības, tiesības un pienākumus.

Baiba Eglāja (AIG)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Aldaru ielā

Adrese. Rīga, Aldaru iela 10 (bij. 8. grupas 130. gruntsgabals).

Laiks. 2001. gada 20. decembris – 2002. gada 12. janvāris.

Vēsture. Pirmās ziņas par apbūvi šajā vietā saglabājušās no 16. gs., kad Rīgas mantojumu un parādnieku grāmatā pieminēts "patversmes nams Krievu ielā". Tagadējā mūra noliktava celta 18. gs. beigās.

Apraksts. Uzraudzības darbi ēkas rekonstrukcijas laikā veikti 15×6,2 m lielā iekštelpā, kuras līmeni pazemināja par 1,2 metriem. Norakto slāni veidoja jauktas, pelēcīgas smiltis un būvgruži ar atsevišķiem kaļķu javas un trūdējušu koku ieslēgumiem. Zem šī slāņa konstatēta tumšu, organiskām vielām piesātinātu smilšu kārtā, kas turpinājās dziļāk par izrakto līmeni. Telpā ap 1 m augstumā atsegta divas ķieģeļu sienas no kādas celtnes, kuras plāns atšķīrās no pastāvošās ēkas. Viena 0,9 m bieza siena bija paralēla Aldaru ielai un orientēta šķērsām pāri tagadējai noliktavai 6,8 m attālumā no ielas sarkanās līnijas, otra 0,65 m bieza siena bija paralēla noliktavas austrumu sienai un atradās ap 45 cm attālumā no tās. Pirmā siena iezīmēja ēkas ziemeļu ārsienu, bet otra – starpsienu. Starpsienas turpinājumu un ēkas dienvidu ārsienu iznīcinājuši 18. gs. celtās noliktavas pamati. Atklāto mūru konfigurācija liecināja, ka celtnē ar garāko malu bijusi orientēta paralēli

Aldaru ielai un tai bijušas vismaz divas telpas. Sienām izmantotie ķieģeļi (30,5 × 14,5 × 9 cm) un vendu sējums ēku saista ar gotikas celtniecību, bet paviršais mūrējums un šuves norādīja uz 14.–15. gadsimtu.

Atradumi. Glazētās keramikas lauskas, manierisma otrā perioda krāsns podiņu fragmenti, klostera tipa un S veida dakstiņu šķembas.

Secinājumi un datējums. Gotiskā celtne gruntsgabalā pastāvējusi līdz 17. gs. beigām vai 18. gs. sākumam. Pēc tās nojaukšanas apmēram 100 gadu teritorijā apbūve nav bijusi. 18. gs. beigās, ceļot tagadējo noliktavu, mainītas ne tikai celtnes funkcijas un konfigurācija, bet arī gruntsgabala robežas, samazinot to rietumu daļā.

Baiba Eglāja (AIG)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Audēju ielā

Adrese. Rīga, Audēju iela 8.

Laiks. 2002. gada 2.–6. septembris.

Vēsture. Precīzs ēkas būvniecības laiks nav zināms. Domājams, ka pašreizējā apjomā trīs stāvu augstumā tā uzcelta pirms 1790. gada, kad celtne pirmoreiz minēta uguns apdrošināšanas kadastrā. Detalizēti ēkas būvvesturi 1988. gadā pētījis arhitekts A. Cinis, pagrabstāva mūros konstatējot 16. gs. celtņu paliekas.

Apraksts. Uzraudzības darbi pazemes komunikāciju tuneļa ierīkošanas laikā veikti ēkas rietumu gala caurbrauktuvē, kas savienoja iekšējo pagalmu ar Audēju ielu. Caurbrauktuve bija 16 m gara un 2,5 m plata, zemes līmenī tajā pazemināja par 1,5 metriem. Pārraktie slāņi sastāvēja no dažādiem būvgružiem, kas veidojuši zem caurbrauktuves bijušās pagraba telpas aizbērumu. Līdz 1,3 m dziļumam aizbērums sastāvēja no gaišu smilšu, kaļķu javas smelknes un smalkiem būvgružiem, bet dziļāk bija brūnganas, ar būvgružiem jauktas smiltis. Lielākajā daļā aizbēruma slāņus postījis 20. gs. pirmās puses kanalizācijas un elektrības kabeļu pārrakums. Atraktās caurbrauktuves austrumu un rietumu sienas pamatnes bija mūrētas kaļķu javā no neapstrādātiem sārtā dolomīta un laukakmeņu gabaliem, starp kuriem vietām ķīlēti sarkanmāla ķieģeļu fragmenti. Austrumu sienā, 12 m no Audēju ielas sarkanās līnijas, 1,1 m dziļumā iezīmējās no plakaniski liktiem,

28 × 16 × 7 cm lieliem ķieģeļiem veidotas ailas pusloka arkas augšdaļa. Aila sienā savienojusi divas blakus esošās pagraba telpas.

Secinājumi un datējums. Ēkas sienās izmantotie celtniecības materiāli un mūrēšanas tehnoloģija raksturīga 18. gs., saistot zem caurbrauktuves bijušā pagraba izveidi ar pašreizējās ēkas celtniecības laiku. Telpa zem caurbrauktuves likvidēta 19. gs. otrajā pusē, aizberot to ar ēkas pārbūvju būvgružiem. Nekur uzraudzības darbu zonā atraktajos mūros nebija novērojamas agrākas celtniecības paliekas.

Baiba Eglāja (AIG)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Trokšņu ielā

Adrese. Rīga, Trokšņu iela 10/12 (bij. 8. grupas 137.–139. gruntsgabals).

Laiks. 2002. gada 10.–25. februāris.

Vēsture. Ēkas celtas 17. gs. otrajā pusē vai 18. gs. sākumā. Nelieli pārbaudes pētījumi veikti 1992. gadā B. Eglājas vadībā.

Apraksts. Pārplānojot abas noliktavas par dzīvojamām ēkām, bija jānoskaidro pamatu dziļums un saglabāšanās pakāpe. Tādēļ celtņu ārpusē dažādās vietās veica sešus 1,5 × 1 m lielus un 1,2–1,5 m dziļus atrakumus. Grunts slāņi sastāvēja no dažādu nokrāsu un blīvuma smilšu un būvgružu uzbērumiem. Trokšņu ielas 12. ēkas dienvidu fasādes ārpusē 1,1 m dziļumā konstatēts no tēstiem baļķiem darinātas atejas bedres koka konstrukcijas stūris. 25 cm resnie baļķi bija savienoti gludajā paksī. Atejas bedre izveidota pēc noliktavas celtniecības, augšējā kārtā atrastā keramika tās izmantošanu datēja ar 18.–19. gadsimtu. Zem abu ēku dolomīta akmeņu pamatiem atklātas horizontāli liktu baļķu režģoga, t.s. pamatu plosa paliekas. Šāds pamatu pastiprināšanas paņēmieni konstatēts daudzām Vecrigā 17.–19. gs. celtām mūra ēkām, kuru pamati nav iedziļināti pamatzemē.

Atradumi. Nelielas glazētas 18.–19. gs. sarkanmāla un fajansa trauku lauskas, balti glazēta baroka perioda krāsns stūra podiņa fragments.

Secinājumi un datējums. Pārraktie pagalma augšējā aizbēruma slāņi veidojušies jau pēc noliktavu celtniecības dažādās 18.–19. gs. pārbūvēs. Iepriekšējos pētījumos kvartāla robežās konstatētais organisko vielu viduslaiku kultūrslāņa horizonts 2002. gadā netika sasniegts.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Pārbaudes izrakumi Komētfortā

Adrese. Rīga, Daugavgrīva.

Laiks. 2003. gada 29. septembris – 3. oktobris.

Vēsture. Hidrotehnisko un fortifikāciju būvju komplekss – Komētforts atrodas Daugavas grīvā, upes kreisajā krastā, pie ietekas jūrā. Jūras krastam pakāpeniski atvirzoties, Daugavgrīvas cietokšņa artilērija vairs nespēja kontrolēt upes grīvu, tāpēc 1765.–1767. gadā pēc inženierpulkveža G.E.Veismaņa projekta tuvāk jūrai būvēja jaunu fortu ar diviem no tā atzarotiem dambjiem upes straumes regulēšanai.

Apraksts. 2003. gada arheoloģisko pētījumu mērķis bija noskaidrot atsevišķu kompleksa būvju sastāvdaļu uzbūvi un saglabāšanās pakāpi, kā arī precizēt kultūrslāņa sastāvu, stratigrāfiju un iespējamo arheoloģisko nozīmību forta teritorijā. Šajā nolūkā iemērija un izpētīja trīs 2 × 3 m lielus pārbaudes šurfus t.s. Daugavas un Jūras dambi, kā arī bijušā forta vietā.

Slāņi šurfos tika norakti 1,8–2,4 m dziļumā līdz Daugavas ūdens līmenim. Lielākoties tie sastāvēja no dažādu nokrāsu tīru upes un jūras smilšu uzbērumiem. Forta teritorijā pelēcīgu smilšu un sīku oglišu kultūrslānis konstatēts 0,8 m dziļumā zem pašreizējā līmeņa. Slāņi bija vērojamas vairākas starpkārtas, tā biežums sasniedza 0,6 metrus. Daugavas dambja dienvidu pusē atīrīja ārējo dolomīta akmeņu mūri un granīta kvadru apšuvumu, konstatējot kopējo platumu – 2,2 m un uzbēruma struktūru. Jūras dambja rietumu pusē, 0,5 m dziļumā zem tagadējā zemes līmeņa, atsedza dolomīta akmeņu mūra paliekas, konstatējot, ka tā augšējā daļa nojaukta 20. gs. sākumā, kad izbūvēti jaunie krasta artilērijas nocietinājumi. Mūra platumš sasniedza 2,8 m, ārējais bloku apšuvums nojauktajā daļā pilnībā noņemts.

Atradumi. 18.–19. gs. glazētās keramikas sīki fragmenti, kaltas dzelzs naglas, baltmāla pīpju kātu fragmenti.

Secinājumi. Forta teritorijā kultūrslānis veidojies 18. gs. otrajā pusē – 19. gadsimtā. Sākotnējais zemes līmenis pagalmā bijis ap 1,6 m zemāks par pašreizējo, un nocietinājuma apkārtmūris pacēlies 1 m virs tā. Dambju virskārtās iegūti atsevišķi 18.–19. gs. atradumi, bet senāka kultūrslāņa pazīmes tajos netika atklātas.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Arheoloģiskie pētījumi Rīgā, Mārstaļu ielā

Adrese. Rīga, Mārstaļu iela 17.

Laiks. 2002. gada 10. jūnijs – 31. jūlijs.

Vēsture. Arheoloģiskā izpēte 2. pasaules kara laikā sagraudā kvartāla robežās starp Kungu, Mārstaļu un Minsterejas ielu pirmo reizi veikta 1961. gadā T. Pāveles vadībā pirms pilsētas pirts "Varavīksne" būvniecības. Pēc pirts nojaukšanas saistībā ar plānoto jauno apbūvi atkārtoti izrakumi paredzamo būvdarbu zonā veikti 2001. gadā A. Celmiņa un M. Lūsēna vadībā (sk. APL 2000 un 2001, 240.–248. lpp.). Zem "Varavīksnes" dienvidu daļas 166 m² lielā platībā (I laukums) izpētīja 0,6–1,9 m biezu viduslaiku kultūrslāni, ko pirts ēkas pamatu pāļi bija postījuši tikai daļēji.

Apraksts. 2002. gadā arheoloģiskajā izpētē gruntsgabala rietumu daļā, pirmkārt, bija jāprecizē kultūrslāņa saglabāšanās pakāpe iedziļināto pirts pagrabu zonā un, otrkārt, jānosaka pilsētas aizsargmūra trasējums un saglabāšanās pakāpe. Pēc zemes slāņu augšējo kārtu mehānizētas norakšanas 21 × 28 m lielā platībā konstatēja, ka organisko vielu kultūrslānis 3,5 m dziļumā ap 10 m platā joslā saglabājies tikai ārpus bijušo pagrabu vietas, bet to daļā pilnībā iznīcināts pirts celtniecības laikā. Būvbedres dienvidu profilā 12 m attālumā no Minsterejas ielas sarkanās līnijas atklājās pilsētas aizsargmūra pamatnes fragments. Mūra turpinājums Kungu ielas virzienā tāpat likvidēts 1963. gada būvdarbos, un pārējā būvbedres daļā no tā nebija konstatējamas nekādas paliekas. Tāpēc II izrakumu laukumā 13 × 9 m platībā iemērija kultūrslāņa zonā, I laukuma dienvidu pusē, bet 8 × 3 m lielais III laukums ietvēra pilsētas mūra atsegumu. Viduslaiku kultūrslānis zem virsējā dzelteno smilšu uzbērums bija samērā viendabīgs. Galvenokārt tas sastāvēja no organiskām vielām piesātinātām mālainām smiltīm ar sīku būvgružu piejaukumu un blīvas organisko vielu masas, kurā maz sadalījušies lopu mēsli, koku skaidas, salmi un sīki žagari. Atrastās senlietas un keramikas paraugi ap 1,0–1,5 m biezā slāņa veidošanos ļāva datēt ar 13. gs. pirmo pusi – 14. gadsimtu. Laukuma ziemeļu pusē, kur secīgi cits citu nomainījušas trīs dažādiem apbūves periodiem piederīgas celtnes, kultūrslāņa biezums sasniedza 1,8–1,9 metrus. Viduslaiku apdzīvotības paliekas 2–2,4 m dziļumā mūra iekšpusē nelielā platībā konstatēja arī

III laukumā, bet kultūrslāņa virsējās kārtas abpus mūrim tur sastāvēja no 2. pasaules karā sagrauto namu izlīdzinātajiem būvgružiem.

Aizsargmūra posms no Rīgas upes grīvas līdz Bīskapa sētai, iespējams, uzbūvēts pēc 1210. gada kuršu uzbrukuma Rīgai. Mārstaļu ielas 17 gruntsgabalu tas šķērsojis nedaudz ieslīpi rietumu–austrumu virzienā (azimuts 85°). Saglabājusies mūra pamatnes daļa atklājās 35–60 cm dziļumā zem pašreizējās zemes virskārtas. Tās platums pētījumu vietā sasniedza 2,10 metrus. Pamatnes iekšējā un ārējā plaknē mūri likti 50 × 60 cm un lielāki pelēkā dolomīta akmeņi, vidusdaļu aizpildot ar sīkākākiem – 20 × 30 cm u. tml. dolomītiem, vietām starp akmeņiem liekot arī sarkanmāla ķieģeļu fragmentus. Par saistvielu izmantota gaiša, gandrīz balta kaļķu java. Mūra pilsētas pusē daļēji bija saglabājies iekšējās arkādes atbalsta stabs. Tā garums sasniedza 1,5 m, bet platums vairs nebija nosakāms. Staba mūrēšanai izmantoti tādi paši dolomīta akmeņi kā mūri, iekšējā malā tie bijuši apskaldīti četrstūra kvadru formā. Atraktajā dziļumā aizsargsienas un arkādes plaknes mūrējot savstarpēji bijušas sasietas un varētu būt veidotas vienlaicīgi. Tehnisku iemeslu dēļ atsegtais pilsētas aizsardzības sistēmas fragments diemžēl netika izpētīts līdz pamatzemei. Aiz laukuma rietumu malas atradās siltumtrase un, draudot vairāk nekā 3,5 m augstā profila nobrukumam, tālāku līmeņa padziļināšanu pārtrauca. Atbalsta staba iekšpusē 2,6 m dziļumā kaļķu javā guldītu dolomīta atlūzu un ķieģeļu fragmentu bruģējums iezīmēja mūra iekšpusē bijušās Trauksmes ielas segumu. Kaut gan ielas platums šajā vietā sasniedzis 3,5 m, bruģēta bijusi tikai 2,2 m plata josla mūra tuvumā. Kultūrslāņa stratigrāfija liecināja, ka segums ieklāts kādu laiku pēc mūra uzcelšanas, iespējams, 13. gs. beigās – 14. gs. sākumā, un līdz 17. gs. beigām atkārtoti nav atjaunots. Ap 1,5 m no iekšējās arkādes balsta staba ielas trasē atklāta virs pamatzemes ierakta 1,1 m diametrā liela un līdz 35 cm augsta koka mucas apakšējā daļa, kas mūra celtniecības laikā izmantota kā trauks javas sagatavošanai. Mucas pildījumā konstatēta blīva baltkaļķu java, un ap 8–10 cm biezs javas nobirumu slānis apkārtējā kultūrslānī stiepās arī mūra virzienā. Jādodomā, ka sākotnēji trauka tilpums bijis lielāks un mucas augšējā daļa pēc būvdarbu nobeiguma likvidēta.

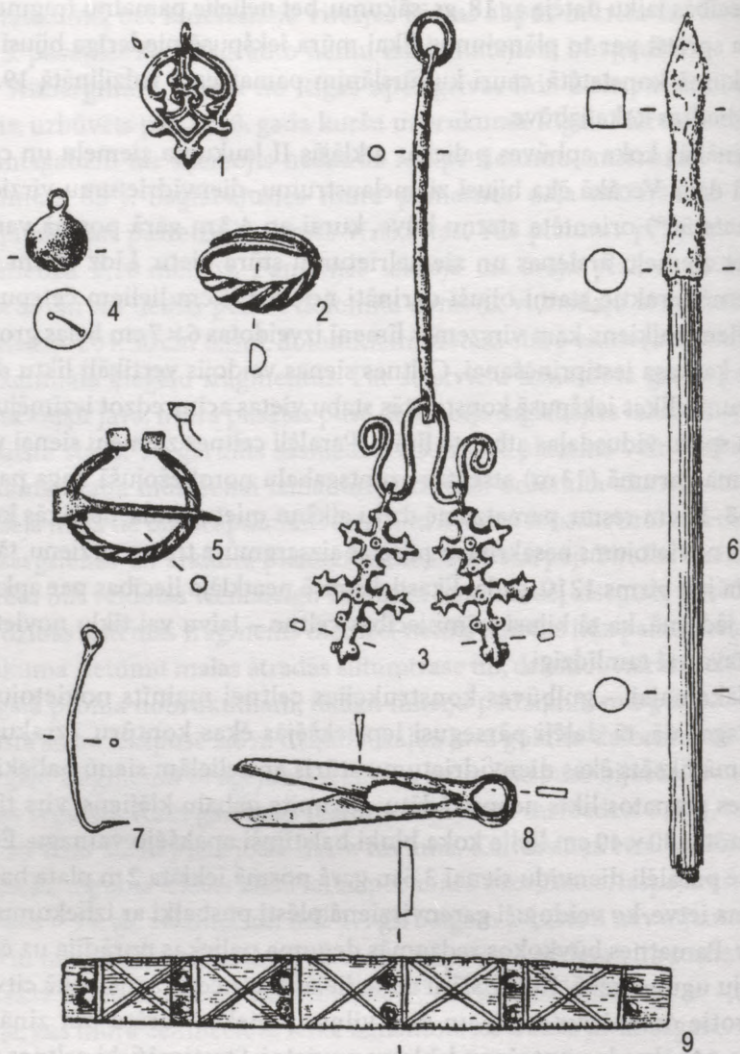
Zūdot mūra aizsardzības funkcijām, to pamazām ietvēra mūra ēku apbūve. Pētījumu zonā šo celtni paliekas atsedza gan mūra iekšpusē, gan ārpusē. Starp pamatakmeņiem atrastās krāsns podiņu atlūzas ēku

celtniecības laiku datēja ar 18. gs. sākumu, bet nelieli pamatņu fragmenti neļāva spriest par to plānojumu. Ēkai mūra iekšpusē piederīga bijusi arī II laukumā konstatētā, cauri kultūrslānim pamatzemē iedziļinātā 19. gs. atejas bedres koka izbūve.

Senākās koka apbūves paliekas atklājās II laukuma ziemeļu un centrālajā daļā. Vecākā ēka bijusi ziemeļaustrumu–dienvidrietumu virzienā (azimuts 50°) orientēta statņu būve, kurai ap 4,3 m garā posmā varēja izsekot ziemeļu ārsienas un ziemeļrietumu stūra vietu. Līdz 60 cm pamatzemē ieraktie statņi bijuši darināti no 25 × 25 cm lieliem četrpusēji aptēstiem balķiem, kam virszemes līmenī izveidotas 6 × 7 cm lielas gropes rāmja karkasa iestiprināšanai. Celtnes sienas veidojis vertikāli liktu dēļu apšuvums. Ēkas iekšpusē konstatētās stabu vietas acīmredzot iezīmējušas jumta spāru vidusdaļas atbalsta līniju. Paralēli celtnes ziemeļu sienai visā laukuma garumā (13 m) atsegtas gruntsgabalu norobežojošā žoga paliekas – 8–12 cm resnu, pamatzemē dzītu alkšņu mietu rinda. Senākās koka celtnes novietojums nesakrīta ar pilsētas aizsargmūra trases virzienu, tātad tā celta jau pirms 1210. gada. Ēkas iekšpusē neatklāja liecības par apkuri, tāpēc jādomā, ka tā bijusi saimniecības celtnes – laivu vai tīklu novietne, noliktava vai tamlīdzīgi.

Nākamajai – guļbūves konstrukcijas celtnes mainīts novietojums gruntsgabalā, tā daļēji pārsegusi iepriekšējās ēkas kontūru. Izrakumu laukumā fiksēts ēkas dienvidrietumu stūris ar nelielām sienu paliekām. Celtnes pamatos likts neapstrādātu dolomīta gabalu klājiens, virs tiem novietotie 80 × 40 cm lieli koka bluķi balstījuši apakšējo vainagu. Ēkas ārpusē paralēli dienvidu sienai 3,6 m garā posmā ieklāta 2 m plata balķu seguma ietve, ko veidojuši garenvirzienā plēsti pusbalķi ar izliekumu uz augšu. Pamatnes būvkokos redzamās deguma paliekas norādīja uz ēkas bojāeju ugunsgrēkā. Kultūrslānī ap to lielākā koncentrācijā nekā citviet novērotie dzīvnieku mēsli un aitu vilnas paliekas varētu būt zināma liecība par ēkas izmantošanu kā lopu novietni. Stratigrāfiski celtnes pastāvēšanas laiks saistāms ar 13. gs. pirmo pusi – vidusdaļu.

Hronoloģiski jaunākās, ar 13. gs. beigām – 14. gs. pirmo pusi datētas statņu būves paliekas daļēji atsedza jau 2001. gada pētījumos. II izrakumu laukumā konstatētie dienvidu un austrumu sienas fragmenti ļāva aprēķināt celtnes izmērus – 13 × 5,5 metri. Gruntsgabalā tā bijusi orientēta paralēli aizsargmūra trasei austrumu–rietumu virzienā (azimuts 85°).

22. att. Izrakumos Rīgā, Mārstaļu ielā 17, iegūtās senlietas (zīm. A. Ivbule):
 1 - baltmetāla piekariņš, 2 - bronzas gredzens, 3 - bronzas stienīšu važiņrotas
 daļa, 4 - bronzas zvārgulis, 5 - bronzas pakavsakta, 6 - arbaleta bulta, 7 - dzelzs
 makšķerāķis, 8 - dzelzs dzirkles, 9 - saliktās kaula ķemmes uzlika

Apakšējo vainagu veidoja šķērsgriezumā četrstūrainas, 35 × 40 cm lielas brusas, guldītas uz perpendikulāri liktiem pamatnīcu blūķiem. Ēkai bijušas vismaz divas telpas. Zem starpsienas pamatnes atklāja celtnes ziedojumu – govs galvaskausu ar līdzās novietotu koka galdiņu trauku. Gruntsgabalu no Trauksmes ielas atdalījis zedeņu žogs, kura paliekas atklāja 10 m garā posmā paralēli ēkas dienvidu sienai. Žoga konstrukcijai izmantoti slīpi dzīti, 6–10 cm resni apaļkoki, starp kuriem vietām bijuši iestiprināti arī mazāki dēļi, spraugas aizpinot ar kārklu klūgām. Otrs žogs perpendikulāri pieslēdzies celtnes ziemeļaustrumu stūrim, norobežojot pagalmu no austrumu puses. Celtnes izmēri un iekārtojums raksturīgs statņu tehnikā celtajām lielajām dzīvojamām ēkām, kādas Rīgā parādījās līdz ar vācu ieceļotājiem. Pāroglājums pamatu baļķos liecināja, ka arī šī ēka nodegusi. Pēc tam jauna apbūve gar Trauksmes ielu vairs nav veidota.

Atradumi. Izrakumos iegūto 255 senlietu vidū bija ieroči, darbarīki, iedzīves priekšmeti, rotaslietas u.c. senlietu grupas. Dzelzs bultu gali (22. att.: 6), bruņu plāksnes, kaujas dunci liecināja par cīņām Rīgas upes lejteces rajonā 13.–14. gadsimtā. Pilsētnieku saimniecisko dzīvi raksturoja daudzie zvejniecības piederumi – priedes mizas pludiņi, makšķerāķi (22. att.: 7), svina gremdi, kuģu un laivu kniedes. Lielākā skaitā kultūrlāņa 13. gs. beigū – 14. gs. horizontos atrastie zāģētie liellopu garo kaulu un ķemmju fragmenti (22. att.: 9) veidojušies kā ražošanas pārpalikumi salikto kaula ķemmju izgatavošanas procesā. Salīdzinoši daudz kopējā senlietu klāstā pārstāvētas dažādas rotas – baltmetāla un bronzas gredzeni (22. att.: 2), saktas (22. att.: 5), apaļš bronzas zvārgulis (22. att.: 4). Vietējām tautām raksturīgās bronzas važiņu rotas sastāvdaļa – stienītis ar diviem šķēršoto dubultkrustiņu piekariņiem (22. att.: 3) un baltmetāla ažiurs sirds veida piekariņš (22. att.: 1) attiecināms uz 13. gs. sākumu. Ikdienas priekšmetus pārstāvēja svečturi, dzirkles (22. att.: 8), atslēgas, leduspieši u.c.

Secinājumi. Izrakumos pētītais kultūrlānis un apbūves paliekas pierādījušas, ka līdz 14. gs. dzīvojamās ēkas būvētas ne tikai gar kvartāla galveno – Mārstaļu ielu, bet pastāvējušas arī tā aizmugurējā, līdz šim vairāk par nomali uzskatītajā daļā gar Trauksmes ielu pie pilsētas aizsargmūra. Apbūves un saimnieciskās darbības aizsākumi šajā vietā attiecināmi jau uz 13. gs. pirmo desmitgadi, t.i., laiku, pirms šī teritorija iekļauta mūra ietvertajā iekšpilsētā.

Ilze Melne (LVM)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Aldaru ielā

Adrese. Rīga, Aldaru iela 10 (8. grupas 130. gruntsgabals).

Laiks. 2002. gada 22. janvāris.

Vēsture. Arheoloģiskā uzraudzība šajā gruntsgabalā veikta arī 1990. gadā (ASM 1990 un 1991, 93.–97. lpp.).

Apraksts. 2002. gadā arheoloģiskā uzraudzība veikta sakarā ar telefona komunikāciju vada izveidi. Pa Aldaru ielu gar gruntsgabalu izraka 12 m garu, 45 cm platu un līdz 70 cm dziļu tranšeju. Tā sakrita ar agrāko pazemes komunikāciju trasi, tāpēc atsedzās pēdējos gados pārjaukti zemes slāņi. Arheoloģiski nozīmīgu atradumu nebija.

Ilze Melne, Jānis Ciglis (LVM)

Arheoloģiskie pētījumi Rīgas pili

Adrese. Rīga, Pils laukums 3.

Laiks. 2002. gada 7. marts – 30. augusts; 2002. gada 4. novembris – 2003. gada 14. jūlijs.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskie izrakumi veikti 2001. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 184.–191. lpp.).

Apraksts. Arheoloģiskā izpēte Rīgas pili 2002. un 2003. gadā veikta sakarā ar pamatu pastiprināšanas darbiem. To veica SIA "Būvpamats", bet pētījumus finansēja Valsts nekustamā īpašuma aģentūra. Uzraudzības darbi notika piecās vietās priekšpili, bet izrakumi – galvenās pils ziemeļu korpusa rietumu daļā (sk. 23. att.: I–VI atsegums).

I atsegums bija priekšpils ZA korpusa ZA stūra ārpusē, kur rakta ap 0,5 m dziļa tranšeja un veidoti urbumi pāļu dzišanai. 20. gs. pārbūvju neskarts senāks kultūrslānis netika sasniegts. Agrāk atsegtā torņa mūra pamatu paliekas urbumā konstatētas apmēram 2 m dziļumā zem pašreizējās zemes virskārtas.

II atsegums bija priekšpils ZA korpusa ZA stūra iekšpusē, kur raka padziļinājumu betonēšanai zem korpusa sienas pamatiem un veidoja ur-

bumus pāļu dzīšanai. Vienā urbumā konstatēts, ka torņa būvbedre rakta ap 1,5 m zem jūras līmeņa un mūra pamatā liktas ozolkoka konstrukcijas. To datējums pēc ^{14}C kalibrētajām analizēm ir 1333.–1399. gads.

III atsegums bija pie Svētā Gara torņa piebūves, kur raka ap 0,5 m dziļas tranšejas režģoga betonēšanai. Neskarts kultūrslānis netika sasniegts, un nekādas liecības par apbūvi pirms 19. gs. šeit iegūt neizdevās.

IV atsegums bija priekšpils Z korpusa ārpusē pie parādes kāpņu piebūves ar vārtu caurbrauktuvi. Tur celtnieki raka 1 m platas un 0,5–1,5 m dziļas tranšejas gar caurbrauktuves sienām režģoga veidošanai. Nepārjaukts kultūrslānis netika sasniegts. Vienlaidus pamati liecināja, ka 19. gs. 60. gados celtā kāpņu piebūve sākotnēji iecerēta bez caurbrauktuves. Tā ierikota vēlāk, kad projekts mainīts. Pie kāpņu piebūves R sienas Z daļas konstatēja mūra fragmentu no seniem ķieģeļiem (izmēri: 28–28,5 × 13,5–14 × 6 cm), kura nozīme pašlaik ir neskaidra. Kāpņu telpas būvāpjomā (R sienā) atsedzās 14. gs. celtā vārtu torņa ZR stūris.

V atsegums bija priekšpils ZA korpusa telpā uz A no Trīszvaigžņu torņa, kur gar sienām rakta ap 1 m plata tranšeja pamatu stiprināšanai. Te uzraudzība veikta 30 m² platībā, konstatējot, ka telpas D siena gandrīz pilnībā sakrīt ar 17. gs. zviedru arsenāla vārtu caurbrauktuves sienas pamatiem, bet arsenāla jeb staļļa piebūves 0,60–0,65 m biežā R siena atsedzās pētāmās telpas R daļā, ap 1,8 m attālumā no tagadējās korpusa sienas. Telpas Z siena balstījās uz 4 m biežās 15. gs. aizsargsienas pamatiem, kas iesniedzās telpā 1,10–1,15 m platumā. Telpas R siena balstījās uz agrāk nezināmas sienas pamatiem, kas atzarojās perpendikulāri iepriekšminētajai sienai un iesniedzās telpā 1,8 m platumā. Šīs sienas platumu nebija iespējams noskaidrot, jo uz tās balstījās Trīszvaigžņu torņa siena. Tā mūrēta vienlaicīgi ar minēto priekšpils aizsargsienu. Sienas turpinājumu D virzienā pa siltumtrases tranšeju varēja izsekot līdz mūsdienu vārtu caurbrauktuves D sienai. Salīdzinot atklātās konstrukcijas ar 1995. gada izpētes rezultātiem, noskaidrojās, ka priekšpils ZA stūri atradies korpuss ar 9 × 9 m lielu iekštelpu. Tas nopostīts līdz ar pils sagraušānu 1484. gadā. Pēc kultūrslāņa stratigrāfijas un sienas augstuma varēja secināt, ka šī korpusa R sienas pamatos esošā siena 16.–17. gs. kalpojusi kā priekšpils A gala aizsargsiena.

VI atsegums bija galvenās pils Z korpusa R daļā pie vārtu caurbrauktuves. Šeit pagraba stāva grīdas līmenī bija paredzēts veidot režģogu un dzīt pāļus, lai apturētu korpusa sienu sēšanos un plaisāšanu jau 2001. gadā atraktajā pils daļā. Tā kā pamatu stiprināšanas darbi bija paredzēti 1–2 m

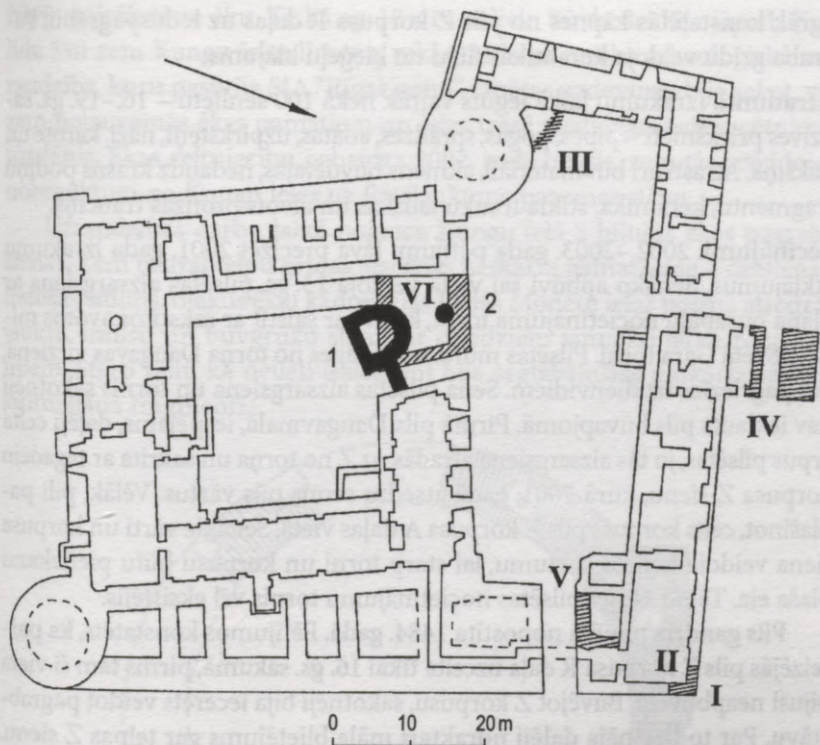
zem 2001. gada izrakumos sasniegtā līmeņa, šeit veikti izrakumi 225 m² platībā. Korpusa nesošo sienu pamatu un velvju pēdu nedrošības dēļ izrakumus nebija iespējams veikt vienlaikus visā telpas platībā. Tāpēc, ievērojot drošības pasākumus un sienu fragmentu stiprināšanas secību, izrakumi veikti pa dažus kvadrātmetrus lieliem posmiem.

Pamatu pastiprināšanas darbu dēļ nebija iespējams saglabāt 2001. gadā atsegtās krāsns paliekas telpas centrā, un saskaņā ar VKPAI Arheoloģiskā mantojuma ekspertu padomes slēdzienu tās demontēja, detalizēti fiksējot varbūtējai rekonstrukcijai. Zem krāsns atsedzās 2001. gadā telpas Z daļā fiksētie trīs 16.–19. gs. grīdas līmeņi. Tos postījis telpas DA daļā atklātais 19. gs. ūdens vai gāzes svina vada pārrakums. Apakšējā grīdā konstatēta no ķieģeļiem būvēta, 1,40 × 1,43 m liela atkritumu bedre, kas bija saglabājusies 3–9 ķieģeļu rindu augstumā. Zemāk telpas vidusdaļā ap 6 m garumā un 1,3 m platumā atsegta kaļķu bedre (?).

Telpas DR daļā pēc lifta šahtas pamatu demontāžas norakts 19. gs. aizbērums slānis, kurā iegūti 45 kg stikla pudeļu lausku no vismaz 113 pudelēm. Pēc aizbērums slāņa norakšanas fiksētas vairāku 16.–18. gs. grīdu paliekas. Dziļāk telpas D daļā sekoja 1,5–2 m biezs māla blietējums.

Telpas Z daļā gar pils ārējo mūri ap 2–2,5 m platumā iezīmējās māla blietējuma pārrakums, kura aizbērumā bija būvgruži, jaukti ar tumšu zemi. Pārrakums sniedzās līdz korpusa Z sienas pamatu apakšai. Pārrakuma aizbērumā pie telpas Z sienas, daļēji zem 16. gs. telpu pārsedzošo velvju balstošajām konstrukcijām, atsedza no vienā pusē apstrādātiem dolomītakmeņiem izliktu aku, kuras iekšējais diametrs bija 1,2–1,3 metri. Telpā atsegtas divas 16. gs. durvju ailas. Pirmā – 0,85 m plata un 1,80 m augsta – veda no pētāmās telpas A virzienā – uz vārtu caurbrauktuvi, bet otra – 0,90 m plata un 2,20 m augsta – uz galerijas apakšstāvu D virzienā.

Pēc grīdu demontāžas telpas DA daļā atsedzās plānā pusapaļa torņa pamatu fragments. To saglabāšana prasīja pamatu pastiprināšanas projektā izdarīt korekcijas, jo tika meklēta torņa daļa zem korpusa D sienas un galvenās pils pagalmā, lai, nākotnē projektējot pētāmo telpu izmantošanu, varētu torņa pamatus eksponēt. No torņa bija saglabājusies Z malā 2,10 m bieza pusapaļa siena un D jeb viduslaiku pilsētas virzienā vērsta 0,85–0,90 m bieza taisna aizmugurējā siena. Torņa ārējais platumš Z–D virzienā bija 7,60 m, A–R virzienā – 8,60 m, bet iekštelpas izmēri sasniedza 4,40 × 4,40 metrus. Pie torņa DA stūra vēlāk piemūrēts ap 1,4 × 1,4 m liels neregulārs kontrforsš. Pēc atsegto konstrukciju pēctecības konstatēts, ka tornis attiecas uz 13. gs.,

23. att. Rīgas pili 2002. un 2003. gadā veikto arheoloģisko pētījumu vietas (I–VI) un atsegtie objekti: 1 – pilsētas aizsargmūra Svētā Gara torņa pamati, 2 – 16. gs. aka

tas mūrēts no dolomīta, liekot akmeņus līmeniskās rindās. Ķieģeļi atrodami tikai iekštelpā vēlāka laika durvju ailas pārveidojumā un 18.–19. gs. pārbūvēs, kad torņa iekštelpa piemērota leduspagraba vajadzībām. Torņa pirmā stāva telpa sākotnēji bijusi pārsegta ar dolomītakmeņu mucas velvi. Domājams, tās balstīšanai pie telpas D sienas veidots stabveida mūrējums. Vēlāk, domājams, telpas pārsegumu nomainījusi ķieģeļu velve. Tornī no R veda 0,95 m plata durvju aila, kas pārsegta ar šķeltu dolomītakmeņu arku, bet A sienā konstatēta no ķieģeļiem izmūrēta niša. Sākotnēji telpai Z sienā bijis logs, kura ārmala vēlāk nokalta. Loga platums pie nokaluma – 0,60 metri. Logaaila stipri pārbūvēta, 18.–19. gs. izveidojot leduspagraba pārseguma velvīti ar ventilācijas caurumu tās griestos, bet uz A no velvītes sekoja jau

agrāk konstatētās kāpnes no pils Z korpusa R daļas uz leduspagrabu. Pagraba grīdu veidoja keramikas flīžu un ķieģeļu klājums.

Atradumi. Izrakumu laikā iegūts vairāk nekā 100 senlietu – 16.–19. gs. sadzīves priekšmeti – pīpes, pogas, sprādzes, adatas, uzpirksteņi, naži, karote un dakšiņa. Atrasti arī būvmateriāli, akmens būvdetaļas, nedaudz krāsns podiņu fragmentu, keramika, stikla trauku lauskas un alvots bronzas trauciņš.

Secinājumi. 2002.–2003. gada pētījumi ļāva precizēt 2001. gada izrakumu atklājumus. Senāko apbūvi šai vietā veidoja 13. gs. pilsētas aizsargsiena ar plānā pusapaļu nocietinājuma torni, kuru var saistīt ar rakstītos avotos minēto Svētā Gara torni. Pilsētas mūris turpinājies no torņa Daugavas virzienā, tad pagriezies uz dienvidiem. Senā pilsētas aizsargsiena un tornis sākotnēji nav iekļauts pils būvājomā. Pirmā pils Daugavmalā, iespējams, daļēji celta ārpus pilsētas, jo tās aizsargsiena atradās uz Z no torņa un sakrita ar tagadējo korpusa Z sienu, kurā 2001. gadā atsedza senus pils vārtus. Vēlāk, pili paplašinot, celts korpus pils Z korpusa A daļas vietā. Senākie vārti un korpusa siena veidoja nelielu lauzumu, lai starp torni un korpusu būtu pietiekami plaša eja. Tātad 14. gs. pilsētas nocietinājumu tornis vēl eksistējis.

Pils gandrīz pilnībā nopostīta 1484. gadā. Pētījumos konstatēts, ka pašreizējās pils Z korpusa R daļa uzcelta tikai 16. gs. sākumā, pirms tam šī vieta bijusi neapbūvēta. Būvējot Z korpusu, sākotnēji bija iecerēts veidot pagrabstāvu. Par to liecināja daļēji noraktais māla blietējums gar telpas Z sienu. Tad plāns mainīts, telpas grīdas līmenis atstāts aptuveni māla blietējuma augstumā, pārrakums aizbērts, bet pārrakuma vidusdaļā pie sienas ierikota aka. Virs pārrakuma aizbēruma mūrēta vārtu caurbrauktuves starpsiena un velvju pēdas, bet aka pārsegta ar pusloka arku starp pilastriem.

Ieva Ose (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Kungu ielā

Adrese. Rīga, Kungu iela 3 (bij. 1. grupas 79. gruntsgabals).

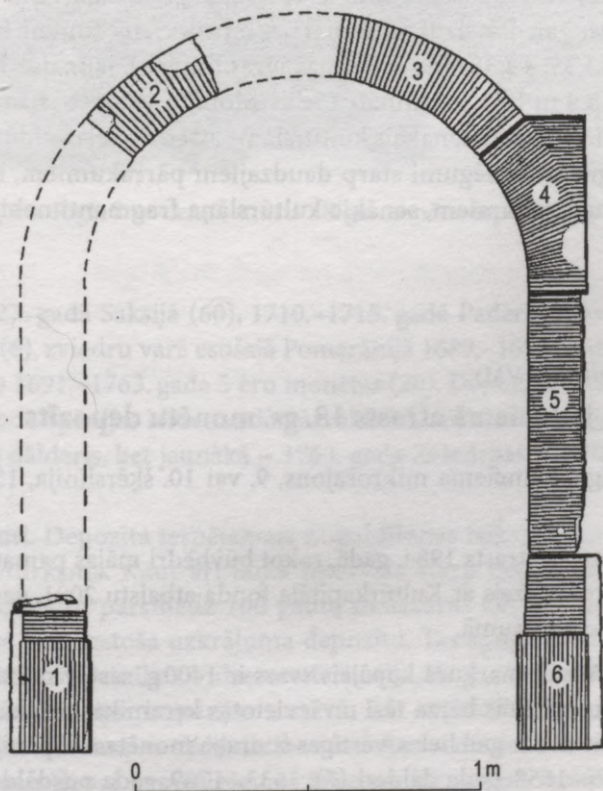
Laiks. 2002. gada 1. februāris – 4. marts.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskā uzraudzība šajā vietā notikusi 2000. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 269.–273. lpp.).

Apraksts. Kungu ielas 3. nama pagrabs bija atrakts jau iepriekš, bet 2002. gadā virs tā un blakus esošā Lielās Monētu ielas posmā plānoja

būvēt vairākstāvu ēku. Tā kā ap 18 × 14 m lielo būvbedri bija jāpadziļina līdz 5 m zem Kungu ielas līmeņa, rakšanas laikā notika arheoloģiskā uzraudzība, kuru pasūtīja SIA "Rīgas nami". Izpētes uzdevums bija sekot, vai zem nojaucamās ēkas pamatiem un ielas trasē neatklājas netraucēts kultūrlānis. Ēkas celtniecību pabeidza 2002. gada beigās, zem tās izveidojot nobrauktuvi no Kungu ielas uz Rātslaukuma pazemes stāvu.

Uzraudzības darbu laikā nojauca Kungu ielā 3 bijušās ēkas pagraba sienas. Zem pagrabtelpu grīdas atsedzās neskarta pamatzeme – dzeltenas, irstošas smiltis. Blakus ēkai kādreizējās Lielās Monētu ielas posmā atsedzās jauktu smilšu un būvgružu slānis ar daudziem jaunāko laiku pārrakumiem. Starp tiem kā nelieli ieslēgumi bija saglabājušies neskarta senākā kultūrlāņa fragmenti.

24. att. Portāla rekonstrukcija no gaiša dolomītakmens būvdetaļām (1–6), kas atrastas Rīgā, Kungu ielā 3

Atradumi. PAGRABA SIENĀS UN GRĪDĀ atrada sekundāri iemūrētas sešas gaiša dolomīta būvdetaļas, kuru viena frontālā virsma un viena sānu plakne bija rūpīgi apstrādāta, precīzi iekālot seklas paralēlas rievīņas. Pēc vienādās apstrādes un līdzīgajiem izmēriem varēja secināt, ka atrasta lielākā daļa no kāda sena portāla būvdetaļām, kas droši vien izlauztas no netālu bijušas vecas, nojaucamas celtnes un sekundāri izmantotas Kungu ielas 3. nama pagraba sienām kā vienkāršs būvmateriāls. Portāla būvdetaļas datējamas ar 16. gs. otro pusi vai 17. gadsimtu. No atrastajām detaļām iespējams rekonstruēt portālu, kuram, liekas, bijusi ap 1,2 m plata un ap 2 m augsta durvju aila (24. att.).

Secinājumi. Uzraudzības gaitā konstatēts, ka pirmatnējā reljefa virsma (pamatzeme) visā Lielās Monētu ielas izraktā posma garumā – gan pie Kungu ielas, gan Rātslaukuma malā – bijusi vienā līmenī (absolūtie augstumi +3,35; +3,38 m virs Baltijas jūras līmeņa). Jaunajos laikos pamatzemē ap 1 m bija iedziļināti Lielās Monētu ielas abās malās celto ēku pagrabi. Neskarts senākais kultūrslānis atsedzās ielas vidū kā nelieli tumšākas grunts ieslēgumi starp daudzajiem pārrakumiem, bet, trūkstot senlietu atradumiem, senākie kultūrslāņa fragmenti nebija precīzi datējami.

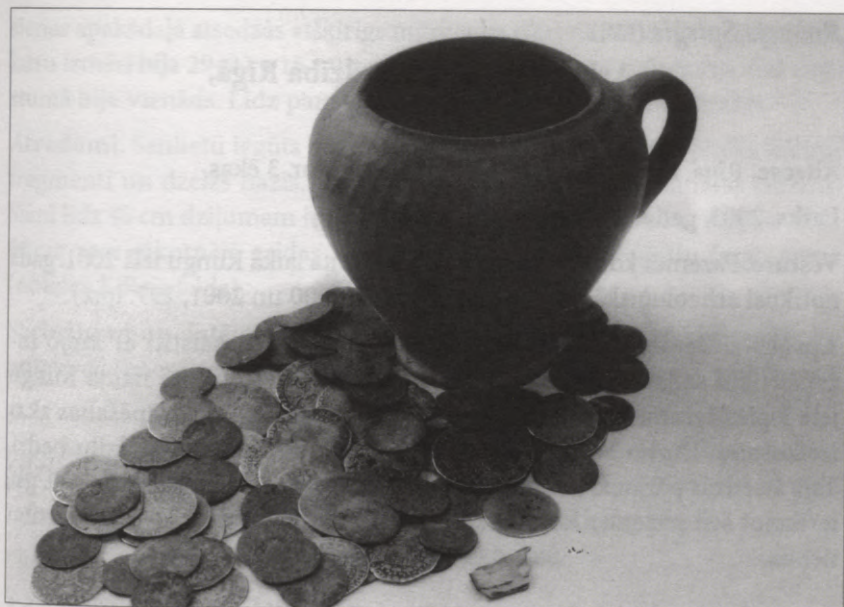
Anda Ozoliņa (LVM)

Jaunciemā atrasts 18. gs. monētu depozīts

Adrese. Rīga, Jaunciema mikrorajons, 9. vai 10. šķērslīnija, 15. gruntsgabals.

Laiks. Depozīts atrasts 1984. gadā, rokot būvbedri mājas pamatiem. Latvijas Vēstures muzejs ar Kultūrkapitāla fonda atbalstu 2001. gada nogalē to ieguva savā īpašumā.

Apraksts. Atradums, kura kopējais svars ir 1400 g, sastāv no 221 monētas, kas bija ievīstītas bērza tāsi un ievietotas keramikas traukā (25. att.). Depozīta sastāvā ir gan lielas, vērtīgas sudraba monētas – Spānijas Nīderlandes 1616.–1658. gada dālderī (7), 1633.–1709. gada pusdālderī (5) un 1616.–1648. gada ceturtdāldālderī (50), gan Vācu nācijas Svētās Romas impērijas valstiņu 1/12 dālderī, kalti 1679.–1740. gadā Brandenburgā (64),

25. att. Rīgā, Jaunciemā, atrastā 18. gs. monētu depoziņa kopskats

1691.–1727. gadā Saksijā (60), 1710.–1715. gadā Paderbornas–Minsteres bīskapijā (6), zviedru varā esošajā Pomerānijā 1689.–1695. gadā (3), kā arī Zviedrijas 1691.–1763. gada 5 ēru monētas (20). Depoziņa vecākā monēta ir 1616. gadā Spānijas Nīderlandē pārvaldnieka Alberta un Elizabetes laikā kaltais dālderis, bet jaunākā – 1763. gada Zviedrijas Ādolfa Frederika 5 ēres.

Secinājumi. Depoziņa iespējamais noguldīšanas laiks varētu būt 18. gs. trešais ceturksnis. Kaut arī laika intervāls starp depoziņa vecāko un jaunāko monētu pārsniedz 100 gadu, struktūras dēļ tas diez vai būtu uzskatāms par ilgstoša uzkrājuma depoziņu. Tas spilgti atspoguļo naudas apgrozības īpatnības Vidzemes teritorijā 18. gs., kad, neskatoties uz iekļaušanu Krievijas impērijas sastāvā, šeit apgrozībā dominēja lielās, vērtīgās Rietumeiropas tirdzniecības monētas – dālderis un tika pieļauta arī to samainīšanai nepieciešamās ārvalstu siknaudas ieplūšana. Īpašu interesi izraisa depoziņa trauks, kuram nav zināmi analogi Latvijas depoziņu keramikā.

Roberts Spirģis (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Kungu ielā

Adrese. Rīga, braucamā daļa pie Kungu ielas nr. 3 ēkas.

Laiks. 2003. gada 14.–16. aprīlis.

Vēsture. Pazemes komunikāciju trases remonta laikā Kungu ielā 2001. gadā notikusi arheoloģiskā uzraudzība (sk. APL 2000 un 2001, 297. lpp.).

Apraksts. Zemes darbi Kungu ielā 2003. gadā bija saistīti ar ārējo inženiertīklu sadaļas papildinājumu, kas paredzēja jaunceltā nama Kungu ielā 3 pieslēgšanu ielas kanalizācijas vadam un spiediena slāpēšanas akas ierīkošanu. Darbu laikā izraka 6,5 × 5 m lielu un līdz 3,5 m dziļu bedri. Tajā atsedzās pārjaukta smilšaina aizbēruma zeme, kas veidojusies 20. gs., ierīkojot šeit pazemes komunikācijas. Atradumu ar arheoloģisku vērtību nebija.

Silvija Tilko (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Miesnieku ielā

Adrese. Rīga, Miesnieku iela 12 (7. grupa, 22. gruntsgabals).

Laiks. 2001. gada 22. novembris – 2002. gada 31. janvāris.

Vēsture. Ēka celta 19. gs., vēlāk pārbūvēta. Arheoloģiskie pētījumi ēkas pagrabos nav veikti.

Apraksts. Sakarā ar pagraba pamatu nostiprināšanu un grīdas līmeņa pazemināšanu notika arheoloģiskā uzraudzība, kuru finansēja mājas īpašnieks. Darbu laikā zem ēkas pamatiem veidoja ap 1 m² lielus atrakumus, kurus piepildīja ar cementu. Norokot grīdu klājošo slāni 0,6 m biezumā, atsedzās tumšs kultūrslānis, jaukts ar oglītēm, degušiem kokiem un būvgružiem, starp kuriem bija arī dakstiņi un sarkanie ķieģeļi. Dažu veselo ķieģeļu izmēri bija 28,0 × 14,0–14,5 × 7,5–8,5 centimetri. Zem sienu pamatiem konstatēja dēļu paliktņus. Virs pagraba grīdas telpas sienas bija mūrētas no pelēkiem, neapstrādātiem dolomītiem, sārtiem gliemeždolomītiem un sarkano ķieģeļu fragmentiem kaļķu javā. Pazeminot zemes līmeni, rietumu

sienas apakšdaļā atsedzās atšķirīgs mūrējums tikai no sarkaniem ķieģeļiem, kuru izmēri bija $29-31 \times 15 \times 9$ centimetri. Pārējo sienu mūrējums visā augstumā bija vienāds. Līdz pamatzemei grunts līmenis netika izrakts.

Atradumi. Senlietu iegūts maz, starp tām minami baltmāla pīpīšu kātiņu fragmenti un dzelzs nazis, savāktas arī akmensmasas keramikas lauskas. Slāni līdz 40 cm dziļumam ieguva 18. gs. sākuma vai vidus, bet dziļāk – līdz 60 cm zem sākotnējā grīdas līmeņa – 17. gs. baltmāla pīpīšu fragmentus (noteica I. Reinfelde).

Secinājumi un datējums. Arheoloģiskās uzraudzības laikā konstatēts, ka noraktajā līmenī senākās apdzīvotības paliekas attiecas uz 17. gadsimtu.

Silvija Tilko (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Riharda Vāgnera ielā

Adrese. Rīga, Riharda Vāgnera iela 15 (2. grupa, 51. gruntsgabals).

Laiks. 2002. gada 7.–31. oktobris.

Vēsture. Iepriekš arheoloģisko izpēti šī nama pagrabā 1986. un 1987. gadā veicis Polijas restaurācijas firmas PKZ arheologs R. Kaminskis, konstatējot 16.–17. gs. kultūrslāni un secinot, ka iepriekšējā apbūve nodegusi 1669. gada lielajā starpvaļņu ugunsgrēkā un tagadējā ēka celta 17. gs. beigās vai 18. gs. sākumā.

Apraksts. 2002. gadā, namu rekonstruējot, plānoja iztīrīt iekšpagalmā aizbērto pagrabu. Arheoloģisko uzraudzību pasūtīja un finansēja mājas īpašnieks A. Nazarovs. Uzraudzības laikā 10 m^2 platībā pazemināja grunts līmeni par 1,9 metriem. Atrastas 19.–20. gs. stikla pudeles, keramika un porcelāna trauku fragmenti. Atraktā pagraba sienas apmūrētas ar dzelteniem ķieģeļiem cementa javā. Pagalma ZR stūrī atsedzās no dzelteniem ķieģeļiem mūrētā kanalizācijas aka, kas bija būvēta 20. gs. sākumā. Aku nojaucot, attīrīta ieeja no pagalma pagrabā zem ēkas.

Secinājumi un datējums. Atradumi liecināja, ka mājas iekšpagalma pagrabā izsmeltais slānis radies 19. gs. beigās un 20. gadsimtā.

APBEDĪJUMU VIETAS

Māris Atgāzis (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Cesvaines pils parkā

Adrese. Cesvaine, Pils iela 1 (parka apstādījumi starp jaunās pils DR stūri un viduslaiku pils drupām).

Laiks. 2002. gada 18. jūlijs.

Apraksts. Arheoloģiskā uzraudzība notika sakarā ar Brāļu kapu komitejas (BKK) organizēto latviešu leģionāru apbedījumu izrakšanu pārapbedīšanai. Ekshumācija veikta BKK speciālista bijušā leģionāra Edgara Skreijas vadībā; asistēja Latvijas nacionālo virsnieku apvienības pārstāvis, Cesvaines apkārtnē 1944. gada augustā notikušo kauju dalībnieks virsleitnants Rolands Kovtuņenko. Apbedīšanas vieta bija zināma: leģionārs Juris Celms (1925–2000) 1998. gadā BKK piesūtījis pirmos pēckara gadus sastādītu kapa situācijas plānu, kas saglabājies Viktora Barlotti, seniora, ģimenes Bībelē.

Tika izrakta 3 × 3 m liela un 1 m dziļa bedre, konstatējot tumša, irdena, pārcilāta kultūrslāņa pazīmes. Mūra palieku nebija. Atrastas dažas sīkas ripas keramikas lauskas ar vāpējumu, viena lielāka parastā ripas keramikas lauska, trīs stikla pudeļu fragmenti, divi mēlesveida jumta kārņiņi no 16. gadsimta. Atrakumā pamatzeme neatsedzās.

Atraktie trīs kritušie leģionāri guldīti rindā līdztekus cits citam, ar galvu uz ziemeļiem. Viņi dienējuši 42. SS Grenadieru pulka štāba rotā: kaprālis Viktors Barlotti (1919. g. 21. dec. – 1944. g. 10. aug.); kareivis Staņislavs Eižvertiņš (1920. g. 2. jūl. – 1944. g. 10. aug.); kareivis Jānis Puriņš (1920. g. 24. janv. – 1944. g. 9. aug.). Staņislava Eižvertiņa vārds pareizā rakstībā kritušo sarakstā tagad parādās pirmo reizi. Viņa personību apliecināja kapā atrastais identifikācijas žetons un galvgalī novietotā pudelē saglabājusies lapa, kurā teikts, ka viņš dienējis štāba rotas ritenbraucēju vadā. Pudele ar datiem atrasta arī Viktora Barlotti kapā. Ģimenē no kara biedriem nokļuvušās ziņas par nelaimīgu uzkāpšanu kājnieku mīnai 1944. gada 8. augustā apliecināja spēcīgs dažu kaulu iekrāsojums ar jodu un medicīniskās šinas atradums. Viktors Barlotti, juniors, pieder pazīstamai dzimtai, kas cēlusies

no Praulienas pagasta un devusi ievērojamo piensaimniecības darbinieku Viktoru Barlotti, senioru (dzim. 1884. g.). Otrs šis dzimtas zars devis ievērojamus zinātniekus. Cesvainē kapu atrakšanā un Lestenē pārapbedīšanas ceremonijā bija klāt Rīgas Tehniskās universitātes elektronikas speciālists profesors Jānis Barloti.

Māris Atgāzis, Vitolds Muižnieks (LVI)

Arheoloģisko pieminekļu apzināšana Rietumzemalē

Adrese. Dobeles rajona Bēnes un Vītiņu pagasts, Saldus rajona Vadakstes, Rubas, Novadnieku, Kursišu un bij. Zvārdes pagasts.

Laiks. 2002. gada maijs, septembris; 2003. gada jūnijs.

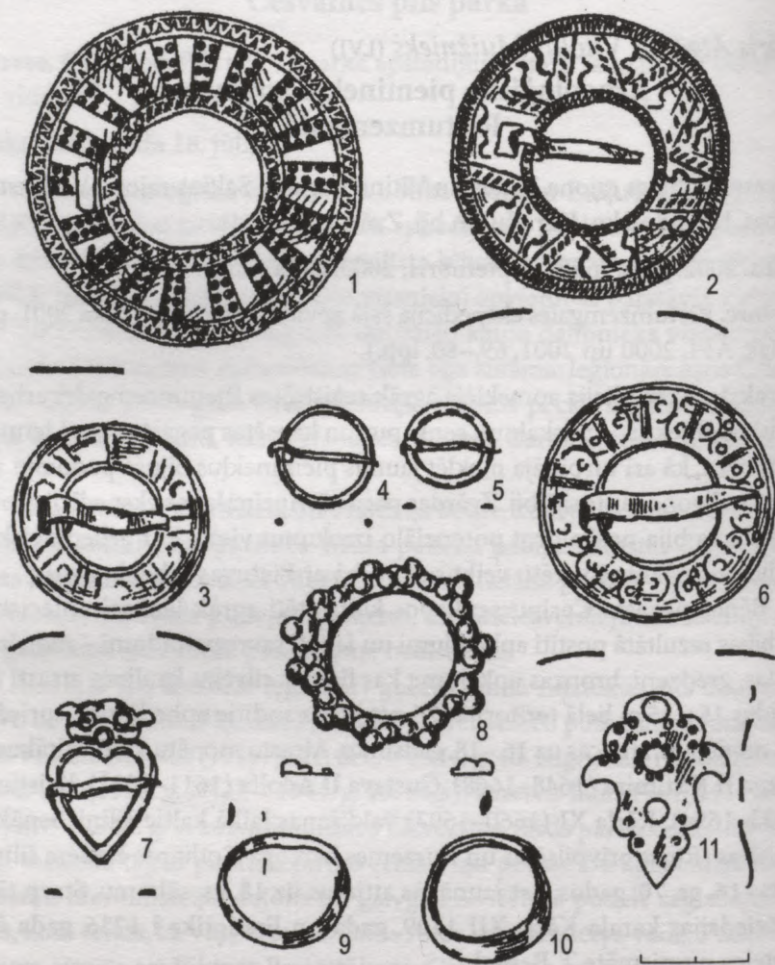
Vēsture. Rietumzemgales ekspedīcija šajā apvidū apzināšanu sāka 2001. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 69.–80. lpp.).

Apraksts. Ekspedīcija apmeklēja agrāk reģistrētos Rietumzemgales arheoloģiskos objektus – pilskalnus, senkapus un kapsētas pagastos gar Lietuvas pierobežu, kā arī turpināja meklēt jaunus pieminekļus bijušā padomju armijas poligona teritorijā bij. Zvārdes pagastā. Apzināšanas ekspedīcijas otrs uzdevums bija noskaidrot potenciālo izrakumu vietu, kur arheoloģiskos pētījumus nākotnē varētu veikt sadarbībā ar Lietuvas arheologiem.

Bēnes pagasta Ceriņu senkapos konstatēti agrāk lauksaimnieciskās darbības rezultātā postīti apbedījumi un iegūti savrupatradumi – monētas, saktas, gredzeni, bronzas apkalumi, kas līdz ar cilvēku kauliem atrasti izklaidus 15 × 15 m lielā teritorijā (26. att.). Uzvandītie apbedījumi, spriežot pēc monētām, attiecas uz 16.–18. gadsimtu. Atrasto monētu vidū vairākums ir Jana II Kazimira (1648–1668), Gustava II Ādolfa (1611–1632), Kristīnas (1632–1654), Kārļa XI (1660–1697) valdīšanas laikā kaltie šiliņi. Senākās monētas (Rīgas brīvpilsētas un Kurzemes hercoga Gotharda Ketlera šiliņi) kaltas 16. gs. 70. gados, bet jaunākās attiecas uz 18. gs. sākumu. Starp tām ir Zviedrijas karaļa Kārļa XII 1709. gada un Frederika I 1736. gada ēre (noteica numismāte T. Berga).

Bijušā Zvārdes poligona teritorijā izdevās lokalizēt trīs objektus – kultūrlāņa pazīmes un varbūtējus senkapus pie Andulaišu Liepkalniem (tagad tuvākās apdzīvotās mājas ir Mazķīši), senkapus pie Rīteļu un “Kapukalna”

grantsbedrēm. No minētajām senvietām maz kas vēl palicis zemes darbu neskarts. Rīteļu grantskarjers plaši tiek izmantots ceļu remontdarbiem. Andulaišu Liepkalnos grantskarjers ierīkots pavisam nesen – 2003. gada pavasarī. Vienīgi “Kapukalns”, kas atrodas uz DA no Ķerkliņu ezera, vairs netiek postīts, bet maz ticams, ka šeit vēl saglabājušies neskarti apbedījumi.

26. att. Bēnes Ceriņu senkapos iegūtie savrupatradumi (zīm. B. Vaska):
 1-4, 6 – bronzas riņķsaktas, 5 – sudraba riņķsakta, 7 – bronzas sirdsveida sakta,
 8 – bronzas zvaigžņveida sakta, 9, 10 – bronzas gredzeni, 11 – bronzas apkalums

Izdevās atklāt trīs varbūtējus agrā dzelzs laikmeta uzkalniņus netālu no bijušās Gubeņu saimniecības. Apkārtējā reljefā tie izdalījās kā 15 × 20 m lieli un 1–2 m augsti pauguri ar neregulāru laukakmeņu iežogojumu. Uzkalniņi atradās ap 12 soļu attālumā cits no cita. Arheoloģiskie izrakumi ļautu iegūt plašāku informāciju par šo objektu izcelsmi, piederību un hronoloģiju.

Secinājumi. Tā kā kopš 20. gs. 50. gadiem Zvārdes poligona teritorijā privātpersonām uzturēšanās bija liegta, tagad agrāk zināmo pieminekļu lokalizēšana ir īpaši sarežģīta, jo vairāku desmitu gadu laikā pamestās saimniecības jau sen pazudušas no zemes virsas un apkārtnē izmanījusies līdz nepazīšanai. Situācija nav mainījusies arī pēdējo desmit gadu laikā pēc šīs teritorijas demilitarizēšanas. Zemi šeit lauksaimnieciski neizmantoto, bijušās pļavas ir pārpurvojušās, no agrākām saimniecībām reti kura atjaunota. Lielākoties pašreizējie zemes īpašnieki ir agrāko mazbērni vai ienācēji, kas nespēj sniegt datus par pieminekļiem. Pēdējā pusgadsimtā Zvārdes poligona teritorijā nav veikta plašāka arheoloģisko pieminekļu apzināšana un jau agrāk zināmo pārbaudīšana. Tāpēc 2002. un 2003. gadā iespēju robežās tika mēģināts pārbaudīt 20. gs. 20. un 30. gados ievāktās ziņas par senlietu atradumu vietām un noteikt pieminekļu atrašanos dabā. Šajā teritorijā ir vēl daudz nepārbaudītu atradumu vietu, kuru lokalizēšana minēto iemeslu dēļ ir sarežģīta. Sistemātiska arheoloģisko pieminekļu apzināšana Rietumzemgalē būtu jāturpina.

Viktorija Bebre (LVI)

Arheoloģiskā uzraudzība Gulbenē

Adrese. Gulbene, Parka iela 2.

Laiks. 2002. gada 15.–20. jūlijs.

Vēsture. 1959. gadā, izbūvējot Gulbenes autokombinātam remontbedres, atrada cilvēku kaulus un 17. gs. vidus monētu (Kārļa XI šiliņš). 1991. gadā, rokot siltumtrasi pie Brīvības ielas 24. nama, atkal konstatēti sešu skeletu kauli.

Apraksts. Sakarā ar angāra celtniecību 2002. gadā paralēli Parka ielai izraka 27 × 13 m lielu un līdz 2,5 m dziļu būvbedri. Tā kā paugurā pie Brīvības un Parka ielas krustojuma atrasti minētie skeletu kauli no 17.–18. gs. kapsētas,

būvdarbu laikā veikta arheoloģiskā uzraudzība. Zemes darbu gaitā konstatēts, ka visā raktajā platībā 20. gs. uzbērta smilšu un būvgružus slānis, zem kura ap 1,7 m dziļumā sākās pamatzeme un sāka sūkties gruntsūdens. Arheoloģisku atradumu nebija.

Secinājumi. Spriežot pēc reljefa, 17.–18. gs. kapsēta atradusies uz paaugstinājuma gar Brīvības ielu. 2002. gadā raktajā zemajā, avotainajā nogāzes lejasdaļā kapsēta nav bijusi.

Mārtiņš Lūsēns (AIG)

Nikolaja kapsētas arheoloģiskā izpēte Ventspilī

Adrese. Ventspils, kvartāls starp Nabagu, Kuģinieku, Pils un Jāņa ielu.

Laiks. 2002. gada 25. septembris – 11. oktobris.

Vēsture. Arheoloģiskie pētījumi kapsētas teritorijā iepriekš veikti 1989. gadā (ASM 1988 un 1989, 141.–142. lpp.), 1998. gadā (APL 1998 un 1999, 164.–165. lpp.) un 2001. gadā (APL 2000 un 2001, 333.–334. lpp.), atklājot 48 apbedījumus. Lielākā daļa no tiem datēta ar 17. gadsimtu. Rakstītajos avotos Nikolaja kapsēta pirmo reizi pieminēta 1505. gadā un uzskatāma par senāko apbedījumu vietu pilsētas teritorijā.

Apraksts. 2002. gadā izrakumi notika bijušās kapsētas rietumu daļā, Pils ielas 46. ēkas pagalmā, kur bija paredzēta jauna malkas šķūņa celtniecība. Vietās, kur šķūņa pamatu tranšeju dziļums pārsniedza pārjauktās virskārtas biežumu, iemērija divus izrakumu laukumus ar kopējo platību 37 kvadrātmetri. I laukums bija situēts pagalma dienvidu, II laukums – austrumu daļā. Līdz 0,6 m biežā tumšo smilšu, būvgružu un izdedžu virskārta šajā teritorijā veidojusies 19.–20. gs. jau pēc kapsētas slēgšanas. Daudzviet to traucējuši mūsdienu celtniecības konstrukciju un atkritumu bedru pārrakumi. Zem virskārtas atsegts 0,6–0,8 m biežs gaiši pelēcīgu smilšu slānis, kurā ierakta apbedījumu augšējā kārtā. Smilšu jauktā struktūra un no dziļākajiem horizontiem atšķirīgā nokrāsa norādīja, ka slānis kapsētas teritorijā uzbērta maksimāli. Tas acīmredzot darīts, lai ierobežotajā, ar iepriekšējiem kapiem blīvi piepildītajā platībā varētu ierakt jaunus apbedījumus. Mirušajiem līdzdotās monētas kapsētas zemes līmeņa paaugstināšanas laiku datēja ar 17. gs. sākumu – pirmo pusi. Dziļāko kultūrslāņa horizontu, kurā ierakts vairums apbedījumu, pētītajos laukumos veidoja tumši

brūnganas smiltis ar dzeltenīgiem ieslēgumiem. Slāņa biezums pagalma dienvidu daļā sasniedza 0,9 m, austrumu virzienā pakāpeniski samazinoties līdz 0,6 metriem. I laukuma vietā sākotnējā reljefā bijis kāds padziļinājums vai mākslīgi rakta ieplaka, kas jau 16. gs. aizbērtā ar rupjiem būvgružiem jauktām smiltīm. Arī tajā vēlāk ierakti kapi. Gaišo smilšu pamatzeme Pils ielas 46. ēkas pagalmā konstatēta 1,8 m (II laukumā) – 2,5 m (I laukumā) dziļumā.

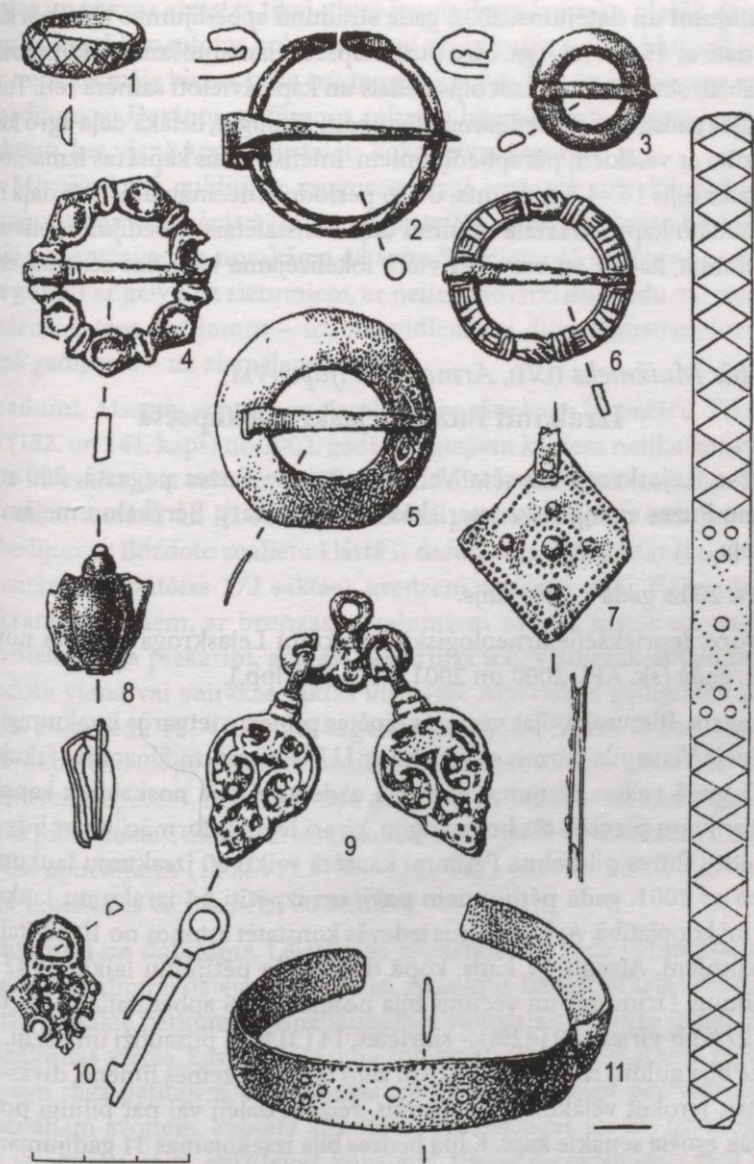
Abos laukumos atklāja kādas celtnes pamatu atliekas. Tie bijuši mūrēti no divās rindās liktiem 30×30 –40 cm un lielākiem laukakmeņiem, starp kuriem kaļķu javā likti arī lielizmēra sarkanmāla ķieģeļu fragmenti. Pamatu platums sasniedza 0,7 m, augstums 0,4 metrus. Gandrīz pilnībā atsedza celtnes dienvidu sienas pamatni un nelielos posmos konstatēja arī postītās austrumu un rietumu sienas vietu. Spriežot pēc pamatu atlieku konfigurācijas, ēkas garenass bijusi orientēta precīzi ziemeļu–dienvidu virzienā, tās izmēri 8–8,5 \times 5,3–5,5 metri. Zem pamatu akmeņiem atklātie apbedījumi norādīja, ka ēka celta laikā, kad Nikolaja kapsēta jau pastāvējusi, savukārt virs tiem ieraktie 17. gs. sākuma – vidus kapi liecināja, ka apbedīšana turpinājusies arī pēc ēkas nojaukšanas. Celtnes atliekas pēc novietojuma, saglabāšanās pakāpes un datējuma ļoti ticami atbilda rakstītajos avotos minētajām liecībām par pildrežģa konstrukcijā celto baznīcu, kas pils tuvumā pie kapsētas uzbūvēta pēc 1567. gada un pastāvējusi līdz 1609. gadam, kad pilskungs Brinkens līcis to noplēst. 2002. gada pētījumu vietā uzietie pamati ļāvuši lokalizēt baznīcas vietu kapsētas rietumu pusē, ap 20 m no tagadējās Jāņa ielas.

Izrakumu laukumos 65–226 cm dziļumā zem pašreizējā zemes līmeņa kopumā atsedza 72 apbedījumus. Kapi bijuši ierakti trīs–četrās kārtās cits virs cita. Ierokot vēlākos, agrākie bieži vien daļēji vai pilnīgi izpostīti, tāpēc kopējais apbedīto daudzums abos laukumos sākotnēji būs bijis vēl lielāks. To norādīja gan kapu kompleksiem raksturīgu savrupu senlietu atradumi, gan visās apbedījumu kārtās ārpus kapiem atrastie kauli. Mirušie kapā guldīti uz muguras, ar galvu rietumu–dienvidrietumu virzienā (azimuts 230–270°), kājas bijušas taisni izstieptas, bet roku novietojumā vērojamas atšķirības. Visbiežāk tās saliektas elkonī, ar plaukstām uz vidukļa vai krūtīm. Kapa bedres pārjauktajos slāņos neiezīmējās, to apakšējās, pamatzemē iedziļinātās daļas atsevišķos gadījumos varēja konstatēt tikai apakšējo kārtu apbedījumiem. Vairums mirušo apglabāts ar dzelzs naglām vai koka tapām stiprinātos dēļu šķirstos, vienā gadījumā konstatētas plēsta

apaļkoka bluķa šķirsta paliekas, bet gadījumi, kad ap nepostītu skeletu kauliem nebija saglabājušās ne koksnes, ne naglu paliekas, norādīja, ka daži mirušie apglabāti vienīgi liķautā. Kapu izvietojumā noteikta sistēma nebija vērojama, apbedījumu izkārtojumu kapsētās baznīcas priekšraksti nereglamentēja. Vienīgie regulējošie nosacījumi attiecās uz nekristītu bērnu (parasti zīdaiņu) apglabāšanu vecāku kapa vietā, kas, šķiet, ievērots gadījumā, kad vīrs jaunas sievietes apbedījuma 20 cm augstāk bijis ierakts šķirstā guldīts zīdains.

Mirušo dzimumu varēja precizēt 62 gadījumos (noteica antropologi G. Gerhards un G. Zariņa). Apbedīto vidū 27 vīrieši, 15 sievietes, 16 bērni un pusaudži, 4 zīdaiņi. Bērnu apbedījumi lielākoties atsegti augšējās kārtās (no II laukuma 1. kārtas 15 kapiem 12 bija zīdaiņu un mazu bērnu apbedījumi), iespējams, viņi bijuši kādas epidēmijas vai bada upuri. Vecums noteikts 51 mirušajam. Apglabāto vīriešu vidū lielākā mirstība bijusi 20–24 gadu vecumā, bet diezgan daudzi nodzīvojuši arī līdz 54–60 gadiem. Sievietēm augstākā mirstība vērojama 45–49 gados, bērniem – 4–9 gadu vecumā.

Atradumi. Kapa piedevas – monētas, rotaslietas, darbarīki un apģērba sastāvdaļas atrastas 19 kapos (26%). Vairumā gadījumu priekšmetu skaits bijis neliels: atsevišķa rituālā ziedojuma monēta – Rīgas arhibīskapa Brandenburgas Vilhelma (1539–1563), Kurzemes un Zemgales hercoga Gotharda Ketlera (1572–1575), Zviedrijas valdnieku Johana III (1568–1592), Kristīnas (1644–1654), Kārļa X Gustava (1654–1660), Kārļa XI (1660–1665) un Polijas karaļa Jana Kazimira (1660–1665) šiliņi, kreklu aizdarei lietotās dažādas formas saktas (27. att.: 2–6) vai kāds gredzens (27. att.: 1). Vienā gadījumā mirušajam līdzotas septiņas monētas. Ar netipiski lielu līdzdoto priekšmetu klāstu pārējo Nikolaja kapsētas apbedījumu vidū izcēlās vienkopus ierakto kapu (111.–116.) grupa. Tā 111. kapā apglabātajai 8–9 gadus vecajai meitenei ap galvu bijis ar ornamentētu bronzas lenti rotāts vainadzīņš, krekla aizdarei līdzās bronzas riņķskaitai izmantotas greznas alvas cilpiņas (27. att.: 10) un ap vidukli likta bronzas gredzenotā ķēžu josta. Arī pārējos šīs grupas kapos atrasts pa vienai saktai un gredzenotās ķēžu vai grezni rotātas ādas jostas ar piekārtiem nažiem. Visiem līdzdotas arī monētas. No postīto apbedījumu savrup atrastajām senlietām īpaši jāatzīmē ornamentēts bronzas skārda rombveida piekariņš (27. att.: 7) un kāda lentveida aproce (27. att.: 11). Līdz ar 88. kapā līdzdoto 1422.–1426. gada Lībekas tipa feniņu šie ir hronoloģiski senākie atradumi, kas droši norāda uz apbedījumiem kapsētā jau 15. gadsimtā.

27. att. Nikolaja kapsētā atrastās senlietas (zīm. A. Ivbule): 1 – bronzas gredzens, 2 – bronzas pakavsakta, 3-6 – bronzas riņķsaktas, 7 – bronzas rombveida piekariņš, 8 – jostas bronzas rotājums – vabolīte, 9 – jostas bronzas rotājums, 10 – apgērba aizdares alvas cilpiņa, 11 – bronzas lentveida aproce

Secinājumi un datējums. 2002. gada atradumi apbedījumus Nikolaja kapsētā datē ar 15. gs. – 17. gs. otro pusi. Kapsētas izmantošanas sākumposmā apglabāto skaits acīmredzot bijis neliels un kapi izvietoti samērā reti. Turpmākajos gadsimtos, apbedījumu blīvumam pieaugot, lielākā daļa agro kapu izpostīta ar vēlākiem pēcapbedījumiem. Intensīvākais kapsētas izmantošanas laiks bijis 16.–17. gadsimts. Uz šo periodu attiecināma lielākā daļa līdz šim atklāto kapu. Kvartāla rietumu daļā konstatētais apbedījumu blīvums liek domāt, ka tur ap baznīcas vietu lokalizējama kapsētas centrālā daļa.

Vitolds Muižnieks (LVI), Armands Vijups (VM)

Izrakumi Puzes Lejaskroga kapsētā

Adrese. Lejaskroga kapsēta Ventspils rajona Puzes pagastā, 200 m uz DR no Puzes evaņģēliski luteriskās baznīcas starp Bērzkalnu mājām un lielceļu.

Laiks. 2002. gada 1.–20. jūlijs.

Vēsture. Iepriekšējie arheoloģiskie izrakumi Lejaskroga kapsētā notika 2001. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 347.–354. lpp.).

Apraksts. Rietumlatvijas vēstures izpētes projekta ietvaros izrakumus organizēja Ventspils muzejs sadarbībā ar LU Vēstures un filozofijas fakultāti. 2002. gadā veikto pētījumu galvenie uzdevumi bija noskaidrot kapsētas teritoriju un precizēt tās hronoloģiju, kā arī iegūt informāciju par līdz šim nepētīto Puzes pilskalnu. Pētījumi kapsētā veikti 10 izrakumu laukumos. Kopā ar 2001. gada pētījumiem pavisam izpētīti 14 izrakumu laukumi 319 m² kopplatībā. Apbedījumus izdevās konstatēt astoņos no 10 pētītajiem laukumiem. Atsegts 51 kaps, kopā divu gadu pētījumu laikā – 147 apbedījumi. Dzimums un vecums bija nosakāms 45 apbedītajiem. No tiem 12 (27%) ir vīrieši, 19 (42%) – sievietes, 14 (31%) – pusaudži un bērni. Mirušie bija guldīti rindās, 0,6–1,25 m zem tagadējā zemes līmeņa, divās–trīs kārtās. Ierokot vēlākos apbedījumus, reizēm daļēji vai pat pilnīgi postīti dziļāk esošie senākie kapi. Kapa bedres bija izsekojamas 31 gadījumā. Tās iezīmējās kā taisnstūra formas tumšas smilšu kontūras ar noapaļotiem galiem. Nereti to aizbērumā vai blakus mirušajiem konstatētas sikas ogļītes. Lielākā daļa mirušo apbedīta taisnstūra vai trapecveida formas koka šķirstā. Koka trūdu kontūras izdevās konstatēt 39 apbedījumos. Zārka

naglas un skavas atrastas tikai divos kapos. Iespējams, ka plašāk dēļu sastiprināšanai izmantotas koka tapas vai arī mirušie guldīti bluķa šķirstos. Par tiem liecināja biezas koka trūdu paliekas, kas bija izsekojamas astoņos apbedījumos. Deviņos gadījumos mirušie bija pārsegti ar raupjas dzijas audumu, bet vienā kapā konstatēts koka mizas segums.

Mirušie kapā guldīti uz muguras taisni izstieptā stāvoklī. Roku novietojums bija nosakāms 17 kapos. Konstatēti septiņi dažādi to kārtošanas veidi. Orientācija bija nosakāma 48 apbedījumiem. 43 gadījumos mirušie bija guldīti ar galvu uz rietumiem, ar nelielu novirzi dienvidu vai ziemeļu virzienā, četros gadījumos – uz dienvidiem vai dienvidaustrumiem, bet vienā gadījumā – uz ziemeļaustrumiem.

Atradumi. Atsegtie apbedījumi izceļas ar bagātu kapa inventāru. Tikai divos (132. un 141. kaps) no 2002. gadā atsegtajiem kapiem netika konstatēts kapa inventārs, bet sešos apbedījumos līdzotas viena–divas lietas. Kapu inventāra sastāvā un kā savrupatradumi pavisam iegūtas 602 senlietas. Apbedījumos līdzdoto senlietu klāstā ir dažādas formas saktas (kopā kapu inventārā konstatētas 172 saktas), gredzeni, aproces, naži, šķīļamdzelzis ar krama gabaliem, ar bronzas apkalumiem rotātas jostas un vainagi, dzīvnieku naga piekariņi, adatas, kaklariņķi u.c. Visbiežāk apbedītajiem līdzdota viena vai vairākas saktas un nazis. Atsevišķos gadījumos saktu skaits pārsniedz 10. Vienā no bagātākajiem atsegtajiem apbedījumiem (136. kaps) mirušajai sievietei līdzdots savdabīgas formas vīts kaklariņķis, 10 lentveida aproces, 14 dažāda tipa gredzeni, 21 dažādas formas riņķsakta, četras pakavsaktas, nazis u.c. senlietas. Ar kapa piedevu daudzumu izceļas arī citi apbedījumi (110., 113., 130., 134., 142., 144. un 147. kaps), kuros katrā konstatēts vairāk nekā 20 senlietu.

Secinājumi un datējums. Lejaskroga kapsētā 2002. gada pētījumos konstatētie apbedījumi datējami ar 15.–16. gadsimtu. Izrakumi šajā senvietā ir šobrīd plašākie pētījumi Ziemeļkurzemes viduslaiku un agro jauno laiku apbedīšanas vietās, kas sniedz jaunu informāciju par apskatāmā reģiona līdz šim maz pētītajām apbedīšanas tradīcijām. Spriežot pēc viduslaiku rakstītajiem avotiem, kapsēta atradusies pie baznīcas vai tās tuvumā, lai gan izrakumu gaitā neizdevās konstatēt tiešus pierādījumus tam. Par kapsētas raksturu netieši liecina tās izmantošanas intensitāte (mirušo guldīšana vairākās kārtās), relatīvi plašā teritorija un ilgstošais izmantošanas laiks. Pēc aptuveniem aprēķiniem kapsēta aizņem ap 3168 m²

lielu platību. Tās ziemeļu un dienvidu robežu iezīmē 8. un 11. laukums, austrumu virzienā tā varētu sniegties līdz 13., 14. laukumam, bet rietumu virzienā – līdz Bērzkalnu mājām. Rēķinot, ka izpētītajos laukumos uz 1 m² atsegti aptuveni 0,6 kapi, kopumā kapsētā trīs gadsimtu laikā varētu būt apbedīts ap 2000 mirušo. Iespējams, ka arī mūsdienu kapsēta, kas atrodas netālu no senvietas, liecina par vietas izvēles kontinuitāti, kuras pirmsākumi meklējami arheoloģiski pētītajā senvietā līdzās.

Vitolds Muižnieks (LVI), Armands Vijups (VM)

Izrakumi Užavas kapsētā

Adrese. Kapsēta atrodas Ventspils rajona Užavas pagastā, Užavas upes labajā krastā, bijušās padomju saimniecības “Užava” mehānisko darbnīcu teritorijā. Tā ierīkota paugurā pie neliela straute ietekas Užavā. Kapsētas dabisko dienvidu robežu veido Užavas upe, bet austrumu – straute grava. Tās teritorija rietumu un ziemeļu pusē saplūst ar apkārtējo reljefu.

Laiks. 2003. gada 1.–19. jūlijs.

Vēsture. Par atradumiem kapsētas vietā senākās ziņas ir no 1836. gada, kad pie Užavas muižas (tagadējās Briežu mājas) lopu kūts atrastas vairākas vēlā dzelzs laikmeta senlietas. 1896. gadā, gatavojoties X Viskrievijas arheologu kongresam Rīgā, šeit veikti nelieli pārbaudes izrakumi arheologa V. Sizova vadībā. Pētījumu gaitā iegūtas vairākas 15.–16. gs. senlietas, par kurām plašāka informācija publicēta kongresa materiālos. 1929. gadā Pieminēkļu valdes uzdevumā senkapus apmeklēja M. Lācis. No vietējiem iedzīvotājiem viņam izdevās ievākt ziņas, ka apmēram pirms 30 gadiem, upei izskalojot krastu, te atsegti apbedījumi. Pēc 2. pasaules kara senvietu 1964. un 1971. gadā apsekojis Latvijas vēstures institūta arheologs Ē. Mugurēvičs. 1974. gadā, ņemot vērā postījumus pieminēklī, kas radās darbnīcu teritorijā notiekošo celtniecības darbu rezultātā, arheoloģiskos izrakumus šeit veikusi Ventspils muzeja darbiniece D. Klepere, izpētot 39 m² lielu platību un atsedzot divdesmit 15. gs. otrās puses un 16. gs. sākuma apbedījumus.

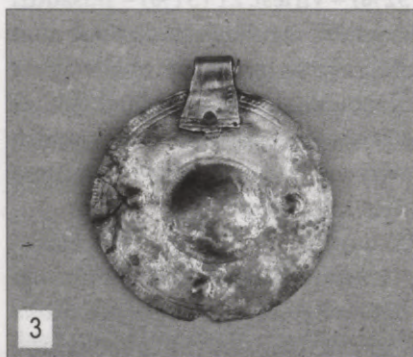
Apraksts. Rietumlavijas vēstures izpētes projekta ietvaros Užavas kapsētā 2003. gadā izrakumus veica Ventspils muzejs sadarbībā ar LU Vēstures un filozofijas fakultāti. Tā bija jau piektā arheoloģisko lauka darbu prakse, kuru organizēja Arheoloģijas un vēstures palīgdisciplīnu katedra. Izra-

kumos piedalījās bakalaura studiju programmas vēstures specialitātes 1.-2. kursa studenti. Izrakumu mērķis bija precizēt senvietas hronoloģiju, tās robežas, izmantošanas intensitāti, kā arī iegūt jaunu informāciju par viduslaiku un agro jauno laiku apbedīšanas tradīcijām Ziemeļkurzemē. Izrakumu gaitā tika izpētīti pieci laukumi un divi pārbaudes šurfi. Apbedījumus izdevās atsegt trīs izrakumu laukumos, kas tika iemēriti līdzās 1974. gadā atsegtajam un dabā joprojām saskatāmajam izrakumu laukumam. Pirmajos divos laukumos, kas tika situēti tuvāk mehāniskajām darbnīcām, apbedījumi netika konstatēti.

2003. gadā izpētīti 54 kapi (turpinot 1974. gada pētījumu iesākto kapu numerāciju – 21.–74. kaps). Dzimums un vecums bija nosakāms 41 apbedītajam. No tiem 7 (17%) ir sievietes, 13 (32%) – vīrieši, 21 (51%) – pusaudži un bērni (noteica G.Zariņa). Mirušie bija guldīti regulārās rindās, ievērojot vidēji 1 m distanci, 0,3–1,23 m zem tagadējā zemes līmeņa. Ierokot vēlākus kapus, agrākie apbedījumi postīti reti. Šī iemesla dēļ bija labi izsekojamas kapa bedres, kas pamatzemē iezīmējās kā taisnstūra formas tumšas smilšu kontūras ar noapaļotiem galiem. To izmēri atšķīrās pēc apbedīto vecuma un dzimuma. Izmēros lielākas kapa bedres konstatētas grupveida un dubltaapbedījumos. Vairāki vienkopus ierakti mirušie Užavas kapsētā atklāti divos gadījumos. Vienā gadījumā $2,05 \times 1,2$ m lielā kapa bedrē vienlaicīgi bija guldīts vīrietis un trīs mazi bērni, bet otrā – sieviete ar zīdaini. Koka trūdu kontūras no zārkiem vai šķirstiem izdevās konstatēt 11 apbedījumos. Dzelzs nagla atrasta tikai vienā kapā, kas liek domāt, ka plašāk dēļu sastiprināšanai izmantotas koka tapas. Iespējams, ka koka šķirsti bijuši lielākajai daļai izpētīto apbedījumu, bet mālainajā augsnē tie pilnīgi iznikuši.

Mirušie kapā guldīti uz muguras taisni izstieptā stāvoklī. Roku novietojums bija nosakāms 15 apbedījumiem. Pavisam bija izsekojami septiņi dažādi to kārtošanas veidi. Visbiežāk elkonī saliektas rokas novietotas pāri viduklim vai uz krūtīm. Orientācija bija nosakāma 52 apbedījumiem. 51 gadījumā mirušie bija guldīti ar galvu uz rietumiem, ar nelielu novirzi dienvidu virzienā, un tikai vienā kapā pretēji – ar galvu uz ziemeļaustrumiem.

Attradumi. Līdzdots kapa inventārs kopumā vērtējams kā nabadzīgs, to visbiežāk veido viens–trīs priekšmeti (29 apbedījumi), bet daļa kapu ir bez inventāra (12 apbedījumi). Tikai atsevišķos senākajos, ar 15. gs. datējamos apbedījumos (34., 49. kaps) konstatēts lielāks rotu u.c. līdzdots priekšmetu klāsts. Parasti kapā konstatētas viena–divas saktas un nazis. Līdzās dažādas formas bronzas un alvas saktām sastopami arī gredzeni, dzelzs un bronzas

28. att. Užavas kapsētas 34. kaps: 1 – detaļa ar kaklarotu, 2–4 – 34. kapa kaklarotas sudraba skārda apaļie piekariņi pēc restaurācijas

jostas sprādzes, adatas, īleni, akmens galodas, ādas maciņi u.c. ar 15.–16. gs. datējamās senlietas. Kā interesanta tradīcija atzīmējama jau 1974. gada pētījumos novērotā paraža maciņā līdzdot neapstrādāta dzintara gabalus (48., 53. kaps). Starp bagātākajiem un senākajiem apbedījumiem atzīmējams 49. kaps (15. gs. vidus). Kapā gulditajai sievietei līdzdotas piecas bronzas lentveida aproces, septiņi dažādas formas bronzas gredzeni, masīva pakavsakta, kuras lokam pievienots ar bronzu apkalts lāča naga piekariņš, josta ar dzelzs sprādzi, ar bronzas gredzentiņiem un alvas rozetēm lejasdaļā rotāts priekšauts un bronzas sprādzēm rotāti apavi. Salīdzinoši bagātīgas piedevas konstatētas arī 34. kapā, kurā īpaši atzīmējama no sudraba skārda apaļajiem piekariņiem (28. att.), bronzas spirālītēm un alvas krustiņa sastāvošā kaklarota.

Kapsēta ir stipri postīta dažādu saimniecisko darbu gaitā – katrā izrakumu laukumā konstatētas plašākas vai nelielākas vēlāko pārrakumu pēdas. Iespējams, ka atsevišķi aptuveni 1 × 1 m lieli un samērā regulārie pārrakumu laukumi saistāmi ar V.Sizova 19.gs. beigās veiktajiem pētījumiem. Pēc 2003. gada izrakumiem nepētīta un nepostīta saglabājusies relatīvi neliela servietas daļa.

Secinājumi. Izrakumi Užavas kapsētā liecina, ka šī apbedījumu vieta aizņēmusi salīdzinoši nelielu teritoriju un izmantota aptuveni 100 gadu ilgā laikposmā no 15. gs. vidus līdz 16. gs. pirmajai pusei. Iespējams, kapsētas ierīkošana bijusi saistīta ar Užavas muižas veidošanos, kas rakstītajos avotos pirmo reizi minēta 1443. gadā. Apbedīšana šeit pārtraukta 16. gs. otrajā pusē, kad 1,5 km no apbedījumu vietas uzcelta baznīca.

Mārtiņš Ruša (AIG)

Arheoloģiskā uzraudzība Kanstona senkapu aizsardzības zonā Ventspilī

Adrese. Ventspils, Ziemeļu iela 15 (pie Kanstona kapiem).

Laiks. 2002. gada 7.–12. februāris.

Vēsture. Iepriekš arheoloģiskā uzraudzība senkapu teritorijā veikta 2000. gadā (sk. APL 2000 un 2001, 321.–324. lpp.).

Apraksts. 2002. gadā arheoloģiskās uzraudzības darbi bija saistīti ar Ventspils dzelzceļa termināļa projekta “Jūras parks” realizāciju – autoceļa atzara izbūvi pētīto Kanstona senkapu aizsardzības zonā un ārpus tāda paša nosaukuma tagad darbojošās pilsētas kapsētas rietumu žoga. Darbus finansēja ģenerāluzņēmējs BMGS Trans. Jaunbūvējamais auto pievedceļš ir ap 300 m garš un 10–16 m plats, orientēts ziemeļrietumu–dienvidaustrumu virzienā, situēts apmēram 100 m uz dienvidiem no pētītajiem Kanstona senkapiem. Ceļa ziemeļu daļas klātni 80 m garā posmā paredzēts veidot uzbērumā, dienvidu daļā, kapsētas rajonā, – ierīkot smilšu kāpā 1,5–2,0 m dziļā ierakumā. Šajā vietā 1944. gadā savrupi bija atrastas bronzas senlietas. Zemes darbos visā autoceļa trasē neizdevās konstatēt cilvēku darbības pazīmes.

Secinājumi. Senkapu kādreizējo teritoriju, galvenokārt tās nepētīto daļu, tagad šķērso dzelzceļa trase. Tās klātne izbūvēta līdz 1,5 m dziļā ierakumā, izraktā grunts izlidzināta ceļa malās, nogāzes noplanētas un noklātas ar velēnu. Vērienīgo zemes darbu rezultātā senkapi pilnīgi iznīcināti. Tāpēc būtu vēlams tos izslēgt no valsts aizsargājamo arheoloģisko pieminekļu saraksta.

Mārtiņš Ruša (AIG)

Aizsardzības izrakumi Madonas kapsētā

Adrese. Madona, Cēsaines iela 14.

Laiks. 2002. gada 24. oktobris – 23. novembris.

Vēsture. Madonas dzelzs laikmeta kapulauks un viduslaiku kapsēta aizņem 90 × 85 m lielu platību starp Saules, Cēsaines un Rūpniecības ielu. Kapi ierīkoti smilšainā paugurā, kuru puslokā no ziemeļiem, dienvidiem un rietumiem ietver aizsērējuša strauta gultne, austrumu daļā – meliorēts purvs, dienvidaustrumos saglabājušās kapsētas laukakmeņu žoga paliekas. Apbedījumu vieta atklāta 19. gs. otrajā pusē. 1878. gadā K. Zīvers izrakumos atsegts skeletkaps ar dzelzs cirvi un šķēpa galu. 20. gs. 50. gados 6.–13. gs. apbedījumi atsegti izrakumos, ko vadīja V. Urtāns, E. Rudenāja un J. Šmita. 2002. gadā arheologs J. Urtāns pētījis senkapu dienvidaustrumu daļu.

Apraksts. 2002. gadā kapsētas dienvidrietumu daļā 85 m garā posmā bija paredzēts izbūvēt pilsētas siltumtrases cauruļvadu, izrokot 2,5–3,0 m platu un līdz 1,6 m dziļu tranšeju. Tāpēc teritorijā, kas literatūrā pazīstama ar nosaukumu “viduslaiku kapsēta pie Piterānu mājām”, veikti aizsardzības izrakumi. To mērķis bija siltumtrases posmā atsegt un izpētīt saglabājušos apbedījumus. Darbus finansēja Madonas pilsētas dome.

Kopumā izpētīta 212,5 m² liela teritorijā, atsegti 85 apbedījumi – skeletkapi, no kuriem 28 bija saglabājušies pilnīgi. Kapa bedres bija taisnstūrainas vai ovālas, līdz 65 cm platas un līdz 184 cm garas, ieraktas pamatzemē 35–170 cm dziļi. Kapsētā mirušie guldīti divās–trīs kārtās. Hronoloģiski atšķirīgi apbedījumi bija ierakti līdzās dažāda dziļuma bedrēs visā kapsētas teritorijā. Mirušie orientēti ar galvu galvenokārt DR virzienā. Šķirstu

paliekas konstatētas 28 kapos, no kuriem 13 saturēja tikai trūdējušus kokus – domājams, bluķa šķirstu paliekas, bet 15 kapos uzieti koku trūdi kopā ar dzelzs naglām vai tikai naglas, kas liecina par naglotu dēļu zārkiem. Kapsētā konstatēti divi bezšķirsta apbedījumi, no kuriem vienā mirušais bijis ievīstīts vilnas audumā.

Mirušie šķirstā guldīti izstiepti uz muguras. 33 apbedītajiem bija iespējams noteikt roku novietojumu. Konstatēti 10 atšķirīgi roku novietojuma veidi. No tiem dominē trīs: rokas saliektas elkonī platā leņķī, delnas novietotas uz iegurņa (27,3%), apakšdelmi likti līdzās uz vidukļa (24,2%), rokas saliektas elkonī šaurā leņķī, apakšdelmi – uz krūtīm (15,1%). Kāju novietojumu varēja noteikt 44 apbedītajiem; lielākoties kājas izstieptas un novietotas viena otrai līdzās, tikai trīs kapos kājas bija saliektas ceļgalos. Par ugunsritiem apbedīšanas rituālā liecināja gan ogļaina zeme bedru pildījumā, gan arī 14 ogļu laukumi bedru pamatnē kāju, krūškurvja vai galvas tuvumā.

Atradumi. Mirušie apglabāti svētku tērpā, 52 (60,5%) apbedījumos līdzdots kapa inventārs, tajā skaitā rotaslietas uzietas 35 (67,3%), darbarīki 27 (51,9%) un monētas 16 (30,8%) kapos. Kopā atrastas 187 senlietas.

Apbedītajām sievietēm bijušas galvassegas: 17–22 gadus vecu sieviešu kapos uzieti auduma vainagi, bet 30–40 gadu vecu – galvas autu paliekas. 85. kapā atsegts vainags un galvas auts – vainags bija 3,9 cm plats, izšūts ar horizontālās rindās izkārtotām stikla krellītēm; galvas autu rotāja bronzas stieplu spirālītes, apaļi un bumbierveida zvārguliši, kā arī amuleti – ažiurs piekariņš un lāča ilknis. Divos kapos konstatētas villaines, rotātas ar stikla krellītēm un bronzas stieplu spirālītēm. Apģērba gabalu saspaušanai lietotas rotadatas vai saktas. Iegūto saktu vidū bija 15 pakavsaktas, 12 riņķsaktas, pa vienai rozetes, sirdsveida un vairodziņu saktai. Rotadatas bija divos sieviešu apbedījumos. 80. kapā rotadata atrasta kopā ar 17. gs. vidus monētām un sirdsveida saktu. Iegūtas vairākas jostas sprādzes; pēc formas tās ir taisnstūrveida, ovālas vai ar noapaļotu priekšpusi. No tām vīriešu apbedījumos atrastas četras, sieviešu – divas, bērnu – viena sprādze. Darbarīkus pārstāv iedzītņa naži, slīmests un dzelzs platismens cirvis.

No 33 kapsētā atrastajām monētām senākā ir Livonijas ordeņa valsts Tallinā 1400.–1420. gadā kaltais Lībekas tipa feniņš, jaunākās – Kārļa XI valdīšanas laika (1660–1665) šiliņi. Atrasti arī Rīgas brīvpilsētas šiliņi

(1561–1581), Lietuvas divdenārs (ap 1620), kalts Sigismunda III laikā (1587–1632), Ārensburgā bīskapa Magnusa laikā kalts šiliņš (1560–1568), Kristīnas (1644–1654) un Kārļa X Gustava (1660–1665) Livonijas un Rīgas šiliņi.

Datējums. Pēc atrastajām senlietām un monētām kapsēta datējama ar laiku no 14. gs. otrās puses līdz 17. gs. trešajam ceturksnim.

Mārtiņš Ruša (AIG)

Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Tukuma Sv. Trīsvienības baznīcas kapsētā

Adrese. Tukums, Brīvības laukums 1.

Laiks. 2003. gada 1.–23. augusts.

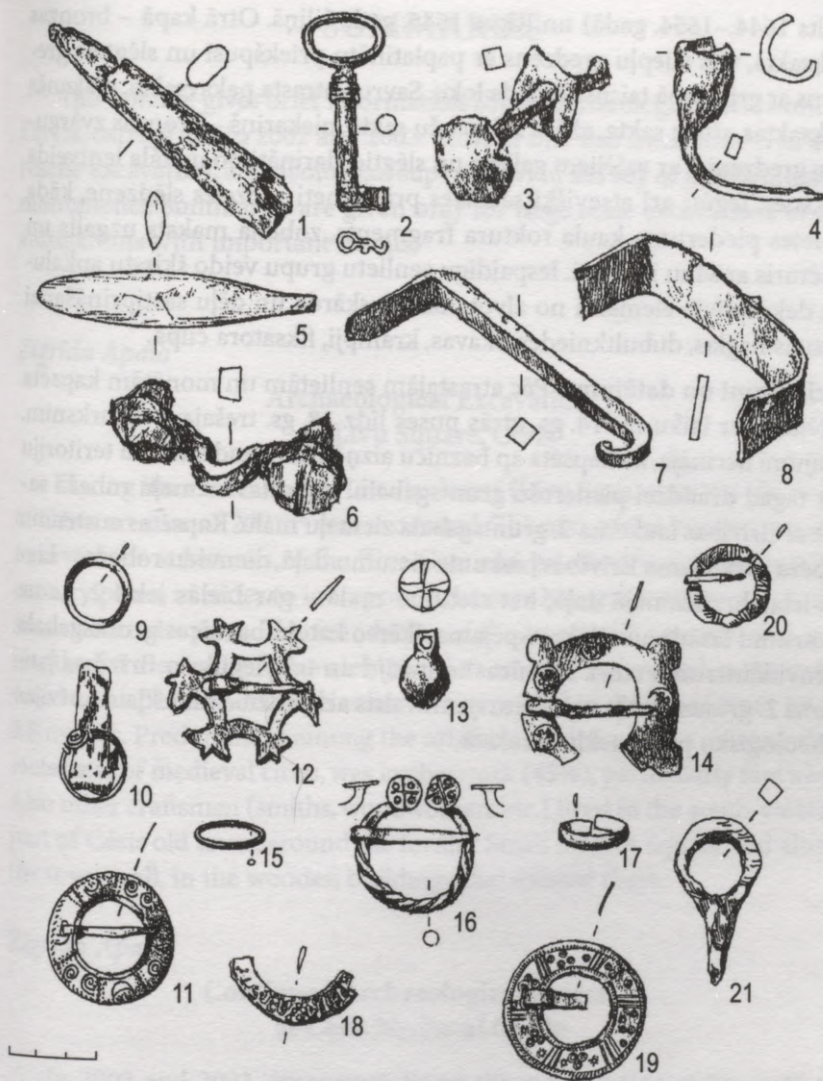
Vēsture. Tukuma baznīcas draudze pirmo reizi minēta 1459. gadā, katoļticīgo kapela ordeņa pili un Sv. Markusa baznīca miestā pils priekšā atzīmētas 1486. gada dokumentos. 1924. gadā Brīvības laukumā uzgāja sešus apbedījumus, bet 1940. gadā Lielajā ielā – 30 apbedījumus ar 16. gs. un vēlākām senlietām.

Apraksts. 2003. gadā, rokot siltumvada tranšeju, posmā no Lielās ielas līdz Harmonijas ielai 3 uzgāja cilvēku skeleta kaulus, bet kaulu kambarim uzdūrās zem baznīcas malkas novietnes tranšejas rietumu profilā. Pārbaudes izrakumi veikti kapsētas ziemeļrietumu daļā – minētajā kaulu kambarī un laukumā starp baznīcu un svētdienas skolu, lai gūtu priekšstatu par kapsētas hronoloģiju un robežām. Darbus finansēja Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija un Tukuma pilsētas dome.

Kaulu kambara vietā 4,1 × 3,5 m lielā laukumā atsegti cilvēku kauli ap 0,7 m biezā slānī, konstatētas 1012 skeletu paliekas un pamatzemē divi apbedījumi.

Otrā laukumā (27,5 m²) atsegti trīs kapi un četri kaulu pārāpbedījumi. Zemes darbos savrupi iegūti kauli no vismaz 57 indivīdiem. Kapsētā mirušie orientēti ar galvu DR virzienā. Divos kapos atsegti koka šķirsti.

Atradumi. Kopumā iegūtas 47 senlietas, 97 keramikas un 31 stikla trauku lauska. Apbedījumos atrastas tikai astoņas senlietas, pārējie ir savrupatradumi (29. att.). Vienā kapā atrasta derību sakta, Kristīnas Livonijas šiliņš

29. att. Tukuma Sv. Trīsvienības baznīcas kapsētā iegūtās senlietas (zīm. A. Ivbule):
 1 – zobena maksts dzelzs uzgalis, 2 – dzelzs slēdzene, 3 – dzelzs dubultkniede,
 4 – dzelzs svečturis, 5 – kaula roktura fragments, 6 – dzelzs cilpa, 7 – dzelzs
 krampis, 8 – dzelzs skava, 9, 10, 15 – slēgti bronzas gredzeni, 11, 18–20 – bronzas
 riņķsaktas, 12 – bronzas pusaploču sakta, 13 – bronzas zvārgulis, 14 – bronzas
 stūru sakta, 16 – bronzas pakavsakta, 17 – bronzas gredzens ar vaļējiem galiem,
 21 – dzelzs iedzītis

(kalts 1644.–1654. gadā) un Rīgas 1646. gada šiliņš. Otrā kapā – bronzas riņķsakta, vīts stiepļu gredzens ar paplatinātu priekšpusi un slēgtais gredzens ar griezumā tainstūrveida loku. Savrup atrasta pakavsakta, plakanās riņķsaktas, stūru sakta, ažūrā sešaploču sakta, piekariņš – bronzas zvārgulītis, gredzeni – ar vaļējiem galiem un slēgtie, darināti no metāla lentveida sloksnes. Iegūti arī atsevišķi sadzīves priekšmeti – dzelzs slēdzene, kāda tualetes piederuma kaula roktura fragments, zobena maksts uzgalis un svečturis ar sānu iedzītni. Iespaidīgu senlietu grupu veido šķirstu apkaluma dekoratīvie elementi no alvota dzelzs skārda un dēļu sastiprināšanai lietotās naglas, dubultkniedes, skavas, krampji, fiksatora cilpa.

Secinājumi un datējums. Pēc atrastajām senlietām un monētām kapsēta datējama ar laiku no 14. gs. otrās puses līdz 18. gs. trešajam ceturksnim. Pētījumi liecināja, ka kapsēta ap baznīcu aizņēmusi daudz lielāku teritoriju par tagad draudzei piederošo gruntsgabalu. Kapsētas ziemeļu robeža sakrīt ar Brīvības laukuma 2. gruntsgabala ziemeļu malu. Kapsētas austrumu robeža meklējama Brīvības laukuma rietumu daļā, dienvidu robeža – Lielās ielas braucamajā daļā, bet rietumu mala – gar Lielās ielas 2. nama austrumu fasādi un tālāk, iespējams, šķērso katoļu baznīcas gruntsgabala dienvidaustrumu stūri. Baznīcas teritoriju un tai pieguļošo Brīvības laukuma 2. gruntsgabalu vajadzētu ņemt valsts aizsardzībā un iekļaut Latvijas arheoloģisko pieminekļu sarakstā.

SUMMARIES

This volume gives brief information about archaeological fieldwork in Latvia, carried out in 2002 and 2003. Most of this was small scale trial and rescue excavation, archaeological supervision or survey of archaeological monuments. Summaries are given only for large scale excavations or investigations with important results.

Zigrīda Apala

Archaeological Excavation in Līvu Square, Cēsis

During the excavation in Līvu laukums (Līvu Square) in the old town of Cēsis an area of 200 m² was excavated. The aim of the excavation was to reveal the structures of the Riga Gate and gate towers marked in 17th century plans, in order to incorporate them as historic structures into the reconstructed square. The foundation of the town wall was revealed in a length of 9 metres. Unfortunately, the Gate was not uncovered in the excavated areas. The organic-rich cultural layer varied in thickness from 1.3 to 3.8 metres. Predominant among the artefacts, which were in general characteristic of medieval cities, was leatherwork (45%), particularly footwear. Also other craftsmen (smiths, woodworkers etc.) lived in the south-eastern part of Cēsis old town, around the former Small Market Square and along the town wall, in the wooden buildings that existed there.

Zigrīda Apala

Continued Archaeological Research at Cēsis Medieval Castle

In 2002 and 2003, excavation along the western side of the yard of Cēsis Castle (13th–18th cent.) was recommenced. In 1974, in this area two cellars of the western wing of the castle were discovered, destroyed in 1577 during the Livonian War. In 2002–2003, an area of 136 m² was excavated, mainly within the 3rd room of the cellar, which lies adjacent to the northern block and the 2nd cellar room of the western block. In the course of excavation the 3rd room of the cellar, measuring 116 m², down to

a depth of 3.6 m, two dolomite bases of pillars that supported vaulting, as well as a 1.8 m deep loophole in the western wall, a hypocaust furnace and two doorways were uncovered. Among the 405 artefacts found in rubble filling the 3rd room of the cellar, the majority (80%) consisted of parts of armour. These included arm and leg guards, breast plates, gauntlets. Four Maximilian-type helmets were also found, one decorated with an openwork bronze rim and rivets. The armour dates from the 2nd half of the 15th and the early part of the 16th century. A piece of painted plaster from the vaulting was found, measuring 0.5×0.45 m, with at least three layers of paint. The initial layer (orange and black stripes on a black background) may date from the 14th (?) century. Among rare finds there is a silver coin: a half-thaler of Philip, King of Spain, with a 1564 countermark of Sigismund II Augustus, King of Poland and Lithuania.

Jānis Asaris, Andrejs Vasks

Archaeological Excavation at the Padure Hillfort and Settlement

Padure Hillfort and settlement are located in Kuldīga District, about 6 km to the north of the town of Kuldīga on the left bank of the River Venta. On the hillfort, two excavation areas, 42 m^2 and 32 m^2 in size, were investigated. The cultural layer was 0.6–0.7 m thick. The first area was laid out at the north-western slope. The remains of the structures were poorly preserved. Pottery (740 sherds) was mostly represented by striated (60%) and plain (30%) ware, though early rusticated (5%) pot-sherds were found, too. Textile-impressed pottery sherds (2%) were found for the first time in western Latvia. The second area was laid out on the opposite side of the plateau at the south-eastern slope. The remains of two ovens, 1.1 m in width, were found. 92 artefacts typical of the 9th–12th centuries were recovered in the second area. Pottery (643 pot-sherds) was represented by plain (53%), typical rusticated (28%), striated (9%) and smoothed (3%) pot-sherds. Five percent of the sherds were from wheel-made pottery. Consequently, two phases of the occupation of the Padure Hillfort can be distinguished: an early phase in the 1st millennium BC and a late one in the 9th–12th centuries. As it is shown by two coins of the 16th–17th centuries and a considerable number of pieces of red brick, the plateau of the hillfort was used again at that time and a brick house was built there.

At the settlement three excavation areas (in total 41 m²) were investigated. The maximum depth of the dark cultural layer was 1.3 metres. Two structures with storage pits partly dug into the ground as well as 150 artefacts dating mainly from the 11th–12th centuries were uncovered there. Pottery (806 pot-sherds) was represented by plain, smoothed and typical rusticated pot-sherds. Only a few sherds represented wheel-made pottery.

Ināra Kuniga

Archaeological Excavation at Rušenica Hillfort

In 2002–2003, an area of 136 m² was investigated at Rušenica Hillfort. The occupation layer of the plateau was thin and poorly. The evidences of presence of buildings were five uncovered subterranean hearths. On the edges of the plateau the remains of a defensive cross-cornered building were found. Fragments of clay crucibles, loops and a spindle whorl, flint flake, stone querns, clay potsherds of smooth, scratched, smoothed and plastered handmade pottery and some wheelmade pottery were uncovered. The archaeological material is mostly characteristic of the fortified settlement of the hillfort dated from the 2nd half of 1000 BC to the middle of 1000 AD.

Mārtiņš Lūsēns

Archaeological Investigations in Jāči Barrow Cemetery

Jāči ancient burial ground in Liepāja District, Medze Parish is the 7th–9th century burial place of the south Kurzeme Scandinavian colonists with 48 fixed barrows. In 2002–2003, two barrows were investigated – approximately 20–40 cm high and 5–6 m in diameter. Each of them contained the remains of a corpse. In the foundations of both barrows there were fixed “funeral platforms” characteristic of Scandinavian burials. In the place of the next grave and around it the upper layer of the ground was levelled in approximately 3 × 4 m big area, leaving in the centre grave pits, 1–1.5 m wide and 10–20 cm deep. A dead body had been burnt outside the grave and in the centre of

the platform only funeral pyre remains were scattered. These were put to the grave in north-south direction. In the first barrow some small iron object was found as the only grave goods, but the inventory of the second barrow – the remains of glass beads, a bronze bracelet, decorative pins and the so-called “crayfish” fibula – were characteristic of a woman. Forms of ornaments date burials to about 650 BC. The burial pyre charcoal ¹⁴C analysis of the first barrow dates it to about 870 BC. Mounds in Jāči ancient burial ground are characteristic of newcomers from the Midswedesh territories.

Mārtiņš Lūsēns

Archaeological Investigations in Riga, Mārstaļu Street

During the archaeological excavations at the place of the previous defence wall an area of 140 m² was investigated. Traces of the previous Trauksmes Street (3.5 m wide) and the remains of three different buildings were uncovered. The oldest among them was a wooden stanchion building, not parallel to the route of the defence wall built after 1210, which implies it was already built before the wall in the beginning of the 13th century. This building was used as a shed for boats or nets. The next building existed in the 1st half or middle of the 13th century and it was already located parallel to the defence wall and used as a stall and cow shed. The last building existed at the end of the 13th and the 1st half of the 14th century. It was a stanchion building (13.5 × 5.5 m) with two premises. Its site border along Trauksmes Street was marked with the remains of a wattle fence.

Mārtiņš Lūsēns

Completion of Archaeological Investigations in Ventspils Castle

During archaeological investigations on the first floor of the eastern block of the Order Castle in Ventspils the remains of an older structure were found. It was located at the inner part of the defence wall. Approximate width of the building is 6 metres. There have survived the remains of a wooden strengthening along the deepened building construction

pit – a log horizontally placed on the foundation timbers with boards fixed to its upper part groove. The structure of foundations of the eastern wall of the block (initially a part of the defence wall) showed that the building was erected at the same time as the defence wall. It existed for a short time, later its site was filled with building refuse. Artefacts found in the occupation layer – a bronze horseshoe fibula, Klaipeda seal stamp cut in bone, an iron knife – date the beginning of the new castle back to the end of the 13th or beginning of the 14th century. The eastern block of the castle was the first to be erected. Owing to different fillings in the 14th–17th centuries, the level of the premise was heightened over 1 metre.

Mārtiņš Lūsēns

Rescue Excavation in Nicholas Cemetery in Ventspils

During archaeological excavations in Ventspils, in the western part of Nicholas cemetery 72 burial places were uncovered. This cemetery is mentioned in the written sources in 1505 and is supposed to be the oldest burial place in the city. Burials were arranged in 3–4 layers. The deceased were buried in wooden coffins with their heads oriented to the west–southwest. Some fibulas, rings, coins, garment decorations, tools were found in 19 graves. It was possible to fix sex of the deceased in 62 graves – there were 27 men, 15 women, 16 children and young adults, 4 infants. Male mortality was the highest at 20–24 years of age, still remarkable number lived up to 54–60 years. Female mortality was highest at 45–49 years, for children it was 4–9 years. Most intensive burial period was the 16th century and the 2nd part of the 17th century.

Ilze Melne, Jānis Ciglis

Archaeological Investigations at Riga Castle

In 2002 and 2003, archaeological supervision at Riga Castle was held in six different places. At the north-eastern corner of the castle-front a 9×9 m large room was investigated. The southern wall of the room mainly corresponded with the 17th century basement wall of the Swedish arsenal

gate, but the western wall formed defence of the east side of the castle-front. This block of the castle was destroyed in 1484. In the basement of the northern block three 16th–19th century floor levels and a lime-pit under them were found. A well was discovered close to the northern wall. In the 16th century two door isles led from the excavated space to the passage on the east and to the basement of the gallery on the south. In the south-east part of the space a semicircular tower was found. It has a front wall 2.1 m thick and a back wall 0.9 m thick. The room (4.4 × 4.4 m) inside the tower was covered with a dolomite arch. The tower was built of dolomite squarestones using lime technique. The tower had a door 0.95 m wide from the west and a window 0.6 m wide from the north. The tower was a part of Riga defence system in the 13th century, and was named the Holy Spirit Tower. In the 18th–19th centuries the tower was used as a kitchen basement, and its floor was made of red bricks. Artefacts obtained during the excavations mostly represent everyday utensils of the 16th–19th centuries.

Vitolds Muižnieks, Armands Vijups

Excavation in Puze Lejaskrogs Cemetery

In 2002, archaeological excavation in Puze Lejaskrogs 13th–17th century cemetery (Puze Parish, Ventspils District) was completed. 10 areas were excavated (together with 2001 expedition – 14) and 51 new graves were discovered. Excavated graves mainly have a rich grave-goods set – altogether 602 artefacts were recovered as grave-goods or as stry finds. The grave-goods include various forms of brooches, armbands, rings, knives, a striking iron with pieces of flint, belts, etc. Some of rich women's burials had more than 10 brooches. The rich woman's grave (No. 136) had especially large number of artefacts – a neckring, 10 armbands, 14 different type finger rings, 21 ring brooches and 4 penannular brooches, a knife and other smaller artefacts.

The excavated burials are mainly from the 15th–16th centuries, but the cemetery as a whole dates from the first half of the 14th century to the early 17th century. After two years of excavation Puze Lejaskrogs is the biggest investigated medieval and early modern burial site in northern Kurzeme.

Excavation in Užava Cemetery

Užava cemetery is located in Užava Parish, Ventspils District on the bank of the River Užava in the territory of the former soviet farm "Užava" machine-shop. The first archaeological research in the cemetery was carried out by Ventspils Museum in 1974. In 2003, five areas were excavated within the territory of the cemetery and two testing bar holes, and 54 graves were found. Among them 7 were female (17%), 13 male (32%) and 21 (51%) children's graves. Burials were discovered in three areas, they were situated in regular rows with around 1 m of space between them at the depth of 0.3–1.23 metres. Evidences of plank coffins were found in 11 graves. The majority of the deceased were buried in accordance with Christian rites with the head oriented to the WWS (51 graves) and only one grave oriented opposite – EEN.

Of 54 burials 12 showed an absence of grave-goods, only some burials contained more than 1–3 artefacts. Most of the burials included only 1–2 brooches and a knife. Some older burials contained a richer grave-good set like in Grave No. 49 (5 lenticular armbands, 7 finger rings, a massive penannular brooch with a bear's claw pendant, a belt with an iron buckle, a pinner ornamented with bronze and tin in the lower part, footwear with a bronze buckle). Comparatively rich grave-goods were found also in Grave No. 34 including a necklace made of silver ring-shaped pendants (Fig. 1), a tin cross and bronze spirals.

The results of excavations show that Užava cemetery occupied a relatively small area and was in use for only some 100 years from the middle of the 15th century until the beginning of the 16th century. The site could possibly be related to Užava (*Hassau*) manor for the first time mentioned in 1443 and abandoned after the erection of Užava Church some 1.5 km from the old cemetery.

Mārtiņš Ruša

Rescue Excavation in Madona Cemetery

In 2002, archaeological excavation was carried out in the south-western part of Madona cemetery due to the construction of the heating mains there. 85 burials were uncovered in a 212.5 m² large area, and 187 artefacts

(including 33 coins) were found. The dead, arranged in 2–3 layers, were placed in 0.35–1.7 m deep pits. Almost half of the burials were damaged. 28 burials contained the remains of coffins while two deceased were buried without them. The dead were mostly orientated south-westwards. 55 burials contained also some grave-goods like coins, tools, jewellery, also clothing was identified in female burials. On the basis of artefacts, the uncovered burials can be dated to the 2nd half of the 14th century – 3rd quarter of the 17th century.

Andrejs Vasks

Archaeological Excavation at Puze Hillfort

In 2002, archaeological excavation at Puze Hillfort (in Puze Parish, Ventspils District) was carried out. This previously untouched hillfort is a small hillfort with a plateau around 600 m², established on a high hill, close to the bank of a small rivulet around 1 km SW from Puze Church. Two excavation areas were made – one (34 m²) on the hillfort's plateau and other (15 m²) 6 m down to the west outside the hillfort in the possible settlement area. The thickness of the cultural layer in the central plateau was 0.3 m, but closer to the rampart it reached even 0.7–0.9 metres. The remains of two subterranean buildings were found in the first area with a large amount of burnt grains (wheat, rye, barley, beans, peas, oats, etc.) around them. During excavations 49 artifacts were found – a cylindrical iron lock, iron rivets and knives, fragments of bronze lenticular armbands and mountings, a ring with a twisted front of the band, etc. Judging by the artifacts, the hillfort was inhabited during the 12th–13th centuries. The most important find – Puze Hillfort's hoard – was uncovered 2 m to the west from the first excavation area with the help of a metal detector. The hoard consisting of women's adornments (a neckring, five penannular brooches, a ring brooch, five finger rings, pendants and chain adornments with pendants, more than 500 small spirals from a possible headdress) dates to the end of the 13th century.

Antonija Vilcāne

Archaeological Excavation at Jersika Hillfort

In 2002 and 2003, the excavation of Jersika Hillfort, located in Jersika Parish of Preiļi District, was continued. The work was conducted on the

western side of the hillfort, covering an area of approximately 55 m². In Area VI, after removing a 2.9–3.4 m thick layer of earth, a 3 m high and 6 m wide earthen bank was revealed. The bank had been thrown up gradually, as indicated by colour variations in the clay fill. Revealed in the lower layer of Area IV and partly under the baulk between Areas IV and VI was the location of a spread of round logs. Remaining from this were impressions of logs in a 10–15 cm thick layer of black earth, even reaching down to the clay of the natural subsoil. The 20–35 cm thick round logs had been laid side-by-side, parallel to the earthen bank. The ends of the logs had been reinforced with transverse logs and a small bank of earth. It was established that the spread of logs had been repeatedly renewed after burning. The spread of logs was 2.8–3 m wide. The stratigraphy indicates that the spread of logs belongs to the defences constructed in the first half of the 11th century, which consist of a revetment of logs reinforcing a bank of clay, with chamber-like projections. It is thought that this passage laid out with round logs led to a tower projecting outwards from the bank.

Guntis Zemītis

Excavation at the Cemetery of Jaunsvirlauka Gaideļi-Viduči

The cemetery of Gaideļi-Viduči lies on the right bank of the River Svītene in Jaunsvirlauka Parish of Jelgava District, on the property of the Šauvas farm, belonging to Joachim Siegerist who financed the excavation. In 2002–2003, a total of 326 m² was excavated, uncovering 48 burials. The burial practices – flat inhumation graves in rows, with opposed orientation of males (to E or NE) and females (to W or SW) – are characteristic of the Semigallians in the Middle and Late Iron Age. In the excavated part of the cemetery, the burials dated from the 8th to the 10th century. The female burials characteristically had head-dresses of bronze spirals with wide spacers decorated with solar symbols, silvered and silver plated, bronze cruciform pins, tinned or silver plated, and spiral armbands. Male graves from the 8th–9th centuries had bronze crossbow fibulae with poppy-head terminals, and later penannular brooches, battle knives, a spear and an axe next to the head. The people buried there are characterised by tall stature (male average 173.86 cm). Judging from the material, in the 10th century

this village community was affected by the social processes characteristic of this time, connected with the growing role of trade and the development of an upper social stratum.

Guntis Zemītis, Andris Zelenkovs

Archaeological Excavation at Jelgava Palace

In 2002, archaeological excavation was continued in Jelgava, on the left bank of the River Lielupe, at the eastern wing of the 18th century palace of the Duke of Courland and Semigallia. In 2001, one part of the previous medieval castle was found there. In 2002, the excavation took place in two fields with a total area of 13.5 m². The depth of the cultural layer reached 3 metres. Parts of wall fundament from the 16th century structure were discovered, as well as older masonry and wooden details. Artefacts include a silver shilling minted in 1667, during the reign of Charles XI in Sweden, stove tile fragments, fragments of white clay tobacco pipes, etc.

LATVIJAS ARHEOLOGU PUBLIKĀCIJAS
2002. UN 2003. GADĀ
(ar papildinājumiem par 2001. gadu)

PUBLICATIONS BY LATVIAN ARCHAEOLOGISTS
IN 2002 AND 2003

Grāmatas un brošūras

1. Amber in Archaeology: Proceedings of the Fourth International Conference on Amber in Archaeology, Talsi 2001 / Ed. by Curt W. Beck, Ilze B. Loze, Joan M. Todd. – Rīga: Institute of the History of Latvia Publishers, 2003. – 259 p.: ill. – ISBN 9984-601-77-3
2. Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā / atb. red. Ieva Ose. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002. – 463 lpp.: il. – Kopsav. angļu, vācu val. – ISBN 9984-601-29-3
3. Arheoloģija un etnogrāfija / atb. red. Andrejs Vasks. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003.
21. laid.: Pētījumi par akmens laikmetu un agro metālu periodu. – 154 lpp.: il. – Kopsav. angļu val.
4. Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology / Editor of Issue Ilze Biruta Loze. – Rīga: University of Latvia, 2003. – Vol. 2 (39). – 150 p.: ill. – (Humanities and Social Sciences, Latvia). – ISSN 1022-4483
5. *Berga Tatjana*. Rīgas monētu kolekcija Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā: Livonijas periods (13.–16. gs.). – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003. – 102, [1] lpp.: il. – ISBN 9984-601-53-6
6. *Berga Tatjana*. Valmieras pils: arheologa stāsts: veltījums Valmieras pilsētas 720 gadiem. – [Valmiera: b.i.], 2003. – 79, [1] lpp.: il. – Kopsav. angļu, krievu val. – ISBN 9984-19-489-2
7. *Ciglis Jānis, Rādiņš Arnis*. Ludzas Odukalna kapulauka katalogs. – Rīga: Latvijas Vēstures muzejs, 2002. – 250 lpp.: il. – (Latvijas kultūrvēsturiskais mantojums ārzemju krātuvēs; Nr. 1: Arheoloģija). – ISBN 9984-9485-4-4
8. Civitas et castrum ad Mare Balticum: Baltijas arheoloģijas un vēstures problēmas dzelzs laikmetā un viduslaikos: rakstu krājums – veltījums LZA īstenajam loceklim prof. Dr. habil. hist. Andrim Caunem 65 gadu dzīves jubilejā / sast. Ēvalds Mugerēvičs, Ieva Ose. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002. – 628, [3] lpp.: il., kartes. – Teksts latviešu, angļu, vācu, krievu val. – ISBN 9984-601-40-4

9. *Graudonis Jānis*. Lielupes krastos pirms gadu simtiem: arheoloģiskie pētījumi Jaunsvirlaukas pagastā. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003. – 87 lpp.: il. – ISBN 9984-601-30-7
10. *Graudonis Jānis*. Turaidas pils. – [B.v.]: Turaidas muzejrezervāts, 2003.
 1. [daļa]: Arheoloģiskā izpēte. – 195, [1] lpp.: il. – Kopsav. angļu val. – ISBN 9984-19-451-5. – ISBN 9984-19-452-3 (1. d.)
 2. [daļa]: Atradumi. – 32 lpp. + 80 tabulas. – ISBN 9984-19-451-5. – ISBN 9984-19-453-1 (2. d.)
11. Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas: rakstu krājums / sast. Ingrīda Virse. – Rīga: N.I.M.S., 2002. – 237 lpp.: il. – (Latvijas Vēstures muzeja Raksti; Nr. 8: Arheoloģija, numismātika, antropoloģija, paleobotānika). – Kopsav. angļu val. – ISBN 9984-9985-2-8. – ISSN 1047-4540
12. Latvijas ZA īstenā locekļa prof. Dr. habil. hist. Andra Caunes publicētie darbi 1959–2001: [no grāmatas “Civitas et castrum ad Mare Balticum” (Rīga, 2002)]. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002. – 70, [1] lpp.
13. Pētījumi par ordeņpīlim Latvijā / sast. Ieva Ose. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002. – 501, [2] lpp., 16 lpp. il.: il. – Kopsav. angļu, vācu val. – (Latvijas viduslaiku pilis; 3). – ISBN 9984-602-41-2
14. Senā Rīga: pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē / atb. red. Andris Caune. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003.
 4. [sēj.] – 461, [1] lpp.: il. – Kopsav. angļu, vācu val. – ISBN 9984-601-89-7
15. *Šnē Andris*. Sabiedrība un vara: sociālās attiecības Austrumlatvijā aizvēstures beigās. – Rīga: Intelekts, 2002. – 469 lpp. – Kopsav. angļu val. – ISBN 9984-600-06-8
16. Ventspils muzeja raksti = Acta historica Vindaviensia / sast. Armands Vījups. – Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla “Latvijas Vēsture” fonds, 2002.
 2. [sēj.] – 215 lpp.: il. – Kopsav. angļu val. – ISBN 9984-643-47-6
17. Zemgaļi senatnē = Žiemgāļi senovēje / teksta aut.: Rasa Banytė-Rowell, Zane Buža, Jānis Ciglis, Eglė Gričiuvienė, Romas Jarockis, Arnis Rādiņš, Ernestas Vasiliauskas, Ilona Vaškevičiūtė, Ingrīda Līga Virse, Irita Žeiere. – Rīga: Latvijas Vēstures muzejs: Lietuvas Nacionālais muzejs, 2003. – 109 lpp.: il. – ISBN 9984-747-01-8
18. *Zemītis Guntis*. Ārvalstu valsts un tiesību vēsture. – Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2003. – 300 lpp.: il. – ISBN 9984-728-60-9
19. *Zunde Māris*. Kultūrvēsturisko un dabas objektu dendrohronoloģiskā datēšana un tās perspektīvas Latvijā = Dendrochronological Dating of Natural and Historical Sites and its Future Prospects in Latvia: promocijas darba kopsavilkums bioloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai. – Rīga: [b.i.], 2003. – 45 lpp.

20. *Apala Z., Vilka A.* Araiši Lake Fortress: A short overview // Bulletin voor Archeologische Experimenten en Educatie (Leiden). – Jaargang 7, nr. 1 (2002, februari), p. 10-13.
21. *Apals J.* Araiši Lake Fortress in Latvia // Viking Heritage Magazine. – Visby, Sweden. – [N] 4 (2002), p. 24-25.
22. Araiši Lake Fortress / Scientific director J. Apals // Archäologische Freilichtmuseen in Europa = Archaeological Open Air Museums in Europe. EXARC / Hrsg. G. Schöbel. – Unteruhldingen, 2002. – P. 11-12.
23. *Bebre V.* Leather goods in everyday life in Riga in the 16th–18th centuries // Vana Tallinn: Modus vivendi. – Tallinn, 2002. – Vol. XIII (XVII), p. 88-95.
24. *Берга Т.* Денежное обращение Восточной Латвии в первой половине 17 века // Pieniądz i Banki (tezauryzacja, obieg pieniądzy, bankowość) – Wspólnota Dziejów – Białoruś-Litwa-Łotwa-Polska-Słowacja-Ukraina. Supraśl 5–7 IX 2002: Materiały z V Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. – Warszawa, 2002. – S. 143-148.
25. *Берга Т.* Монетные находки в западной башне замка Кокнесе // Десятая Всероссийская нумизматическая конференция, Псков 15–20 апреля 2002 г.: тезисы докладов и сообщений. – Москва, 2002. – С. 125-126.
26. *Берга Т.* Работа над каталогом рижских монет ливонского периода из коллекции Музея истории города Риги и мореходства // Одиннадцатая Всероссийская нумизматическая конференция, Санкт-Петербург 14–18 апреля 2003 г.: тезисы докладов и сообщений. – Санкт-Петербург, 2003. – С. 134-135.
27. **Caune A.* Das Alltagsleben im mittelalterlichen Riga auf Grund archäologischer Quellen // Städtisches Leben im Baltikum zur Zeit der Hanse. – Lüneburg, 2003. – S. 147-156.
28. **Caune A.* Lehmbedachung der Holzgebäude in Riga im 12.–13. Jahrhundert // Budownictwo i budowniczość w przeszłości. – Łódź, 2002. – S. 109-114.
29. *Цауне А.* Башня крепостной стены XIII в. г. Риги // Castrum, urbis et bellum: збірник наукових прац пам'яті професора Міхаїля Ткачова / науковий редактор Г. Семянчук, А. Мядельскі. – Баранавічы, 2002. – С. 383-390.
30. **Цауне А.* Объяснения происхождения названия Риги и их соответствие археологическим свидетельствам // Балто-славянские исследования. – Москва, 2002. – Т. 15, с. 15-28.
31. *Caune A., Ose I.* Hrad Bauska v Lotyšsku // Zprávy památkové péče. – Praha. – Ročník 63, číslo 4 (2003), s. 231-234. – Resumé s. 295, 299.

32. Цуглис Я. Железные клиновидные топоры в Латвии // *Archaeologia Lituanica*. – Vilnius, 2003. – Т. 4, с. 112-121.
33. Eberhards G., Kalniņa L., Zagorska I. Stone Age habitation in the environs of Lake Burtnieks, Northern Latvia // *International Symposium on Human Impact and Geological Heritage, 12–17 May 2003, Tallinn, Estonia: Excursion Guide and Abstracts*. – Tallinn, 2003. – P. 65-67.
34. Eberhards G., Zagorska I. The environment and the earliest settlement of Latvia, East Baltic // *Recent studies in the Final Palaeolithic of the European plain: Proceedings of a U.I.S.P.P. Symposium, Stockholm, 14–17 October 1999* / Ed. by B. V. Eriksen, B. Bratlund. – Højbjerg, 2002. – P. 85-90.
35. Eriksson G., Lõugas L., Zagorska I. Stone Age hunter – fisher – gatherers at Zvejnieki, northern Latvia: radiocarbon, stable isotope and archaeozoology data // Eriksson G. Norm and difference: Stone Age dietary practice in the Baltic region. – Stockholm, 2003. – Paper III, p. 1-26.
36. Eriksson G., Zagorska I. Do dogs eat like humans? Marine stable isotope signals in dog teeth from inland Zvejnieki // *Mesolithic on the Move: Papers presented at the Sixth International Conference on the Mesolithic in Europe, Stockholm 2000* / Ed. by L. Larsson ... [et al.]. – Oxford, 2003. – P. 160-168.
37. Geological conditions and the earliest inhabitation of the coastal area of Latvia / authors: L. Kalnina, I. Zagorska, G. Eberhards, V. Berzins // *Environment and settling along Baltic Sea coasts through time: NorFA seminar, 3–6 October 2002 in Pärnu, Estonia: Abstracts*. – [Pärnu], 2002. – P. 25.
38. Gerhards G., Zariņa G., Zagorska I. Burial traditions in the East Baltic Mesolithic // *Mesolithic on the Move: Papers presented at the Sixth International Conference on the Mesolithic in Europe, Stockholm 2000* / Ed. by L. Larsson ... [et al.]. – Oxford, 2003. – P. 558-562.
39. Human impact on the geological and archaeological monuments in the Daugava River valley / Authors: A. Saulite, L. Kalnina, A. Cerina, E. Ziedina // *International Symposium on Human Impact and Geological Heritage, 12–17 May 2003, Tallinn, Estonia: Excursion Guide and Abstracts*. – Tallinn, 2003. – P. 119-120.
40. Loze I. B. Late Neolithic Amber Beads and Pendants from the Lake Lubāns Wetland, Latvia // *Beads: Journal of the Society of Bead Researchers* / Ed. by K. Karklins. – Vol. 14 (2002), p. 65-76.
41. Loze I. The Lubāns, North Belarussian and Šagara Cultures as an Eastern Phenomenon of an Eneolithic Cultural Unit // *The Northeast Frontier of Bell Beakers: Proceedings of the symposium held at the Adam Mickiewicz University, Poznań (Poland), May 26–29 2002* / Ed. by J. Czebreszuk, M. Szmyt. – Oxford, 2003. – P. 123-136. – (BAR International series; 1155).

42. Лозе И. Деревянные изделия с жилища среднего неолита поселения Звидзе (Латвия) // Материалы международной конференции Каменный век европейских равнин: объекты из органических материалов и структура поселений как отражение человеческой культуры, Сергиев Посад 1–5 июля 1997 г. – Сергиев Посад, 2001. – С. 205–210.
43. *Mugurēvičs Ē.* Die Geschichte des Ostbaltikums (Ende 12.–14. Jh.) im Spiegel der Chronik Hermann's von Wartberge "Chronicon Livoniae" // 3rd Conference The Medieval Chronicle = Die Mittelalterliche Chronik = La Chronique Medievale, Utrecht, 12–17 July 2002: Abstracts. – [Utrecht, 2002?] – P. 53–54.
44. *Mugurēvičs Ē.* Forest animals and hunting in medieval Livonia // Centre. Region. Periphery. Medieval Europe Basel 2002: 3. Internationaler Kongress der Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit = 3rd International Conference of Medieval and Later Archaeology = 3ème Congrès international de l'Archéologie médiévale et post-médiévale, 10–15 September 2002, Basel (Switzerland): Programm, [Abstracts]. – [Basel / Hertingen, 2002]. – P. 10, 27.
45. *Mugurēvičs Ē.* Forest animals and hunting in medieval Livonia // Centre. Region. Periphery. Medieval Europe Basel 2002: [3rd International Conference of Medieval and Later Archaeology, 10–15 September 2002, Basel (Switzerland): Preprinted Papers] / Ed. by G. Helmig, B. Scholkmann, M. Untermann. – Hertingen, 2002. – Vol. 1, p. 177–181.
46. **Ose I.* Archäologische Spuren des mittelalterlichen Rathauses in Riga // The Medieval Town in the Baltic. Hanseatic History and Archaeology, II: Proceedings of the third and fourth seminar, Tartu, Estonia, 12th–13th June 1999 and 8th–10th June 2000 / Ed. Rünno Vissak, Ain Mäesalu. – Tartu, 2002. – S. 75–82.
47. **Радиньш А.* Даугмале и Гнездово (Проблема образования городов) // Гнездово: 125 лет исследования памятника. – Москва, 2001. – С. 136–145. – (Труды Государственного Исторического музея; выпуск 124).
48. *Радиньш А.* Даугмале и Даугавский путь: к проблеме образования городов // *Archaeologia Lituana.* – Vilnius, 2003. – Т. 4, с. 152–160.
49. **Sne A.* Castles, towns and villages – different landscapes of power in the territory of Latvia from 11th to 16th century // Centre. Region. Periphery. Medieval Europe Basel 2002: [3rd International Conference of Medieval and Later Archaeology, 10–15 September 2002, Basel (Switzerland): Preprinted Papers] / Ed. by G. Helmig, B. Scholkmann, M. Untermann. – Hertingen, 2002. – Vol. 2, p. 261–265.
50. **Spirģis R.* Neue Zeugnisse von Bewohnern des Nordkurlands im archäologischen Material Rigas // The Medieval Town in the Baltic. Hanseatic History and Archaeology, II: Proceedings of the third and fourth seminar, Tartu, Estonia, 12th–13th June 1999 and 8th–10th June 2000 / Ed. Rünno Vissak, Ain Mäesalu. – Tartu, 2002. – S. 67–74.

51. *Svarane D. Archaeological evidence of metalworking from medieval Riga // The Medieval Town in the Baltic. Hanseatic History and Archaeology, II: Proceedings of the third and fourth seminar, Tartu, Estonia, 12th-13th June 1999 and 8th-10th June 2000 / Ed. Rünno Vissak, Ain Mäesalu. – Tartu, 2002. – P. 99-108.
52. Svarane D. The Use of Inlay Techniques on Artefacts Made in Latvia in the Early Middle Ages // European Association of Archaeologists. 9th Annual Meeting, 10th-14th September 2003, St. Petersburg, Russia: Final Programme and Abstracts. – [St. Petersburg, 2003]. – P. 52-53.
53. *Urtanas J. Latviškų padavimų motyvas – pinigų statinė šaltinyje prie pilikalnio // Nuo kulto iki simbolio. – Vilnius, 2002. – P. 106-120. – (Senovės baltų kultūra; 6).
54. *Urtane M., Urtans J. Latvia: [Current national approaches] // Europe's Cultural Landscape: archaeologists and the management of change / Ed. G. Fairclough, S. Rippon. – [S. l.], 2002. – P. 179-182. – (EAC Occasional Paper; 2).
55. *Urtans J. A Post Medieval dockyard in Ventspils (Latvia): from the air, in the ground and underwater // Aerial Archaeology. Developing Future Practice / Ed. R.H. Bewley, W. Raczkowski. – Amsterdam; Berlin; Oxford; Tokyo; Washington, 2002. – P. 116-121. – (NATO Science Series. Series 1: Life and Behavioural Sciences; vol. 337).
56. *Urtans J., Rains V. A Dockyard in Ventspils (Latvia) // Maritime Archäologie Heute / Hrsg. C.O. Cederlund, K. Krüger. – Rostock, 2002. – P. 177-185.
57. Urtans J., Rains V. Latvia // Treasures of the Baltic Sea: A hidden wealth of culture / Ed. U. Djerw, J. Rönby. – Stockholm, 2003. – P. 103-111. – (Swedish Maritime Museum's report series; no. 46).
58. *Urtans J., Rains V. Lettland // Östersjöns skatter. Det dolda kulturlandskapet. – Stockholm, 2001. – P. 103-111. – (Sjöhistoriska museets rapportserie; nr. 44).
59. Vasks A. Early metalurgy in Latvia // I bronzi antichi: Produzione e tecnologia: Atti del XV Congresso Internazionale sui Bronzi Antichi, organizzato dall'Università di Udine, sede di Gorizia, Grado-Aquileia, 22-26 maggio 2001. – Montagnac, 2002. – P. 35-39. – (Monographies instrumentum; 21).
60. Vasks A. The symbolism of stone work-axes (based on material from the Daugava Basin) // Archaeologia Lituana. – Vilnius, 2003. – T. 4, p. 27-32.
61. Zagorska I. The East Baltic at the Crossroads of the Prehistory // The Roots of Peoples and Languages of Northern Eurasia IV, Oulu 18.08-20.08, 2000 / Ed. by K. Julku. – Oulu, 2002. – P. 293-300.
62. *Zagorska I. Late Palaeolithic antler and bone hunting equipment from East Baltic // 4-th international meeting of the ICAZ "Worked bone research group". – Tallinn, 2003. – P. 44.

63. *Zagorska I. Zvejnieki archaeological complex before and after C 14 datings // Workshop "Uniting sea" thesis. – Uppsala, 2002. – P. 12.
64. Загорская И. Комплексы костяных орудий эпохи мезолита на территории Восточной Прибалтики // Материалы международной конференции Каменный век европейских равнин: объекты из органических материалов и структура поселений как отражение человеческой культуры, Сергиев Посад 1–5 июля 1997 г. – Сергиев Посад, 2001. – С. 105-110.
65. Zariņa A. Die Spinnerätfunde aus dem Gräberfeld Salaspils Laukskola (10.–13. Jh.) // Textilien aus Archäologie und Geschichte: Festschrift für Klaus Tidow / hrsg. von L. B. Jørgensen, J. Banck-Burgess, A. Rast-Eicher. – Neumünster, 2003. – S. 104-109.
66. Зирне С. Археологические памятники особо охраняемой государством территории "Ливский берег" // Archeologijos paminklas: nuo atradimo iki rekonstrukcijos: Konferencijos medžiaga. – Šiauliai, 2002. – P. 27-36.
67. Zunde M. An example of the practical use of historic pictorial and cartographic material for confirming a dendrochronological dating // EuroDendro 2003: Conference of the European Working Group for Dendrochronology 10 to 14 September 2003 in Oberurgl, Tyrol, Austria: Abstracts. – Innsbruck, 2003. – P. 105.
68. Zunde M. Possible problems of dendrochronologically locating the source area of exported historic wood // EuroDendro 2003: Conference of the European Working Group for Dendrochronology 10 to 14 September 2003 in Oberurgl, Tyrol, Austria: Abstracts. – Innsbruck, 2003. – P. 104.

Zinātniski raksti un referātu tēzes Latvijas izdevumos

69. Apala Z. Arheoloģiskie pētījumi Cēsu viduslaiku pili // APL. – Rīga, 2002. – 145.-154. lpp.
70. Apala Z., Zariņa A. Par kādu 11. gs. sievietes apbedījumu Gūģeru kapulaukā // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 545.-554. lpp.
71. Apals J. Ordeņa un biskapa piļu celtniecības stratēģija Gaujas baseinā 13.–14. gs. // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 197.-214. lpp.
72. Asaris J. Couronian helmets // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 5-17.
73. Asaris J. Pilskalnu loma Kurzemes viduslaiku centru izveidē // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 119.-127. lpp.
74. Atgāzis M. Latvijā atrastie senākie zobeni // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 345.-366. lpp.
75. Atgāzis M. Vairogi, bruņcepures un bruņas Latvijā 10.–13. gadsimtā // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2002), 21.-55. lpp.

76. *Atgāzis M., Muižnieks V.* Dzelzs laikmeta senvietu apzināšana Rietumzemgalē // APL. – Rīga, 2002. – 69.-80. lpp.
77. *Bebre V.* Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Skārņu un Vaļņu ielā // APL. – Rīga, 2002. – 225.-227. lpp.
78. *Bebre V.* Arheoloģiskie pētījumi Valmieras viduslaiku pilsētā, ordeņa pili un Sv. Simaņa baznīcas kapsētā // APL. – Rīga, 2002. – 307.-314. lpp.
79. *Bebre V.* Drinking horns in Latvia (3rd-13th century) // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 18-35.
80. *Bebre V.* Dzeramie ragi kuršu apbedījumos // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 96.-118. lpp.
81. *Bebre V.* Senākie ādas maki rīdzinieku ķemmēm // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 367.-378. lpp.
82. *Bebre V.* Viduslaiku koka rīki rīdzinieku māsasaimniecībā // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 13.-36. lpp.
83. *Berga T.* Arheoloģiskā uzraudzība Valmieras vecpilsētā // APL. – Rīga, 2002. – 315.-317. lpp.
84. *Berga T.* Kokneses pils monētu depozīts // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 379.-397. lpp.
85. *Berga T.* Rīgas bīskapijas 13. gadsimta vidus monētas // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 37.-44. lpp.
86. *Berga T.* Senās apbedīšanas tradīcijas Slutišķu kapsētā (15.-17. gs. sākums) // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 49.-64. lpp.
87. *Berga T.* Valmieras ordeņpils arheoloģiskā izpēte (1988-1996) // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 269.-295. lpp.
88. *Bērziņš V.* Amberworking as a Specialist Occupation at the Sārņate Neolithic Site, Latvia // Amber in Archaeology. – Rīga, 2003. – P. 34-46.
89. *Bērziņš V.* Dzintara apstrādes specializācija Sārņates neolīta apmetnē // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 5.-22. lpp.
90. *Bērziņš V.* Izrakumi Vendzavu mezolīta apmetnē un apzināšana Ventspils rajona Užavas, Puzes, Popes un Ances pagastā // APL. – Rīga, 2002. – 15.-22. lpp.
91. *Bērziņš V.* Mezolīta apmetne Užavas Vendzavās // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 29.-43. lpp.
92. *Bērziņš V.* Sārņates apmetnes keramikas klasifikācija un statistiska analīze // AE. – Rīga, 2003. – 21. laid., 53.-74. lpp.
93. *Buža Z.* Kapulauki; Dzīvesvietas // Zemgaļi senatnē = Žiemgaliai senovėje. – Rīga, 2003. – 28.-38., 38.-49. lpp.
94. *Caune A.* Arheoloģiskās liecības par stikla apstrādi Rīgā 13.-14. gadsimtā // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 45.-57. lpp.

95. *Caune A.* Ko devuši trīsdesmit gadu (1969–1999) arheoloģiskie pētījumi Rīgas vecpilsētā: [tēzes] // Latvijas Zinātņu akadēmija. Gadagrāmata, 2002. – Rīga, 2002. – 113.-114. lpp.
96. *Caune A.* Ordenpils Bauskā: kādas vēlo viduslaiku pils dibināšanas cēloņi // Pētījumi par ordenpiliem Latvijā. – Rīga, 2002. – 51.-65. lpp.
97. *Caune A.* Rīgas 13.–15. gadsimta aizsargmūra būvperiodi pēc 1971.–1973. gada arheoloģisko izrakumu materiāliem Trokšņu un Torņa ielā // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 183.-201. lpp.
98. *Caune A., Ose I.* Viduslaiku piļu apsekošana Latvijā // APL. – Rīga, 2002. – 155.-167. lpp.
99. *Celmiņš A.* Arheoloģiskie pētījumi Rīgā, Basteja bulvārī 8 // APL. – Rīga, 2002. – 228.-235. lpp.
100. *Celmiņš A.* Daži Rīgas un Ziemeļkurzemes 11.–14. gadsimta etniskās vēstures aspekti // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 156.-171. lpp.
101. *Celmiņš A.* The 'lost' Salaspils Stone Head // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 36-47.
102. *Celmiņš A.* Metāla mūzikas instrumenti vargani Rīgas arheoloģiskajā materiālā // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 407.-421. lpp.
103. *Celmiņš A.* Rīgas arhibīskapa Mihaela Hildebranda apbedījums Doma pagalmā // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 92.-104. lpp.
104. *Celmiņš A.* Rīgas Doma pagalma izpēte // APL. – Rīga, 2002. – 337.-346. lpp.
105. *Ciglis J.* Apdzīvotā teritorija; Zemgaļu zemes un sabiedrības sociālā struktūra 12.–13.gs.; Krusta kari un zemgaļu pakļaušana; Pēc iekarošanas // Zemgaļi senatnē = Žiemgaliai senovėje. – Rīga, 2003. – 21.-28., 83.-90., 91.-98., 98.-103. lpp.
106. *Ciglis J.* Arheoloģiskā uzraudzība Siguldas pilsdrupās 2000. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 168.-171. lpp.
107. *Ciglis J.* Rīgas pils 16. gadsimta telpu izvietojuma rekonstrukcijas mēģinājums // Pētījumi par ordenpiliem Latvijā. – Rīga, 2002. – 119.-163. lpp.
108. *Ciglis J.* Senās Sēlijas vēsturiskās ģeogrāfijas problēmas // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 9.-23. lpp.
109. *Dobeļe S., Ruša M.* Arheoloģiskās uzraudzības darbi Rīgā, Vaļņu ielā 25 // APL. – Rīga, 2002. – 236.-239. lpp.
110. *Eberhards G., Kalniņa L., Zagorska I.* Senais Burtnieku ezers un akmens laikmeta apdzīvotās vietas // AE. – Rīga, 2003. – 21. laid., 27.-40. lpp.
111. *Eriksone G., Zagorska I.* Ko ēda akmens laikmeta suņi? // AE. – Rīga, 2003. – 41.-52. lpp.
112. *Grasis N.* Žucevas kultūras izcelšanās un attīstība apmetņu kontekstā: pētniecības retrospekcija un perspektīva // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 55.-83. lpp.

113. *Grasis N., Ziediņa E.* Arheoloģiskie izrakumi Celmu mezolīta un vēlā neolīta apmetnē // APL. – Rīga, 2002. – 23.-32. lpp.
114. *Grūbe J.* Bauskas pils nocietinājumu senākie plāni // *Civitas et castrum ad Mare Balticum.* – Rīga, 2002. – 145.-156. lpp.
115. *Grūbe J.* Bauskas pils zemes nocietinājumu attīstība no 16. gs. beigām līdz 18.gs. sākumam // *Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā.* – Rīga, 2002. – 66.-90. lpp.
116. *Grūbe J.* Uzraudzības darbi Bauskas vecpilsētā // APL. – Rīga, 2002. – 318.-319. lpp.
117. *Jemļjānovs E.* Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Turaidas Kārļa kalnā // APL. – Rīga, 2002. – 81.-83. lpp.
118. *Kuniga I.* Aizsardzības izrakumi Kristapiņu kapulaukā un apmetnē // APL. – Rīga, 2002. – 127.-130. lpp.
119. *Kuniga I.* Mēness veida piekariņi Latvijas arheoloģiskajā materiālā // *Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas.* – Rīga, 2002. – 91.-108. lpp.
120. *Loze I.* Arheoloģiskie izrakumi Ģipkas A apmetnē 2001. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 33.-42. lpp.
121. *Loze I.* Auklas keramikas kultūra Latgolas nūvodā // *Pasaules latgališu 2. konferences materiāli, Rēzeknē, 2002. gada 11.-13. augustā.* – Rēzekne, 2002. – 22.-23. lpp.
122. *Loze I.* Auklas keramikas kultūras pētniecības aspekti Latvijā // *AE.* – Rīga, 2003. – 21. laid., 81.-109. lpp.
123. *Loze I.* Dažas neolīta rituāla iezīmes Ziemeļkurzemes kāpu apmetnēs // *Ventspils muzeja raksti.* – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 52.-61. lpp.
124. *Loze I.* Middle Neolithic Amber Workshops in the Lake Lubāns Depression // *Amber in Archaeology.* – Rīga, 2003. – P. 72-89.
125. *Loze I.* Piltuvkausu kultūras keramikas atradumi Lubāna ezera mitrzmē (Zvidzes apmetne) // *AE.* – Rīga, 2003. – 21. laid., 75.-80. lpp.
126. *Loze I.* The theme of the grass snake in Neolithic material from Latvia // *Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology.* – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 48-59.
127. *Loze I.* Vidējā neolīta dzintara resursi Latvijā un dzintara rotu izplatības ceļi // *Personība. Laiks. Komunikācija: tiesības, vēsture un kultūrvēsture: starptautiskās zinātniskās konferences materiāli, 2003. gada 27.-28. februāris = Personality. Time. Communication: Law, history and culture: Proceedings of the International Scientific Conference, February 27-28, 2003.* – Rēzekne, 2003. – 202.-208. lpp.
128. *Loze I.* Ziemeļkurzemes neolīta māla sīkplastika: antropomorfās figūras // *Latvijas māksla tuvplānos.* – [Rīga], 2003. – 9.-18. lpp.

129. *Lukševica L., Lukševics E., Zagorska I.* Ziemeļbrieža Rangifer tarandus atlieku izplatība Latvijā // Latvijas Universitātes 61. zinātniskā konference: Ģeogrāfija, ģeoloģija, vides zinātne: referātu tēzes. – Rīga, 2003. – 93.-95. lpp.
130. *Lūsēns M.* Arheoloģiskā uzraudzība Ventspilī // APL. – Rīga, 2002. – 320.-324. lpp.
131. *Lūsēns M.* Daugavas labā krasta izbūve Rīgas pilsētā 15.–18. gs. // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 109.-118. lpp.
132. *Lūsēns M.* Pētījumi Rīgā, 11. novembra krastmalā, un arheoloģiskā uzraudzība vecpilsētā // APL. – Rīga, 2002. – 249.-261. lpp.
133. *Lūsēns M.* A rich female burial at the pre-Christian cemetery of Ance // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 60-76.
134. *Lūsēns M.* Ventspils Livonijas ordeņa pils apbūve 13.–16. gadsimtā // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 172.-183. lpp.
135. *Lūsēns M., Celmiņš A.* Arheoloģiskie pētījumi Rīgā, Mārstaļu ielā 17 // APL. – Rīga, 2002. – 240.-248. lpp.
136. *Lūsēns M., Ruša M.* Arheoloģiskā uzraudzība Limbažu un Kuldīgas pils teritorijā // APL. – Rīga, 2002. – 172.-183. lpp.
137. *Melne I.* Aizkraukles viduslaiku kapsēta // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 119.-141. lpp.
138. *Melne I., Ciglis J.* Pētījumi Rīgas pils ziemeļu korpusa pagrabstāvā // APL. – Rīga, 2002. – 184.-191. lpp.
139. *Mugurēvičs Ē.* Iekšējā kārtība un dzīvesveids viduslaiku bīskapa rezidencē Vācu ordeņa zemē Prūsijā 15. gs. // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 409.-457. lpp.
140. *Mugurēvičs Ē.* Kuršu arheoloģijas pētniecības historiogrāfija // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 62.-69. lpp.
141. *Mugurēvičs Ē.* Viking Age and Medieval Finds of East Baltic Amber in Latvia and the Neighbouring Countries (9th–16th Century) // Amber in Archaeology. – Rīga, 2003. – P. 90-95.
142. *Mugurēvičs Ē., Spirģis R.* Arheoloģiskās liecības par akām Latvijas mūra pilis (12. gs. beigas – 18. gs.) // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 349.-370. lpp.
143. *Muižnieks V.* Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Kaļķu ielā 11a un Zirgu ielā 12 // APL. – Rīga, 2002. – 262.-268. lpp.
144. *Muižnieks V.* Arheoloģiskie pētījumi Puzes Lejaskroga kapsētā un viduslaiku apbedīšanas tradīcijas Ziemeļkurzemē // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2003. – 3. [sēj.], 94.-112. lpp.
145. *Muižnieks V.* Baznīcas apbedīšanas vietas Rietumvidzemē 13.–18. gadsimtā // LZA Vēstis. A. – Nr. 5-6 (2003), 10.-34. lpp.

146. *Muižnieks V., Vasks A., Vijups A.* Izrakumi Puzes Lejaskroga kapsētā 2001. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 347.-354. lpp.
147. *Muižnieks V., Vilcāne A.* Preiļu kapsēta un dažas apbedīšanas tradīcijas Latgalē 17. gs. otrajā pusē un 18. gs. // *Civitas et castrum ad Mare Balticum.* – Rīga, 2002. – 555.-566. lpp.
148. *Ose I.* Aizkraukles ordeņpils 14.–15. gs. plānojuma rekonstrukcija // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 318.-348. lpp.
149. *Ose I.* Arheoloģiskie pētījumi Rīgā, Kungu un Kaļķu ielā // APL. – Rīga, 2002. – 269.-282. lpp.
150. *Ose I.* Jauni dati par pilsētas pirmo aizsargmūri: [tēzes] // Latvijas Zinātņu akadēmija. Gadagrāmata, 2002. – Rīga, 2002. – 114.-115. lpp.
151. *Ose I.* Kurzemes un Zemgales ordeņpiļu attēli Marķīza Pauluči albumā // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 458.-468. lpp.
152. *Ose I.* Ordeņpilis Latvijā // Pētījumi par ordeņpilīm Latvijā. – Rīga, 2002. – 9.-48. lpp.
153. *Ose I.* Pētījumi Cesvaines pils teritorijā // APL. – Rīga, 2002. – 192.-198. lpp.
154. *Ose I.* Salaspils Zviedru skanstis // *Civitas et castrum ad Mare Balticum.* – Rīga, 2002. – 205.-223. lpp.
155. *Ose I.* Viduslaiku Rīgas aizsargmūris // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 202.-264. lpp.
156. *Radiņš A.* Pirmo pilsētu veidošanās problēma Latvijā // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 143.-152. lpp.
157. *Radiņš A.* Priekšvārds; Saimniecība un starptautiskie sakari // Zemgaļi senatnē = Žiemgaliai senovėje. – Rīga, 2003. – 7.-8., 65.-82. lpp.
158. *Reinfelde I.* "Reilija" pīpes Rīgas arheoloģiskajā materiālā // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 58.-67. lpp.
159. *Reinfelde I., Vijups A.* 17. gs. baltmāla pīpes Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja arheoloģiskajā materiālā // APL. – Rīga, 2002. – 283.-295. lpp.
160. *Ritums R.* Maznodupju akmeņu konstrukcijas izpēte // APL. – Rīga, 2002. – 84.-92. lpp.
161. *Ritums R., Ciglis J., Grasis N.* Arheoloģiskie izrakumi Ventspilī, Ostas ielā 23 un Nikolaja kapsētā // APL. – Rīga, 2002. – 325.-336. lpp.
162. *Ritums R., Kalniņa L.* Ieskats Abavas ielejas senāko apdzīvoto vietu izpētē // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 153.-169. lpp.
163. *Rozenvalds R., Asaris J.* Pārbaudes izrakumi Tukuma pilskalnā un apmetnē // APL. – Rīga, 2002. – 93.-96. lpp.
164. *Ruša M.* Arheoloģiskie aizsardzības izrakumi Baranaukas pilskalnā // APL. – Rīga, 2002. – 97.-105. lpp.

165. *Ruša M.* Arheoloģiskie izrakumi Kokneses viduslaiku pili // APL. – Rīga, 2002. – 199.-204. lpp.
166. *Spirģis R.* Arheoloģiskā uzraudzība un fiksācija Rīgā, Mārstaļu ielā, Mazajā Jaunielā un Doma laukumā // APL. – Rīga, 2002. – 296.-299. lpp.
167. *Spirģis R.* Jaunas atziņas par uzkalniņiem ar akmens riņķi Daugavas lībiešu kapulaukos // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 567.-577. lpp.
168. *Spirģis R.* Lībiešu 1. un 2. tipa bruņrupuču saktas Daugavas lejtecē 10.–12. gadsimtā // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2003), 31.-50. lpp.
169. *Spirģis R.* The Liv oval brooches: their origins and the development of the ornamentation // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 77-95.
170. *Spirģis R.* Pētījumi Ikšķiles Kābeļu kapulaukā un Ogres Sarmuļu kapulauka atklāšana // APL. – Rīga, 2002. – 131.-142. lpp.
171. *Spirģis R.* Skandināvu bruņrupuču saktas Daugavas lejtecē 7.–11. gs. // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2003), 23.-40. lpp.
172. *Strēle I.* Rīdzenes upes gultnē atrastie 16.–17. gs. pulvera ragi // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 68.-73. lpp.
173. *Svarāne D.* Jauni dati par metālapstrādi viduslaiku Rīgā // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 324.-336. lpp.
174. *Šnē A.* Aizvēstures sabiedrību pētniecības attīstība Latvijā // LZA Vēstis. A. – Nr. 1 (2002), 10.-18. lpp.
175. *Šnē A.* Arheoloģiskās uzraudzības darbi Krustpils pili // APL. – Rīga, 2002. – 205.-208. lpp.
176. *Šnē A.* Kādas sabiedrības portrets: Sārāju senkapi un sociālpolitiskās attiecības Kurzemē aizvēstures beigās // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 128.-155. lpp.
177. *Šnē A.* Karošana un vara Austrumlatvijas sabiedrībās aizvēstures beigās (7.–12. gs.) // Latvijas Vēsture. – [Nr.] 2 (2003), 40.-50. lpp.
178. *Šnē A.* Sociālais statuss un apbedījumi: par dažiem Austrumlatvijas vēlās aizvēstures kapulauku sociālās interpretācijas jautājumiem // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 171.-182. lpp.
179. *Šnē A.* Vara un sociālā organizācija lībiešu vēlē dzelzs laikmeta vadonības sabiedrībās // Latvijas Vēsture. – [Nr.] 3 (2003), 11.-23. lpp.
180. *Tilko S.* Rīgas 13.–14. gadsimta kaula stāvķemmes // Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 74.-91. lpp.
181. *Tilko S.* Rīgas vienpusējā saliktā kaula ķemme // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 534.-542. lpp.
182. *Treijs N.* Pārskats par arheoloģisko izrakumu norisi Siguldas pilsdrupās 1987. un 1988. gadā // Pētījumi par ordeņpiliem Latvijā. – Rīga, 2002. – 256.-266. lpp.

183. *Urtāns J.* Arheoloģisko vietu jaunatklājumi Latvijā 2000. un 2001. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 106.-116. lpp.
184. *Urtāns J.* Oleru rúnakmens – viltojums vai atdarinājums? // Latvijas Vēsture. – [Nr.] 1 (2003), 29.-39. lpp.
185. *Urtāns J.* Ventspils Dokupes doks // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 184.-192. lpp.
186. *Urtāns J., Rains V.* Arheoloģiskie pētījumi Ventspilī pie Dokupes // APL. – Rīga, 2002. – 384.-392. lpp.
187. *Vaska B.* Viduslaiku ornamenti Rietumlatvijā pēc arheoloģiskajiem materiāliem // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2003. – 3. [sēj.], 34.-93. lpp.
188. *Vasks A.* Akmens darba cirvji Daugavas baseinā: apdzīvotības raksturojums // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 27.-43. lpp.
189. *Vasks A.* Akmens darba cirvju simbolika (pēc Daugavas baseina materiāliem) // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 183.-190. lpp.
190. *Vasks A.* Akmeņu krāvumu kapulauki Kurzemē // AE. – Rīga, 2003. – 21. laid., 141.-153. lpp.
191. *Vasks A.* Izrakumi Rendā 2000. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 43.-50. lpp.
192. *Vasks A.* Par kuršu ziemeļu robežu I gadu tūkstoši // Vārds un tā pētišanas aspekti: rakstu krājums. – Liepāja, 2003. – 7. [laid.], 111.-118. lpp.
193. *Vasks A.* Par tekstilās keramikas izplatību Latvijā bronzas un dzelzs laikmetā // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2001), 51.-62. lpp.
194. *Vasks A.* Rietumlatvija bronzas laikmeta sakaru lokā // AE. – Rīga, 2003. – 21. laid., 132.-140. lpp.
195. *Vijups A.* Puzes pilskalna depozīts // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2003. – 3. [sēj.], 15.-33. lpp.
196. *Vijups A.* Staldzenes bronzas laikmeta depozīts // APL. – Rīga, 2002. – 51.-55. lpp.
197. *Vijups A.* Zīmes kuršu lentveida aproču iekšpusē un Puzes Lejaskroga kapsētas 82. kaps // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 195.-202. lpp.
198. *Vilcāne A.* Aizsardzības izrakumi Preiļu 17. gs. otrās puses un 18. gs. kapsētā // APL. – Rīga, 2002. – 355.-360. lpp.
199. *Vilcāne A.* Ancient Latgalian women's ornaments // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 118-140.
200. *Vilcāne A.* Arheoloģiskās liceības par Jersikas piļskolnu // Pasaules latgaļiņu 2. konferences materiāli, Rēzeknē, 2002. gada 11.-13. augustā. – Rēzekne, 2002. – 50.-51. lpp.
201. *Vilcāne A.* Arheoloģiskie izrakumi Jersikas pilskalnā 2000. un 2001. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 117.-122. lpp.
202. *Vilcāne A.* Arheoloģiskie pētījumi Dinaburgas pili 2000. gadā // APL. – Rīga, 2002. – 209.-215. lpp.

203. *Vilcāne A.* Jersikas pilskalna apdzīvotība // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2003), 5.-22. lpp.
204. *Vilcāne A.* Jersikas Visvaldis – seno latgaļu valdnieks // *Personība. Laiks. Komunikācija: tiesības, vēsture un kultūrvēsture: starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*, 2003. gada 27.–28. februāris = *Personality. Time. Communication: Law, history and culture: Proceedings of the International Scientific Conference February 27–28, 2003.* – Rēzekne, 2003. – 187.-192. lpp.
205. *Virse I.* Par dažiem atradumiem Vērgales Ošenieku kapulaukā // *Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas.* – Rīga, 2002. – 191.-200. lpp.
206. *Virse I.* Zemgaļu etniskās vēstures izpēte // *Zemgaļi senatnē = Žiemgaliai senovėje.* – Rīga, 2003. – 9.-21. lpp.
207. *Zagorska I.* Apzināšanas ekspedīcija Burtnieku ezera ziemeļdaļas krastos 2001. gada rudenī // *APL.* – Rīga, 2002. – 64.-66. lpp.
208. *Zagorska I.* The 'Gold Cost' of the Gulf of Riga // *Amber in Archaeology.* – Rīga, 2003. – P. 108-115.
209. *Zagorska I.* Izrakumi Ziedoņskolas senvietu kompleksā // *APL.* – Rīga, 2002. – 56.-63. lpp.
210. *Zagorska I.* Kurzemes piekrastes senākā apdzīvotība // *Ventspils muzeja raksti.* – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 17.-28. lpp.
211. *Zagorska I.* Radioaktīvā oglekļa datējumi par senāko Austrumbaltijas apdzīvotību // *AE.* – Rīga, 2003. – 21. laid., 11.-26. lpp.
212. *Zagorska I., Eberhards G., Kalniņa L.* Akmens laikmeta apdzīvotība senā Burtnieka krastos // *Latvijas Universitātes 61. zinātniskā konference: Ģeogrāfija, ģeoloģija, vides zinātne: referātu tēzes.* – Rīga, 2003. – 196.-197. lpp.
213. *Zariņa A.* Vērpšanas rīki Salaspils Laukskolas 10.–13. gadsimta apbedījumos // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 5.-15. lpp.
214. *Zeļenkovs A.* Arheoloģiskie izrakumi Jelgavas pili 2002. gadā // *Latvijas Kara muzeja gadagrāmata.* – Rīga, 2002. – 3. [laid.], 175.-178. lpp.
215. *Zeļenkovs A.* Dažas piezīmes par metamo ierīču pielietošanu Livonijā 13.–14. gadsimtā // *Latvijas Kara muzeja gadagrāmata.* – Rīga, 2001. – 2. [laid.], 8.-32. lpp.
216. *Zeļenkovs A.* Durbes kauja 1260. gada 13. jūlijā. Kuršu lomas atainojums vēstures avotos // *Latvijas Kara muzeja gadagrāmata.* – Rīga, 2002. – 3. [laid.], 8.-17. lpp.
217. *Zemītis G.* Apbedījumi ar speciāli bojātu kapa inventāru // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2003), 5.-21. lpp.
218. *Zemītis G.* Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Vecpilsētas ielā 8a, Kungu un Tirgoņu ielā // *APL.* – Rīga, 2002. – 300.-304. lpp.

219. *Zemītis G.* Arheoloģiskā uzraudzība Talsos un pieminekļu apzināšana Kurzemē // APL. – Rīga, 2002. – 123.-126. lpp.
220. *Zemītis G.* Arheoloģiskie izrakumi Jelgavas pili // APL. – Rīga, 2002. – 216.-224. lpp.
221. *Zemītis G.* Daugmales senkapi pie senpilsētas // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 578.-588. lpp.
222. *Zemītis G.* Kuršu reliģiskie priekšstati pēc rakstītajiem avotiem un arheoloģiskajām liecībām (10.–15. gadsimts) // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 84.-95. lpp.
223. *Zemītis G.* Simbols un simbolikas problēmas Latvijas arheoloģijā // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 23.-44. lpp.
224. *Zemītis G.* The swastica in latvian archaeological material // Art, Applied Art and Symbols in Latvian Archaeology. – Rīga, 2003. – Vol. 2 (39), p. 141-149.
225. *Zirne S., Melne I.* Arheoloģiskās uzraudzības darbi Vecrīgā, Kungu, Kaļķu, M. Monētu un M. Jaunavu ielā // APL. – Rīga, 2002. – 305.-306. lpp.
226. *Zirne S., Rozenvalds R.* Pētījumi Smoņu senkapos un Pelicēnu, Vārpu un Gaujasliču kapsētās // APL. – Rīga, 2002. – 361.-370. lpp.
227. *Zunde M.* Daugavas krasta 15.–17. gs. koka stiprinājumu dendrochronoloģiskā datēšana un tās rezultāti // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2003), 41.-65. lpp.
228. *Zunde M.* Dendrochronologically Dating of the Historical Sites in Old Riga and the Results Obtained // Science, Higher Education, Technologies, Medicine, Humanities in the Baltics – Past and Present: Abstracts of the 21st International Baltic Conference on the History of Science, Riga, 13–15 October. – [Rīga, 2003]. – P. 59-60.
229. *Zunde M.* Koku gadskārtu plaštuma mērījumu precizitāti ietekmējošie faktori // Latvijas Lauksaimniecības universitātes Raksti. – Nr. 7 (302) (2002), 74.-82. lpp.
230. *Zunde M.* Latvijas kultūrvēsturisko objektu dendrochronoloģiskās datēšanas rezultāti // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 44.-63. lpp.
231. *Zunde M.* Rīgā, Trokšņu ielā 14, atsegtās 13. gs. guļbūves dendrochronoloģiskās datēšanas jaunākie rezultāti // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 337.-342. lpp.
232. *Zunde M.* Ventspils pils torņa siju dendrochronoloģiskais datējums // Ventspils muzeja raksti. – Rīga, 2002. – 2. [sēj.], 203.-215. lpp.
233. *Žeiere I.* Apģērbs un rotas // Zemgaļi senatnē = Žiemgaliai senovėje. – Rīga, 2003. – 50.-65. lpp.
234. *Žeiere I.* Rīgas arhibīskapa Mihaela Hildebranda apbedījuma tekstilradumu apskats. – Senā Rīga. – Rīga, 2003. – 4. [sēj.], 120.-126. lpp.
235. *Žeiere I.* 1986.–1989. gada izrakumi Kokneses senkapos // Latvijas arheoloģija: pētījumi un problēmas. – Rīga, 2002. – 201.-236. lpp.

236. *Loze I. Latvia // Encyclopaedia of Archaeology. History and Discoveries / Ed. T.Murray. – Santa Barbara, California; Denver, Colorado; Oxford, England, 2001. – Vol. 2: E-M, p. 793-807.
237. *Mugurēvičs E.* Daugavas tirdzniecības ceļš; Daugavgrīvas klostera annāles; Durbes kauja; Dūsburgas Pētera hronika; Einhards; Galindi; Garozes kauja; Gaujas lībiešu zeme; Gerdene; Grūnavs Simons; Gutasāga; Hermaņa Hēlevēga hronika; Hērodots; Hronikas // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2003. – 2. sēj., 142., 145., 303., 306., 382., 558., 570., 575.-576., 587., 672., 691., 727., 747., 748. lpp.
238. *Šnē A.* Ainavu senkapi; Airītes pilskalns; Aizkalnes senkapi; Aizkraukles viduslaiku pils; Agrais dzelzs laikmets; Agro metālu laikmets; Aizputes pilskalns; Aizputes viduslaiku pils; Aizvēsture; Akmens laikmets; Akmensšķirstu apbedījumi; Akmeņkrāvumu kapulauki; Akmeņrūču senkapi; Alksnīšu senkapi; Alūksnes viduslaiku pils; Andziņu senkapi; Ankeršmitu senkapi; Annas kalns; Annas muižas senkapi; Annasmuižas senkapi; Apmetne; Āraišu viduslaiku pils un apmetne; Ārensburgas kultūra; Arheoloģija; Arheoloģiskie izrakumi; Aronas kalns – pilskalns; Asaru senkapi; Augstais kalns – pilskalns; Auklas keramikas un kaujas cirvju kultūra; Ausenes pilskalns; Aužēļu pilskalns; Avenu senkapi; Avotiņu senkapi; Babītes pilskalns; Bajāru-Jaunzemju senkapi; Bānūžu pilskalns; Batarejas kalns – pilskalns; Baznīcas kalns – pilskalns; Beitu senkapi; Bērzaunes viduslaiku pils; Beteļu senkapi; Bierīņu senkapi; Biržu pilskalns; Bluku senkapi; Brīvēznieku senkapi; Bronzas laikmets; Bruknas pilskalns; Cepļu apmetnes; Ceriņu senkapi; Ceriņu senkapi; Cēsu dzelzceļa stacijas senkapi // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2002. – 1. sēj., 69.-70., 73., 81., 85., 91., 97., 101., 102., 110.-111., 120.-121., 121., 123., 124., 158., 179., 220., 225., 226., 227., 227., 263., 279.-280., 289., 291.-292., 292., 319., 341., 378., 397., 405., 429., 431., 438., 445., 449., 524., 548., 567., 580., 620.-621., 642., 662., 694., 712., 792., 799., 801., 882., 884., 884., 889. lpp.
239. *Urtāns J.* Aderkašu pilskalns; Aišēnu senkapi; Aizkraukles viduslaiku kapsēta; Aizvējiņu pilskalns; Aizviķu pilskalns; Akmens tēli; Alotāju kalns; Altene; Anspoku pilskalns; Antūžu apmetne un senkapi; Āpšukalns; Arāju pilskalns; Arheoloģiskie pieminekļi; Atašienes pilskalns; Avotiņkalns; Avotiņu apmetne; Avotiņu pilskalns; Avotiņu senkapi; Babrānu pilskalns; Baltavas viduslaiku pils; Baltiņu apmetnes un Velna akmens; Baltiņu senkapi; Baltkāju pilskalns; Barankroga senkapi; Bašķu Naudas kalns; Bataru senkapi; Bebru senkapi un Zimogakmens; Bļodas kalns; Bogdanu pilskalns; Bondaru pilskalns un

- apmetne; Brīveru Garadkas kalns; Brīveru senkapi; Bulandu pilskalns; Burgu senkapi; Celensku pilskalns; Cērtenes pilskalns // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2002. – 1. sēj., 47., 86., 97., 110., 111., 112., 121., 122., 164., 171., 232., 243., 274., 281., 282., 292., 354., 437., 438., 446., 475., 476., 505., 506., 526., 547., 570., 576., 718., 723., 732., 780., 822., 833., 864., 885. lpp.
240. *Zemītis G.* Ādircirtnis; Akmens krāvuma kapi; Āmurs; Arkla tiesa; Ausu tīrāmā karotīte; Baltijas somi; Bārdas nazis; Bezripas keramika; Bruģa tiesa; Bruņas; Bruņucepure; Cērte; Cirtnis // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2002. – 1. sēj., 46., 204., 308., 413., 497., 530., 647., 800., 804., 808., 885. lpp.
241. *Zemītis G.* Cilts; Daugmales pilskalns ar senpilsētu un senkapi; Eneolīts; Gaideļu-Viduču senkapi; Galvasrotas; Graudberzis; Gredzens // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2003. – 2. sēj., 30., 162.-163., 429., 543., 559.-560., 640., 647. lpp.
242. *Zirne S.* Abaines apmetne I, II; Aboras I un II apmetne; Agrāriešu senkapi; Ančkinu senkapi I, II; Andeņu senkapi; Auces senkapi; Audaru senkapi; Auļukalna ezera mītne; Bāļu-Šķērstaiņu senkapi un apmetne; Bašku senkapi; Batņu senkapi; Biezo senkapi un apmetne; Bricu ezermitne; Buktu senkapi; Buļļumuižas senkapi // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2002. – 1. sēj., 13., 29., 72., 210.-211., 369., 400., 518., 547., 549.-550., 664., 766., 821., 826. lpp.
243. *Zunde M.* Dendrohronoloģija // Latvijas enciklopēdija. – Rīga: SIA “Valērija Belokoņa izdevniecība”, 2003. – 2. sēj., 191., 192. lpp.

Ziņojumi par konferencēm un zinātnes dzīvi

244. *Bebre V.* Latvijas arheologi ziņo par darbu 2000. un 2001. gadā // Zinātnes Vēstnesis. – [Nr.] 10 (2002, 20. maijs), 2.-3. lpp.
245. *Bebre V.* Somijas arheologi Latvijā // Zinātnes Vēstnesis. – [Nr.] 2 (2002, 21. janv.), 4. lpp.
246. *Bebre V.* Starptautiska konference Tallinā “Dzīvesveids: pilsētnieku ikdienas dzīve, mentalitāte un kultūra” // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 172.-174. lpp.
247. *Berga T., Grīnberga L., Ozoliņa A.* Vienpadsmitā Viskrievijas numismātu konference // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2002), 167.-170. lpp.
248. *Berga T., Zagorska I.* Starptautiska konference par arheologu pētījumiem Baltijā 2000. un 2001. gadā // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 175.-178. lpp.
249. *Bērziņš V.* Arheoloģiskā prakse Francijā // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 177.-178. lpp.

250. *Caune A.* Lekcijas par seno Rīgu Amerikas austrumkrasta latviešu mītņu vietās // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 185.-186. lpp.
251. *Loze I.* Starptautiskais zvanveida kausu kultūras simpozījs Poznaņā // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2002), 188.-190. lpp.
252. *Loze I.* Zvanveida kausu kultūras simpozījs Poznaņā // LZA Vēstis. A. – Nr. 4/5/6 (2002), 103.-105. lpp.
253. *Mugurēvičs Ē.* Pēterburga un Latvijas arheoloģija // Latvijas Vēstnesis. – Nr. 57 (2003, 11. apr.), 10. lpp.
254. *Mugurēvičs Ē.* Starptautiska konference par Lietuvas valsts dibināšanu 1253. gadā // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2003), 162.-165. lpp.
255. *Mugurēvičs Ē.* 3. starptautiskā konference Nīderlandē par viduslaiku hronikām // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 174.-177. lpp.
256. *Mugurēvičs Ē.* 3. starptautiskais kongress Šveicē par viduslaiku un jaunāko laiku arheoloģiju // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 152.-154. lpp.
257. *Mugurēvičs Ē.* Vācu arheoloģijas institūta Romiešu-ģermāņu komisijai – 100 // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 156.-158. lpp.
258. *Muižnieks V., Vaivode L.* Seminārs Leipcigā // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2003), 148.-149. lpp.
259. *Ose I.* Dažas atziņas par arheoloģiskajiem pētījumiem Čehijā // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 159.-161. lpp.
260. *Ose I.* Kara arhīvā Stokholmā atrasti jauni materiāli par Latviju // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 185.-186. lpp.
261. *Ose I.* Simpozījs “Castella Maris Baltici VII” Greifsvaldē // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2003), 159.-162. lpp.
262. Par arheoloģisko izpēti, izglītību un ētiku Latvijā domājot: [diskusija] / *J. Asaris, J. Ciglis, B. Eglāja, V. Rains, A. Šnē, J. Urtāns, A. Vijups* // Latvijas Vēsture. – [Nr.] 2 (2002), 109.-113. lpp.
263. *Spirģis R.* Hanzas pilsētu arheologu 4. kolokvijs Trāvemindē // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 169.-171. lpp.
264. *Spirģis R.* Starptautisks seminārs Somijā par senajiem libiešiem // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 178.-180. lpp.
265. *Zagorska I.* Francijas arheoloģiju iepazīstot // Zinātnes Vēstnesis. – [Nr.] 3 (2002, 4. febr.), 4. lpp.
266. *Zagorska I.* Pa mednieku, zvejnieku un savācēju pēdām Edinburgā // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2003), 146.-148. lpp.
267. *Zagorska I.* Satiekas arheoloģiskā kaula un raga apstrādes pētnieki // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2003), 157.-159. lpp.
268. *Zagorska I.* Vēlais paleolīts lielajā Eiropas līdzenumā. Jaunas idejas un atklājumi // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2003), 155.-156. lpp.

269. *Zemītis G.* Vara laikmeta cilvēks no ledāja [Dienvidtiroles arheoloģijas muzejā] // *LVIŽ.* – [Nr.] 3 (2002), 185.-187. lpp.
270. *Zunde M.* Eiropas valstu dendrochronologu konference “Eurodendro 2003” Austrijā un darba pieredzes papildināšana Vācijā // *LVIŽ.* – [Nr.] 4 (2003), 175.-177. lpp.

Informācija par jaunākajām grāmatām un recenzijas

271. *Loze I.* [Par: Amber in Archaeology: Proceedings of the Fourth International Conference on Amber in Archaeology / Ed. by C.W.Beck, I.B.Loze, J.M.Todd (Rīga, 2003)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2003), 177.-180. lpp.
272. *Loze I.* [Par: Encyclopedia of Archaeology: History and Discoveries / Ed. by T.Murray. Vol. 1-3 (Santa Barbara, California; Denver, Colorado; Oxford (England), 2001)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2002), 197.-199. lpp.
273. *Loze I.* [Par: European Prehistory: A Survey / Ed. by S. Milisauskas (New York; Boston; Dordrecht; London; Moscow, 2002)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 3 (2003), 199.-201. lpp.
274. *Loze I.* [Par: Lavento M. Textile Ceramics in Finland and on the Karelian Isthmus (Helsinki, 2001)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2003), 182.-184. lpp.
275. *Loze I.* [Par: Od neolityzacji do początkow epoki brązu / Pod red. J. Czebreszyka, M. Kryvalceviča, P. Makarowicza (Poznań, 2001)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 3 (2003), 196.-198. lpp.
276. *Mugurēvičs Ē.* [Par: Broce J. K. Zīmējumi un apraksti. 3. sēj. (Rīga, 2002)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2002), 184.-188. lpp.
277. *Mugurēvičs Ē.* Latvijas 13. gadsimta vēsture jaunā atspoguļojumā: [Par: Šterns I. Latvijas vēsture 1180–1290: Krustakari (Rīga, 2002)] // *Brīvā Latvija.* – Nr. 30 (2003, 9.–15. aug.), 6. lpp. – Tas pats laikrakstā “Laiks”. – Ņujorka. – Nr. 31 (2003, 9.–15. aug.), 12. lpp.
278. *Mugurēvičs Ē.* [Par: Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuva. Valstybės priešaušriu (Vilnius, 2001)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 1 (2002), 172.-176. lpp.
279. *Ose I.* Rakstu krājums “Īstas aizsargspējas vai kareivīguma iespaids” // *Letonica.* – Nr. 9 (2003), 171.-174. lpp.
280. *Ose I.* [Par: Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā / atb. red. I. Ose (Rīga, 2002)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2002), 194. lpp.
281. *Ose I.* [Par: Burgenbau im 13. Jahrhundert (München; Berlin, 2002)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 3 (2002), 197.-199. lpp.
282. *Ose I.* [Par: Castellologica bohémica 8 / Ed. T. Durdík (Praha, 2002)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2003), 180.-181. lpp.
283. *Ose I.* [Par: Šterns I. Latvijas vēsture 1180–1290: Krustakari (Rīga, 2002)] // *LVIŽ.* – [Nr.] 2 (2003), 169.-172. lpp.

284. *Ose I.* [Par: Tamm J. Eesti keskaegsed kloostrid (Tallinn, 2002)] // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 183.-185. lpp.
285. *Ose I.* [Par: Wolter von Plattenberg und das mittelalterliche Livland / hrsg. von N. Angermann, I. Misāns (Lüneburg, 2001)] // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 180.-182. lpp.
286. *Šterns I.* [Par: Latvijas senākā vēsture: 9. g.t. pr.Kr. – 1200. g. / zin. red. Ē. Mugurēvičs, A. Vasks (Rīga, 2001)] // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 179.-180. lpp.
287. *Vasks A.* Dāvana [ne tikai] sev pašiem: [par: Man jau un tev tikai [piecdesmit]] / sast. J. Urtāns (Rīga, 2002)] // Latvijas Vēsture. – [Nr.] 4 (2002), 111.-113. lpp.
288. *Vijups A.* [Par: Civitas et castrum ad Mare Balticum (Rīga, 2002)] // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 189.-194. lpp.
289. *Vijups A.* Pirmā analīze par arheoloģijas teoriju latviski ... un ne tikai: [par: Šnē A. Sabiedrība un vara: sociālās attiecības Austrumlatvijā aizvēstures beigās (Rīga, 2002)] // Latvijas Vēsture. – [Nr.] 2 (2003), 105.-108. lpp.
290. *Zagorska I.* [Par: Ukkonen P. Shaped by the Ice Age: Reconstructing the History of Mammals in Finland during the Late Pleistocene and Early Holocene (Helsinki, 2001)] // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 181.-183. lpp.

Populārzinātniski raksti

291. *Apala Z.* Atdzimst senais tērps // Druva. – Cēsis. – Nr. 91 (2002, 14. jūn.), 7. lpp.
292. *Apala Z.* Par Cēsīm, kas ir zem Cēsīm: [par arheoloģiskajiem izrakumiem Līvu laukumā: saruna ar Z. Apalu] / pierakst. I. Zveja // Neatkarīgā Rīta Avīze. – Nr. 217 (2002, 17. sept.), 10. lpp.
293. *Apals J.* Āraišu ezerpili lai redzam pirms tūkstoš gadiem un tagad // Latvijas Vēstnesis. – Nr. 94 (2002, 21. jūn.), 28. lpp.
294. *Apals J., Vilka A.* "Baltu diena" Āraišu ezerpili / stāsta J. Apals, A. Vilka; pierakst. V. Rozenberga // Druva. – Cēsis. – Nr. 125 (2003, 12. aug.), 2. lpp.
295. Arheoloģiem veiksmīga vasara / stāsta Z. Apala; pierakst. V. Rozenberga // Druva. – Cēsis. – Nr. 124 (2002, 10. aug.), 1. lpp.
296. *Asaris J.* Pieminekļu valde // Dabas un vēstures kalendārs, 2003. – Rīga, 2002. – 221.-225. lpp.
297. *Banziņa A.* Atradumi stāsta par seno zemgaļu dzīvi / tekstā stāsta G. Zemītis, G. Gerhards // Zemgale. – Dobeles. – Nr. 106 (2002, 7. sept.), 7. lpp.
298. *Bebre V.* Stipras kā akmens: [pastalas] // Dziesmusvētki. Tautas māksla. Kultūrvidē. – [Nr.] 2 (2002, marts/apr.), 16.-17. lpp.
299. *Celmiņš A.* Kuģi un laivas senajā Rīgas ostā // Latvijas jūrniecības gadagrāmata, 2001. – Rīga, 2001. – 184.-186. lpp.

300. *Celmiņš A.* Vecrīgas kultūrslāņa aizsardzība // *Būvēt.* – [Nr.] 5 (2002), 28.-30. lpp.
301. *Cīglis J.* Lībiešu etniskās vēstures izpēte // *Lībiešu gadagrāmata = Livlist āigastrontōz*, 2002. – [B.v.], 2002. – 5.-11. lpp.
302. *Jemeljānovs E.* Par Kaupo kapa vietu // *Lībiešu gadagrāmata = Livlist āigastrontōz*, 2002. – [B.v.], 2002. – 17.-18. lpp.
303. *Kaņepe M.* Pils sniedz unikālu atradumu: [par arheoloģiskajiem izrakumiem Cēsu pili] / tekstā stāsta Z. Apala // *Druva.* – Cēsis. – Nr. 120 (2003, 2. aug.), 1. lpp.
304. *Kondrāts Ģ.* No zemes un pagātnes dzīlēm: [par arheoloģiskajiem pētījumiem Jersikas pilskalnā, Cēsis un Āraišu ezerpili] / stāsta A. Vilcāne, Z. Apala, J. Apals // *Lauku Avīze.* – (Mājas viesis). – Nr. 143 (2002, 13. sept.), 4.-5. lpp.
305. *Liepiņa G.* Cēsis meklē Rīgas vārtus: [par Cēsu viduslaiku pilsētas aizsardzības struktūrām / tekstā stāsta Z. Apala] // *Diena.* – Nr. 171 (2002, 25. jūl.), 5. lpp.
306. *Liepiņa G.* Eiropā – ar bruņu kolekciju: [par izrakumiem Cēsu pilsdrupās] / tekstā stāsta Z. Apala // *Diena.* – Nr. 215 (2002, 14. sept.), 6. lpp.
307. *Liepiņa G.* Zeme atdod slēptus dārgumus / stāsta Z. Apala // *Diena.* – Nr. 179 (2003, 4. aug.), 4. lpp.
308. *Loze I.* Dzintara senā apstrōde Lubōna azara īplakā // *Tāvu zemes kalendars*, 2002. – Rēzekne, 2001. – 225.-227. lpp.
309. *Loze I.* Dzintars mūdienu skatījumā // *Lībiešu gadagrāmata = Livlist āigastrontōz*, 2002. – [B.v.], 2002. – 30.-37. lpp.
310. *Loze I.* Preiļu Kristapiņu kapulauks // *Tāvu zemes kalendars*, 2002. – Rēzekne, 2001. – 227.-228. lpp.
311. *Loze I.* Starp debesi un zemi // *Zvaigžņotā Debess.* – Rudens (2002), 75.-76. lpp.
312. *Loze I.* Vōrkovas akmiņš kaujas cērvs // *Tāvu zemes kalendars*, 2002. – Rēzekne, 2001. – 111.-113. lpp.
313. *Lūsēns M.* Latvijas zinātniskā ekspedīcija Karnakas tempļu pētījumam atbalstam // *Dabas un vēstures kalendārs*, 2003. – Rīga, 2002. – 230.-237. lpp.
314. *Mugurēvičs Ē.* Bāzele: Šveices kultūras sirds // *Lauku Avīze.* – Nr. 165 (2002, 22. okt.), 24. lpp.
315. *Mugurēvičs Ē.* Ieskats Skrundas senajā vēsturē // *Kurzemnieks.* – Kuldīga. – Nr. 51, 57 (2003, 6., 20. maijs), 4. lpp.
316. *Mugurēvičs Ē.* Utrehta, kur Vilhelms II kopa puķes // *Lauku Avīze.* – Nr. 121 (2002, 6. aug.), 24. lpp.
317. *Mugurēvičs Ē.* Varakļānu vēsture un ģeogrāfija // *Varakļāni un varakļānieši: kultūrvēsture, atmiņas, apcerējumi.* – Rēzekne, 2002. – 11.-15. lpp. – Tas pats 2. labotā un papildinātā izdevumā. – Rēzekne, 2003. – 11.-15. lpp.

318. *Mugurēvičs Ē.* Vēsturnieka iespaidi Floridā // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 172.-174. lpp. – Tas pats laikrakstā “Lauku Avīze”. – Nr. 43 (2002, 16. marts), 24. lpp. ar nosaukumu: Akadēmiķis Floridā.
319. *Muižnieks V.* Arheoloģiskie pētījumi Limbažos 2001. gada nogalē // Auseklis. – Limbaži. – Nr. 11 (2002, 26. janv.), 7. lpp.; Nr. 12 (2002, 29. janv.), 5. lpp.; Nr. 13 (2002, 31. janv.), 6. lpp.
320. *Nagle G.* Atradumi, kādu citiem nav: [par seno apģērbu atradumiem arheoloģiskajos izrakumos] / tekstā stāsta Z. Apala, A. Zariņa, I. Žeiere // Diena. – Nr. 130 (2002, 6. jūn.), 16. lpp.
321. Nedrīkstam mulst no sava senuma: [diskusija par baltu ciltīm] / uz J. Apala jautājumiem atbild Ē. Mugurēvičs, I. Zagorska, G. Zemītis; materiālu sagatavoja G. Skagale // Lauku Avīze. – Nr. 172 (2003, 4. sept.), 10. lpp.
322. No zemes un pagātnes dzīlēm: [arheoloģiskie izrakumi Jersikas pilskalnā, Cēsis un Āraišu ezerpilī] / tekstā stāsta A. Vilcāne, Z. Apala, A. Vilka // Lauku Avīze. – (Mājas viesis). – Nr. 143 (2002, 13. sept.), 4.-5. lpp.
323. *Radiņš A.* Muzejs un arheoloģija // Muzeju Vēstnesis. – Nr. 8/9 (2003, aug., sept.), 6.-7. lpp.
324. *Radiņš A.* Zinātniskais darbs muzejā // Muzeju Vēstnesis. – Nr. 3 (2003, marts), 3. lpp.
325. Rīgas pili atklāj sena torņa pamatus / stāsta J. Ciglis // Diena. – Nr. 13 (2003, 16. janv.), 6. lpp.
326. *Rozenberga V.* Analizē kultūras slāņa aizsardzības pārkāpumu [Cēsis,] L. Skolas ielā 5 / tekstā stāsta Z. Apala // Druva. – Cēsis. – Nr. 127 (2003, 15. aug.), 3. lpp.
327. *Rozenberga V.* Arheologi pēta vendu kapulauku / tekstā stāsta R. Spirģis // Druva. – Cēsis. – Nr. 162 (2003, 15. okt.), 3. lpp.
328. *Rozenberga V.* Arheologu 29. sezonas noslēgumā: [par arheoloģiskajiem izrakumiem Cēsis] / tekstā stāsta Z. Apala // Druva. – Cēsis. – Nr. 137 (2003, 2. sept.), 3. lpp.
329. **Rozenberga V.* Cēsu viduslaiku Rīgas vārti un simboliskā atslēga / tekstā stāsta Z. Apala // Druva. – Cēsis. – Nr. 132 (2002, 24. aug.), 5. lpp.
330. *Rozenberga V.* Līvu laukumā strādā arheologi / tekstā stāsta Z. Apala // Druva. – Cēsis. – Nr. 98 (2002, 26. jūn.), 1. lpp.
331. *Rozenberga V.* Uzrokas viduslaiku kapiem [Cēsis] / tekstā stāsta Z. Apala // Druva. – Cēsis. – Nr. 124 (2003, 9. aug.), 1. lpp.
332. *Rozenberga V.* Zemūdens arheologi Āraišu ezerā / tekstā stāsta J. Apals, V. Rains // Druva. – Cēsis. – Nr. 166 (2003, 22. okt.), 3. lpp.
333. *Rozeniece A.* Cauri gadsimtiem un laikmetiem ir gājis cilvēks ar savām rokām, prātu un sirdi: par Eiropas Arheoloģisko brīvdabas muzeju apvienības semināru Cēsis 7. un 8. jūnijā / tekstā stāsta Z. Apala un J. Apals // Latvijas Vēstnesis. – Nr. 94 (2002, 21. jūn.), 28. lpp.

334. *Semjonova E.* Senatnes elpas atgriešanās Cēsu viduslaiku pili / stāsta Z. Apala // Neatkarīgā Rīta Avīze. – Nr. 163 (2003, 16. jūl.), 6. lpp.
335. *Spirģis R.* Cēsīs – vienīgais vendu kapulauks Vidzemē // Druva. – Cēsis. – Nr. 162 (2003, 15. okt.), 2. lpp.
336. *Šnē A.* Arheoloģiskās liecības par libiešu vadonības sabiedrību sociālo organizāciju vēljā dzelzs laikmetā // Libiešu gadagrāmata = Līvlist āigatrōntōz, 2003. – [B.v.], 2003. – 14.-20. lpp.
337. *Šnē A.* Senlatvijas valstiskums: vai viens no mītiem? // Diena. – Nr. 33 (2003, 8. febr.), 12. lpp.
338. *Tāfelberga D.* Padures pilskalnu atzīst par unikālu / tekstā stāsta A. Vasks // Kurzemnieks. – Kuldīga. – Nr. 81 (2003, 17. jūl.), 4. lpp.
339. *Urtāns J.* Demenes pogosta atrostī un naatrostī piļskolnī // Tāvu zemes kalendars, 2003. – Rēzekne, 2002. – 51.-54. lpp.
340. *Urtāns J.* Dzirkāļu pilskalns // Labietis. – Canton, MA USA. – Nr. 103 (2002), 3853.-3857. lpp.
341. *Urtāns J.* Elka pļavas pie Lielupes // Man jau un tev tikai [piecdesmit]: Latvijas Kultūras akadēmijas mācību spēku jubilejas kopkrājums / sast. J. Urtāns. – Rīga, 2002. – 75.-83. lpp.
342. *Urtāns J.* Kulta koki Zemgalē // Vides Vēstis. – Nr. 4 (2002, apr.), 16.-17. lpp.
343. *Urtāns J.* Milzkalnes Ūdru Milzkalns // Dabas un vēstures kalendārs, 2003. – Rīga, 2002. – 109.-114. lpp.
344. *Urtāns J.* Pa Daugavu vikingu kuģī // Labietis. – Canton, MA USA. – Nr. 105 (2003), 3933.-3941. lpp.
345. *Urtāns J.* Senie piemiņas jeb memoriālie akmeņi Limbažu rajonā // Libiešu gadagrāmata = Līvlist āigatrōntōz, 2002. – [B.v.], 2002. – 25.-29. lpp.
346. *Urtāns J.* Zubrovas Gorodoks un “Tri kopci” // Tāvu zemes kalendars, 2002. – Rēzekne, 2001. – 161.-166. lpp.
347. *Vasks A.* “Senes laikes uz pilskalna bīs pil...” // Latvijas grāmata, 2003. – Rīga, 2003. – 118.-121. lpp.
348. *Vasks A.* Staldzenes depozijs jeb jaunas liecības par Latviju Eiropā pirms 3000 gadiem // Latvijas grāmata, 2002. – Rīga, 2002. – 143.-146. lpp.
349. *Vasks A.* Unikāls depozijs Staldzenē // Terra. – [Nr.] 15 (2002, febr.), 22.-23. lpp.
350. *Vijups A.* Unikāls atradums Latvijas arheoloģijā – Staldzenes depozijs // Dabas un vēstures kalendārs, 2003. – Rīga, 2002. – 125.-129. lpp.
351. *Vijups A.* Unikāls atradums Latvijas arheoloģijā – Staldzenes depozijs // Lībiešu gadagrāmata = Līvlist āigatrōntōz, 2003. – [B.v.], 2003. – 10.-13. lpp.
352. *Vilcāne A.* Senajai Jersikai – 800 // Tāvu zemes kalendars, 2003. – Rēzekne, 2002. – 39.-45. lpp.

353. *Zariņa A.* Senā tērpa ceļš no izrakumu vietas līdz mūsdienu sabiedrībai // Latvijas Vēstnesis. – Nr. 94 (2002, 21. jūn.), 28. lpp.
354. *Zelenkovs A.* Pils zem pils: atpakaļ cauri gadsimtiem Jelgavas vēsturē // Lauku Avīze. – (Mājas viesis). – Nr. 126 (2001, 27. okt.), 12. lpp.
355. *Zemītis G.* Lībieši un skandināvi senatnē // Lībiešu gadagrāmata = Līvlist āgistrontōz, 2002. – [B.v.], 2002. – 12.-16. lpp.
356. *Ziediņa E.* Akmens laikmeta apmetne Irbes upes krastā // Lībiešu gadagrāmata = Līvlist āgistrontōz, 2003. – [B.v.], 2003. – 5.-9. lpp.
357. *Žeiere I.* Arheoloģisko tēpju rekonstrukcija, tik grūta un interesanta lieta // Latvijas Vēstnesis. – Nr. 94 (2002, 21. jūn.), 28. lpp.
358. Подкоп под Рижский замок / рассказ Я. Циглиса, записал И. Мейден // Вести сегодня. – Nr. 14 (2003, 17 янв.), с. 2.

Personālijas un bibliogrāfijas

359. Andra Caunes nepublicētie arheoloģisko izrakumu pārskati Latvijas vēstures institūta arheoloģisko materiālu krātuvē / sast. S. Tilko // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 81.-86. lpp.
360. Andra Caunes publicētie darbi: [bibliogrāfija] / sast. C. Caune // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 19.-70. lpp.
361. Arheologam Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklim Jānim Graudonim – 90 // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2003), 204. lpp.
362. *Caune A.* Akadēmiķis Ēvalds Mugurēvičs // Varakļāni un varakļānieši: kultūrvēsture, atmiņas, apcerējumi. – Rēzekne, 2002. – 359.-361. lpp. – Tas pats 2. labotā un papildinātā izdevumā. – Rēzekne, 2003. – 359.-361. lpp.
363. *Caune A.* Boriss Ribakovs (03.06.1908 – 27.12.2001) // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 197. lpp.
364. *Caune A.* Vitauts Daugudis (02.10.1929 – 09.01.2002) // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 198. lpp.
365. Jānis Graudonis (dz. 1913.27.VIII) // Graudonis J. Turaidas pils. 1. [daļa]: Arheoloģiskā izpēte. – [B.v.], 2003. – Vāka 4. lpp.
366. *Kārkliņa Dž.* Otro reizi piešķirs Rīgas balvas: [2003. g. Rīgas balvu saņems arī arheologs Andris Caune par darbu kopumu “Pētījumi Rīgas arheoloģijā un senākajā vēsturē”] // Diena. – Nr. 258 (2003, 3. nov.), 5. lpp.
367. *Kļaviņa A.* Senatnes atjaunotājs: [par arheologu Jāni Apalu] // Diena. – Nr. 132 (2002, 8. jūn.), 20. lpp.
368. Kultūrkapitāla fondā: [2002. gada oktobrī mūža stipendija piešķirta Ēvaldam Mugurēvičam] // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 186. lpp.

369. LR Ministru kabineta balvas – Jānim Graudonim un Rolandam Rikardam // Zinātnes Vēstnesis. – [Nr.] 18 (2003, 10. nov.), 1. lpp.
370. Latvijas Universitātes vēstures nozares Promocijas padomē. “2001. gada 5. decembrī Antonija Vilcāne...”: [sakarā ar A. Vilcānes disertācijas “Latgaļu kultūras veidošanās dzelzs laikmetā 1.–12. gadsimtā (pēc Dubnas baseina arheoloģiskā materiāla)” aizstāvēšanu Dr. hist. zinātniskā grāda iegūšanai]. – Satura: [Antonijas Vilcānes] Curriculum vitae; Promocijas darba kopsavilkums (saīsināts) // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 165.-168. lpp.
371. Latvijas vēstures institūtā: [Latvijas vēstures institūts 2002. gada 27. jūnijā atzīmēja Andra Caunes 65 gadu jubileju] // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2002), 190.-191. lpp.
372. Latvijas Zinātņu akadēmijā: [Vitoldem Muižniekam piešķirta LZA balva par darbu “Austrumlatvijas 13.–18. gs. apbedīšanas vietas”] // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2003), 166. lpp.
373. Latvijas Zinātņu akadēmijas, Rīgas domes un Biznesa augstskolas “Turība” “Rīgas balvas” laureāti: (Ekspertu komisijas 2002. gada 24. septembra lēmums): [Rīgas balvas laureāts arī Andris Celmiņš, veicināšanas balvas piešķirtas Viktorijai Bebrei un Robertam Spirģim] // Latvijas Zinātņu akadēmijas gadagrāmata, 2003. – Rīga, 2003. – 95. lpp.
374. Latvijas Zinātņu akadēmijas un a/s “Grindeks” 2001. gada balvas zinātnē [piešķirtas arī arheologam Andrim Caunem par fundamentāliem pētījumiem Rīgas arheoloģijā un vēsturē] // LVIŽ. – [Nr.] 1 (2002), 164. lpp.
375. Literatūra par Andri Cauni: [bibliogrāfija] / sast. C. Caune // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 71.-80. lpp.
376. Māksliniecei Martai Jāņkalniņai – 80 // LVIŽ. – [Nr.] 2 (2002), 205. lpp.
377. *Mugurēvičs Ē.* LZA īstenais loceklis prof. Dr. habil. hist. Andris Caune / angļu val. tulkojis V. Bērziņš // Civitas et castrum ad Mare Balticum. – Rīga, 2002. – 5.-18. lpp.
378. Par Izglītības un zinātnes ministrijas balvas laureātiem: [balvu par nozīmīgiem pētījumiem Latvijas arheoloģijā saņēmusi Ilze Loze] // LVIŽ. – [Nr.] 3 (2003), 185. lpp.
379. Piešķirta Rīgas balva [Andrim Caunem, ...] // Zinātnes Vēstnesis. – [Nr.] 16 (2003, 6. okt.), 1. lpp.
380. Profesora Jāņa Stradiņa uzruna Rīgas balvas pasniegšanas ceremonijā: [Rīgas balvu saņem Andris Celmiņš, bet veicināšanas balvas – Viktorija Bebre un Roberts Spirģis] // LZA Vēstis. A. – Nr. 4/5/6 (2002), 89. lpp.
381. Rīgas balvas un veicināšanas prēmijas: [2002. gada 22. novembrī saņēma arī Andris Celmiņš, Viktorija Bebre un Roberts Spirģis] // LVIŽ. – [Nr.] 4 (2002), 187. lpp.

382. *Rozenberga V.* Likteņa sēkla – nejaušība: [par Zigrīdu Apalu] // *Druva*. – Cēsis. – Nr. 161 (2003, 14. okt.), 6. lpp.
383. *Rozeniece A.* Sestdien, 23. augustā, Arheologu svētkos Turaidā tika svinēta profesora Jāņa Graudoņa 90. dzimšanas diena // *Latvijas Vēstnesis*. – Nr. 117 (2003, 27. aug.), 9. lpp.
384. *Šterns I.* Jubilejas rakstu krājums profesoram Andrim Caunem: [par grāmatu: *Civitas et castrum ad Mare Balticum* (Rīga, 2002)] // *Laiks*. – Ņujorka. – Nr. 30 (2002, 3./9. aug.), 4. lpp.
385. *Tatjana Berga* (09.12.1944) // *Berga T. Valmieras pils: arheologa stāsts*. – Valmiera, 2003. – Vāka 4. lpp.
386. Vācu arheoloģijas institūtā: [Romiešu un ģermāņu komisija (Römisch-Germanische Kommission des deutschen Archäologischen Instituts) 2002. gadā par savu korespondētājlocekli ievēlējusi Ēvaldu Mugerēviču] // *LVIŽ*. – [Nr.] 4 (2002), 186. lpp.
387. Valsts emeritēto zinātnieku padomē: [Andrim Caunem piešķirts valsts emeritētā zinātnieka nosaukums] // *LVIŽ*. – [Nr.] 3 (2002), 190. lpp.
388. *Vanaga A.* Ose Ieva // *Māksla un arhitektūra biogrāfijās*. – Rīga, 2003. – 4. sēj., 247. lpp.
389. *Zemītis G.* Ar mūža darbu tautas un savas valsts labā: [par Jāni Graudoni] // *Latvijas Vēstnesis*. – Nr. 117 (2003, 27. aug.), 9. lpp.

SAĪSINĀJUMI

- AE – Arheoloģija un etnogrāfija
 APL – Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā
 LVIŽ – Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls
 LZA Vēstis. A – Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes

Ar * apzīmētie bibliogrāfiskie apraksti pēc izdevuma (*de visu*) nav pārbaudīti.

Sastādījusi *Cilda Caune*

SATURS

Redkolēģijas priekšvārds	5
AKMENS UN BRONZAS LAIKMETS	11
<i>Valdis Bērziņš</i> . Arheoloģiskā apzināšana Ventspils rajona Užavas pagastā	11
<i>Ilze Loze</i> . Arheoloģiskie izlūkošanas darbi Ģipkas kāpās	12
<i>Juris Urtāns</i> . Aizsardzības izrakumi Smārdes Milzukulnā	12
<i>Ilga Zagorska</i> . Apzināšana Burtnieku ezera baseinā	15
<i>Ilga Zagorska</i> . Apzināšanas darbi Usmas ezera rietumu krastā	16
<i>Egita Ziediņa</i> . Arheoloģiskā apzināšana Kurzemē un Sēlijā	17
DZELZS LAIKMETS	19
<i>Jānis Asaris, Andrejs Vasks</i> . Arheoloģiskie izrakumi Padures pilskalnā un apmetnē	19
<i>Tatjana Berga</i> . Arheoloģisko pieminekļu apzināšana Latgalē, Krāslavas rajonā	23
<i>Tatjana Berga</i> . Daugavpils rajona Naujenes pagasta apzināšanas ekspedīcija	25
<i>Egils Jemeljānovs</i> . Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Kārļa kalna pilskalnā	26
<i>Ināra Kuniga</i> . Arheoloģiskie izrakumi Rušenicas pilskalnā	27
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Arheoloģiskie pētījumi Jāču uzkalniņu kapulaukā	29
<i>Roberts Spirģis</i> . Daugavas lejteces arheoloģisko pieminekļu apzināšana	32
<i>Roberts Spirģis</i> . Pārbaudes izrakumi Cēsu dzelzceļa stacijas senkapos	36
<i>Ritvars Rītums</i> . Abavas ielejas senāko apdzīvoto vietu apzināšana	38
<i>Juris Urtāns</i> . Aizsardzības izrakumi Madonas senkapos	39
<i>Andrejs Vasks</i> . Arheoloģiskie izrakumi Puzes pilskalnā	41
<i>Antonija Vilcāne</i> . Jersikas pilskalna arheoloģiskā izpēte	43
<i>Guntis Zemītis</i> . Izrakumi Jaunsvirlaukas Gaideļu–Viduču kapulaukā	46
<i>Sandra Zirne</i> . Arheoloģiskie aizsardzības izrakumi Smoņu senkapos	50
VIDUSLAIKI UN JAUNIE LAIKI	53
PILIS UN PILSĒTAS	53
<i>Zigrīda Apala</i> . Arheoloģiskās izpētes darbi Cēsīs, Līvu laukumā	53
<i>Zigrīda Apala</i> . Arheoloģiskās uzraudzības darbi Cēsu vecpilsētā	57
<i>Zigrīda Apala</i> . Turpinās arheoloģiskie pētījumi Cēsu viduslaiku pili	58

Jānis Asaris. Arheoloģiskā uzraudzība Tukuma vecpilsētā	61
Viktorija Bebre. Arheoloģiskā uzraudzība Zaubē	61
Tatjana Berga. Arheoloģiskā uzraudzība Valmieras pili	62
Tatjana Berga. Arheoloģiskā uzraudzība Valmieras vecpilsētā	63
Jānis Grūbe. Arheoloģiskā uzraudzība un pārbaudes izrakumi Bauskas rātsnamā	64
Egils Jemeljānovs. Arheoloģiskā uzraudzība Turaidas viduslaiku pili un tai pieguļošajā teritorijā	65
Mārtiņš Lūsēns. Arheoloģiskās izpētes darbu nobeigums Ventspils pili	66
Mārtiņš Lūsēns. Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Ventspilī, Vecpilsētas laukumā	70
Mārtiņš Lūsēns. Arheoloģiskā uzraudzība Kuldīgas senpilsētas un pils teritorijā	71
Mārtiņš Lūsēns. Pārbaudes izrakumi Kandavas pulvertornī	73
Vitolds Muižnieks. Arheoloģiskā uzraudzība Limbažu vecpilsētā 2001. un 2002. gadā	74
Ieva Ose. Arheoloģiskā uzraudzība Cesvaines viduslaiku pili pieguļošajā teritorijā	76
Ritvars Rītums. Arheoloģiskās uzraudzības darbi Salacgrīvas viduslaiku pils aizsardzības zonā	77
Mārtiņš Ruša. Arheoloģiskā uzraudzība Dobeles viduslaiku pili	78
Mārtiņš Ruša. Arheoloģiskie izrakumi Ventspilī, Lielās un Ostas ielas stūrī	80
Mārtiņš Ruša. Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Tukuma viduslaiku pils teritorijā	82
Guntis Zemītis, Andris Zefēnkovs. Arheoloģiskie izrakumi Jelgavas pili	82
RĪGA	84
Viktorija Bebre. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, kvartālā starp Grēcinieku un Peldu ielu	84
Viktorija Bebre. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Vaļņu ielā	85
Andris Celmiņš. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgas vēsturiskajā centrā	88
Baiba Eglāja. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Aldaru ielā	91
Baiba Eglāja. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Audēju ielā	92
Baiba Eglāja. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Trokšņu ielā	93
Mārtiņš Lūsēns. Pārbaudes izrakumi Komēfortā	94
Mārtiņš Lūsēns. Arheoloģiskie pētījumi Rīgā, Mārstaļu ielā	95
Ilze Melne. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Aldaru ielā	100

Ilze Melne, Jānis Ciglis. Arheoloģiskie pētījumi Rīgas pili	100
Ieva Ose. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Kungu ielā	104
Anda Ozoliņa. Jaunciemā atrasts 18. gs. monētu depozīts	106
Roberts Spirģis. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Kungu ielā	108
Silvija Tilko. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Miesnieku ielā	108
Silvija Tilko. Arheoloģiskā uzraudzība Rīgā, Riharda Vāgnera ielā	109
APBEDIJUMU VIETAS	110
Māris Atgāzis. Arheoloģiskā uzraudzība Cesvaines pils parkā	110
Māris Atgāzis, Vitolds Muižnieks. Arheoloģisko pieminekļu apzināšana Rietumzemgalē	111
Viktorijs Bebre. Arheoloģiskā uzraudzība Gulbenē	113
Mārtiņš Lūsēns. Nikolaja kapsētas arheoloģiskā izpēte Ventspili	114
Vitolds Muižnieks, Armands Vijups. Izrakumi Puzes Lejaskroga kapsētā	118
Vitolds Muižnieks, Armands Vijups. Izrakumi Užavas kapsētā	120
Mārtiņš Ruša. Arheoloģiskā uzraudzība Kanstona senkapu aizsardzības zonā Ventspili	123
Mārtiņš Ruša. Aizsardzības izrakumi Madonas kapsētā	124
Mārtiņš Ruša. Arheoloģiskie pārbaudes izrakumi Tukuma Sv. Trīsvienības baznīcas kapsētā	126
Summaries (Kopsavilkumi angļu valodā)	129
Latvijas arheologu publikācijas 2002.–2003. gadā. Sastādījusi Cilda Caune	139

CONTENTS

Preface	5
STONE AND BRONZE AGE	11
Valdis Bērziņš. Archaeological Survey in Užava Parish of Ventspils District	11
Ilze Loze. Archaeological Survey in Ģipka	12
Juris Urtāns. Rescue Excavation in Milzukulns at Smārde	12

<i>Ilga Zagorska</i> . Archaeological Survey in the Basin of Lake Burtnieki	15
<i>Ilga Zagorska</i> . Archaeological Survey of the Western Shore of Lake Usma	16
<i>Egita Ziediņa</i> . Archaeological Survey in Kurzeme and Sēlija	17
IRON AGE	19
<i>Jānis Asaris, Andrejs Vasks</i> . Archaeological Excavation at the Padure Hillfort and Settlement	19
<i>Tatjana Berga</i> . Archaeological Survey in Latgale, Krāslava District	23
<i>Tatjana Berga</i> . Archaeological Survey in Naujene Parish of Daugavpils District	25
<i>Egils Jemeljānovs</i> . Trial Excavation at Kārļa Hillfort	26
<i>Ināra Kunīga</i> . Archaeological Excavation at Rušenica Hillfort	27
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Archaeological Investigations in Jāči Barrow Cemetery	29
<i>Roberts Spirģis</i> . Archaeological Survey in Daugava Valley	32
<i>Roberts Spirģis</i> . Trial Excavation at Cēsis Station Cemetery	36
<i>Ritvars Ritums</i> . Archaeological Survey in Abava Valley	38
<i>Juris Urtāns</i> . Rescue Excavation at Madona Cemetery	39
<i>Andrejs Vasks</i> . Archaeological Excavation at Puze Hillfort	41
<i>Antonija Vilcāne</i> . Archaeological Excavation at Jersika Hillfort	43
<i>Guntis Zemītis</i> . Excavation at the Cemetery of Jaunsvirlauka Gaidēji-Viduči	46
<i>Sandra Zirne</i> . Rescue Excavation at Smoņi Cemetery	50
MIDDLE AGES AND MODERN ERA	53
CASTLES AND TOWNS	53
<i>Zigrīda Apala</i> . Archaeological Excavation in Livu Square, Cēsis	53
<i>Zigrīda Apala</i> . Archaeological Supervision in Cēsis	57
<i>Zigrīda Apala</i> . Continued Archaeological Research at Cēsis Medieval Castle	58
<i>Jānis Asaris</i> . Archaeological Supervision in Tukums	61
<i>Viktorija Bebre</i> . Archaeological Supervision in Zaube	61
<i>Tatjana Berga</i> . Archaeological Supervision in Valmiera Castle	62

<i>Tatjana Berga</i> . Archaeological Supervision in Valmiera Medieval Town	63
<i>Jānis Grūbe</i> . Archaeological Supervision and Trial Excavation in Bauska Town Hall	64
<i>Egīls Jemeljānovs</i> . Archaeological Supervision in Turaída Medieval Castle and its Surroundings	65
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Completion of Archaeological Investigations in Ventspils Castle	66
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Trial Excavation in Ventspils, Vecpilsētas Square	70
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Archaeological Supervision in Kuldīga	71
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Trial Excavation in Kandava Powder Tower	73
<i>Vitolds Muižnieks</i> . Archaeological Supervision in Limbaži Old Town	74
<i>Ieva Ose</i> . Archaeological Supervision in the Territory of Cesvaine Medieval Castle	76
<i>Ritvars Ritums</i> . Archaeological Supervision in the Protection Zone of Salacgrīva Medieval Castle	77
<i>Mārtiņš Ruša</i> . Archaeological Supervision in Dobele Medieval Castle	78
<i>Mārtiņš Ruša</i> . Rescue Excavation in Ventspils, Lielā and Ostas Street	80
<i>Mārtiņš Ruša</i> . Trial Excavation in Tukums Medieval Castle	82
<i>Guntis Zemītis, Andris Zeļenkovs</i> . Archaeological Excavation at Jelgava Palace	82
RIGA	84
<i>Viktorija Bebre</i> . Archaeological Supervision in Riga, Grēcinieku and Peldu Street	84
<i>Viktorija Bebre</i> . Archaeological Supervision in Riga, Vaļņu Street	85
<i>Andris Celmiņš</i> . Archaeological Supervision in the Historical Centre of Riga	88
<i>Baiba Eglāja</i> . Archaeological Supervision in Riga, Aldaru Street	91
<i>Baiba Eglāja</i> . Archaeological Supervision in Riga, Audēju Street	92
<i>Baiba Eglāja</i> . Archaeological Supervision in Riga, Trokšņu Street	93
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Trial Excavation in Komētforts	94
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Archaeological Investigations in Riga, Mārstaļu Street	95

<i>Ilze Melne</i> . Archaeological Supervision in Riga, Aldaru Street	100
<i>Ilze Melne, Jānis Ciglis</i> . Archaeological Investigations at Riga Castle	100
<i>Ieva Ose</i> . Archaeological Supervision in Riga, Kungu Street	104
<i>Anda Ozoliņa</i> . A Hoard from the 18th Century, Found in Riga, Jaunciems	106
<i>Roberts Spirģis</i> . Archaeological Supervision in Riga, Kungu Street	108
<i>Silvija Tilko</i> . Archaeological Supervision in Riga, Miesnieku Street	108
<i>Silvija Tilko</i> . Archaeological Supervision in Riga, Riharda Vāģnera Street	109
CEMETERIES	110
<i>Māris Atgāzis</i> . Archaeological Survey in Cesvaine	110
<i>Māris Atgāzis, Vitolds Muižnieks</i> . Archaeological Survey in Western Zemgale	111
<i>Viktorija Bebre</i> . Archaeological Supervision in Gulbene	113
<i>Mārtiņš Lūsēns</i> . Rescue Excavation in Nicholas Cemetery in Ventspils	114
<i>Vitolds Muižnieks, Armands Vijups</i> . Excavation in Puze Lejaskrogs Cemetery	118
<i>Vitolds Muižnieks, Armands Vijups</i> . Excavation in Užava Cemetery	120
<i>Mārtiņš Ruša</i> . Archaeological Supervision in the Protection Zone of Kanstona Cemetery in Ventspils	123
<i>Mārtiņš Ruša</i> . Rescue Excavation in Madona Cemetery	124
<i>Mārtiņš Ruša</i> . Trial Excavation in the Cemetery of St. Trinity Church in Tukums	126
Summaries	129
Publications by Latvian archaeologists in 2002 and 2003	139

ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS IN LATVIA,

2002–2003

University of Latvia
Institute of the History of Latvia
Riga 2004

ARHEOLOGU PĒTĪJUMI LATVIJĀ
2002. UN 2003. GADĀ

Redaktore *Ināra Stašulāne*
Korektore *Brigita Vārpa*
Māksliniece *Ināra Jēgere*
Datormaketētāja *Margarita Stoka*

Atklātais sabiedriskais fonds
“Latvijas vēstures institūta apgāds”,
Akadēmijas laukumā 1, Rīgā, LV-1050.
Reģistrācijas apliecība nr. 000806438.
Iespiesta Valsts zemes dienesta
poligrāfijas daļā “Latvijas karte”,
O.Vācieša ielā 43, Rīgā, LV-1004.

Arheologu pētījumi Latvijā 2002. un 2003. gadā / Atb. red. I. Ose. –
Ar 467 Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004. – 171 lpp.: il.
ISBN 9984-601-67-6

UDK 902/904(474.3)(063)

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0304043246

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻĀRS**

170

2004-3
L 342

ISBN 9984-601-67-6

9 789984 601670